

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyoloji Anabilim Dalı

**SURİYELİLERİN SİRBİSTAN'A YÖNELİK TRANSİT GÖÇÜNE
İLİŞKİN ÇOKLU VAKA ÇALIŞMASI**

Viera CAPELJA

Doktora Tezi

Ankara, 2024

SURİYELİLERİN SİRBİSTAN'A YÖNELİK TRANSİT GÖÇÜNE İLİŞKİN ÇOKLU VAKA
ÇALIŞMASI

Viera CAPELJA

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyoloji Anabilim Dalı

Doktora Tezi

Ankara, 2024

KABUL VE ONAY

Viera CAPELJA tarafından hazırlanan ‘‘Suriyelilerin Sırbistan’a Yönelik Transit Göçüne İlişkin Çoklu Vaka Çalışması’’ başlıklı bu çalışma, 05.07.2024 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Erdal AKSOY (Başkan)

Prof. Dr. Birsen ŞAHİN KÜTÜK (Danışman)

Prof. Dr. Cahit GELEKÇİ (Üye)

Doç. Dr. Rahşan BALAMİR BEKTAŞ (Üye)

Doç. Dr. Sevgi ÇOBAN (Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Prof. Dr. Uğur ÖMÜRGÖNÜLŞEN

Enstitü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan “**Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge**” kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

...../...../.....

Viera CAPELJA

¹“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”

- (1) Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulunun** gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, **tezin yapıldığı kurum** tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, **ilgili kurum ve kuruluşun önerisi** ile **enstitü** veya **fakültenin** uygun görüşü üzerine **üniversite yönetim kurulu** tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.
Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir; gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.
* Tez danışmanının önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** tarafından karar verilir.

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında zgn olduğunu, **Prof. Dr. Birsen şAHIN KÜTÜK** danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Viera CAPELJA

TEŞEKKÜR

Değerli danışmanım Prof. Dr. Birsen ŞAHİN KÜTÜK'e en derin şükranlarımı sunuyorum. Onun rehberliği, sabrı, nezaketi, desteği ve motivasyonu olmasaydı bu tezin tamamlanması mümkün değildi. Hayatımdaki yeri sadece vazgeçilmez bir mentor ve akademisyen değil, aynı zamanda güzel ruhuyla yolumu aydınlatan bir rol modeldir.

Bu süreçte desteğini esirgemeyen tüm hocalarıma ve tez savunmamda yer alarak değerli öneri ve geri bildirimleriyle tezime katkıda bulunan jüri üyesi hocalarıma Prof. Dr. Cahit GELEKÇİ, Prof. Dr. Erdal AKSOY, Doç.Dr.Rahşan BALAMİR BEKTAŞ ve Doç. Dr. Sevgi ÇOBAN'a çok teşekkür ederim.

Bana inanmaktan ve destek vermekten hiçbir zaman vazgeçmeyen, bana rol model olan ve bugün olduğum insan olmamı sağlayan anneme ve anıları her zaman kalbimde yaşayacak olan babama çok teşekkür ederim. Keşke bu başarıyı görebilseydi, umarım cennette benimle gurur duyuyordur. Bu süreç boyunca desteğini esirgemeyen tüm aileme, arkadaşlarıma ve seçilmiş aileme en kalbi duygularıyla teşekkür ediyorum. Yakın arkadaşlarım, sizlerin sarsılmaz desteği öyle değerliydi ki kendimi çok şanslı hissediyorum.

Son olarak, bu tezin tamamlanmasına herhangi bir şekilde katkı sunan herkese teşekkür etmek istiyorum. Desteğiniz ve yardımlarınız için hepinize müteşekkirim.

ÖZET

CAPELJA, Viera. *Suriyelilerin Sırbistan'a Yönelik Transit Göçüne İlişkin Çoklu Vaka Çalışması*, Doktora Tezi, Ankara 2024

Bu çalışmada Sırp toplumunun Sırbistan'da geçici olarak bulunan Suriyeli sığınmacılara ilişkin görüşleri ile Suriyelilerin Sırlara ve Sırbistan'a ilişkin düşünceleri karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Nitel desen kullanılan ve vaka araştırması olarak tasarlanan çalışmada hem Sırp toplumunun hem de Sırbistan'daki Suriyeli mültecilerin bakış açılarını birlikte ele almak amacıyla, 30 Sırp ve 8 Suriyeli ile görüşme yapılmıştır. Çalışmada fiziksel ve sosyal mesafenin yerli halkın sığınmacılara ilişkin görüşlerinde bir değişim yaratıp yaratmadığını anlamak için araştırmanın Sırp katılımcıları; sığınma merkezinin yakınında yaşayanlar ve merkezlerden uzakta yaşayanlar olmak üzere iki farklı grup arasından seçilmiştir. Araştırma sonucunda Sırların Suriyelilere yönelik ağırlıklı olarak güvenlikle ilgili endişeleri olsa da genellikle olumlu ve empatik görüşler sergilediğini, bunun da iki nedeni olduğu görülmüştür. Bu olumlu ve empatik görüşlerden ilki Balkanlardaki savaş ile yaşadıkları yerden edilme deneyimleri; ikincisi ise Suriyelilerin Sırbistan'da kalma niyetinde olmadığı gerçeğinden kaynaklanmaktadır. Sırların kendilerine yönelik olumu düşünceleri olduğu yönündeki bulgular Suriyeli katılımcılar tarafından da onaylanmıştır. Sırbistan'daki Suriyeli sığınmacılar eğitime sınırlı erişim, entegrasyonun önündeki engeller ve ekonomik kısıtlamalar gibi çeşitli zorluklarla karşı karşıya bulunmaktadır. Suriyeliler Sırbistan'da bazı durumlarda ayrımcılık yaşamış olsalar da, genel anlamda sığınmacıların yerli halkla etkileşimleri olumludur.

Anahtar sözcükler

Sırbistan'daki Suriyeli sığınmacılar, sosyal mesafe, fiziksel mesafe, transit göç ve entegrasyon

ABSTRACT

CAPELJA, Viera. *A Multiple Case Study On Transit Migration Of Syrians To Serbia*, PhD Dissertation, Ankara 2024

This study presents a comparative analysis of the views held by members of the Serbian population regarding Syrian refugees who are temporarily residing in Serbia, as well as the views held by Syrians regarding Serbs and Serbia. In this study, which employs a qualitative design and is structured as a case study, interviews were conducted with 30 Serbs and 8 Syrians in order to jointly consider the perspectives of both the Serbian community and the Syrian refugees in Serbia. In order to understand whether the physical and social distance creates a change in the views of the local population towards asylum seekers, the Serbian participants of the study were selected from two different groups: those living near the asylum centre and those living far away from the centres. As a result of the research, it was found that Serbs have generally positive and empathetic views towards Syrians, even though they are mainly concerned about security, and there are two reasons for this. The first of these positive and empathetic views stems from their experiences of displacement due to the war in the Balkans and the second from the fact that Syrians do not intend to stay in Serbia. The findings that Serbs have positive opinions towards them were also confirmed by the Syrian participants. Syrian asylum seekers in Serbia face various challenges, such as limited access to education, barriers to integration and economic constraints. Although they have experienced discrimination in some cases, in general, the interaction of asylum seekers with the local population is positive.

Keywords

Syrian asylum seekers in Serbia, social distance, physical distance, transit migration and integration

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	ii
ETİK BEYAN	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR DİZİNİ	ix
TABLOLAR DİZİNİ.....	x
ŞEKİLLER DİZİNİ	xi
RESİMLER DİZİNİ	xiv
GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN KONUSU VE YÖNTEMİ.....	3
1.1 ARAŞTIRMANIN KONUSU, AMACI VE ÖNEMİ	3
1.2 ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	9
1.2.1 Araştırmanın Kapsamı ve Katılımcılarını Belirleme Süreci	9
1.2.2 Araştırmanın Veri Toplama ve Analiz Süreci	24
2. BÖLÜM: YUGOSLAVYA'NIN TARİHİ VE ESKİ YUGOSLAV MÜLTECİLER	26
2.1 YUGOSLAVYA'NIN OLUŞUMU	26
2.2 SIRBİSTAN.....	27
2.2.1 Sırp Tarihi	27
2.2.2 Nüfusun Yapısı, Azınlıklar Ve Dinleri	29
2.2.3 Özerk Bölge Voyvodina'nın Yüzyıllarca Süren Göçü.....	34
2.2.4 Sırbistan'daki Eski Yugoslav Mülteciler	35
2.3 SIRBİSTAN'DA GÖÇ	39
2.4. SIRBİSTAN'DA GÖÇE İLİŞKİN LİTERATÜR.....	41
3. BÖLÜM: BÜYÜK GÖÇ KRİZİ VE SURİYELİ MÜLTECİLER.....	59
3.1 SIRBİSTAN'DAKİ SURİYELİLER	59
3.2. SIRBİSTAN'DA MÜLTECİ KANUNU	64
3.2.1 Sığınma Alma Prosedürü	69
3.2.2 Entegrasyon	72
4. BÖLÜM: ZORLA GÖÇ, TRANSİT GÖÇ VE ENTEGRASYONA İLİŞKİN LİTERATÜR VE KURAMSAL TARTIŞMALAR.....	74

4.1 ZORLA GÖÇ	74
4.2 DÜZENSİZ GÖÇ, GÜVENLİK, TRANSİT GÖÇ VE MÜLTECİLER	77
4.2.1 Düzensiz göç.....	77
4.2.2 Transit Göç Ve Transit Mülteciler	80
4.3. DÜZENSİZ GÖÇ, TRANSİT GÖÇ VE ENTEGRASYON KONUSUNDAKİ LİTERATÜR VE KURAMSAL TARTIŞMALAR	81
4.3.1 Düzensiz Göç, Transit Göç, Mülteciler ve Entegrasyona İlişkin Literatür	82
4.3.2 Mültecilerin Entegrasyonlarına İlişkin Kuramsal Tartışmalar	85
4.4. ARAŞTIRMANIN MODELİ	97
5. BÖLÜM: SURİYELİLERİN SIRBİSTAN'A GÖÇ SÜREÇLERİNE İLİŞKİN DÜŞÜNCELER VE DENEYİMLER	102
5.1 SIRPLARIN SURİYELİ GÖÇÜNE İLİŞKİN DÜŞÜNCELERİ	102
5.1.1 Sosyo-Demografik Bulgular	102
5.1.2 Sırpların Suriyeliler hakkındaki düşünceleri	105
5.1.3 Sırpların Suriyelilerin Sırbistan'a entegrasyon durumlarına ilişkin düşünceler	120
5.1.4 Sırpların Suriyeliler Geldikten Sonraki Güvenlik Algıları	133
5.1.5 Sırpların Sırbistan'a Daha Önceki Yıllarda Gelen Mülteciler Hakkındaki Düşünceleri	138
5.1.6. Sırpların Dini İnançları Bağlamında Suriyelilere Bakışı	145
5.2 SURİYELİLERİN SIRBİSTAN'DAKİ YAŞAMA VE SIRPLARA İLİŞKİN DÜŞÜNCELERİ	161
5.2.1 Sosyo-Demografik Veriler	161
5.2.2. Suriyelilerin Sırbistan'a Göç Süreçleri	162
5.2.3 Suriyelilerin Sırbistan'daki Yeni Yaşamlarına İlişkin Düşünceleri	165
5.2.4 Suriyelilerin Sırplara ilişkin düşünceleri	170
5.2.5 Suriyelilerin Aidiyet Ve Entegrasyon Konusundaki Düşünceleri	174
5.3. SOSYO-DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLER BAĞLAMINDA SIRBİSTAN'A YÖNELİK SURİYELİLERİN GÖÇÜNE İLİŞKİN DÜŞÜNCELER	179
SONUÇ VE TARTIŞMA	196
KAYNAKÇA	206
EK 1. ORİJİNALLİK RAPORU	229
EK 2. ETİK KOMİSYON İZİNİ	231
EK 3. SIRBİSTAN MÜLTECİ KANUNU	232
EK 2. SİĞİNMA MERKEZLERİNDEKİ FOTOĞRAFLAR	256

KISALTMALAR DİZİNİ

AB	: Avrupa Birliği
AIDA	:Asylum Information Database- Sığınma Bilgi Veritabanı
BH	: Bosna Hersek
BM	: Birleşmiş Milletler
BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği
ECRE	: Avrupa Mülteciler ve Sürgünler Konseyi
GBV	: Gender based violence- Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet
IOM	: International Organization for Migration
KIRS	:Sırbistan Cumhuriyeti Göçmenler ve Göç Komiserliği
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
UN	: United Nations
UNHRC	: The Office of the United Nations High Commissioner for Refugees
UNICEF	: United Nations International Children's Emergency Fund

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. BMMYK tarafından Eylül 2017'de güncellenen göçmen sayısı	15
Tablo 2. BMMYK tarafından Eylül 2023'te güncellenen Sırp merkezlerindeki Suriyeli mültecilerin sayısı	17
Tablo 3. Sığınma merkezi alanına uzak olan Sırp Katılımcıların Demografik Özellikleri.....	19
Tablo 4. Sığınma merkezi alanına yakın olan Sırp Katılımcıların Demografik Özellikler	20
Tablo 5. Suriyeli Katılımcıların Demografik Özellikleri.....	23
Tablo 6. Sırbistan'ın nüfusun etnik yapısı.....	31
Tablo 7. Sırbistan'da nüfusun din aidiyetin yapısı 2022	33
Tablo 8. Sırbistan'a giriş yıllarına göre Sırbistan'da sığınma başvurusunda bulunma niyetini ifade eden kayıtlı ve sığınma merkezlerinde kalan Suriyeliler	62

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Sırp katılımcıların cinsiyeti	102
Şekil 2. Sırp katılımcıların yaş dağılımı	103
Şekil 3. Sırp katılımcıların medeni hali	103
Şekil 4. Sırp katılımcıların çocukları var mı?	104
Şekil 5. Sırp katılımcıların eğitim durumu	104
Şekil 6. Sırp katılımcıların iş durumu ve gelir durumlarından memnuniyetleri	105
Şekil 7. Suriyeliler hakkında Sırp'ların düşünceleri	106
Şekil 8. Sırp'ların, Suriyelilerin Sırpça öğrenmesi gerekliliği hakkında düşünceleri	108
Şekil 9. Sırp'ların Suriyeliler ile temasları ve deneyimleri	110
Şekil 10. Suriyelilerin Sırbistan'da kalıcı olmaları konusunda merkeze yakın olan ve merkeze uzak olan Sırp'ların düşünceleri	112
Şekil 11. Sırp'lara göre Suriyeliler için uygun iş	114
Şekil 12. Suriyelilerin kaldıkları yerler konusunda merkeze yakın ve uzak olan Sırp'ların düşünceleri	116
Şekil 13. Sığınma merkezine yakın ve uzak olan Sırp'ların ülkelerindeki insanların Suriyeliler hakkındaki görüşlerine ilişkin	118
Şekil 14. Sırp'lar katılımcılara göre Sırp'ların Suriyelilere karşı davranışları	120
Şekil 15. Sığınma merkezine yakın ve uzak olan Sırp'ların Suriyelilerin ayrımcılığa maruz kaldığını hakkında düşünceleri	121
Şekil 16. Sığınma merkezine yakın ve uzak olan Sırp'ların Suriyelilerin Sırbistan'a entegrasyonları konusunda düşünceleri	123
Şekil 17. Sığınma merkezine yakın ve uzak olan Sırp'ların Suriyelilerin Sırbistan'a daha iyi entegre olmak için neler yapmaları gerektiği konusundaki düşünceleri	126
Şekil 18. Sığınma merkezine yakın ve uzak Sırp'ların Suriyelilerin evlerine dönmek isteyip istemediklerine ve gelecek planlarına ilişkin görüşleri	128
Şekil 19. Sığınma merkezine yakın ve uzak olan Sırp'lara göre Suriyeliler geri evlerine dönmeli mi?	130
Şekil 20. Diğer ülkelerin ve özellikle Avrupa ülkelerinin Suriyelilere/mültecilere olan tutumları hakkında merkeze yakın ve uzak olan Sırp'ların düşünceleri	133
Şekil 21. Sırp'ların Suriyeliler geldikten önceki ve sonraki güvende hissetme durumu	135
Şekil 22. Sığınma merkezine yakın ve uzak olan Sırp'ların Sırbistan hükümetin Suriyelilere ilişkin düşüncesi ve politikası hakkında düşünceleri	138
Şekil 23. Sığınma merkezine yakın ve uzak olan Sırp'ların Hükümetin daha önce Hırvatistan, Bosna'dan gelen mültecilerle yeni gelen Suriyelilere ilişkin düşünce ve davranışlarını karşılaştırdığındaki düşünceleri	141
Şekil 24. Hırvatistan ve Bosna'dan gelen mülteciler ile yeni gelen Suriyelilere ilişkin Sırp'ların görüş ve davranışlarının Sırp bakış açısından karşılaştırılması	144
Şekil 25. Sırbistan'da daha önce mülteci statüsü almış olan Hırvatistan, Bosna'dan gelen mülteciler Sırbistan'a entegre olabilmeleri konusunda merkeze yakın ve uzak olan Sırp'ların düşünceleri	145
Şekil 26. Sırp'ların dini aidiyetleri	146
Şekil 27. Suriyelilerin dini inançları konusunda Sırp'ların düşünceleri	148
Şekil 28. Sırp'ların din gruplarına göre Suriyelilerin dini inançları konusunda Sırp'ların düşünceleri	149
Şekil 29. Sırp katılımcıların Suriyelilerin dinleri ile Sırbistan'daki dinler arasındaki farklılıklar hakkındaki düşünceleri	152

Şekil 30. Sırların Suriyelilerin dini inançlarının kendi dini gruplarına göre farklılığı hakkındaki düşünceleri	153
Şekil 31. Din gruplarına göre Sırların Suriyeliler geldikten önceki ve sonraki güvende hissetme durumu hakkında düşünceleri	154
Şekil 32. Din gruplarına göre Sırların Sırbistan hükümetin Suriyelilere ilişkin düşüncesi ve politikası hakkında düşünceleri.....	155
Şekil 33. Sırların din gruplarına göre Hükümetin daha önce Hırvatistan ve Bosna'dan gelen mültecilerle yeni gelen Suriyelilere ilişkin düşünce ve davranışlarını karşılaştırdığında neler söylenebilir?.....	157
Şekil 34. Din gruplarına göre Sırlar Suriyeliler konusunda ne düşünüyor? Zamanla değişti mi?	158
Şekil 35. Din gruplarına göre Sırların daha önce Hırvatistan, Bosna'dan gelen mültecilerle yeni gelen Suriyelilere ilişkin düşünce ve davranışlarını karşılaştırdığında neler söylenebilir?.....	159
Şekil 36. Sırların din gruplarına göre Suriyeliler geri evlerine dönmeli mi? Suriyeliler gelecek planlarını nasıl yapmalılar?.....	160
Şekil 37. Sırların din gruplarına göre diğer ülkelerin ve özellikle Avrupa ülkelerinin Suriyelilere/mültecilere olan tutumları hakkında merkeze yakın ve uzak olan Sırların düşünceleri	161
Şekil 38. Suriyelilerin eğitim durumu.....	162
Şekil 39. Suriyelilerin göçünün nedenleri.....	163
Şekil 40. Suriyelilerin Sırbistan'a gelmeden önceki durumları.....	164
Şekil 41. Suriyeli başka bir ülkeye geçmeye çalıştılar mı?	164
Şekil 42. Suriyelilerin gitmek istediği ülkeler	165
Şekil 43. Suriyeli mülteciler Sırbistan'da herhangi bir eğitim gördü mü?	166
Şekil 44. Suriyelilerin konuşabildiği diller	167
Şekil 45. Suriyeliler Sırpça öğrenmeli mi?	167
Şekil 46. Sığınmacı olduğundan beri Suriyelilerin çalışmaları	168
Şekil 47. Sığınmacılar için en uygun iş	169
Şekil 48. Suriyelilerin yaşam yeri seçme nedenleri	170
Şekil 49. Suriyelilerin mahalledeki işletme sahipleri ile ilişkileri	171
Şekil 50. Suriyeli sığınmacılarının Sırbistan'daki mülteci politikası hakkında düşünceleri	171
Şekil 51. Sığınmacılara göre Sırların onlar hakkında düşünceleri.....	172
Şekil 52. Sırların Suriyelilere karşı davranışı ve bu konuda Suriyelilerin deneyimleri.....	173
Şekil 53. Suriyelilerin güvenlik konusunda hissi.....	173
Şekil 54. Suriyelilerin ayrımcılığa maruz kaldı mı?	174
Şekil 55. Suriyelilerin yaşadığı mahallesine aitlik hissi	174
Şekil 56. Suriyelilerin Sırbistan'a ait olduklarına dair düşünceleri	175
Şekil 57. Suriyelilerin hafta içi ve hafta sonunda yaptıkları.....	175
Şekil 58. Daha iyi entegrasyon için Suriyelilerin neler yapması gerektiği konusunda Sırların düşünceleri	176
Şekil 59. Suriyelilerin Suriye ile olan bağlarının varlığı	177
Şekil 60. Suriyelilerin gelecekte bekledikleri	178
Şekil 61. Suriyelilere göre AB ülkelerin mültecilere olan tutumları	179
Şekil 62. Cinsiyete dayalı Sırp nüfusunun göç ve entegrasyon konusundaki deneyimleri ve düşünceleri.....	180
Şekil 63. Sırp nüfusunun dinlerine göre göç ve entegrasyon konusundaki deneyimleri ve düşünceleri.....	184
Şekil 64. Eğitim düzeylerine dayalı olarak Sırp nüfusunun göç ve entegrasyon konusundaki deneyimleri ve düşünceleri.....	188

Şekil 65. Gelir memnuniyeti düzeylerine göre Sırp nüfusunun göç ve entegrasyon konusundaki deneyimleri ve düşünceleri.....	190
Şekil 66. Mesleklerine göre Sırp nüfusunun göç ve entegrasyon konusundaki deneyimleri ve düşünceleri.....	193

RESİMLER DİZİNİ

Resim 1. Sırbistan'daki sığınma merkezlerinin haritaları (BMMYK tarafından yapılan 2017'de Sırbistan Merkezi profillemesi.....	14
Resim 2. Eski Yugoslavya'nın haritası	26
Resim 3. Krnjača'daki sığınma merkezi ve oradaki çalışan	256
Resim 4. Krnjača'daki sığınma merkezi 1	256
Resim 5. Krnjača'daki sığınma merkezi 2	257
Resim 6. Subotica'daki transit merkezi	257
Resim 7. Subotica'daki transit merkezi 2.....	258

GİRİŞ

Modern dönemde göç hareketleri daha çok emek göçü bağlamında ele alınmıştır. Bu çalışmalarda ise daha çok ekonomik faktörler ön plana çıkmakta ve hem göç akışının belirlenmesinde hem de göçten sonraki deneyimin yorumlanmasında ekonomik faktörlerin etkili olduğu düşünülmektedir (Valtonen, 2008). Bununla birlikte göç çalışmalarında mültecilere, sığınmacılara ve iltica edenlerin göç süreçleri ve yeni yaşamla bütünleşmelerine ilişkin teorilere literatürde daha az rastlanılmaktadır.

Zorla göç sonucu ortaya çıkan mültecilik statüsünün şekillenmesinde çeşitli faktörler etkili olabilmektedir. Siyasi karışıklık, dış ve iç savaş, devrim, terör saldırıları, yeniden yerleştirme, kıtlık ve diğer doğal afetler, insan hakları ihlali ve baskıcı devlet rejimleri büyük mülteci/sığınmacı hareketlerinin ve iltica taleplerinin en yaygın nedenleri arasındadır. Zolberg'e (1986) göre mülteci hareketleri 'tesadüfi olayların toplamını oluşturmaz'. Daha zengin ve daha güçlü ülkelerin ekonomik yardım ile mültecilere destek olma durumu onların 'yardım gönderen' ülke konumunda olarak sorumluluk almaktan kaçınmaları ile bağlantılıdır.

Ev sahibi toplumun mültecilere ilişkin düşünce ve tutumu ise farklı bağlamlarda şekillenmektedir ancak bunlar içinde en tehlikelisi yabancı düşmanlığıdır. Gellner (1983), göçmen karşıtı tutumların kısmen de olsa güçlü milliyetçi duyguların bir neticesi olabileceğini ve ülkesi ile gurur duyma, kendi milletini üstün görme ve daha da aşırı biçimde aynı millete dahil olmayanlara karşı düşmanca duygular besleme dahil, bir dizi vatanperver ve milliyetçi tutumlar ile bağlantılı olduğunu söylemektedir. Milliyetçi ideoloji köklerini kimlik ve grup çıkarı arasındaki bağlantıdan özellikle de kimlik ve eşitsizlik algısı arasındaki bağlantıdan almaktadır.

Suriye savaşı ile daha da belirginleşen küresel mülteci krizi, Sırbistan da dahil olmak üzere dünyanın dört bir yanındaki ülkelere önemli zorluklar getirmiştir. Bu tez, Sırbistan'daki Suriyeli sığınmacıların karmaşık göç dinamiklerini; Suriyelilerin entegrasyon ve günlük yaşamda karşılaştıkları zorluklar ile Sırpların Suriyeli göçüne ilişkin düşüncelerini karşılaştırmalı olarak ele almaktadır.

Çalışma beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde araştırmanın konusu, hedefleri ve yöntemi özetlenmiştir. İkinci bölümde Yugoslavya'nın oluşumu ve demografik yapısı, azınlık grupları ve dini bağlılıkları da dahil olmak üzere Sırbistan'ın tarihini tartışarak tarihsel bir bağlam sunulmaktadır. Bu bölümde ayrıca Sırbistan'daki uzun göç tarihine değinilmekte, eski Yugoslav mültecilerin deneyimleri vurgulanmakta ve Suriyeli sığınmacıların mevcut durumuyla paralellikleri ele alınmaktadır. Üçüncü bölümde son dönemdeki mülteci krizine, özellikle de Suriyeli mültecilerin Sırbistan'a göçüne odaklanılmaktadır. Sırbistan'da sığınmaya ilişkin yasal çerçeve, sığınma hakkı alma prosedürleri ve Suriyeli sığınmacıların karşılaştığı entegrasyon zorluklarının ele alındığı bölümde ayrıca Avrupa Birliği'nin mülteci krizinin yönetiminde Sırbistan'a sağladığı destek de tartışılmaktadır.

Dördüncü bölümde zorunlu göç, düzensiz göç, transit göç ve mülteci entegrasyonu konularındaki literatür ele alınmıştır. Çalışmada bu kapsamdaki teorik tartışmalar incelenerek bu araştırmada Suriyeli mültecilerin deneyimlerinin anlaşılabilmesi için bir teorik model sunulmuştur.

Beşinci bölümde ise Sırp yerel halkın algılarına ve Suriyeli mültecilerin deneyimlerine odaklanılarak araştırmadan elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Fiziksel ve sosyal mesafenin Sırpların Suriyeli göçüne ilişkin düşünceleri üzerindeki etkisini saptamak için ise çalışmada sığınma merkezlerinin yakınında ve uzağında yaşayan Sırpların görüşleri karşılaştırılmalı olarak verilmektedir. Bu bölümde ayrıca katılımcıların Suriyelilerin entegrasyonuna ve güvenlik algılarına ilişkin düşünceleri de ele alınmıştır. Sonuç ve tartışma kısmında ise çalışma için oluşturulan model araştırma bulgularının alandaki literatürle karşılaştırması üzerinden genel bir değerlendirmesi yapılarak, Sırbistan'daki Suriyelilerin entegrasyon süreçlerine katkı sunacak öneriler sunulmuştur.

1. BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN KONUSU VE YÖNTEMİ

Bu bölümde araştırmanın konusu, kapsamı ve kullanılan yönteme ilişkin bilgiler sunulmaktadır. Bölümün ilk kısmında araştırmanın konusu, amacı ve önemi özetlenmektedir. İkinci bölümde araştırmanın metodolojisi içinde araştırma alanı ve katılımcıların belirlenmesi ile veri toplama ve analiz süreci yer almaktadır.

1.1 ARAŞTIRMANIN KONUSU, AMACI VE ÖNEMİ

Suriye'nin mülteci krizi, Mart 2011'de demokrasi yanlısı protestoların şiddete dönüşmesiyle başladı ve yüz binlerce Suriyeli tarafından daha da geniş bir protestoya yol açtı. Kimilerine göre 2011'de Arap Bahar'ının bir parçası olarak da görülen bu hareket, mültecilerin çoğunun temel hizmetlere erişimini sınırladı. Milyonlarca Suriyelinin evlerini terk ederek başka ülkelere sığınması ve 6 milyondan fazla kişinin ülke içinde yerinden edilmesi, ülkenin olmayan altyapısı ve sağlık sistemi sebebiyle, nüfusun sosyal statüsü, ekonomik kriz ve uluslararası toplumdan insani desteğe duyulan ihtiyacın artmasıyla modern dünyanın en büyük mülteci krizine dönüştü (Stone-Brown, 2013, Salih, 2013).

2012'den başlayarak Suriyeli mülteci sayısı önemli ölçüde artmış, insanlar komşu ülkelerde güvenliğe ulaşmak için karadan ve denizden kaçmıştır. 2020'nin sonunda istatistikler Suriye dışındaki Suriyeli mülteci sayısının 6 milyonu aştığını göstermektedir (UNHCR, 2021). Bu mültecilerin 3,6 milyonu, kendilerine ev sahipliği yapan Türkiye'de, bir milyona yakını Lübnan'da, 600.000'i aşkını Ürdün'de yerleşirken yüz binlercesi Irak ve Mısır'a kaçmıştır. Avrupa göç danışmanlarına göre, 1,3 milyon Suriyeli, Avrupa'da sığınma talebinde bulunmuştur (Demirtaş ve Özden, 2015). Göçün zirvesi 2015-2016'da yaşanmış ve sonrasında göç önemli ölçüde azalmıştır.

Suriye'deki iç savaşın başlamasından bu yana, Sırbistan binlerce Suriyeli mülteciye ev sahipliği yapmıştır. Sırbistan, Avrupa Birliği'ne üye olmayan bir ülke olmasına rağmen, Balkan rotası üzerindeki konumu nedeniyle, Avrupa'ya ulaşmaya çalışan mülteciler için önemli bir geçiş noktasıdır. Sırbistan'daki Suriyeli mültecilerin durumu, Avrupa mülteci krizinin sadece küçük bir parçası olmuştur. Sırp Mülteci ve Göç Komiserliği'nin verilerine göre, Sırbistan'a ilk gelen ve sığınma talebinde bulunma niyetini ifade eden

Suriyeliler 2011 yılında kaydedildi. O yıl Sırbistan'daki toplam sığınmacı sayısının %0,6'sı Suriyeliydi (20 kişi). Sırbistan'a en fazla Suriyeli mülteci girişi 2015 yılında gerçekleşmiş ve 302.597 Suriyelinin ülkeye giriş yaptığı kaydedilmiştir (Komesarijat za izbeglice i migracije, 2012;2016).

Sırbistan, 2015'ten bu yana ülkeyi Avrupa Birliği'ne ulaşmak için bir geçiş noktası olarak kullanan önemli bir Suriyeli mülteci akınıyla karşı karşıya kalmış Sırp makamları, onlara Sırbistan'dayken hukuki, tıbbi, eğitimsel ve sosyal destek sunmuştur (Galijaš, 2019; UNHCR, t.y.). Bununla birlikte, mülteciler hala güvenlik riskleri, entegrasyon zorlukları ve kalıcı çözümlerin eksikliği gibi birçok zorluk ve belirsizlikle karşı karşıyadır (Baker ve Jović, 2015; UNICEF, t.y.). Sırbistan'daki mülteci durumunun yasal çerçeve, kamuoyu, sağlık koşulları, koruma sorunları ve politika tepkileri gibi çeşitli boyutlarına ilişkin literatürde çeşitli çalışmalar vardır. Bu yayınlardan bazıları şunlardır:

Galijaš, 2019 yılında yapılan makalede, bireylerin yasal statüsüne ve alınan göç yollarına bakarak göçmen nüfusun bileşimini ve değişen boyutunu analiz etmiştir. Ayrıca, devlet yetkililerinin ve Sırp halkının göçmenlere yönelik tepkilerini, yasal tedbirler ve altyapı tesislerinde ortaya çıkan kurumsal tepkiyle birlikte incelemiştir. Baker ve Jović, (2015) makalesinde Sırbistan'ın sınırlarına gelen mülteci ve göçmenlere yönelik insani yardımlar sayesinde itibarının nasıl arttığını tartışmış, bunun aynı zamanda Sırp vatandaşların mültecilere karşı bazı AB üyesi komşularından daha açık bir tutuma sahip olduğunu da ortaya koymuştur. Kondilis, vd. (2017) çalışmasında, Sırbistan'daki bir geçiş merkezinde bulunan Suriyeli mültecilerin sağlık durumlarını ve ihtiyaçlarını değerlendirmiştir. Yapılan çalışma, mülteciler arasında kronik hastalıkların, yaralanmaların, enfeksiyonların ve ruh sağlığı sorunlarının yaygınlığının yanı sıra sağlık hizmetlerine ve ilaçlara erişimleri hakkında raporlar sunmuştur.

UNICEF (tarih yok) resmî web sayfasında, UNICEF'in Sırbistan'daki mülteci ve göçmen çocukları korumak ve onlara yardım etmek için yaptığı çalışmalar hakkında bilgi verilmiştir. Şiddet, sömürü, ayrımcılık ve eğitimsizlik gibi göç halindeki çocukların karşılaştığı zorluklara dikkat çekilmiştir. Ayrıca, UNICEF'in çocuk dostu alanlar, psikososyal destek, öğrenme fırsatları ve hijyen kitleleri sağlama gibi bazı müdahaleleri de web sayfasında verilmiştir.

Sırbistan'daki Suriyeli mültecilerle ilgili akademik makaleler ya da Sırp tarafında yayınlanan yayınlar söz konusu olduğunda, daha fazla bilimsel çalışma bulunmamıştır. Avrupa ülkeleri arasında mülteci ve sığınmacılar hakkında veri toplama ve karşılaştırma; terminolojinin, kavramların, tanımların ve sınıflandırmaların tutarlılığının olmamasından dolayı oldukça zordur (Avrupa Birliği; Birleşmiş Milletler, 2018). Bu bağlamda Sırbistan özelinde toplanan veriler oldukça değerli ve alana katkı sağlayacak niteliktedir.

Göçmen krizinin zirve yaptığı dönemde Balkan rotasının sadece Suriyeliler ve Afganlar için açık olduğu iddia ediliyordu, bu nedenle AB'ye serbest geçiş hakkı elde etmek için durumu kullanan ve kendilerini Suriyeli olarak tanımlayan birçok mülteci veya ekonomik göçmen olduğuna inanılmaktadır. Orta Doğu ve diğer bölgelerden gelen mülteci ve göçmenler, 2015 yılından bu yana Batı Avrupa'ya giden Balkan rotasını takip ederek Sırbistan'dan geçmektedirler. Ancak birçoğu sınırların kapatılması ve Avrupa Birliği'nin kısıtlayıcı göç politikaları nedeniyle Sırbistan'da mahsur kalmıştır. Onların Sırbistan'daki varlıkları, entegrasyonlarının yanı sıra ev sahibi toplumun tutum ve tepkileri için çeşitli sorunlar ve fırsatlar ortaya çıkarmaktadır. Sırbistan'daki mülteci ve göçmen sorununun yasal statüleri, yaşam koşulları, eğitim, sağlık ve sosyal hizmetlere erişimleri, şiddet ve ayrımcılıktan korunmaları, kültürel ve ekonomik katkıları ve kamuoyu algıları ve tutumları gibi farklı yönlerini inceleyen çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalardan bazıları şunlardır:

AIDA (2021), yasal çerçevesi, prosedürleri, kabul koşulları, gözaltı uygulamaları, koruma içeriği ve yargı denetimi dahil olmak üzere Sırbistan'daki sığınma sistemi hakkında genel bir görüşte bulunmuştur. Raporda, Sırbistan'ın etkili ve adil bir sığınma sistemi sağlamada, düşük tanınma oranları, yetersiz kabul kapasitesi, entegrasyon önlemlerinin eksikliği, düşük karar alma kalitesi, adli yardım ve bilgiye sınırlı erişim ve sınırlarda sık sık geri itme ve şiddet gibi çeşitli zorluklarla karşı karşıya olduğu belirtilmiştir. Raporda ayrıca, 2018'de yeni bir İltica ve Geçici Koruma Kanunu'nun kabul edilmesi, 2020'de sığınma başvurularının ve hibelerin artması, sivil toplum kuruluşları ve uluslararası kuruluşlarla iş birliği gibi bazı olumlu gelişmelere de dikkat çekilmiştir.

UNICEF (2021), Sırbistan'da, özellikle yakın partnerleri veya kaçakçıları tarafından toplumsal cinsiyete dayalı şiddet (gender based violence- GBV) riski yüksek olan

mülteci ve göçmen kadın ve kız çocuklarının durumuna odaklanmıştır. Bilgi notunda, UNICEF ve ortaklarının bu kırılgan grupta GBV'yi (toplumsal cinsiyete dayalı şiddet) önlemek ve müdahale etmek için psikososyal destek, vaka yönetimi, sevkler, güvenli alanlar, bilinçlendirme kampanyaları, profesyoneller için kapasite geliştirme ve politika değişiklikleri için savunuculuk gibi çeşitli hizmetler ve faaliyetler sağladığı bildirilmektedir. Bilgi notunda ayrıca, GBV'den kurtulanlar için adalete, sağlık hizmetlerine ve barınmaya sınırlı erişim gibi acilen ele alınması gereken bazı eksiklikler ve zorluklar da vurgulanmıştır. Yine bu belgede veri toplama ve izleme eksikliği, paydaşlar arasında yetersiz koordinasyon ve olumsuz sosyal normlar ve klişelere de yer verilmiştir.

Galijaš (2019), göçmen nüfusun bileşimini ve değişen boyutunu, devlet yetkililerinin ve Sırp halkının tepkisini, yasal önlemlerde ve altyapı tesislerinde ortaya çıkan kurumsal tepkiyi ve kararların alındığı siyasi bağlamları analiz etmiştir. Yazar ayrıca, Sırbistan'da sosyal içermeyi ve kültürlerarası diyalogu teşvik etmesi için devlet okullarına devam eden mülteci çocukların durumunu da incelemiştir. Sırbistan'ın mültecilerin durumuna pragmatik ve esnek bir idari tepki benimsendiği, ancak aynı zamanda hoşgörü düzeyinin büyük ölçüde çoğu mültecinin Sırbistan'ı mümkün olan en kısa sürede terk etmesi isteği bilinciyle ilgili olduğu sonucuna varmıştır.

Vuletić vd. (2016), genel nüfusun Sırbistan'daki göçmen ve mültecilerin entegrasyonuna yönelik tutumlarını ölçmek için bir görüşme yapmıştır. Yazarlar, katılımcıların bölgeleri, dinleri, yaşları, eğitimleri, etnik kökenleri, cinsiyetleri, ekonomik durumları ve mültecilerle kişisel temasları gibi tutumlarını etkileyen çeşitli faktörleri belirlemiştir. Çalışmada ayrıca, kamuoyunun bilinçlendirilmesi, medyanın olumlu bir şekilde ele alınmasının teşvik edilmesi, kültürlerarası iletişimin ve kurumsal desteğin güçlendirilmesi gibi entegrasyon sürecinin iyileştirilmesi için bazı öneriler getirilmiştir. Çalışma, Sırbistan'daki genel nüfusun mülteci ve göçmenlere karşı orta düzeyde bir kabule sahip olduğunu, ancak aynı zamanda yüksek düzeyde korku ve önyargıya da barındırdığını ortaya koymuştur. BVMN (2020) ise Sırbistan ile komşu ülkeler (Macaristan, Hırvatistan, Romanya) arasındaki sınırlarda mülteci ve göçmenlere yönelik geri itme ve şiddet vakalarını belgelemiştir. Rapor, geri itmelerin sistematik olduğunu ve genellikle fiziksel taciz, sözlü hakaret, eşyaların çalınması veya tahrip edilmesi, sığınma prosedürlerine erişimin reddedilmesi veya adli yardımın eşlik ettiğini ortaya koymuştur.

Raporda ayrıca, devlet yetkililerinin bu ihlallerin önlenmesi veya soruşturulmasındaki suç ortaklığı veya ihmali de kınanmıştır.

Bu çalışmalar, Sırbistan'daki mülteci ve göçmenlerin entegrasyonları önünde birçok zorluk ve engelle karşılaştıklarını, ancak yeterli fırsat ve destek verildiğinde topluma olumlu katkıda bulunma potansiyeline de sahip olduklarını göstermektedir. Ayrıca literatür, ev sahibi toplumun kendilerine karşı empati ve dayanışmadan, korku ve düşmanlığa kadar değişen karışık duygulara sahip olduğunu ortaya koymuştur. Görüldüğü üzere Sırbistan'daki Suriyeliler konusunda yapılan çalışmalarda ya Sırpların ya da Suriyelilerin düşünceleri ele alınmıştır. Bir başka ifadeyle literatürde Sırbistan'a yönelik Suriyeli göçünü bütüncül bir bakışla; göçün ve entegrasyonun iki tarafı olan Sırpların ve Suriyelilerin düşünceleri ile birlikte ele alan bir çalışmaya literatürde rastlanılmamıştır. Ayrıca Suriyelilere ilişkin düşüncelerin Suriyelilerle olan fiziksel ve sosyal mesafeyi dikkate alan bir çalışmaya da rastlanılmamıştır. Oysa fiziksel ve sosyal mesafe göç çalışmalarında empati ya da kalıp yargıların şekillenmesinde son derece önemli bir değişkendir.

Bu çalışmada, Sırbistan'da yaşayan ve devam eden iç savaş ve şiddet nedeniyle ülkelerinden kaçan Suriyeli mültecilerin durumu ve entegrasyon süreçleri hem yerli halkın hem de Suriyelilerin bakışı ile birlikte ele alınmaktadır. Ayrıca çalışmada çoğunlukla Afrika veya Asya'dan gelen diğer mülteci gruplarından veya eski Yugoslav mültecilerden farklı olarak Müslüman ve Orta Doğulu Suriyelilerin ele alınması, hem inanç hem de coğrafya olarak Suriyelilere mesafeli olan Sırpların görüşlerini ortaya koyması açısından önemlidir. Din üzerinden farklılaşma ve çatışma alanı olan Yugoslavya'daki savaş deneyiminin Müslüman sığınmacılara bakışta bir etkisi olup olmadığı da çalışma kapsamında ele alınmaktadır. Bu çalışmada, bir dönem için düşman olarak kabul edilen Müslüman sığınmacıların kendi ülkelerine sığınmalarına ilişkin düşüncelerinin, daha önceki savaş nedeni ile alışık oldukları mültecilik deneyimi ile kıyaslayıp kıyaslamadıkları ve bunun Suriyelilerin göçüne bir empati şekillendirip şekillendirmediğini ortaya koymak amaçlanmaktadır.

Sırbistan'da sığınma ve entegrasyon arayan diğer mültecilerin aksine, Suriyeliler Sırbistan'ı Batı Avrupa'ya giderken geçici bir durak olarak görmektedirler. Bu çalışma, Sırbistan'daki Suriyeli mültecilerin yaşam koşullarını, karşılaştıkları zorlukları ve hak taleplerini yapılan görüşmelere dayalı olarak analiz etmektedir. Böylece insan hakları

temelli bir bakış ile Suriyeli mülteci akını sonrasında Suriyeli sığınmacıların durumunun nasıl iyileştirilebileceğine dair öneriler sunarak bu krizin çözümüne katkıda bulunabilmesi amaçlanmaktadır.

Araştırmada Suriyelilerin Sırbistan'daki durumu hem halkın mültecilerle ilgili düşünceleri hem de Suriyelilerin buldukları ülke, ülkenin halkı ve oradaki gelecekleri konusundaki düşünceleri bağlamında bir bütünün parçaları olarak ele alınmaktadır. Savaştan yeni çıkmış ve kendi mülteci krizi ile karşı karşıya kalmış bir ülke olarak Sırbistan'da mültecilere karşı son zamana kadar oldukça olumlu ve hoşgörülü bir ortam egemen olduğu söylenebilir. Ancak şimdiye kadar mülteciler Sırbistan'ı sadece geçiş bölgesi olarak kullanmışlardır. Gelecekte koşullar değiştiği ve Suriyeli mülteciler Sırbistan'da kalmak istedikleri takdirde Sırbistan'da halkın mültecilere ilişkin düşüncelerinin ne olacağına ortaya konması çalışmanın bir diğer amacını oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında cevap aranan temel araştırma soruları ise şu şekildedir:

1. Sırpların Suriyelilere ilişkin düşünceleri nelerdir? Bu düşünceler Suriyelilerle fiziksel ve sosyal mesafesi olanlara göre değişmekte midir?
2. Sırplar, Suriyelilerin ülkelerindeki gelecekleri konusunda ne düşünmektedirler? Bu düşünceler Suriyelilerle fiziksel ve sosyal mesafesi olanlara göre değişmekte midir?
3. Sırbistan'ı bir geçiş bölgesi olarak kullanan Suriyeliler Sırbistan'da kalıcı olmak isterlerse Sırpların bu konudaki düşünceleri ne olur? Bu düşünceler Suriyelilerle fiziksel ve sosyal mesafesi olanlara göre nasıl şekillenmektedir?
4. Suriyeliler ve onların Sırbistan'daki kalıcılığına ilişkin düşünceler, cinsiyet ve inanca göre bir değişim göstermekte midir?
5. Suriyeliler Sırbistan'daki yaşamları hakkında ne düşünmektedir?
6. Suriyeliler Sırplar hakkında ne düşünmektedir?
7. Sırbistan'daki Suriyelilerin gelecek planları nedir?

1.2 ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Nitel desen kullanılan bu araştırma çoklu vaka çalışması olarak gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma, bireylerin deneyimlerini ve çevrelerindeki dünyayı nasıl yorumladıklarını anlamaya çalışan bir yöntemdir. Katılımcıların anlamalarını, algılarını ve duygularını araştırmak için kelimeler, resimler veya nesnelere gibi sayısal olmayan verileri kullanır. Nitel araştırma tipik olarak yoğun ve bağlamsal olarak incelenen sınırlı sayıda vakayı içerir (Creswell ve Poth, 2018).

Nitel desen kapsamında yapılan vaka çalışmaları, karmaşık sosyal fenomenleri derinlemesine araştırmak için güçlü bir araç sunar. Fenomenlerin inceliklerini ve dinamiklerini, onları deneyimleyenlerin bakış açılarından ortaya çıkarabilir. Bununla birlikte, bu tür çalışmalardan elde edilen bulgular tipik olarak diğer vakalara veya popülasyonlara genellenemez. Bunun yerine, teoriyi, pratiği ve gelecekteki araştırmaları bilgilendirebilecek değerli içgörüler ve bilgiler sağlayabilirler (Stake, 2006).

Vaka çalışması, doğal ortamında belirli bir vakaya (birey, grup, organizasyon, olay vb.) odaklanan nitel bir araştırma şeklidir. Zaman içinde dava hakkında zengin ve ayrıntılı bilgi toplamak için görüşmeler, gözlemler, belgeler ve benzeri çeşitli veri kaynaklarını kullanır. Bir vaka çalışması, araştırmacıların vakanın karmaşıklığını, benzersizliğini ve çevresiyle etkileşimlerini anlamalarına yardımcı olabilir (Yin, 2018).

Vaka çalışmalarında çoklu vaka çalışması birden fazla durumu ele almaktadır. Bazı durumlarda ise her bir vakanın da kendi içinde alt boyutları olabilmektedir (Stake, 2003, 2005; Yin, 2014). Nitel desen kullanılan bu çalışmada ise Sırbistan'daki Suriyeli sığınmacıların göç, entegrasyon süreçleri ve Sırbistan'da yaşama düşünceleri kapsamında Suriyelilerin göç süreçleri bir vaka, yerli toplumun Suriyelilerin göçüne ilişkin düşünceleri ise bir diğer vaka olarak ele alınmıştır. Yerli halkın Suriyelilere ilişkin düşünceleri için ise mülteciler ve sığınma merkezlerinin hem yakınında yaşayan ve onlarla bir şekilde etkileşim içinde olan Sırlar hem de bu alanlardan uzakta yaşayıp sığınmacılarla etkileşimi olmayan Sırlar iki grup olarak ele alınmıştır.

1.2.1 Araştırmanın Kapsamı ve Katılımcılarını Belirleme Süreci

Bu çalışma Suriyeli mülteciler ile Sırp yerel nüfusu arasındaki kültürel ve fiziksel (coğrafi) mesafe bağlamında yakınlık ve uzaklığın, Sırların Suriyelilere bakışı ve

Suriyelilerin entegrasyonları ile bağıni araştırmayı amaçlamaktadır. Bu nitel çalışmada, tüm nüfusu temsil eden bir örnekleme seçimi hedeflenmediğinden, “olasılıklı olmayan örnekleme tekniklerinden teorik örnekleme tekniğı” (Yin, 2003; Monge ve Kirste, 1980; Monge vd., 1985) kullanılmıştır. Bu örnekleme seçim tekniğinde araştırmacı geçerliliğini ve güvenilirliğini sağlamak üzere birkaç adım izler. Öncelikle araştırmacı evreni ve ilgilenilen değışkenleri açık ve kesin bir şekilde tanımlar. İkinci olarak, araştırmacı alt araştırmada temel olan kriterleri veya özellikleri belirler. Sistematiğ ve şeffaf bir prosedür kullanarak bu kriterlere göre uygun katılımcılara ulaşılması hedeflenir. Son olarak da araştırmacı örnekleme sürecini ve sınırlılıklarını raporlar (Yin, 2003; López, 2021). Bu kapsamdaki tüm prosedürlere uyularak teorik örnekleme ile çalışma kapsamında görüőülecek Suriyeliler ve Sırlar belirlenmiştir.

Suriyeliler, Sırbistan’da sığınma merkezlerinde yaşamaktadır ve bu doğrultuda sığınma merkezinde yaşayan Suriyelilere ulaşılması hedeflenmiştir. Sırlarla yapılacak görüşmeler için örnekleme seçim sürecinde, çalışmanın teorik modeli ve temel araştırma sorularına uygun olması açısından Suriyelilerle etkileşimi olan ve olmayan Sırların çalışmaya alınması temeldir. Bu kapsamda, fiziksel ve sosyal mesafe değışkeni temel alınarak, Suriyelilerin kaldıkları sığınma merkezlerine yakın ve uzak mahallelerde yaşayan Sırlar iki grup olarak çalışmanın örneklemeine dahil edilmiştir. Araştırma alanı ve örnekleme belirleme süreci aşağıda daha detaylı anlatılmıştır.

1.2.1.1.Araştırma Alanının Tanıtımı

Suriyeliler için göçte hedef ülkeler daha çok Avrupa Birliğı ülkeleridir. Bu ülkelere eriğıim için ise Macaristan hedefdir. Macaristan öncesindeki hedef ülke ise Sırbistan’dır. Sırbistan, Sırbistan üzerinden seyahat eden ve Macaristan sınırını geçerek Avrupa Birliğı’ne girme fırsatını bekleyen mülteciler için geçici konut görevi gören, yeni inşa edilmiş veya mevcut yapılardan başka bir amaca uygun hale getirilmiş çok sayıda sığınma merkezine ev sahipliğı yapmaktadır.

Haziran 2015’te Avrupa göç krizinin başlamasının ardından Macar hükümeti mülteci ve göçmenlere karşı misafirperverlikten yoksun bir tutum sergilemiş, hatta ülkeye girişlerini engellemek için sınır boyunca fiziksel bir bariyer inşa etmiştir. Krizin ilk aşamasında, mültecilerin Sırbistan-Macaristan sınırını düzensiz bir şekilde geçtikleri gözlemlenmiştir. Macaristan’a yasadışı yollardan girmeye çalışan göçmenlerin sayısının

endişe verici bir oranda artması, hükümeti sert önlemler almaya sevk etmiştir. Bunun üzerine Macaristan, Sırbistan ile olan sınırını kapatmış ve 175 kilometrelik sınır boyunca bir tel bariyer inşa etmeye başlamıştır (Hungary closed its border with Serbia and started building fences to prevent the entry of migrants, 2015). 24 Ağustos 2015 tarihinde Macar polis teşkilatı, Sırbistan-Macaristan sınırını geçen göçmen sayısının rekor düzeye ulaştığını ve bu sayının toplam 2.093 kişi olduğunu bildirmiştir. 15 Eylül 2015 tarihinde tel bariyerin inşası tamamlanmış ve sınır kapatılmıştır. Bu durum sınırlarda kaosa yol açmış, birçok kişi açlık grevine başlamış (Refugee crisis: Hungary's closed border has left many stranded, 2015) ya da sınırı zorla geçmeye çalışmış, ancak diğer tarafta Macar polisinin aşırı şiddetiyle karşılaşmıştır. Sınır Tanımayan Doktorlar (MSF) bu durumun halen devam ettiğini bildirmektedir (Hungary: Violence against Refugees and Migrants at the Border, 2017). Macaristan, Sırbistan'la arasında olan sınırı 5 gün kapalı tuttukten sonra 20 Eylül 2015'te, 20.000 mültecinin Avusturya'ya sadece 2 günde vardığı (Bir bitmeyen gelgit, 2015) şok rapordan sonra yeniden açmıştır. Bir haftada 50.000 göçmenin sınırı geçmesinden sonra Macaristan, Sırbistan'la sınırını kapatmıştır. Açılışın ardından Macaristan İçişleri Bakanı'nın Sırp meslektaşları ile müzakereler sürmüştür (Macaristan günlük göçmen alımında bir rekor idda etti, 2015). Olaydan sonra Macar hükümeti, ülkelere girmek için günlük olarak kabul edecekleri göçmen sayısına ilişkin kontenjan belirlemiştir. "Macaristan'a girmek için bekleme listesi" olarak adlandırılan bu düzenleme Macar hükümeti tarafından yapılmıştır ve kesinlikle kurallara dayalı bir kategori değildir. "İhraç" terimi, bireysel bir karar ve prosedür olmadan, tüm bu kişilerin komşu ülkeye (bu durumda Sırbistan'a) dönmesi gerektiği anlamına gelmektedir. Geçişlerinin sayısının azalması mültecilerin planladıklarından fazla Sırbistan'da "sıkışmış" olmalarına sebep olmakta ve dolayısıyla, tüm süreç göçmenler ve Sırbistan için çok daha yavaş ve ekonomik açıdan daha zorlu geçmektedir. Ancak, Mülteciler Komiserliği, gıda dağıtımı, sağlık tesisleri, çocuk etkinlikleri ve canlandırma konularında yardım eden çok sayıda bağışçı ve sivil toplum örgütü sayesinde göçmenlere yardımcı olmaya ve onları koordine etmeye çalışmaktadır. Ayrıca Sırbistan Kızıllaç'ı, Sırbistan'daki mültecilere yardım etmede büyük bir rol oynamaktadır.

Mülteciler genellikle küçük ya da büyük gruplar halinde sınırları geçmektedir. Sırbistan'a girdikten sonra mültecilerin Makedonya ve Bulgaristan sınırında kayıt

yaptırmaları gerekmektedir. Daha sonra polis, genellikle erkek olan ve diğer grup üyelerinden daha fazla dil bilen ya da daha fazla beceriye sahip bir “topluluk lideri” seçmektedir. Ardından polis onlara AB sınırını (Macaristan sınırı) geçmeleri için bir numara vermektedir. Topluluk lideri daha sonra güneyden kuzeye doğru sığınma merkezinden sığınma merkezine geçme sürecinde onlara rehberlik etmekten sorumludur (Anonymous, 2017).

Sırbistan’daki sığınma merkezlerinin yönetimi ve koordinasyonu, 1992 yılında Sırp Mülteci Yasası ile kurulan bir organ olan Mülteci ve Göç Komiserliği’nin yetki alanına girmektedir. Mülteciler Komiserliği, mülteci bakımı, geri dönüş, entegrasyon ve ilgili idari görevlerle ilgili görevler de dahil olmak üzere mülteci yasasında belirtilen mesleki görevleri yerine getirerek kamu sistemi içinde bağımsız olarak çalışmaktadır (Komesarijat za izbeglice i migracije, 2017).

Sırbistan’da, 2008 yılından bu yana sığınmacı sayısında istikrarlı bir artış görülmüştür. Bu sayı, 2015 yılında, başta Suriye, Afganistan ve Irak’tan olmak üzere 160.000 yabancı uyruklunun dokuz aylık bir süre içinde sığınma talebinde bulunmasıyla yükselmiştir. Sırbistan’ın, göçmenlerin genellikle sadece birkaç gün kaldığı bir geçiş ülkesi olmasına rağmen (2015’te olduğu gibi), Mülteciler ve Göçten Sorumlu Komiserlik, göçmenlerin ihtiyaçlarını insancıl ve yeterli bir şekilde karşılamak için önemli çabalar sarf etmiştir (Komesarijat za izbeglice i migracije, 2017). Bu eğilimi takiben, göç kalıpları Sırbistan Cumhuriyeti içindeki göçmen akışında bir artış olduğunu açıkça göstermiştir. Sonuç olarak, 5 Haziran’da Sırbistan Cumhuriyeti Hükümeti, Mülteciler ve Göç Komiserliği tarafından sağlanan verilere göre hareket ederek, karma göç akışlarının zorluklarını ele almak için bir çalışma grubu oluşturmaya karar vermiştir. O zamandan beri, mültecilerin barınması ve yardımı için sürdürülebilir bir plan geliştirmeye çalışmaktadırlar (Komesarijat za izbeglice i migracije, 2017).

2017 yılında, Sırbistan’da faaliyet gösteren 18 eski mülteci kampı sığınma merkezine dönüştürülmüştür. Güney’de üç kabul merkezi vardır: Preševo, Vranje ve Bujanovac. Doğu’da ise dört kabul merkezi bulunmaktadır: Pirot, Divljana, Dimitrovgrad ve Bosilegrad. Batıda iki transit merkez olarak Adaševci ve Principovac vardı. Belgrad’da

Krnjača¹ sığınma merkezi ve Obrenovac'ta Transit Merkezi vardır. Ülkenin Güney-Batısında Bogovađa, Tutin, Banja Koviļjača'da birer ve iki merkez Sjenica'da iki sığınma merkezi bulunmaktadır. Kuzeyde Subotica², Kikinda ve Sombor olmak üzere üç Transit Merkezi vardı.

Mülteci Komiserliğe göre, merkezler, Sırbistan Cumhuriyeti'nin transit geçişi sırasında göçmenlere acil durum temini, bakım ve yardım amaçlıdır. Alış ve geçiş merkezleri için yer söz konusu olduğunda, eski fabrika salonları, artık kullanılmayan moteller, eski hastaneler, terk edilmiş kooperatifler, eski kolektif merkezler gibi büyük ölçüde kullanım dışı olan nesnelere seçilmektedir. Ayrıca sığınmacıların konaklaması için sığınma merkezleri vardır (Krnjača, Sjenica, Tutin, Bogovađa, Banja Koviļjača) (Smeštaj u bivšim fabrikama, motelima, 2015)

¹ **Krnjača**, Sırbistan'ın başkenti Belgrad'ın (eski Yugoslav başkenti de idi) bir semtinde yer almaktadır. Krnjača Kolektif Merkezi 1992 yılında açıldı. Öncelikle iç savaşın bir sonucu olarak eski Yugoslav ülkelerinden gelen mültecilerin ihtiyaçları için kurulmuştur. Birkaç sene eski Yugoslav mülteciler orda ikamet ediyordu. Sırbistan Cumhuriyeti Hükümeti'nin Ağustos 2014'teki kararı ile bu merkez, sığınmacılar için barınma ve temel yaşam koşulları sağlamak için de tasarlandı. Bu günlerde Sığınma merkezi olarak göçmenlere, mültecilere ve sığınmacılara barınma ve genel yardım için hizmettedir. Bu merkezde araştırmamız için Suriyeli mültecilerle Mülteci Komiserliğinden izin aldıktan sonra görüşme yapıldı.

² **Subotica** Sırbistan'ın dördüncü en büyük şehirdir. Ülke içindeki özerk bölge Vojvodina'nın ikinci büyük şehridir. Sırbistan'ın kuzeyinde, Macaristan'a çok yakın bir konumda yer alan bir şehir ve belediye merkezidir. Macaristan sınıra çok yakın olduğundan dolayı nüfusun yapısı da karışık. 2011 yılında yapılan genel nüfus sayımına göre şehir merkezinde 96.483 kişi yaşar, ondan en fazla Macarlar (%34,99) ve Sırplardır (%27,85). Diğerler Hırvatlar, Bunev (Bunjevci, çoğunlukla Sırbistan'ın Bačka bölgesinde ve güney Macaristan'da yaşayan bir Güney Slav etnik grubudur. Muhtemelen 17. yüzyılda Dalmaçya'ya ve oradan da Lika ve Bačka'ya göç ettikleri zaman, batı Hersek'ten geliyorlar), Yugoslav ve Romanlardır (Republički zavod za statistiku, 2014). Bu şehir mültecilerin AB sınırı geçmeden son duraktır. Bundan sonrası geldiği zaman Macaristan'a giriyorlar.

Resim 1. Sırbistan'daki sığınma merkezlerinin haritaları (BMMYK tarafından yapılan 2017'de Sırbistan Merkezi profillemesi)

Kaynak: <https://data2.unhcr.org/en/documents/download/55034>

Ancak yasaya göre, bu merkezlere Sırbistan Cumhuriyeti Göçmenler ve Göç Komiserliği'nin izni olmadan girilemez. Bu nedenle, çalışma kapsamında Suriyelilerle görüşme yapabilmek için bu merkezleri ziyaret etme talebimizi KIRS'a resmi bir talep yazısı göndererek bildirdik. Bu talebe cevap alınamadığında ise çalışma kapsamında "tek duraklı merkeze" ziyaret etme kararı alınmış ve merkez müdürü ile iletişime geçilmiş ve daha sonra da Komiserlik Ofisi'nden merkezleri ziyaret etme onayı veren bir e-posta alınmıştır. Bu onay, Macaristan sınırına yakın olan Subotica'daki bir geçiş merkezini ve Sırbistan'ın başkenti Belgrad'ın dış mahallelerinde, yıllardır sığınma başvurusunda bulunanları barındıran Krnjača'daki bir sığınma merkezini ziyaret etme iznini içermektedir. Merkezden Suriye nüfusu hakkındaki istatistiksel verileri talep ettiğimizde ise sadece UNHCR'nin resmî web sitesinden elde edilebilecek verilere yönlendirme yapılmıştır.

Bulunan veriler, Eylül 2017'deki son güncellemeye aittir. Sırbistan'daki göç akışları her gün değiştiğinden, bu veriler çok güvenilir değildir. Aşağıdaki tablodan, toplam 18 sığınma merkezinin 5010 mülteciyi barındırma kapasitesine sahip olduğu

görülmektedir. Eylül ayında, bu merkezlerde sadece 3.176 göçmen kaldığını, bu da konut oranının %63 olduğunu göstermektedir. Toplamda ise 1251 kişi (%40) erkek, 396 kişi kadın ve 1529 kişi çocuktan oluşmaktadır. 1529 çocuğun ise 194'ü (%13) refakatsiz ve ailesinden ayrılmış çocuklardır (UASC). Sırbistan'daki göçmenlerin demografik yapısı, göç krizinin başlangıcından bu yana, çoğunlukla mültecilerin Suriyeliler olduğu zamanlardan bu yana önemli ölçüde değişmiştir. Günümüzde, Sırp sığınma merkezlerinde çoğunlukla Afgan, Iraklı ve Pakistanlı vatandaşlar bulunmakta ve çok az sayıda Suriyeli kalmaktadır. En son rapora göre, Sırbistan'daki sığınma merkezlerinde kalan Suriyelilerin sayısı 168'dir. Bu, toplam mültecilerin %5.3'ünü oluşturmaktadır.

Tablo 1. BMMYK tarafından Eylül 2017'de güncellenen göçmen sayısı

Merkezin Adı	Şu anki doluluk	Erkek nüfusunun %si	Kadın nüfusunun %si	Çocuk nüfusunun %si	Refakatsiz ve Ayrılmış Çocukların sayısı (Toplam çocuklardan)	Suriyelilerin %si	Suriyelilerin sayısı
ADAŠEVCI TC	661/450	27	14	49	50/390	%5	33
BANJA KOVILJAČA AC	121/100	36	21	43	7/52	%7	8
BOGOVAĞA AC	185/170	44	19	36	10/67	%8	14
BOSILEGRAD RC	32/60	25	25	50	0/16	%13	4
BUJANOVAC	63/220	21	19	60	0/38	%21	13

RC							
DIMITROVGRAD RC	42/90	17	14	29	4/29	%0	0
DIVLJANA RC	105/300	28	23	50	0/52	%4	4
KIKINDA TC	176/240	28	18	55	8/96	%16	28
KRNJAČA AC	553/900	35	17	48	68/264	%1	5 ³
PIROT RC	194/250	31	22	47	0/91	9	17
PREŠEVO RC	198/1000	32	21	47	4/94	5	10
PRINCIPOVAC TC	283/250	60	12	28	10/82	2	6
SJENICA (BERLIN) AC	59/150	86	0	14	8/8	0	0
SJENICA (VESNA) AC	95/250	46	14	40	8/61	0	0
SOMBOR TC	124/120						

		49	14	37	2/46	4	5
SUBOTICA TC	93/130	30	18	52	13/48	10	9
TUTIN AC	67/80	27	25	48	0/32	1	7
VRANJE RC	125/250	26	24	50	2/63	4	5
SIRBİSTAN MERKEZLERİNDEKİ EKİ TOPLAM SAYI	3176/5010	1251/ 40%	396/12%	48%	194/1529	5.3%	168

Kaynak: (UNHCR, 2017)

Tablo 2. BMMYK tarafından Eylül 2023'te güncellenen Sırp merkezlerindeki Suriyeli mültecilerin sayısı

Merkezin Adı	Şu anki merkezin doluluk/kapasitesi	Suriyelilerin yüzdesi	Suriyelilerin sayısı
ADAŞEVCI TC	147/920	0	0
BANJA KOVILJAÇA AC	1/120	%100	1
BOSILEGRAD RC	43/110	%28	12

BUJANOVAC RC	73/255	%19	14
KIKINDA TC	101/570	%48	48
KRNJAČA AC	152/1000	%18	27
OBRENOVAC AC	588/1000	0	0
PIROT RC	259/190	%8	20
PREŠEVO RC	236/1100	%55	129
PRINCIPOVAC TC	37/470	%25	9
SJENICA AC	65/350	%12	8
SOMBOR TC	317/300	%88	279
SID	13/380	0	0
SUBOTICA TC	192/220	%81	156
TUTIN AC	28/230	%25	7
VRANJE	53/150	0	0
TOPLAM	1171	%58.2	682

Kaynak: <https://data.unhcr.org/en/documents/details/89400>

Çalışmanın evrenini Subotica'daki Transit Merkezi ve Krnjača'daki sığınma merkezi oluşturmaktadır. Bu kamp merkezlerinden görüşme yapılan katılımcıların nasıl belirlendiği ise sonraki bölümde verilmiştir.

1.2.1.2 Sırp Katılımcıların Belirlenme Süreci

Çalışmada Suriyeli sığınmacılarla arasında fiziksel ve sosyal mesafe bulunan ve bulunmayan Sırp'ların görüşleri karşılaştırmalı olarak ele alınacağı için Sırp örneklem belirlenirken kamp alanına yakın ve uzak mahallede yaşayanlar arasından katılımcılar belirlenmiştir. Bu kapsamda ilk olarak Sırbistan yerlileri ile yapılan görüşmelerin ilk grubu sığınma merkezlerinden uzaktaki mahallede yaşayan 15 kişi ile oluşturmaktadır. 15 katılımcıdan altısı kadın ve dokuzu erkektir. En fazla katılımcılar (7) 31-40 grubuna aittir. 5 katılımcı 26-30 gruba ait ve 3 katılımcı 51-65 gruba aittir. Görüşülen katılımcılardan yedisi evli ve sekizi bekar. İkinci kritere göre belirlenen örnekleme için ise sığınma merkezine yakın yaşayan Sırp'lar katılımcı olarak belirlenmiştir. Sığınma merkezine giderken merkezin etrafında yaşayan sakinlerle, merkezindeki çalışanlarla da görüşme yapılmıştır. 8 erkek ve 7 kadın olmak üzere toplam 15 katılımcı ile görüşme yapılmıştır. En fazla katılımcılarımız (6) 26-30 yaş grubuna ait, 5 katılımcı 31-40 yaş grubuna ait, 2 katılımcı 18-25 yaş grubuna ait ve 1 katılımcı 51-65 grubuna aittir. 10 katılımcı bekar, 5 katılımcı evlidir. Katılımcıların tamamı Sırbistan doğumludur.

Tablo 3. Sığınma merkezi alanına uzak olan Sırp Katılımcıların Demografik Özellikleri

No	Cinsiyet	Yaş	Medeni durum	Eğitim durumu	Çalışma durumu	Meslek/İş	Gelir durumu ⁴
A1	Kadın	29	Bekar	Yüksek lisans	Çalışıyor	Ekonomist	Yüksek
A2	Erkek	30	Bekar	Lisans	Çalışıyor	Programcı	Orta
A3	Erkek	30	Bekar	Yüksek lisans	Çalışıyor	Öğretmen	Orta
A4	Erkek	42	Evli	Yüksek lisans	Çalışıyor	Öğretmen	Yetersiz

⁴ Gelir durumu, katılımcıların kendi ifadeleri ve kendi yaşamlarını sürdürebilmeleri ekseninde verdikleri cevaplara göre verilmiştir. Herhangi bir maddi karşılık ve gelir aralığına göre değil, katılımcıların kendi yaşamlarını sürdürmeleri için gelirlerini nasıl buldukları üzerinden verilmiştir.

A5	Kadın	37	Evli	Yüksek lisans	Çalışıyor	Genel Müdür	Yetersiz
A6	Erkek	46	Evli	Lise	Yarı zamanlı çalışıyor	Kültür sektöründe çalışıyor	Yetersiz
A7	Kadın	33	Evli	Lise	Çalışmıyor	İşsiz	Yetersiz
A8	Kadın	31	Evli	Yüksek lisans	Çalışıyor	Psikolog	Orta
A9	Erkek	33	Evli	Yüksek lisans	Çalışıyor	Ekonomist	İyi
A10	Erkek	33	Bekar	Lise	Çalışıyor	Programcı	İyi
A11	Kadın	42	Evli	Yüksek lisans	Çalışıyor	Tercüman	Orta
A12	Erkek	35	Bekar	Yüksek lisans	Çalışıyor	Öğretmen	Orta
A13	Erkek	33	Bekar	Yüksek lisana	Çalışıyor	Alan satış müdürü	İyi
A14	Erkek	28	Bekar	Yüksek lisans	Çalışıyor	Cevaplanmadı	İyi
A15	Kadın	27	Bekar	Lisans	Çalışmıyor	İşsiz	Yetersiz

Tablo 4. Sığınma merkezi alanına yakın olan Sırp Katılımcıların Demografik Özellikler

No	Cinsiyet	Yaş	Medeni durum	Eğitim durumu	Çalışma durumu	Meslek/İş	Gelir durumu
KY1	Kadın	27	Evli	Lisans	Çalışıyor	İnsani yardım kuruluşunda eğitimci	İyi
KY2	Erkek	27	Bekar	Yüksek Lisans	Çalışmıyor	Öğrenci	Geliri yok
KY3	Erkek	28	Bekar	Yüksek lisans	Çalışmıyor	Öğrenci	Geliri yok
KY4	Kadın	35	Evli	Lise	Çalışıyor	Satıcı	Yetersiz
KY5	Erkek	32	Bekar	Lisans	Çalışıyor	Mülteciler Komiserliği'nde	İyi

						çalışıyor	
KY6	Kadın	30	Bekar	Yüksek lisans	Çalışıyor	Öğretmen	İyi
KY7	Kadın	53	Evli	Lise	Emekli	Emekli	İyi
KY8	Kadın	25	Bekar	Yüksek lisans	Çalışıyor	Avukat	İyi
KY9	Erkek	25	Bekar	Yüksek lisans	Çalışıyor	Tercüman	İyi
KY10	Erkek	39	Bekar	Lisans	Çalışıyor	Tercüman	İyi
KY11	Erkek	31	Bekar	Lise	Çalışıyor	Satıcı	Yetersiz
KY12	Kadın	26	Bekar	Lisans	Çalışmıyor	İşsiz	Geliri yok
KY13	Kadın	26	Bekar	Lisans	Çalışmıyor	Öğrenci	Geliri yok
KY14	Erkek	63	Evli	Lise	Çalışıyor	Mülteciler Komiserliği'nde çalışıyor	İyi
KY15	Erkek	32	Evli	Lise	Çalışıyor	Mülteciler Komiserliği'nde çalışıyor	İyi

1.2.1.3 Suriyeli Katılımcıların Belirlenme Süreci

Suriyeli katılımcıların belirlenmesi için araştırma amacı doğrultusunda sığınma merkezleri ile iletişime geçilmiştir. Bu bağlamda Subotica'daki Transit Merkezi ve Krnjača'daki sığınma merkezinde kalan toplam sekiz Suriyeli ile görüşme yapılmıştır.

İlk olarak izin almak için Subotica'daki Transit Merkezi'ne gidilmiş daha sonra ise 900 kişiyi barındırma kapasitesiyle Sırbistan'ın en büyük merkezlerinden biri olan Krnjača'daki sığınma merkezini ziyaret etmek için tarihle birlikte Mülteciler Komiserliği'nden onay beklenmiştir.

Bu tezin örneğini belirlemek amacıyla ilk olarak Subotica'daki Tek Durak Merkezi'ne (Kabul Merkezi) bir ziyaret gerçekleştirilmiştir. Personel misafirperverlik göstermiş ve Suriyeli mültecilerle görüşmek için bir ofis ile beş yetişkin Suriyelinin isimlerini içeren bir liste sağlamıştır. Bu merkezin kapalı bir tesis olmadığı ve

mültecilerin serbestçe hareket etmelerine izin verildiği, ancak merkezin düzenlemelerine uymalarının beklendiği göz önüne alındığında, bu kişilerin şehre seyahat ettiği varsayılmıştır. Burada toplam üç kişiyle görüşülmüştür. Bu görüşmeler tercüman desteği ile Arapça yapılmıştır. Üçüncü görüşme ise katılımcının bu dildeki yeterliliği nedeniyle İngilizce olarak gerçekleştirilmiştir. Mültecilerle yapılan görüşmelerin ardından, merkezde çalışan Komiserlik personeli ile görüşme yapılmak istenmiş ancak bu kişiler resmi olarak mülakat yapmayı reddetmiş ve hazırlanan soru formunu yanıtlamakta isteksiz davranmışlardır. Bunun yerine, iki personel ile iki gayri resmi görüşme gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmeler aracılığıyla, Sırbistan'daki göçmenlerin transit geçiş sürecinde yaşadıkları deneyimler hakkında bilgi edinilmiş ancak bunlar çalışmada doğrudan kullanılmamıştır.

Krnjača'daki sığınma merkezinde ise beş Suriyeli ile gerçekleştirilmiştir. Sığınma merkezi ferah ve havadar; sıra sıra dizilmiş alçak binalar sadece üzerlerindeki rakam ve harflerle ayırt edilebilmekteydi. Çocuklar binaların arasındaki boşluklarda kaygısızca oynarken, insanlar çocuklarını izlemekte, tezgahlarda oturup ekiple sohbet etmekte, amaçsızca dolaşmakta ya da sabırsızlıkla öğle yemeğini beklemekteydi. Binaların içleri çok daha iyi görünmekte, çok sayıda odası ve dar koridorlarıyla öğrenci yurtlarını andırmaktaydı. Odalarda ranzalar, çarşaf, yatak takımları ve gerekli tüm olanaklar mevcuttu ve koşullar göz önüne alındığında tatmin edici bir konaklama imkânı sağlanmaktaydı. Halk için ziyaret saatleri sabah 10 ile öğlen 12 arasında sınırlandırılmıştı. Sabah 11 için randevu alınmış ve araştırmanın öğleden sonra 1'e kadar yürütülebilmesi sağlanmıştır. Her iki merkez de ziyaret edildiğinde, tüm personelin diğer merkezlerden gelen mültecileri kabul etmek, ihtiyaçlarını karşılamak, sıralarına göre transferleri için listeler hazırlamak ve varoluşsal sorunları ele almak gibi çeşitli görevlerle meşgul oldukları gözlemlenmiştir. Sırbistan'da yeni eğitim yılı 1 Eylül'de başladığından, yoğun programlarının yeni odak noktası mülteci çocukların okullara gönderilmesiydi. Ofisteki hafif kaotik atmosfere rağmen, yetkililer tarafından sıcak bir karşılama yapılmış, Suriyeli mülteciler ve merkezdeki konumları hakkında bilgi alınmıştır. Aslen Somalili bir mülteci olan ve Sırbistan'a üç yıl önce gelmiş olan Komiserliğin ofisinden bir personel, Arapça-İngilizce-Sırpça çeviri konusunda destek vermiş ve mültecilerin kalacakları yerlerin bulunmasına yardımcı olmuştur.

Sekiz Suriyeli katılımcının beşi erkek, üçü kadındır ve yaşları 19 ila 46 arasında değişmektedir. Katılımcılardan ikisi örgün eğitim almamış, dördü sadece ilkokula gitmiş, bir kadın katılımcı savaştan önce Suriye'de liseye gitmiş, diğer kadın katılımcı ise üniversite öğrencisidir. Görüşülen kişilerden yedisi Sırbistan'a 2016 yılında, biri ise 2011 yılında gelmiştir. 2016'da gelenler sığınma merkezinde bulduklarından beri çalışmadıklarını, beş yılı aşkın süredir sığınma merkezinde bulunan bir katılımcı ise orada çalıştığını belirtmiştir. Geçmişleri çeşitlilik göstermektedir.

Katılımcıların ikisi memleketinin Hamma (S1,S7), ikisi İdlib (S6, S3), geri kalanı ise Aleppo, Kamışlı, Hessek ve Dhara'dan olduğunu belirtmiştir. Suriye'deki meslekleri daha çok hizmet sektörüne yöneliktir (fırıncı, berber, kamyon şoförü, satıcı, meyve dağıtıcısı ve tarım işçisi). Katılımcıların ikisi kadın öğrencidir (S4,S6). Katılımcıların kimliğini korumak ve gizliliği gözetmek için her birine şifreli bir isim verilmiştir. Kodlanmış isimler ağırlıklı olarak katılımcılardan yapılan alıntılara atıfta bulunmak için uygulanmıştır.

Tablo 5. Suriyeli Katılımcıların Demografik Özellikleri

No	Cinsiyet	Yaş	Bulunduğu Merkezi	Eğitim Durumu	Medeni Durum	Sırbistan'a Göç Etme Yılı	Çalışma Durumu	Suriye'de En Uzun Yaşadığı Yer	Meslek/İş
S1	Erkek	41	Subotica	Eğitimsiz	Evli	2016	Çalışmıyor	Hamma	Kamyon şoförü
S2	Erkek	41	Subotica	Eğitimsiz	Evli	2016	Çalışmıyor	Kamışlı	Meyve ve fıstık dağıtıcısı
S3	Erkek	28	Krnjača	İlk okulu	Evli	2016	Çalışmıyor	İdlib	
S4	Kadın	19	Krnjača	Lise	Bekar	2016	Çalışmıyor	Hessek	Öğrenci
S5	Kadın	21	Krnjača	İlk okulu	Evli	2016	Çalışmıyor	Dhara	Tarım sektöründe çalıştı
S6	Kadın	27	Krnjača	Üniversite	Evli	2016	Çalışmıyor	İdlib	Öğrenci
S7	Erkek	46	Krnjača	İlk okulu	Evli	2016	Çalışmıyor	Hamma	Fırıncı

S8	Erkek	33	Subotica	İlk okulu	Evli	2011	Çalışıyor	Alepo	Berber
----	-------	----	----------	-----------	------	------	-----------	-------	--------

1.2.2 Araştırmanın Veri Toplama ve Analiz Süreci

Veri toplamak için yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. İki farklı görüşme sorusu hazırlanmıştır. İlk görüşme formu Sırpçalar için, ikinci görüşme formu ise Suriyeliler için oluşturulmuştur.

Sırpçalar için hazırlanan Sırpça görüşme formunda demografik soruların yanı sıra Suriyeliler ve eski Yugoslav mültecilerle ilgili sorular da yer almaktadır. Görüşme formu toplam 30 sorudan oluşmaktadır.

Suriyeliler için hazırlanan görüşme formunda ise bir dizi demografik sorunun yanı sıra katılımcıların göç deneyimleri, Sırbistan'a ve halkına yönelik tutumları ve diğer ilgili konulara ilişkin sorulardan oluşmuştur. Katılımcılara toplam 36 soru sorulmuştur. Görüşme formu önce Türkçe olarak hazırlanmış ve daha sonra Arapçaya ve İngilizceye çevrilmiştir. Araştırmanın uygulanması amacıyla Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonundan etik kurul izni alınmıştır. Etik kurul izni ekte sunulmuştur.

Katılımcıların kendilerini en iyi ifade ettikleri dillerde görüşme yapılmıştır. Bu kapsamda tercüman desteği alınmıştır. Krnjača ve Subotica merkezlerinde Suriye'den gelen toplam sekiz kişiyle görüşülmüştür. Beş kişiyle Krnjača sığınma merkezinde, kalan üç kişiyle ise Subotica transit merkezinde görüşülmüştür. Subotica merkezinde iki kişiyle tercüman yardımıyla mülakat yapılırken bir kişiyle doğrudan İngilizce mülakat yapılmıştır. Krnjača merkezinde bir katılımcıyla Türkçe mülakat yapılırken diğerleriyle tercüman yardımıyla mülakat yapılmıştır. Görüşmelerin tamamlanmasının ardından veriler Word'e aktarılmış ve her katılımcı için bir belge hazırlanmıştır.

Veri analizi aşamasında temaların oluşturulması için durum çalışmasının analiz yollarından biri olan açıklayıcı yapı analizi kullanılmıştır. Yin (2002)'e göre durum çalışmalarında, elde edilen nitel verilerin temalar haline getirilmesi sürecinde çalışmada kurgulanan teorik modelden faydalanılır. Bu kapsamda Word'e aktarılan görüşmeler daha sonra Maxqda programına yüklenmiştir. Veri analizi için örnekleme oluşturan üç grup ana kategori olarak belirlenmiştir: "Kampa yakın olan yerli toplum", "kampa uzak

olan yerli toplum" ve "Suriyeliler". Daha sonra belgelerdeki metinler araştırma soruları temelinde çalışmanın teorik modeli kapsamında oluşturulan alt temalar altında kodlanmıştır. Buna uygun olmayanlar ise açık şekilde kodlanmış daha sonra ise benzerlik ve farklılıklar üzerinden seçici kodlama yapılarak son hali verilmiştir.

Veri toplama ve analiz sürecinin geçerlilik ve güvenilirliği nitel çalışmalarda nicel çalışmalardaki kadar merkezi önemde değildir, ancak kontrol altına alınması gerekmektedir. Çalışmada geçerlilik için özellikle görüşme sorularının hazırlanması aşamasında araştırma kurgusuna uygun şekilde teorik modelde belirtilen değişkenleri ölçecek soruların hazırlanmıştır. Güvenirlik kapsamında veri toplama sürecinde soruların doğru anlaşılıp anlaşılmadığı ve içten cevaplar alınıp alınmadığı konusuna dikkat edilmiş, gerektiğinde ikinci görüşme talep edilmiştir. Emin olunmayan durumda, araştırmacı tarafından soru bir başka şekilde ifade edilmiş ve hedeflenen soruya cevap alınana kadar bu süreç gerekirse örnek vererek sorunun anlaşılmasına kadar devam ettirilmiştir. Özellikle Suriyelilerle yapılan görüşmelerde soruların tam olarak anlaşılıp anlaşılmadığı hususuna dikkat edilmiş ve katılımcıların kendi mekanlarında uygulama yapılarak, kendilerini güvende ve rahat hissetmeleri sağlanmıştır. Çalışmada güvenilirliğinin artırılması için ise verilerin kodlanması sürecinde danışman, yargıcı olarak kodlama sürecine dahil olmuştur. Miles ve Huberman'ın (1994)'ın önerdiği kodlayıcılar arası güvenilirlik analizini hesaplamak için $Güvenirlik = \frac{Görüş\ Birliği}{(Görüş\ Birliği + Görüş\ Ayrılığı)} \times 100$ formülünden yararlanılmıştır. Araştırmacının yaptığı kodlamalar ve temalaştırmalar, danışman tarafından değerlendirilmiş ve bu ikisi arasındaki örtüşme oranı hesaplanmıştır. Araştırmacının ve danışmanın kodlama ve temalaştırmalardaki benzerlik oranı yüzde doksan beşin üzerine çıktığında bu aşamaya son verilerek analize geçilmiştir.

2. BÖLÜM

YUGOSLAVYA'NIN TARİHİ VE ESKİ YUGOSLAV MÜLTECİLER

Tarihsel bir bağlam sunan bu bölümde Yugoslavya'nın kuruluşu ve Sırbistan'ın tarihi ile birlikte Sırbistan'ın demografik yapısı, azınlık grupları ve dini aidiyetlerinin yanı sıra bölgedeki uzun göç geçmişi de ele alınmaktadır. Bölüm, eski Yugoslav mültecilerin deneyimleri ile Suriyeli sığınmacıların mevcut durumu arasında paralellikler kurmaktadır.

2.1 YUGOSLAVYA'NIN OLUŞUMU

Resim 2. Eski Yugoslavya'nın haritası

Kaynak: <http://www.europeatlas.com/pictures/yugoslavia.jpg> (erişim tarihi: 02.12.2017)

Yugoslav uluslarının birleşmesi ve ortak bir devlet kurulması fikri, modern çağın sonucuydu ve yeni sosyo-ekonomik ilişkilerin gelişmesi ve feodalizmin çöküşüyle, Osmanlı ve Habsburg imparatorluklarının zayıflamasıyla, Yugoslavya'da vatandaşlığı güçlendirerek gerçekleşmiştir. Ülkelerin politik ve ekonomik bağımsızlık konusundaki özlemleri ve bu düşünceye Yugoslav uluslarının tarihsel bağları ve etnik akrabalığı anlayışı eşlik etmiştir. Yugoslav milletleri kabile sınırlarına bölünmüş bir ulusu oluşturmuştur. Yugoslav fikri, köylülerin egemen olduğu ve daha az sayıdaki zekânın bir

parçasını temsil ettiği az gelişmiş sosyal çevrelerde ortaya çıkmıştır; bu sebeple, kitlesel bir hareketin yaratılmasına yol açmayı başaramamıştır. Dahası, bu alanlarda, eşit olarak dağıtılmamıştır. Günah çıkarma sınırları ulusları olgunlaştırmadan önce milletlere bölmüş ve kilise, inancını karıştırmaktan ve etki kaybından korkmaktan kuşku duymuştur. Sivil toplumun bazı katmanları için, yeni devletin yaratılmasıyla onları parçalamaktan ziyade özerk ekonomik varlıkları sürdürmek çok daha elverişliydi. Birleşmenin kavramı ve programı, taşıyıcılarının ideolojik görüşleri ile belirlenmiş, bunlar, çıkarları ifade ettikleri sosyal kuvvetlere bağlı olarak, Yugoslav uluslarının durumunu kendi gücüyle ya da büyük karşıt güç kullanarak çözerek birliği birleştirmişlerdir. Ayrıca, Osmanlı ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun yıkıntıları üzerinde herhangi bir devrim kullanılmış ya da kabul edilmiş ve Sırbistan'ın devlet çekirdeği olarak bazı Yugoslav ülkeleri etrafında toplanmıştır (Lampe, 2000).

2.2 SIRBİSTAN

Sırbistan, kısmen Güneydoğu Avrupa'da - Balkan Yarımadası'nda (toprakların %75'i) ve kısmen de Orta Avrupa'da - Panon Ovasında (bölgenin %25'i) toplam 88499 km²'lik alanı kapsayan bir ülkedir. Sırbistan'ın toplam nüfusu 6.647.003'tür (RZS, 2023). Sırbistan, kuzeyde Macaristan, doğuda Romanya ve Bulgaristan ile, güneyde Makedonya ve Arnavutluk, batıda ise Karadağ, Bosna Hersek ve Hırvatistan sınırında bulunmaktadır. Sırbistan Cumhuriyeti'nde iki özerk eyalet vardır: Vojvodina ve Kosova ve Metohija. FRY'nin (1999) NATO bombardımanından bu yana, Kosova ve Metohija eyaletleri Birleşmiş Milletler'in himayesindedir. 17 Şubat 2008'de Arnavutların etnik çoğunlukta olduğu Kosova ve Metohija'daki geçici özerk yönetim kurumları tek taraflı olarak Sırbistan ve Birleşmiş Milletlerin tanımadığı bağımsızlık ilan etmişlerdir. Sırbistan'ın başkenti Belgrad'dır.

2.2.1 Sırp Tarihi

Sırp, diğer Güney Slav kabileleri gibi, 6. ve 7. yüzyıllar boyunca büyük bir göç sonrası Balkanlara gelmişlerdir. Bugünkü Sırbistan'ın, Doğu ve Orta Bosna Hersek'in, Cetina Nehri ile Skadar Gölü arasındaki Adriyatik kıyısı ve güneyde Lima Nehri ve Prokletije dağ zincirine kadar uzanan topraklara yerleşmişlerdir. İlk kez onların hakkında, 10. yüzyılda Bizans İmparatoru Konstantin Porphyrogenit tarafından bahsedilmiştir (Ćirković, 2004; Blagojević, 1989). Bugüne kadar bu bölgede yaşamakta, çeşitli etkiler almakta ve Doğu ile Batı arasındaki hayali sınırı temsil etmektedirler. 9.

yüzyılda eski Slav dininin terk edilmesinden ve Hristiyanlığa dönmesinden, 12. yüzyılda Nemanjić hanedanlığı altındaki ilk Sırp devletinin kurulmasına kadar, Sırlar genel bir meclis gibi görünen bir otoriteye sahiptir ama İnsanların homojenliğini korumak için bu yeterli olmamıştır. Sırbistan, Nemanjić'in gelişiyle birlikte büyük ekonomik, siyasi ve askeri refah yaşamış, hukuk sistemini geliştirmiş, kilisenin bağımsızlığını kazanmıştır ve 14. yüzyılda bir krallık haline gelmiştir. 14. yüzyılın sonunda, Nemanjić hanedanlığının son hükümdarı ölmüş ve Sırp imparatorluğu, iç anlaşmazlıklar ve dış saldırılar nedeniyle parçalanmaya başlamıştır. (Blagojević: 1989). Sırların önde gelen isimlerinden biri olan Lazar Hrebeljanovic, Sırp ülkelerini birleştirmek ve Türklere karşı mücadeleyi güçlendirmek için iktidara gelmiştir. Sırbistan tarihinin en büyük savaşlarından biri, 1389'da Kosova savaşdır ve Sırbistan bir Türk vasalı olmuştur (Bojovic, 2009).

17. yüzyılın sonuna kadar, bugünkü Sırbistan topraklarının tamamı Osmanlı İmparatorluğu'nun otoritesi altında bulunmuştu. O dönemde Sırbistan bir devlet olarak mevcut değildi ve Sırların yaşadığı topraklar Osmanlı ilçelerine ayrılmıştır (Ćirković, 2004). 17. yüzyılın sonlarına doğru, bugünkü Sırbistan'ın kuzeyi (Bačka ve Srem'in bir kısmı) Habsburg Monarşi tarafından fethedilmiş. 1718'de Habsburg iktidarı bugün Sırbistan'ın topraklarının büyük bir kısmına - Srem, Banat, Mačva, Šumadija, doğu Sırbistan'ın geri kalanı - yayılmıştır. Böylelikle Sırların yaşadığı alan, eski Sırbistan, iki imparatorluk ile Osmanlı ve Habsburglar arasında bölünmüştür. Sınır Sava ve Tuna nehri olarak belirlenmiştir. Karadjordje liderliğindeki bir grup, 1804'te Türklere karşı Birinci Sırp İsyanını başlatmış, sakinleri bu topraklarda iktidarlarını kurmayı başarmış ve Belgrad Kalesi'ni fethetmişlerdir. 1812'ye kadar, Sırbistan'ın bu kısmı bir kez daha Sırp egemenliği altına girmiştir (Pravoslavstvuski'nin otoritesi). Bu sırada, Türkler, Sırp topraklarını yeniden ele geçirmiş ve 1815'te İkinci Sırp ayaklanması patlak vermiştir. Bundan sonra Sırbistan, Miloš Obrenović liderliğindeki Osmanlı İmparatorluğu'nda özerk bir prenslik haline gelmiştir. 1867'de Mihailo Obrenović, Sırbistan Cumhuriyeti'nin topraklarında Osmanlı ordu garnizonlarının çekilmesini sağlamıştır. Sırbistan Prensiği, 1878'de Berlin Kongresi'nin kararıyla, uluslararası alanda tanınan bağımsız bir devlet olmuştur.

Sırbistan 1882'de Milan Obrenović döneminde bir krallık olmuş, Balkan Savaşları'ndan (1912-1913) sonra Sırbistan, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ile ilişkilerde

gerginlikleri tetikleyerek, iki ülkenin çatışmasını Birinci Dünya Savaşı'nı başlatmıştır (1914-1918). Sırbistan Üçlü İtilafın müttefiki olmuştur. Savaşın sonunda Srem, Banat, Backa, Baranja ve Karadağ Sırbistan'a katılmış ve böylece Sırbistan yeni devlete - Sırp, Hırvatlar ve Slovenlar Krallığı (1 Aralık 1918)- daha sonra Yugoslavya Krallığı olarak yeniden adlandırılmıştır. SHS Krallığı'nda İkinci Dünya Savaşı'nın kargaşasında, Josip Broz Tito'nun önderliğindeki komünistler tarafından üstlenilmiş ancak savaştan sonra 1943'te ismi Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti olarak değiştirilmiştir. Seksenlerin sonu, milliyetçiliğin yükselişi ve bağımsızlık arzuları nedeniyle Yugoslav milletleri arasında bir çatışmaya yol açmıştır. Hırvatistan ve Bosna-Hersek topraklarında bir iç savaş sürmüştür. Çatışmalar 1995 yılında sona ermiş ve Yugoslavya'nın parçalanmasıyla sonuçlanmıştır. Altı cumhuriyetin (Slovenya, Hırvatistan, Bosna-Hersek, Makedonya, Sırbistan ve Karadağ) devlet birliği sadece Karadağ ve Sırbistan'ın Yugoslavya Federal Cumhuriyeti adı altında kalmıştır. Mayıs 2006'da yapılan bir referandumda Karadağ halkı Karadağ'ın bağımsız hale gelmesi gerektiğine karar vermiş ve böylece Yugoslavya'nın dağılması sona ermiştir. Bu tarihten itibaren Sırbistan, Sırbistan Cumhuriyeti adı altında bağımsız bir devlet olarak var olmuştur (Krasniqi, 2010).

2.2.2 Nüfusun Yapısı, Azınlıklar Ve Dinleri

2022 yılı nüfus sayımına göre Sırbistan'ın toplam nüfusu 6.647.003'tür. Cinsiyete göre gözlemlenen nüfusun %51,4'ü kadın (3 415 025) ve %48,6'sı erkektir (3 231 978). Nüfus azalması eğilimi devam etmiştir, bu da nüfus artış hızının bir önceki yıla göre negatif olduğu ve -5,4 % anlamına gelmektedir. Sırbistan nüfusunun ortalama yaşı 42,2'dir (Republički zavod za statistiku, 2020).

Nüfusun Etnik Yapısı ve Azınlıklar

Sırbistan Cumhuriyeti İnsan ve Azınlık Hakları ve Sivil Özgürlükler Şartı ve Üye Devletlerin anayasaları, ulusal aidiyet, din veya dile bakılmaksızın vatandaşların eşitliğini ve ayrıca vatandaşlık talebinde bulunma ve vatandaşlıktan çıkma konusunda anayasal özgürlüğü garanti eder.

Şart, ulusal azınlıkların üyelerine karşı ayrımcılığın, şiddetli asimilasyonun, ırksal, ulusal ve dini nefreti kışkırtmanın yasaklanmasını öngörmektedir. Ayrıca, bu belge uzmanlığı, birliği, diğer ülkelerdeki yurttaşlarla iş birliğini korumak için özel haklar öngörmekte ve üye devletler tam ve etkili eşitliği teşvik etmek ve hoşgörü ruhunu teşvik

etmekle yükümlüdür. Ulusal azınlıkların devlet birliğindeki yasal konumu için, İnsan ve Azınlık Hakları ve Medeni Özgürlükler Şartı'nın hükümleri ve ulusal azınlıkların hak ve özgürlüklerinin korunmasına ilişkin Kanun hükümleri, ulusal azınlıkların yalnızca bireysel değil, aynı zamanda kolektif haklarını da güvence altına alması bakımından son derece önemlidir. Bu belgelerin hükümlerine göre, kolektif haklar, ulusal azınlıkların üyelerinin karar alma sürecine katılmalarını veya kültürleri, eğitimleri, bilgileri ve dil ve harf kullanımları ile ilgili konularda yasalara uygun olarak karar vermelerini gerektirir. Kültür, eğitim, bilgi ve dil ve harflerin resmi kullanımı alanlarında özyönetim hakkını kullanmak için, ulusal azınlıkların üyeleri yasalara uygun olarak ulusal konseyleri seçebilirler (Constitution of the Republic of Serbia, 2006). Bu hakkı kullanarak, on ulusal azınlığın üyeleri ulusal konseylerini (Bunjevci, Bulgarlar, Boşnaklar, Macarlar, Romanlar, Romenceler, Ruslar, Slovaklar, Ukraynalılar ve Hırvatlar) oluşturmuşlar ve ulusal konseyleri yetkili devlet makamlarıyla işbirliği sürecine dahil olmuşlardır. Ulusal azınlıkların üyelerinin bireysel ve kolektif haklarının devlet birliğinin yasal düzeninde güvence altına alındığı sosyal yaşamın çoğu alanı, üye devletlerin yetki alanına girerken, federal kanun ve Özgürlüklerin Korunması Yasası, ulusal konseylerin seçimine ek olarak, dillerin ve harflerin resmi kullanımını (azınlık üyelerinin nüfusun en az % 15'ini oluşturduğu yerel özyönetim birimlerinde zorunludur) ve ulusal sembollerin seçilmesini düzenler. Sırbistan Cumhuriyeti, yetkinliklerin açığa çıkarılmasından başlayarak, anayasal olarak güvence altına alınmış hak ve özgürlüklerin nasıl elde edileceğini bir dizi yasayla düzenlemiştir ("Sl. list SRJ", br. 11/2002, "Sl. list SCG", br. 1/2003 - Ustavna povelja i "Sl. glasnik RS", br. 72/2009 - dr. zakon, 97/2013 - odluka US i 47/2018).

Etnik kökene göre, 2011 yılı nüfus sayımında kişilerin %83,3'ü kendilerini Sırp olarak tanımlamıştır ve diğer 20 etnik topluluğun her birinin 2.000'den fazla üyesi mevcuttur. Bölgesel aidiyetini beyan edenlerin sayısında olduğu kadar, beyan etmeyenlerin sayısında da çok büyük bir artış olmuştur. Ayrıca Gorali ve Roman olarak beyan edilen kişi sayısında da büyük bir artış yaşanmıştır. Üyelikteki en büyük düşüş Yugoslavlar ve Karadağlılar arasında olmuştur. (Republički zavod za statistiku, 2020). 2022'de yapılan yeni nüfus sayımına göre Sırp nüfusunun daha da azaldığı görülebilir.

Sırbistan Cumhuriyeti'nde 2022 Nüfus, Hane ve Konut Sayımının nihai sonuçlarına göre 6.647.003 kişi yaşamaktadır. Toplam nüfusun %53,4'ünü Sırp, %9,3'ünü Macar,

%4,4'ünü Boşnak, %3,0'ını Roman, %2,1'ini Karadağlı, %1,9'unu Arnavut, %1,5'ini Slovak, %1,4'ünü Hırvat, %1,2'sini Rus, %1,1'ini Makedonyalı, %1,0'ını Romen, %0,9'unu Müslüman, %0,8'ini Ulah, %0,6'sını Goralı, %0,5'ini Sloven, %0,3'ünü Ukraynalı, %0,2'sini Alman, %0,2'sini Rutenyalı, %0,2'si Bunjevci, %0,2'si kendilerini bölgesel bağlılık açısından beyan ederken , %0,1'i “diğeleri”ni oluşturuyor. (Republički zavod za statistiku Srbije. 2023)

Tablo 6. Sırbistan'ın nüfusun etnik yapısı⁵

	Nüfus Sayısı 2011	Nüfus Sayısı 2022
<u>Sırp</u>	5.988.093	5.360.239
<u>Macar</u>	253.899	184.442
<u>Roma</u>	147.604	131.936
<u>Boşnaklar</u>	145.278	153.801
<u>Hırvatlar</u>	57.900	39.107
<u>Slovak</u>	52.750	41.730
<u>Karadağlı</u>	38.527	20.238
<u>Vlah</u>	35.330	21.013
<u>Romanyalı</u>	29.332	23.044
<u>Yugoslav⁶</u>	23.303	27.143
<u>Makedon</u>	22.755	14.767
<u>Müslüm</u>	22.301	13.011
<u>Bulgar</u>	18.543	12.918
<u>Bunjevci</u>	16.706	11.104
<u>Rutenyalı (Rusini)</u>	14.246	11.483
<u>Gorancı</u>	7.767	7.700

⁵ Her biri iki binden az üyesi olan etnik topluluklar (Aşkali, Cincari, Çekler, İtalyanlar, vb.) diğer kategorisinde sınıflandırılır ve ayrıca kendilerini iki şekilde ilan eden kişiler: Sırp-Makedon, Macar-Yugoslav, Karadağ -Sırp ve dr)

⁶ Bölgede Yugoslavizm çoğunlukla hayatın daha güzel olduğu zamanlara duyulan bir nostalji meselesi olarak görülmektedir. Nüfus sayımlarında kendilerini Yugoslav olarak beyan eden vatandaşlar ise genel olarak Yugoslavizm'i samimi bir inanç ve yeniden başlatılması gereken bir model olarak algılamaktadır. Bir başka deyişle Yugoslavya'nın restorasyonunu savunmaktadırlar. Bunların büyük bir kısmı solcudur ve kendilerini Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti'nin sosyal sistemiyle özdeşleştirmektedir. Hırvat bir anne ve Sırp bir babadan, ya da Makedon ve Boşnak anne baba gibi karma evliliklerden çocukları olanlar da bulunmaktadır.

<u>Arnavutlu</u>	5.809	61.687
<u>Ukraynalı</u>	4.903	3.969
<u>Alman</u>	4.064	2.573
Slovenler	4.033	2.829
Diğer	17.558	21.643
Bölgesel aitlik ⁷	30.771	11.929
Açıklanamayan	160.346	136.198
Bilinmeyen ⁸	81.740	322.013
Toplam	7.186.862	6.647.003

Kaynak: <https://popis2022.stat.gov.rs/sr-latn/5-vestisaopstenja/news-events/20230616-st/>
(Erişim tarihi: 20.12.2023)

Sırbistan'da çok sayıda etnik grubun yanı sıra 21 ulusal azınlık vardır. Sırbistan'daki ulusal azınlıklar, Anayasa tarafından tüm vatandaşları güvence altına alınan haklara ek olarak, kültürleri, eğitimleri, bilgileri ve dil ve yazıların resmi kullanımı ile ilgili belirli konularda kanuna uygun olarak karar vermelerine izin veren ek haklara sahiptir. Sırbistan'da, ulusal azınlıklara yönelik herhangi bir ayrımcılık veya şiddet içeren asimilasyonun yanı sıra ırksal, dini, ulusal veya diğer herhangi bir nefret ve hoşgörüsüzlüğe teşvik yasaktır. Bu, ulusal azınlıkların hak ve özgürlüklerinin korunması kanunu ile düzenlenir. Bu kanunun amaçları bakımından, bir ulusal azınlık, Sırbistan Cumhuriyeti topraklarında bir azınlığı temsil etmesine rağmen, sayıca yeterince temsili olan Sırbistan Cumhuriyeti vatandaşlarından oluşan herhangi bir gruptur. Kendilerini nüfusun çoğunluğundan ayıran bir kültüre, ulusal veya etnik kökene, dine sahip olan ve üyeleri ortak kimliklerini bir arada koruma endişesiyle ayırt edilen Sırbistan Cumhuriyeti toprakları ile uzun vadeli ve güçlü bağlar, kültür, gelenek, dil veya din bu gruba dahildir. ("Službeni glasnik RS", br. 98/2006 i 115/2021)

Bu yasanın amaçları bakımından, ulusal azınlıklar, halklar, ulusal ve etnik topluluklar, ulusal ve etnik gruplar ve milliyetler olarak adlandırılan veya tanımlanan tüm vatandaş

⁷ Bölgesel bağlantı kategorisinde, kendilerini yerel bağlantıya göre beyan eden sınıflandırılmış kişilerdir (örn. Šumadinci, Vojvodjani, Vranjanci, Užice, vb.)

⁸ Bilinmeyen kategorisinde, ulusal bağlantıya ilişkin sorunun cevabının girilmemiş veya okunaksız cevap girilmiş veya "bir ulusal mensubiyet beyanını temsil etmeyen" cevabı girilmiş kişilerdir (örn. Jedi, Uzaylı, Kızıl Yıldız, Dünyalı, Kozmopolit, vb.)

grupları olarak kabul edilecektir. Ulusal azınlık üyeleri, kültürel özelliklerini koruma, kişisel adlarını ve çocuklarının adlarını özgürce seçme ve kullanma ve bu adları dile göre tüm resmî belgelere, resmi kayıtlara ve kişisel veri koleksiyonlarına girme hakkına sahiptir. Anadilini kullanma hakları da vardır. Ulusal ve etnik kimliği korumak ve geliştirmek için ulusal azınlıkların üyeleri, kültürel ve sanatsal yaşamın her alanında özel kültürel, sanatsal ve bilimsel kurumlar, dernekler ve dernekler kurma hakkına sahiptir (aynı yer).

Nüfusun Dini Aidiyeti

Sırbistan Cumhuriyeti'nde yapılan 2022 nüfus sayımına göre Sırbistan Cumhuriyeti vatandaşlarının %86,6'sını Hristiyan dinine mensup kişiler oluşturmaktadır. (%81,1'i Ortodoks, %3,9'u Katolik, %0,8'i Protestan ve %0,9'u diğer Hristiyan kiliselerine mensup olduğunu veya sadece Hristiyan olduğunu beyan etmiş kişilerdir). Hristiyanlıktan sonra en yaygın din İslam'dır (%4,2). Nüfusun yaklaşık %2,5'i anayasal olarak güvence altına alınmış dini inançlarını beyan etmeme hakkını kullanırken, sakinlerin % 1,1'i inançlı olmadıklarını (ateist) ve yaklaşık % 0,1'i agnostik olduklarını söylemiştir (RSZ, 2023).

Tablo 7. Sırbistan'da nüfusun din aidiyetin yapısı 2022

Din aidiyeti	Yüzde oranı	Sayı
Ortodoks	%81.1	5.387.426
Katolik	%3.9	257.269
Müslüman	%4.2	278.212
Ateist	%1.1	74.139
Diğer Hristiyanlar	%0.9	59.346
Protestan	%0.8	54.678
Agnostik	%0.1	8.654
Diğerler	%0,1	500
Beyan etmeyen	%2,5	169.486
Doğu dinlerinden olan	<%0,1	1.207

Yahudi	<%0,1	602
Bilinmeyen ⁹	%5,34	355.484

Kaynak: <https://popis2022.stat.gov.rs/sr-latn/5-vestisaopstenja/news-events/20230616-st/>
(Erişim tarihi: 20.12.2023)

Sırbistan'da İslam'ın Oluşumu

İslam, Osmanlı Devleti'nin Balkanlar'da sürdürdüğü fetih politikası ile 14. yüzyılın sonlarında Sırbistan topraklarına ulaşmıştır. 15. yüzyıl boyunca devam eden fetihler sonrasında bölgeye on binlerce Müslüman yerleştirilmiş ve Hristiyan halktan da İslamiyet'i tercih edenler olmuştur. Sırbistan'ın özerkliğini kazandığı 19. yüzyılın ilk yarısından itibaren yüzyıl boyunca yaşanan toprak kayıpları ile bölgede yaşayan Müslüman ahali ve özellikle Türkler, Osmanlı topraklarına doğru zorunlu göçe tabi tutulmuştur (Zürcher, 2013). Bu süreçte Sırp, ele geçirdikleri yeni topraklarla birlikte bölgedeki Türk-İslam varlıklarını büyük oranda tahrip etmiştir. Balkan Savaşları'nın ardından Sırbistan'ın Kosova, Yeni Pazar ve Makedonya'nın bir kısmını topraklarına katmasıyla birlikte, Müslümanların sayısı yarım milyona ulaşmıştır. Bunların yaklaşık yarısı İkinci Dünya Savaşı başlarına kadar Türkiye'ye göç etmiş, göçler ilerleyen yıllarda da peyderpey devam etmiştir. Özellikle Yugoslavya'nın dağılmasıyla birlikte yaşanan savaş ortamında bölge Müslümanlarının göçleri sürmüştür (Hansen, 2000). 2022 yılında yapılan son nüfus sayımına göre Sırbistan'da yaşayan Müslümanların tam sayısı 278.212'dir. Bunların büyük çoğunluğu Boşnak, bir kısmı da Arnavut'tur (RSZ, 2023).

2.2.3 Özerk Bölge Voyvodina'nın Yüzyıllarca Süren Göçü

Vojvodina, Sırbistan'da yer alan ve Osmanlı ve Habsburg imparatorluklarından kültürel ve siyasi etkilerin karmaşık bir tarihi olan bir bölgedir. Bölge, yüzyıllar boyunca çeşitli idari sistemler ve siyasi kavramlar tarafından şekillendirilmiş ve grup kimliklerinin mozaik birleşimine neden olmuştur (Stjepanović, 2018). Günümüz Vojvodina toprakları Paleolitik dönemden beri yerleşim görülmüştür. İndo-Avrupa halkları, 4200 MÖ, 3300 MÖ ve 2800 MÖ'de üç göç dalgasıyla bu bölgeye yerleşmiştir. Günümüz Vojvodina'nın güney ve doğu kısımları (Syrmia ve Banat), Roma İmparatorluğu'nun bir parçasıydı, kuzeybatı kısımları (Bačka) ise İranlı bir kabile olan Iazyges tarafından

⁹ "Bilinmeyen", hakkında veri toplanmayan kişileri, dini bağlılık beyanı olarak kabul edilemeyecek bir cevap veren kişileri ve ayrıca verilerin idari kaynaklardan alındığı kişileri içerir.

yönetilmekteydi. Slav çiftçiler 6. ve 7. yüzyıllarda Vojvodina'ya yerleşmiş ve Macar göçebeleri 9. ve 10. yüzyıllarda bu bölgeye gelmiştir. Osmanlı Türkleri, 16. yüzyılın başından 18. yüzyılın sonuna kadar bölgeyi kontrol etmiş ve bu süre zarfında birçok Sırp, Osmanlı yönetimi altındaki Sırbistan'dan Vojvodina'ya göç etmiştir. Osmanlı İmparatorluğu, 1912'deki Balkan Savaşı'nda yenildikten sonra, Vojvodina, Sırbistan Krallığı'nın bir parçası haline gelmiştir. Daha sonra 1918'de ise Yugoslavya Krallığı'na dahil edilmiştir. II. Dünya Savaşı sırasında Vojvodina, Nazi Almanya'sı ve müttefikleri tarafından işgal edilmiştir. Savaştan sonra, Sosyalist Federal Yugoslavya'nın bir parçası haline gelmiştir. Yugoslavya'nın dağılmasından sonra 1992'de Vojvodina, Sırbistan içinde özerk bir bölge olmuştur. Bölge, etnik çeşitliliğiyle tanınır ve II. Dünya Savaşı'ndan bu yana Avrupa'daki en büyük mülteci dalgalarından biri de dahil olmak üzere birçok mülteci ve göçmenin hedefi olmuştur (Stroschein, 2003). Vojvodina'nın etnik çeşitliliği, yerel Sırlar arasında ilginç kimlik algılarına yol açmıştır.

2.2.4 Sırbistan'daki Eski Yugoslav Mülteciler

Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti (SFYC), 1990'ların başında cumhuriyetleri ve halkları arasındaki şiddetli çatışmaların ortasında dağılan çok etnikli bir devlettir. Bunu takip eden savaşlar etnik seferberlik, kitlesel zulümler, nüfus yer değiştirmeleri ve insani krizleri içermiştir. Sosyalist kardeşlik ve birliğin kaynağı olarak tanıtılan eski Yugoslavya'nın etnik çeşitliliği, siyasi seçkinlerin takipçilerini savaş için seferber etmek için tarihsel şikayetleri ve korkuları istismar etmesiyle milliyetçi saldırganlığın ve nefretin hedefi haline gelmiştir. Yeni "saf" etno-ulusal devletlerin yaratılması, algılanan düşmanları veya azınlıkları kovmayı, öldürmeyi, tecavüz etmeyi ve işkence etmeyi amaçlayan acımasız etnik temizlik kampanyalarıyla sağlanmıştır. Etnik temizlik, Yugoslavya'nın dağılmasının doğal veya kaçınılmaz bir sonucu değil, Balkanların haritasını kendi çıkarlarına ve ideolojilerine göre yeniden çizmek isteyen siyasi ve askeri aktörlerin kasıtlı ve sistematik bir stratejisi olmuştur (Snyder, 2000; Zürcher, 2007; Hughes ve Sasse, 2002). Bu politikaların sonucunda ortaya çıkan kitlesel mülteci dalgaları, benzer ulus inşası ve devlet kurma süreçlerinin büyük ölçekli nüfus hareketleri ve "mübadeleler" barındıran 19. yüzyıldaki Balkan savaşlarına benzemektedir (Zürcher, 2007; Aguilar, 2021).

Eski Yugoslavya'da 1990'larda yaşanan savaş ve etnik çatışmalar Hırvatistan, Bosna ve Hersek'ten birçok kişinin sürgün ve zulme uğraması ile son bulmuştur. Sırlar açısından

bu göçlerin anlamı farklı dönemlerde ve farklı biçimlerde sürgün edilen binlerce insanın kabul edilmesi demektir (Stevanović, 2005). 1980’li yılların sonunda belirli sayıda insana ilk mülteci dalgası olarak Sırbistan’daki akraba ve arkadaşlarının yanına ‘geçici’ olarak taşınmıştır. Harvey’e göre (2006), Yugoslavya’daki sivil savaş İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra Avrupa’daki en büyük zorunlu göçe neden olmuştur. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) 1993 yılın verilerine göre dünyadaki toplam 15 milyon mültecinin dışında 2,5 milyondan fazla insan Bosna ve Hırvatistan’dan göç etmiştir. Boşnak ve Hırvat mültecilerin büyük çoğunluğuna (200,000 insanın üzerinde) Yugoslavya Federal Cumhuriyeti (Sırbistan ve Karadağ) ev sahipliği yapmıştır. Bunların bir kısmı Batı Avrupa, Kuzey Amerika ve Avustralya’da sığınacak yer bulmuştur. Mülteci seli ile karşılaşan Avrupa hükümetleri bu krize uygun cevap verememişlerdir (Kokotović ve Filipović, 2012). “Almanya Yugoslavya Federal Cumhuriyeti’nden 425,000 kişiye, İsviçre 85,000 kişiye, İsveç 70,000 kişiye ve Fransa 25,000 kişiye barınak teklif etmiştir. Diğer devletler evsizleri taksim etmek için kota ayırmış, vize ve oturma izninde ısrar etmiştir. Birleşmiş Krallık ilk önce kararsız kalmış ve acilen sığınacak yer arayanlara Avusturya, Macaristan ve Çekoslovakya gibi ‘ilk iltica ülkesi’ yakınında güvenli bir sığınak bulmaları konusunda yardımcı olmamıştır” (Whittaker, 2005).

Mülteciler evlerini terk etmelerinin en önemli sebebini savaş tehlikesi, korku ve güvensizlik, yakın çevrelerindeki düşman topluluklardan gelen tehditler (düşman askeri birlikler dahil), fiziki tahliye, mal ve mülklerinin yıkılması, fiziksel ve psikolojik taciz, aile üyelerinin ölüm ve yaralanmaları ve benzeri olarak belirtmektedirler. Lukić ve Nikitović’e göre (2004), Sırbistan’daki mültecilerin büyük çoğunluğu, %93 Sırplardır ve Sırbistan’da yaşamaya devam etmek istemişlerdir. Bosna ve Hersek’ten gelen mülteciler resmi mülteci statüsü kazanmıştır. Sırpların 1995 yılında Hırvatistan tarafından büyük bir zulme uğramasından sonra, oldukça yüksek sayıda Sırp sürgüne maruz kalmış ancak diğer mültecilerden farklı olmamalarına rağmen mülteciler ile aynı statüye sahip olmamış ve ülke içi mülteci statüsü almışlardır. Tek seçenekleri Sırbistan’a gitmek olmuştur. Son yirmi yıl boyunca Sosyalist Federal Yugoslavya Cumhuriyeti’nden gelen mülteciler eğitim, meslek, vs. gibi faktörler ve mültecilerin yerleştikleri yere göre (kentsel veya kırsal bölgeler, toplu yerleşim yerleri) belirlenen

farklı adaptasyon düzeyine bağılı olarak yeni çevrelerine az ya da çok uyum sağlamışlardır (Vujadinović ve diğ., 2011).

1996 yılında Sırbistan'da 537.937 mülteci vardı. O zamandan beri, mülteci sayısı %80'den daha fazla azalmıştır ve şu anda Sırbistan Cumhuriyeti'nde 26.502 mülteci bulunmaktadır. Komiserliğin verilerine ve tahminlerine göre, Sırbistan Cumhuriyeti'nden yaklaşık 69.500 mülteci Hırvatistan Cumhuriyeti'ne ve yaklaşık 79.000 mülteci Bosna-Hersek'e ve eski Yugoslavya'nın diğ er ülkelerine geri dönmüştür. Yaklaşık 46.000 kişi ise üçüncü ülkelere gitmiş ve yine yaklaşık 40.000 kişinin öldüğü tahmin edilmektedir. Veriye ve komiserliğin tahminlerine göre, yaklaşık 7.000 mülteci aileleri için hala kalıcı bir konut çözümü bulunmamıştır. Konut ihtiyaçlarını çözmek, hem bölgesel konut programı hem de bütçe fonları aracılığıyla yapılmalıdır (Komesarijat za izbeglice i migracije Republike Srbije, 2019).

Sırbistan'daki mültecilerle ilgili çalışmaların çoğu iç savaş sonrası veya 1990'larda eski Yugoslav mülteciler hakkında yapılmıştır. Bu çalışmalar arasında yer alan Stevanović (2005) makalesinde mültecilerin Sırbistan'ın nüfus dinamikleri üzerindeki etkisini incelemektedir. Yazar, 1990'larda Sırbistan'a yerleşen Bosna-Hersek ve Hırvatistan'dan gelen mültecilerin demografik özelliklerini ve ev sahibi topluma entegrasyonlarını analiz etmektedir. Makale, mültecilerin Sırbistan'ın özellikle kentsel alanlardaki nüfus artışına katkıda bulunduğunu ve yerli nüfustan daha yüksek doğurganlık ve daha düşük ölüm oranlarına sahip olduklarını göstermektedir. Yazar ayrıca, mülteci nüfusuyla ilgili olarak Sırbistan'ın sosyal ve ekonomik kalkınmasının önündeki zorlukları ve fırsatları da tartışmaktadır.

Petrović ve Tošković, (2017) Sırbistan'da sığınma hakkı verilen kişilerin entegrasyonuna yönelik kurumsal mekanizmaları analiz etmiştir. Yasal ve stratejik çerçevelerin nasıl uygulandığını ve uygulamadaki zorlukların ve engellerin neler olduğunu araştırmışlardır. Yazarlar, sığınmacıların etkili bir şekilde entegrasyonu için koordinasyon, kaynak ve siyasi irade eksikliği olduğu ve devlet ile hükümet dışı aktörler arasındaki iş birliğinin geliştirilmesinin yanı sıra bizzat sığınmacıların karar alma süreçlerine dahil edilmesinin gerekli olduğu sonucuna varmışlardır. Lukić ve Nikitović (2004) ise 1990'larda Sırbistan'a yerleşen Bosna-Hersek'ten gelen mültecilerin özelliklerini ve kalıplarını incelemiştir. Yazarlar, 2001 yılında Sırbistan'ın en çok mülteci yaşayan dört bölgesinde 1.200 haneyle yapılan bir anketten elde edilen verileri

kullanmışlardır. Anket, mültecilerin demografik, sosyo-ekonomik ve kültürel geçmişlerinin yanı sıra entegrasyon ve geri dönüş niyetleri hakkında bilgi toplamıştır. Yazarların ana bulguları şunlardır: mülteciler ortalama bir Sırp vatandaşından daha eğitilmiş, kentleşmiş, vasıflı ve menşe bölgelerindeki mülteci olmayan nüfustan daha yüksek düzeyde insan sermayesine sahiptirler. Mülteciler, ev sahibi topluma entegre olmada ayrımcılık, işsizlik, yoksulluk ve sosyal izolasyon gibi önemli zorluklarla karşı karşıya kalmışlardır. Mültecilerin Sırbistan ile özdeşleşme düzeyleri düşüktür ve Bosna-Hersek'e bağlılıkları yüksektir. Koşullar iyileşirse anavatanlarına dönme konusunda güçlü bir istek duyduklarını ifade etmişlerdir. Mülteciler yüksek derecede seçicilik sergilemişler, yani Bosna ve Hersek'in genel nüfusunu değil, savaştan kaçma olasılığı daha yüksek olan belirli bir kesimi temsil etmişlerdir. Makale ayrıca mülteci seçiciliğinin göç teorisi ve politikası üzerindeki etkilerini de tartışmaktadır. Bu çalışma, özellikle Bosna Hersek ile Sırbistan arasında son zamanlarda siyasi ve bölgesel konularda yaşanan gerginlikler ışığında, Balkanlar'da zorla yerinden edilme ve entegrasyonun uzun vadeli etkileri hakkında fikir verdiği için güncel olaylarla ilgilidir.

Kokotović ve Filipović (2013), yirmi yıllık yerinden edilmenin ardından Sırbistan'daki mültecilerin durumu hakkında kapsamlı bir çalışma yürütmüştür. Mülteci nüfusunun demografik, sosyo-ekonomik ve mekansal özelliklerinin yanı sıra entegrasyonları için zorlukları ve fırsatları analiz etmek için 2011 nüfus sayımından ve diğer kaynaklardan elde edilen verileri kullanmışlardır. Raporda, Sırbistan'daki mültecilerin yoksulluk, işsizlik, ayrımcılık ve kamu hizmetlerine erişim eksikliği gibi birçok zorlukla karşı karşıya olduğu tespit edilmiştir. Örneğin, mültecilerin %40'ının yoksulluk sınırının altında yaşadığını, %60'ının işsiz olduğunu ve %20'sinin okuma yazma bilmediğini bildirmişlerdir. Ayrıca, mültecilerin girişimcilik, kültürel çeşitlilik ve sosyal sermaye gibi yerel kalkınmaya olumlu katkılarına da vurgulamışlardır. Örneğin, mültecilerin Sırbistan'daki küçük işletmelerin %10'una sahip olduklarını, çeşitli kültürel etkinliklere katıldıklarını ve yerel topluluklarla ağlar kurduklarını göstermişlerdir. Bakanlar, Sırbistan'daki mültecilerin devlet ve toplum tarafından daha fazla destek ve tanınmanın yanı sıra yasal statülerine kalıcı bir çözüm bulunması gerektiği sonucuna varmışlardır. Hükümetin mültecilerle ilgili yeni bir yasa çıkarmasını, entegrasyon için daha fazla yardım ve teşvik sağlamasını ve vatandaşlığa kabul sürecini kolaylaştırmasını tavsiye etmişlerdir.

2.3 SIRBİSTAN'DA GÖÇ

Yugoslavya savaşlarının aktörlerinden biri olan Sırbistan, uluslararası göç süreçlerinde özel bir role sahiptir. Hem bir göç kaynağı hem de bir varış noktasıdır ve aynı zamanda Avrupa Birliği'ne (AB) düzenli ve düzensiz göç akışları için bir geçiş ülkesidir. Sırbistan, eski Yugoslav cumhuriyetlerinden, özellikle de etnik temizliğin en çok yaşandığı Bosna-Hersek (BH) ve Hırvatistan'dan gelen mültecilere ev sahipliği yapma konusunda dünyanın en iyi ülkeleri arasında yer almıştır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'ne (UNHCR) göre, Sırbistan 2009 yılına kadar Avrupa'da mülteci statüsü verilen tek ülke ve dünyada mülteci statüsünün henüz çözülmediği beşinci ülkedir (Newland, 1993; Kymlicka, 2007). Aynı zamanda, birçok Sırp ekonomik zorluklar, siyasi baskı, uluslararası izolasyon veya savaş suçları kovuşturması nedeniyle ülkeyi terk ettiği için Sırbistan da önemli bir göç kaynağı olmuştur. Bazıları Batı ülkelerine sığınırken, diğerleri iş veya eğitim amacıyla göç etmiştir. Sırbistan ayrıca, Afrika, Asya veya Orta Doğu gibi diğer bölgelerden gelen ve sözde Balkan rotası üzerinden AB'ye ulaşmaya çalışan göçmenler için bir geçiş ülkesi haline gelmiştir. Bu göçmen akını, Suriye iç savaşı ve diğer çatışmalar nedeniyle Avrupa'da büyük çaplı bir mülteci krizinin patlak verdiği 2015'ten sonra daha da artmıştır.

Balkanlar'daki nüfus hareketlerinin tarihi karmaşık ve çeşitlidir. Yüzyıllar boyunca bu bölgeyi şekillendiren siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel değişimleri yansıtmaktadır. Göç sadece savaşın, şiddetin veya yoksulluğun bir sonucu değil, aynı zamanda bir kalkınma, entegrasyon ve çeşitlilik faktörüdür. 20. yüzyıl, milyonlarca insanın evlerini terk etmek ve başka yerlere sığınmak zorunda kalmasıyla bu bölgenin tarihindeki en yoğun ve trajik göçlerden bazılarına tanık olmuştur. Gönüllü ya da gönülsüz, geçici ya da kalıcı, bireysel ya da kolektif olsun, göçün, göçmenlerin ve ev sahibi toplumların yaşamları üzerinde her zaman önemli etkileri olmuştur. Mülteciler, güvenlik, kimlik ve insan hakları arayışlarında birçok zorluk ve riskle karşı karşıya kaldıkları için göçmenler arasında en savunmasız ve marjinal gruplardan biridir (Goldstein 2011; Kalyvas 2001).

Sırbistan'da İç Göç

Modern dünyadaki her ülkede olduğu gibi, Sırbistan'da da nüfus hareketlerinin değişiminde değişiklikler fark edilebilir. İç göç söz konusu olduğunda, Sırbistan'daki

birkaç göç eğilimi görülebilir. Cumhuriyet İstatistik Bürosu'na göre, 2019 yılında Sırbistan'da 127.000'den fazla kişi ikamet yerini değiştirmiş, yani kalıcı olarak bir yerden başka bir yere taşınmıştır. Nüfusun kırsal alanlardan kentsel çevreye hareketi en belirgin harekettir ve aşağıdaki verilerden türetilmiştir. Bölgelere göre gözlemlenen Belgrad bölgesi ve Voyvodina bölgesi 2019 yılında pozitif bir göç dengesine sahip olmuştur. En fazla yer değiştirme, yaklaşık 53.000 (yüzde 41,6) göçmen ve yaklaşık 45.000 (yüzde 35,5) göçmenle Belgrad bölgesinde gerçekleşmiştir. Belgrad, Güney Bačka, Kuzey Bačka ve Nišava bölgeleri pozitif bir göç dengesi sağlamıştır. 2015-2019 döneminde sadece Belgrad bölgesi, yılda yaklaşık 7.000 kişiye ulaşan ve o bölgenin nüfusunun büyümesine katkıda bulunan pozitif bir göç dengesine ulaşmıştır. Son beş yılda, Voyvodina bölgesi'nde göç dengesinde yalnızca 2016'da negatif bir değer kaydedilmiştir. Šumadija ve Batı Sırbistan bölgesinden, 2015'ten 2019'a kadar, bölgeye göç edenlere kıyasla sürekli olarak daha fazla sayıda göç vermiştir (Unutrašnje migracije, 2019).

Sırbistan'dan Dış Göç

Göç İdaresi Kanunu'na göre ("Službeni glasnik PC", broj 107/12), göçmenlik, Cumhuriyet Sırbistanı'ndan 12 aydan daha uzun süren veya beklenen dış göç olarak tanımlanır. Göçmen nüfusunun boyutu ve özellikleri hakkında kapsamlı veya kesin bir bakış sağlamayan yerli kayıtlar ve Sırbistan Cumhuriyetinden gelen göçmenlerin geleneksel olarak yerleştiği yabancı ülkelerin istatistikleri genellikle kesin veya mevcut değildir. Sırbistan Cumhuriyeti bir göçmen ülkesidir, ancak diğer birçok ülke gibi, ülkeden göç eden insanların tam kayıtlarına sahip değildir. 2022 için Sırbistan Cumhuriyeti Göç Profili, Eurostat tarafından yayınlanan verileri kullanarak Sırbistan'dan göç edenlerin sayısını tahmin etmektedir. En son verilere göre, 2021'de 13.849 Sırp vatandaşı ülkeden ayrılmış ve yeni göçmenlerin en büyük kısmı (%25,27) Avusturya'yı seçmiştir.

Sırbistan'daki beyin göçü sorunuyla ilgili olarak, Sırbistan Ulusal Gençlik Konseyi tarafından yapılan bir araştırma, Sırbistan'daki gençlerin %50'sinin göç etmek istediğini ve %25'inin planlama aşamasında olduğunu ortaya koymaktadır. Başka bir Serbia Business makalesi (2017), 2007-2016 yılları arasında yaklaşık yarım milyon kişinin Sırbistan'dan göç ettiğini ve yılda 30.000 ila 60.000 kişinin göç ettiğini tahmin etmektedir. Makale ayrıca çoğu insanın Sırbistan Cumhuriyeti'nden göç ettiğini,

nitelikli, çoğunlukla yüksek eğitimli bir nüfus ve göçmenliğin işgücü arzı ve genel ekonomik gelişme üzerinde olumsuz sonuçları olduğunu işaretlemektedir . Son bir çalışma, Sırbistan, Karadağ ve Kuzey Makedonya'nın yüksek eğitimli insanlar arasında ters beyin göçü yaşadığını ortaya koymaktadır. Bu, beyin göçü olgusunun tam tersidir. Çalışma, bu ülkelerin daha iyi istihdam veya eğitim fırsatları için bu ülkelere taşınan insanlar nedeniyle bu durumun yaşandığını öne sürmektedir. Sırbistan'da doğan insanların yaklaşık %14'ü yurtdışında yaşamaktadır ve bu oran dünya ortalaması olan yaklaşık %3,5'in dört katına tekabül etmektedir. (UN DESA, 2019).

Sırbistan'a Gelen Göç

Göç İdaresi Kanunu'na göre ("Službeni glasnik PC", broj 107/12), göç, 12 aydan uzun süren veya sürmesi beklenen başka bir ülkeden Sırbistan Cumhuriyeti'ne yeniden yerleştirme olarak tanımlanmaktadır. Sırbistan, ekonomik büyümesi, istikrarı ve yeni fabrikalarının yanı sıra büyük altyapı projelerinin hayata geçirilmesi nedeniyle yatırım için cazip bir ülke haline gelmiştir. 2022'de rekor sayıda yabancı Sırbistan'da kalmış ve en büyük sayı Rusya (%37,8) ve Çin'den (%20,3) gelmiştir. Rus vatandaşlarının göçmenler arasındaki payındaki artış, Ukrayna'daki olaylar nedeniyle 25 Şubat 2022'den sonra Sırbistan'a gelmelerinin ve işe başlamalarının doğrudan bir sonucudur. Rus vatandaşlarına ek olarak, Çin vatandaşları geleneksel olarak en çok sayıda göçmen arasında yer almakta ve bir önceki yıla göre Türk ve Hint vatandaşlarının göçünün artma eğilimi vardır (Komesarijat za izbeglice i migracije, 2023).

2.4. SIRBİSTAN'DA GÖÇE İLİŞKİN LİTERATÜR

Eski Yugoslavya'daki Mültecilere İlişkin Literatür

Bobić, (2009) makalesinde (Sırbistan'daki Zorunlu Göçmenler: Mülteciler ve Ülke İçinde Yerinden Edilmiş Kişiler - Gerçekler ve Rakamlar, Başa Çıkma Stratejileri, Gelecek), Sırbistan'daki zorunlu göçmenlerin durumunu eleştirel bir şekilde incelemiş ve onların sayısız sorunlarına ve sınırlı fırsatlarına dikkat çekmiştir. Yazar, BMMYK, Sırbistan Cumhuriyeti Mülteciler Komiserliği, Sığınmacıları Koruma ve Yardım Merkezi, Uluslararası Göç Örgütü ve diğerleri gibi çeşitli kaynaklardan elde edilen verileri kullanılmaktadır. Ayrıca metinde aktardığı her bilgi için kaynak göstermekte, bunların eksiklerini ve güvenilmezliğini belirtmektedir. Bu, Sırbistan'ın, esas olarak eski

Yugoslavya topraklarındaki savaş ve çatışmaların sonucu olan zorunlu göçler nedeniyle büyük demografik değişikliklere uğramış bir ülke olduğunu göstermektedir. Ayrıca zorunlu göçmenlerin ayrımcılıkla, yoksullukla, işsizlikle, yasal koruma eksikliğiyle, entegrasyon ve geri dönüşle karşı karşıya kalan marjinal ve savunmasız bir grup olduğuna dikkat çekmektedir. Zorla göçün kadınlar, çocuklar, yaşlılar, azınlıklar ve diğerleri gibi toplumun farklı kesimlerini etkilediğini belirtilir. Durumlarına acil bir çözüm bulunması gerektiği konusunda uyarmakta ve kurumsal çerçevenin iyileştirilmesi, yeterli yardım ve desteğin sağlanması, sosyal katılım ve diyalogun teşvik edilmesi ve bölgesel işbirliği ve uzlaşmanın teşvik edilmesi gibi bazı somut önlemler önermektedir.

Lukić (2004) yılında yaptığı makalede, zorunlu göçün Sırbistan'daki eski Yugoslav cumhuriyetlerindeki kadınlar üzerindeki etkisine odaklanmıştır. Bu, mülteci hareketleri ve kadınların özellikleri ve ihtiyaçlarının, on yıllar boyu süren yerinden edilme sürecinin sona ermesi ve değişmesi üzerine bazı arka plan bilgilerine yer vermektedir. UNHCR tarafından tanınan savunmasız gruplardan biri olan kadınlar ve özellikle yaşlı kadınlar farklı ekonomik ve sosyal sorunlarla karşı karşıya gelmektedir. Bu araştırma, eğitim sonuçlarındaki cinsiyet farklılıkları, işgücü piyasası ve Sırbistan'daki zorunlu göçmenlerin birincil gelir kaynakları hakkında fikir vermektedir. Özellikle savunmasız olan aileleri, tek ebeveynli aileleri ve dulları olan kadınlar, zorla göç etmiş kadınların ihtiyaçlarını karşılayan yardım ve programları iyileştirmek için kısaca tartışılmıştır.

Kokotović ve Filipović (2012) makalelerinde 1990'larda Bosna Hersek ve Hırvatistan'dan Sırbistan'a yerleşen mültecilerin durumunu incelemektedir. Makale, entegrasyonlarının demografik, sosyo-ekonomik, hukuki ve siyasi yönlerinin yanı sıra haklarına erişimde ve statülerinin çözümünde karşılaştıkları zorlukları analiz etmektedir. Makale ayrıca devletin, uluslararası kuruluşların ve sivil toplumun mültecilere yardım ve destek sağlamadaki rolünü de tartışmaktadır. Makale, mültecilerin Sırbistan'da yüksek derecede entegrasyon sağladıklarını, ancak başta mülk iadesi ve vatandaşlık olmak üzere bazı alanlarda hala engellerle ve ayrımcılıkla karşılaştıklarını savunmaktadır. Mülteci meselesinin sadece insani ve hukuki bir sorun değil, aynı zamanda bölgesel düzeyde kapsamlı ve kalıcı bir çözüm gerektiren siyasi bir sorun olduğu sonucuna varılmaktadır.

Mesić ve Bagić (2010) tarafından kaleme alınan makalede, 1990'larda savaş nedeniyle yerlerinden edilen Hırvatistan'daki Sırpların geri dönüşlerinde karşılaştıkları zorlukları ve beklentileri incelenmektedir. Yazarlar, geri dönüş sürecini ve geri dönenlerin çatışma sonrası topluma entegrasyonunu etkileyen yasal, siyasi, sosyal ve ekonomik faktörleri analiz etmektedir. Geri dönüşün sürdürülebilirliğinin insan haklarının uygulanmasına, yeterli barınma ve geçim kaynaklarının sağlanmasına, farklı etnik grupların uzlaşmasına ve bir arada yaşamasına ve geri dönenlerin kamusal hayata katılımına bağlı olduğu savunulmaktadır. Makalede ayrıca BMMYK ve AB gibi uluslararası aktörlerin geri dönüş sürecinin desteklenmesi ve izlenmesindeki rolü de tartışılmaktadır. Yazarlar, geri dönen Sırpların Hırvatistan'da birçok engelle ve ayrımcılıkla karşılaştıkları, tam ve eşit vatandaşlıklarının sağlanması için daha fazla çaba gösterilmesi gerektiği sonucuna varmaktadır.

Milinčić ve diğerleri (2011) tarafından yapılan makalede, Sırbistan'da yaşayan mültecilerin durumunu ve geri dönüş kararlarını etkileyen faktörleri analiz edilmektedir. Yazarlar, mültecilerin sosyo-ekonomik ve psiko-sosyal durumlarını, entegrasyon süreçlerini ve geri dönüş motivasyonlarını araştırmak için anket ve odak grup yöntemlerini kullanmaktadırlar. Bulgular, mültecilerin çoğunun Sırbistan'da kalmayı tercih ettiklerini, ancak geri dönüş imkanlarından haberdar olmadıklarını veya güvenli ve sürdürülebilir bir geri dönüş sağlayacak koşulların oluşmadığını düşündüklerini göstermektedir. Yazarlar, mültecilerin ihtiyaçlarına ve beklentilerine uygun politika önerileri sunmuşlardır.

Đorđević, (2013) tarafından yazılan kitapta, Yugoslavya'nın dağılmasından sonra ortaya çıkan yeni devletlerde geri dönüş süreçlerini ve bunların vatandaşlık, kimlik ve eşitsizlik üzerindeki etkileri analiz edilmektedir. Yazar, geri dönüşün sadece fiziksel bir hareket değil, aynı zamanda sosyal, siyasi ve kültürel bir yeniden yapılanma olduğunu savunmaktadır. Kitap, geri dönüşün farklı aktörler tarafından nasıl anlamlandırıldığını, geri dönenlerin karşılaştığı zorlukları ve fırsatları, geri dönüşün toplumsal bütünleşme ve çatışma potansiyelini ve geri dönüşün yeni vatandaşlık rejimleriyle nasıl ilişkili olduğunu incelemektedir. Kitap, Bosna Hersek, Hırvatistan, Kosova ve Sırbistan'dan gelen zengin saha araştırması verilerine dayanarak, geri dönüşün post-Yugoslav alanda karmaşık ve çelişkili bir olgu olduğunu göstermektedir.

Lukić ve Nikitović, (2004) tarafından hazırlanan makalede Sırbistan'da yaşayan Bosna Hersek'ten gelen mültecilerin seçiciliğini analiz etmektedir. Yazarlar, mültecilerin sosyo-demografik özellikleri, göç nedenleri, entegrasyon süreci ve geri dönüş niyetleri hakkında veri toplamışlardır. Bulgular, mültecilerin çoğunun eğitilmiş, nitelikli ve kentsel kökenli olduğunu, ancak Sırbistan'da iş bulma ve uyum sağlama konusunda zorluklar yaşadığını göstermektedir. Ayrıca, mültecilerin çoğunun BosnaHersek'e geri dönmek istemediği veya belirsiz olduğu ortaya çıkmıştır. Yazarlar, mültecilerin seçiciliğinin hem göç öncesi hem de göç sonrası faktörlerle ilişkili olduğunu ve bu faktörlerin mülteci politikaları için önemli sonuçlar taşıdığını savunmaktadır.

Nikitović ve Lukić (2010) makalelerinde, Yugoslavya Sosyalist Cumhuriyeti (SFRY) topraklarında yeni kurulan devletlerden gelen mülteci akınının Sırbistan'ın gelecekteki demografik gelişimi üzerindeki etkisini analiz etmektedir. Sırbistan'ın geçmiş nüfus örneklerinin analizi, göç akışlarını tahmin etme sürecinin, demografik değişimin diğer tüm bileşenlerine kıyasla en büyük belirsizlik kaynağı ile ilişkili olduğunu doğrulamıştır. 2050 yılına kadar Sırp nüfusu için öngörülen sonuçlar, 20. yüzyılın son on yılında yaşanan büyük ölçekli mülteci göçünün Sırbistan'ın gelecekteki demografik değişimi üzerinde önemli bir etkisi olmayacağı yönündedir. Toplam doğurganlık oranında önemli bir iyileşme olsa bile (şu anki 1,55'e kıyasla son projeksiyon yılında 2,35), bunun olumlu bir demografik etki yaratması beklenmemektedir. Sırbistan'ın toplam nüfusunda devam eden düşüş, son mülteci akınıyla bile, bir dizi nedenden dolayı telafi edilememektedir. Bu nedenlerden en önemlileri şunlardır: Sırbistan'ın toplam nüfusuna kıyasla göçmen sayısının çok az olması; mülteci ve yerli nüfus arasındaki doğurganlık davranışının benzerliği; aynı dönemdeki büyük dış göç, göçmen nüfusa kıyasla çok yüksek dış göç oranı ve mültecilerin geri dönüş ve yeniden yerleştirme süreçleri. Sırbistan'ın mevcut toplam nüfusunu 2050 yılına kadar korumak için göçün gerekli olacağını varsayan projeksiyon değişkeni, mülteci akınının neden olduğu ortalama yıllık göç fazlasından neredeyse üç kat daha yüksektir.

Sırbistan Ve Büyük Mülteci Krizine İlişkin Literatür

Jelačić Kojić, Grupković ve Petronijević (2016), makalelerinde (*Mülteci Rota Üzerinde Sırbistan - İnsani Müdahale ve Yasal Düzenlemeler*) Sırbistan'ın 2015'te başlayan mülteci krizine yönelik insani müdahalesini ve yasal düzenlemeleri analiz etmektedir. Yazarlar, Sırbistan'ın Avrupa'da güvenlik ve daha iyi bir yaşam arayışı içinde kendi

topraklarından geçen çok sayıda mülteci ve göçmenin gelişine nasıl tepki verdiğini araştırmakta, ayrıca Sırbistan'ın mültecilerin ve insan haklarının korunmasına ilişkin mevzuatını ve uygulamalarını uluslararası ve Avrupa standartlarıyla nasıl uyumlu hale getirdiğini de değerlendirmektedirler. Makale, Sırbistan'ın mültecilere ve göçmenlere karşı dayanışma ve insanlık gösterdiğini ancak aynı zamanda kapasite eksikliği, mevzuat tutarsızlığı, diğer ülkeler ve uluslararası kuruluşlarla yetersiz iş birliği ve değişen tutumlar gibi çok sayıda zorlukla da karşı karşıya olduğunu göstermektedir. (UNICEF, 2021). Aşağıda bu zorluklardan bazıları ve bunların Sırbistan'daki insani müdahale ve yasal korumanın verimliliği ve kalitesi açısından sonuçları açıklanmaktadır. Daha sonra, kurumsal ve insan kaynaklarının güçlendirilmesi, açık ve kapsamlı yasal çerçevelerin benimsenmesi, ilgili aktörlerle koordinasyon ve iş birliğinin geliştirilmesi, ayrıca toplumdaki mülteciler ve göçmenlerle diyalogun ve dayanışmanın teşvik edilmesi gibi bu zorlukların üstesinden gelmenin olası yolları önerilmektedir. Makalenin sonunda, hareket dinamikleri, COVID-19 salgınının etkisi ve Balkan rotası üzerindeki ülkelerin politikalarındaki değişiklikler nedeniyle sürekli değişen Sırbistan'daki mülteci ve göçmenlerin mevcut durumuna ilişkin bir genel bakış sunulmaktadır. BMMYK verilerine (2021) göre, Ağustos 2021'de Sırbistan'da 50'den fazla ülkeden 5.051 mülteci ve diğer uluslararası koruma altındaki kişiler ikamet etmiştir. Bunların çoğu ülke çapındaki operasyonel hükümet merkezlerinde bulunmakta ve çoğunlukla Afganistan, Suriye ve Bangladeş'ten gelmişlerdir. Ancak yeni gelenlerin sayısı 2021 ilkbahar ve yaz döneminde artarak 2020 yılının aynı dönemine göre neredeyse iki katına ulaşmıştır (Uluslararası Af Örgütü, 2021). Bekar kadınların, ailelerin ve refakatsiz çocukların sayısıyla birlikte resmi olmayan kamp ve gecekonduların sayısı da artmıştır (Uluslararası Af Örgütü, 2021). Mülteci ve göçmenler, özellikle kaçakçıların yardımıyla veya bağımsız olarak yasadışı yollardan yolculuklarına devam etmeye çalışanlar, Sırbistan'da kaldıkları süre boyunca güvenlikleri, sağlıkları ve onurlarına yönelik çeşitli risklerle karşı karşıya kalmaktadır (UNICEF, 2021). Özellikle cinsiyete dayalı şiddete maruz kalan kadınlar ve çocuklar gibi savunmasız grupların sağlık, eğitim ve koruma gibi temel hizmetlere erişim ihtiyacı hâlâ yüksektir (UNICEF, 2021). UNICEF (2021) ve diğer insani yardım aktörleri, Sırbistan'daki mültecilere ve göçmenlere yeterli desteği sağlamak için çabalamakta,

ancak mali kaynak, kapasite ve devlet kurumları ve yerel topluluklarla iş birliği eksikliğiyle karşı karşıyalardır.

Weber (2016) eserinde mülteciler krizinin neden AB'nin varoluşsal krizine dönüştüğü ve Merkel'in krizin ilk aşamalarındaki Avrupa değerlerinin savunmasının nasıl farklı yaklaşımlarının ortaya çıkmasına neden olduğu ve sonunda hiçbir sonuç doğurmayan ancak AB'ye ciddi bir zarar verebilen Ankara'yla olan anlaşmayla sonuçlandığını anlatmaya çalışmıştır. Bunun yanında, AB ortak iltica ve mülteci politikasına dayanan Avrupa mülteci krizine karşı sürdürülebilir bir çözüm önerilmiştir. İlk bölüm Balkan rotasının ortaya çıkmasını ve Balkan devletlerin buna karşı gösterdikleri siyasi tepkisini ve kendi arasındaki ve onlar ile AB devletlerinin arasındaki mülteci krizi süresindeki ilişkileri anlatır. İkinci bölüm AB politikasını, onun krize karşı olan tepkisi ve AB'ye üye olan ülkelerinin arasındaki ilişkileri ve onlar ile AB arasındaki ilişkilerini ele alır. Her iki bölümde var olan mülteci politikaları ve ilgili yasalar göz önünde tutulmuştur. Üçüncü bölüm AB-Türkiye anlaşmasını incelemektedir. Bu bölüm söz konusu anlaşmanın arka planı, tarafların motifleri, anlaşılan mültecilerin geri gönderilme uygulamasının yasal temeli ve bu anlaşmanın AB için orta ve uzun vadeli siyasi sonuçları üzerinedir. Dördüncü ve son bölümde, hala süren AB iç krizinin derinliğini fark eden mülteci krizinin sürdürülebilir çözümünün siyasi çerçevesini ortaya koymaktadır.

Blagojević 2011 yılındaki makalesinde Türklerin Sırbistan'da yaşamayı seçme (ya da seçmeme) nedenlerini analiz etmektedir. Göçmenlerin yapısı ve karşılaştıkları sorunlar günlük hayatta gözlemlenmektedir. Bu çalışmanın amacı, sahip olduğumuz bilgilerdeki mevcut boşluğu doldurmaktır. Çalışma, ampirik araştırma ve etnoloji ve antropoloji alanındaki teorik literatürün kullanımı ile tamamlanmaktadır. Frederic Barth'ın teorisine uygun olarak etnos, gruplar arasında sürekli bir öznel ayırım süreci olarak kabul edilmektedir. Bu durumda, Türk göçmenler ve yerli Sırp nüfus iki ayrı grup olarak ele alınır. Yazar, bir araştırmacının görevlerinden birinin etnisitenin pratikte nasıl işlediğini incelemek olduğunu düşünen M. Prelic'in fikrini takip etmiştir. Bu, katılımcılar tarafından gerekli görülen bir bakış açısıdır. Bu araştırmanın amaçlarından biri, kültürel işaretleri, yani katılımcıların etnik kimlik sembollerine tek başlarına anlam yükledikleri olguyu tanımlamaktır. Etnik olan herhangi bir sosyal kimlik unsuru işaretler ve semboller içerir. Geertz'e göre sembol, belirli bir anlayışın aktarıcısı olarak işlev gören

herhangi bir varlık, hareket, olay, nitelik veya ilişkidir. Bu anlayış sembolün anlamıdır. Etnik semboller, belirli bir grubun, grubun birliğini ifade ettiği ve aynı zamanda onu diğer etnik gruplardan ayırdığı düşünülen görünür nitelikleridir. Yazar, etnik grupların farklılaştığı bu işaretlerin seçiminde daha geniş bir toplumsal bağlamdan hangi faktörleri etkilediğini bulmak istemiştir. Buna paralel olarak, yazar etnik yakınlığı ve hangi düzeyde etkili olabilecek herhangi bir faktör olup olmadığını belirlemeye yönelik çalışmıştır.

Vuković (2015) araştırmasında Sırbistan'dan işgücü göçleri üzerine yoğunlaşmıştır. Sırp nüfusunun göç hareketlerine çeşitli tarihsel, demografik, ekonomik, siyasi ve sosyal faktörler neden olmuştur. Sık sık yapılan savaşlar, etnik çatışmalar ve gelişmekte olan ülkelerdeki ekonomik durumu sıklıkla diğer ülkelere devşirme yol açmıştır. Göç sürecinin kendisi, her biri belirli dinamikler içeren birkaç aşamadan geçmiş, göçmenlerin eski Yugoslavya bölgesinden ilk hareketi bazı denizaşırı ülkelere Amerika Birleşik Devletleri ve Avustralya gibi yöneltilmiştir. Bu dönemde Avrupa'daki göçmen sayısı azdır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, işgücü fazlası, yabancı ülkelere iş bulmuştur. 1990'lardaki siyasi kriz, etnik çatışmalar ve ülkenin parçalanması, eski Yugoslav cumhuriyetleri içinde zorunlu göçlerin yanı sıra yeni bir göç dalgasına da yol açmıştır. Sırbistan'daki göç sorunu derinlemesine incelenmemiş ve bu nedenle, mevcut durumu ve işgücünün hareketindeki geleceğe yönelik eğilimlere ilişkin perspektiflere kapsamlı bir bakış açısı getirmek için bazı önemli sınırlamalar oluşmuştur. Yeterli istatistik kaynaklarının eksikliği, ulusal hizmetler, göç veren ülkelerin ve uluslararası örgütlerin eksik kaynaklarını kullanma gereksinimini doğurmaktadır. Yugoslav göçmenlerini geçmişte benzersiz kayıtların varlığı nedeniyle cumhuriyet başına sınıflandırma çabasında bazı zorluklar da ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, herhangi bir analiz mutlaka kısmi çalışmalara ve çok sayıda boşluk olan tahminlere atıfta bulunmalıdır. Kısmi araştırmalar, öğrencilerin çoğunluğunun (%70) ülkeyi terk etmeyi planladıklarını göstermektedir. En sık belirtilen nedenler, ileri eğitim ve finansal problemler (maaş, daire vb.) olarak görülmektedir. Öğrencilerin göç etme niyetlerine ilişkin araştırma sonuçlarına göre (Grečić ve diğerleri, 1996) en cazip yerler Kanada, ABD ve Avustralya'dır. Göçteki en önemli faktörler şunlardır: Düşük yaşam standardı (% 29.9); Belirsizlik (% 19.4); fikirlerini yerine getirememesi (%10); ekonomik istikrarsızlık (% 5.8). Öğrencilerin yurtdışına çıkmaları için en çok ilgi çeken faktörler

("çekme faktörleri" olarak adlandırılan) şu şekildedir: Yüksek maaş olasılığı (%22.7); bilimsel çalışma için daha iyi şartlar (% 14.7); yüksek düzeyde bilimsel araştırma (% 14.1). Sırbistan'da kalmayı seçenlerin ülkesinde çalışmak istedikleri durumun daha iyi olacağına ve yurtdışında karşılaşacakları belirsizlikten korktuğuna inanılmaktadır. Gençlerin göç etmesini durdurmak açısından, öğrenciler aşağıdaki tedbirleri önermektedir: Teşvik edici maaşlar (%29.3); konut sorunlarını çözmek (% 14); bilimsel araştırma çalışmalarına daha fazla harcama yapmak (% 24.5).

Raduski'ye göre, (2007) makalede, 2002'deki nüfus sayımı sonuçlarına göre Sırbistan'ın nüfusunun etnik yapısı, 1991-2002 döneminde demografik değişikliklerle birlikte ilgili olan faktörlerden kaynaklanmıştır: Bağlılık. Etnosentrik göçler esasın Sırbistan'ın etnik yapıları etkilenmekte ve bu Sırbistan'ın mülteci nüfusu nedeniyle politik ve ekonomik nedenlerden ötürü daha homojen bir bölge haline gelmesini sağlamaktadır. Genel olarak bakıldığında, Sırbistan'ın etnik yapı karmaşıktır ve değişime devamlı olarak uğramaktadır. Sırbistan'ın barış, istikrar ve demokratik gelişimi için çok etnikli ve çok uluslu bir ülke olduğunu akılda tutarak azınlık haklarının korunması ve etnik gruplar arası ilişkilerin iyi olması gerekmektedir.

"Suriye'den Gelen Mülteciler için Avrupa'da Koruma" başlıklı rapor Orchard ve Miller (2014) tarafından kaleme alınmış ve Profesör Dawn Chatty tarafından denetlenmiştir. Oxford Üniversitesi Mülteci Çalışmaları Merkezi tarafından Zorunlu Göç Politika Brifingi serisinin bir parçası olarak yayınlanmıştır. Bu kapsamlı çalışma, Avrupa'nın Suriyeli mülteci krizine verdiği tepkiyi incelemekte ve çeşitli ülkelerin çatışma nedeniyle yerlerinden edilenlere sığınma ve yardım sağlama konusundaki politika ve uygulamalarını analiz etmektedir. Yazarlar, mültecilere yardım etmek için gösterilen insani çabaları takdir etmekte ve devam eden yeniden yerleştirme programlarını kabul etmektedir. Bununla birlikte, Avrupa'nın krizi Suriye'ye komşu ülkelerde kontrol altına alma ve Avrupa'nın sınırlarını tahkim etme yönündeki temel stratejisini sürdürülemez olduğu gerekçesiyle eleştirmektedirler. Brifing, bölgesel bir geçici koruma rejiminin etkinleştirilmesini, yeniden yerleştirmenin genişletilmesini ve Avrupa ülkelerine giriş için diğer yasal yolların geliştirilmesini öneren kapsamlı bir eylem planını savunmaktadır. Planın amacı, sağlık, barınma, su, beslenme ve çocukların korunması ve eğitimi de dâhil olmak üzere mültecilerin onurlu bir şekilde hayatta kalabilmeleri için acil ihtiyaçlarının karşılanmasıdır. Rapor, zorunlu göç söylemine önemli bir katkı

sunmakta ve böylesine büyük ölçekli bir insani krizin ele alınmasında mültecilerin ve uluslararası toplumun karşılaştığı karmaşık zorluklara ilişkin değerli bilgiler vermektedir.

Sırp kaynaklarda göç literatürü ise şu şekildedir. Sırbistan üzerinden Avrupa'da daha iyi bir yaşam arayışına giren mültecilerin deneyimleri, zorluklar karşısında dayanıklılık ve umuda dair ilgi çekici bir örnek teşkil etmektedir. Vukčević, Momirović ve Purić (2016) tarafından yapılan çalışma, bu bireylerin zorlu deneyimlerine ışık tutmaktadır. Çalışma, 2015 yılının başından Kasım ayının ortasına kadar 450.000'den fazla kişinin Sırbistan'dan geçtiğini ve bunların önemli bir kısmının 2014 yılında zaten hareket halinde olduğunu ortaya koymaktadır. Sırbistan'daki tipik mülteci profili 27 yaşında, evli olmayan, genellikle yalnız seyahat eden, ortalama 12 yıllık eğitim almış ve ailesini anavatanında geride bırakmış bir erkektir. Sırbistan'a yolculuk genellikle Türkiye, Yunanistan ve Kuzey Makedonya Cumhuriyeti üzerinden geçen tehlikeli bir rotayı kapsamaktadır. Bu güzergâh boyunca mülteciler kaçakçılar tarafından sömürülme, soyulma ve suç unsurlarının istismarıyla karşı karşıya kalmaktadır. Karşılaştıkları büyük zorluklara rağmen bu bireyler, güvenli ve fırsatlarla dolu bir yere ulaşma kararlılığıyla hareket etmektedir. Çalışma, Sırbistan'daki barınakların ve sığınma merkezlerinin kapasitesinin mülteci akınını karşılamakta yetersiz kaldığını ve bunun sonucunda küçük çocuklu aileler de dâhil olmak üzere birçok kişinin halka açık parklarda asgari koşullarda uyduğunu ortaya koymaktadır. Sırp STK'ların ve Belgrad vatandaşlarının yiyecek, giyecek ve temel ihtiyaç malzemeleri sağlayarak gösterdikleri tavır, toplumun ihtiyaç sahiplerine karşı empati ve dayanışma duygularını yansıtmaktadır. Mültecilerin kökenleri çeşitlilik arz etmekte olup, çoğunluğu Suriye'den, ardından Somali ve Afganistan'dan gelmektedir. Mülteciler çeşitli meslekleri ve eğitim geçmişlerini temsil etmektedir. Bu göç hareketi, mültecilerin ve onları kabul eden ülkelerin karşılaştığı çok yönlü zorlukları göstermeye hizmet etmekte ve dolayısıyla sığınma arayışında olanların ihtiyaçlarını karşılayan kapsamlı ve şefkatli çözümlerin uygulanması gerekliliğini vurgulamaktadır.

Stojić Mitrović ve Meh (2015) tarafından yazılan *"Sınırların Yeniden Üretimi ve Yasadışılaşmanın Bulaşıcılığı: Belgrad Gençlik Yurdu Örneği"* başlıklı makale, Sırbistan'daki göçmen ve mültecilerin yasadışı hale getirilmesi sorununu ele almaktadır.

Yazarlar, yasadışılaştırma süreçlerinde yer alan farklı aktörlerin (polis, yerel halk, aktivistler, gönüllüler ve bizzat göçmenler) buluşma ve çatışma yeri haline gelen Belgrad'daki bir gençlik yurdu örneğine odaklanmıştır. Pansiyonun konaklama hizmeti veren bir yerden, yasadışı olarak etiketlenenlerin gözetlendiği, kontrol edildiği ve cezalandırıldığı bir yere nasıl dönüştüğü analiz edilmektedir. Ayrıca yasadışılığın öğrenci, turist ve işçi gibi pansiyonda kalan diğer gruplara da nasıl aktarıldığı yazalar tarafından gösterilmiştir. Bu makale, pansiyonun sınırları yeniden üretmenin bir sembolü ve aracı haline geldiği ve yasa dışılaştırmanın toplumsal yaşamın çeşitli yönlerini etkileyen bulaşıcı ve yaygın bir olgu haline geldiği sonucuna varmıştır. Yazarlar, göçmenlerin ve mültecilerin yasadışılık ve marjinalleşme durumunu üreten ve sürdüren politika ve uygulamaların eleştirel bir şekilde gözden geçirilmesi çağrısında bulunmaktadır (Stojić Mitrović ve Meh, 2015).

Stojić Mitrović'in (2013) çalışması, ulusötesi hareketin yasadışı kabul edildiğinde göçmenlerin damgalanmasına ve insanlıktan çıkarılmasına nasıl yol açabileceğine dair karmaşık konuyu incelemektedir. Çalışma, belirli hareket türlerine atanan yasal ve idari etiketlerin, bu hareketleri gerçekleştiren bireyleri etkileyen sosyal etiketlere dönüştüğü süreçleri eleştirel bir şekilde incelemektedir. Çalışma, 'yasadışı hareket'ten 'yasadışı insanlara metaforik geçişi vurgulamakta ve bunun ardından 'suçlular' veya 'mağdurlar' gibi daha olumsuz nitelendirmelere kapı açmaktadır. Bu değişim sadece anlamsal olmayıp, göçmenlerin insani özelliklerinin inkâr edilmesine ve etkili bir şekilde insanlıktan çıkarılmalarına yol açabileceğinden somut sonuçlar doğurmaktadır. Bu insanlıktan çıkarma münferit bir olay olmayıp yasalarda, kurumsal uygulamalarda ve göçmenler ile diğerleri arasındaki günlük etkileşimlerde sistematik olarak kendini göstermektedir. Araştırma, Sırbistan ve iltica sistemi üzerinden göçün incelenmesiyle başlamakta ve insanlıktan çıkarmayı kolaylaştıran yasal uygulamaların daha kapsamlı bir incelemesi için bir temel oluşturmaktadır. Metnin sonuç bölümü, insanlıktan çıkarmayı dilsel, metaforik, pragmatik ve söylemsel boyutları kapsayan çok yönlü bir olgu olarak tanımlamaktadır. Bu bilimsel çalışma, politika ve dilin insan onuru ve hakları üzerindeki yansımalarına ilişkin içgörüler sunmaktadır.

Bobić ve Babović (2013) yılında yaptıkları çalışmada Sırbistan toprakları üzerinden gelişmemiş ülkelere gelişmiş ülkelere geçiş göçleri olduğu için, her iki yönü de içeren bazı dış ve iç göç akışlarına (migration ve immigration) ilişkin temel sınıflamayı ele

almışlardır. Böylece göç akımları, mevcut uluslararası ve ulusal normatif çerçevelerin yanı sıra göç motivasyonu tarafından tanımlanan yasal statülerine bağlı olarak analiz yapılmış ve gerçek göç yönetimi politikalarına odaklanılmıştır.

Stojić Mitrović, (2014) çalışmasında, farklı yasaların, bazı yetkililerin otokrasi, yerel siyasi ve ekonomi seçkinlerin manipülasyonu ve AB'ye üye olmak gibi Sırp devletinin önemli jeopolitik istekleri ile buna ulaşmak için gerekli araçların yoksunluğu arasındaki tutarsızlığı gibi unsurların ilişkilerinin mültecilerin durumuna nasıl yansıttıkları incelenmiştir. Bunun çerçevesinde, Sırbistan'dan geçen mültecilerin yaşam durumu, sağlık hizmetine ulaşımı, yemek, konaklama, maddi kaynaklar ve sonunda gittiği yere varabildikleri ele alınır. Maalesef, temel insan hakların ve bir devletin yasalarından kaynaklayan olan haklarının korunması genelde belirsiz siyasi süreçlere ve ilgili tarafların çıkarlarına bağlıdır. İltica uygulanmasının çeşitli toplumsal kategorileri arasındaki ilişkilerini düzenleyen sosyal-kültürel kurumlarıyla bazı özellikleri paylaştığını özellikle vurgulanmaktadır. Bu çalışmada bu soruna politik bakış açısından, daha doğrusu, bir taraftan bu konudaki yerel, bölgesel ve devlet politikalarının sonucu ve diğer taraftan temel insan haklarının bir araya geldiklerini yerden açısından bakılır. Instrumentalist bakış açısından ancak, mülteci politiği problem-çözüm ilişkisine odaklanır.

Mijalković ve Petrović (2016) çalışmalarında çağdaş göçlerle ilgili çeşitli güvenlik konularını tartışmaktadır. Kuşkusuz bu, sınır aşan organize suçlar ve terörizmle bağlantılı küresel bir sorundur ve çağdaş toplum, devlet ve uluslararası toplum için pek çok güvenlik çıkarımını beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda, bu makale güvenlik risklerinin tipolojisini ve çağdaş göçlerin etkilerini ele almaktadır.

Göçler: Avrupa'da siyasi anomalilerin nedeni adlı çalışmada Simeunović (2015) Orta Doğu ve Afrika'dan Avrupa'ya doğru büyük göçlerin nedenlerini incelemekte ve temel nedenlerini dünyanın bazı yerlerinde demografik patlama, savaşlar ve sosyal mühendislik ihtimali olarak tespit etmektedir. Son belgelerin içeriği analizine dayanarak, yazar dünyanın en yoksul ve en çalkantılı bölgeleri olan Afrika ve Ortadoğu'da durdurulamayan doğum oranları bulunduğunu ortaya koymaktadır. Aynı zamanda en varlıklı ve en iyi yönetilen kıta olan Avrupa'da doğum oranları düşüştür. Afrika, Orta Doğu ve Avrupa'nın son derece uzun bir kıta ve deniz sınırı paylaşmaları göçe teşvik etmektedir. Çoğu göçmen Ortadoğu'dan gelir, çünkü savaşlar göç için nüfus

patlamalarından daha önemli ve Orta Doğu'da henüz tamamlanmamış Arap Baharı var ve hatta daha da kötüsü, aynı bölgedeki savaş ve terör örgütlerinin sayısı artmaktadır. Irak, Suriye ve Afganistan, pratik olarak, bir savaş alanıdır. Göçlerin yapay teşvikiyle ilgili olarak, yazar, bunun uzun süredir bilinen bir olgu olduğunu iddia etmektedir. Günümüzde, yalnızca büyükler tarafından değil aynı zamanda daha küçük askeri istihbarat sistemlerinin birçoğu tarafından idare edilen yıkıcı bir yöntemdir, ancak boyutları fazla abartılmamalıdır. Makale, birçok AB ülkesinde ortaya çıkmış birtakım siyasi ve diğer anomalileri de bulmakta ve göçlerden kaynaklanan zorluklara AB kurumlarının geç gelen tepkisini analiz etmektedir.

Nikitović (2013) tarafından hazırlanan "Sırbistan'da Göç Geçişi: Demografik Perspektif" başlıklı çalışma, Sırbistan'ın demografik eğilimlerinin ve bunların göç modelleri üzerindeki etkilerinin kapsamlı bir analizini sunulmaktadır. Nikitović, Sırbistan'da nüfusun azalması ve yaşlanmasının kaçınılmazlığını tartışmakta ve bu eğilimlerin birkaç on yıl boyunca devam edeceğini öngörmektedir. Araştırma, herhangi bir nüfusun uzun vadeli sürdürülebilirliği için ikame doğurganlık seviyelerinin korunmasının önemini vurgulamaktadır. Bununla birlikte, Sırbistan'ın doğurganlık oranlarındaki potansiyel düşüşü etkili bir şekilde dengelemek için göç artışına ihtiyaç duyduğunu da göstermektedir. Net göçten net göçe geçişi içeren göç geçişi kavramı, özellikle gelecekte sosyal güvenlik sistemlerinin sürdürülmesi açısından Sırbistan için gerekli bir demografik alternatif olarak sunulmaktadır. Bu geçiş, sosyo-kültürel çeşitliliğin artmasına yol açarak entegrasyon stratejilerinin geliştirilmesini gerektirebilir. Nikitović'in çalışması, Sırbistan'ın benzer bir yol izleme potansiyelini değerlendirmek için hem eski hem de yeni göç alan diğer Avrupa ülkelerinin deneyimlerinden yararlanmaktadır. Çalışma, Sırbistan için göç geçişine yönelik demografik alternatiflerin eksikliğini vurgulayarak nüfus projeksiyonuna yönelik olasılıksal bir yaklaşım kullanmaktadır. Çalışma, göç geçişinin gerekli olmasına rağmen, mevcut sosyo-ekonomik koşullar nedeniyle böyle bir senaryonun gerçekleşmesinin belirsiz olduğu sonucuna varmaktadır.

2015 yılında Avrupa, Afrika ve Asya'dan AB üye ülkelere yönelik çok yıllık göç hareketlerinin zirvesinin sonucu olan göç kriziyle karşı karşıya kalmıştır. Eşi görülmemiş sayıda göçmenin yanı sıra, göçün ayırt edici özelliği, Balkan'ın rotası olarak adlandırılan göç rotası hareketlerinin yeniden yönlendirilmesidir. Böyle bir dinamik ve

hareketlerin yönü, kriz yönetimi kapsamında sürdürülebilir çözümler gerektiren Güneydoğu ve Orta Avrupa'nın AB ve transit ülkeleri için bir meydan okuma sunmuştur. Tatalović ve Malnar tarafından yazılan makale, göçmenlerin AB üye ülkelerine, özellikle Almanya'ya ve Yunanistan'dan diğer Batı Avrupa ülkelerine doğru uzanan Balkan rotasının açılmasına katkıda bulunanların AB üye ülkelerine olan hareketindeki yüksek artışı etkileyen faktörleri analiz etmektedir. Ayrıca, makale, insani yaklaşımdan menkul kıymetleştirmeye kadar uzanan krizin farklı eylemlerini tartışmaktadır. Yazarlar, iç ve dış politika hedeflerinin genellikle farklı yaklaşımlar belirlediğini, yaklaşımın sürdürülebilirliğinin ise alıcı ülkelerin göçmen kabul etme becerisiyle doğrudan ilişkili olduğuna dikkat çekmektedir. Analiz, tek sürdürülebilir çözümün göç hareketlerini etkileyen faktörlere dayanan çözüm olduğunu göstermektedir. Bu aynı şekilde, yayan, alıcı ve transit ülkelerdeki göç politikaları için de geçerlidir (Tatalović ve Malnar, 2016). Lutovac (2016) tarafından yapılan çalışmada, bir yandan iç entegrasyon, AB ile bütünleşme ve diğer yandan AB'ye katılmak için başvuran ülkelerle ilgili genişleme sürecini ima eden Avrupa entegrasyonu bağlamında göçe odaklanmaktadır. Amaç, 2015'teki mülteci krizi başta olmak üzere göçün uluslar üstü bir siyasi topluluk olarak AB üzerinde ne yönde etkili olduğunu ve Avrupa Birliği'ne katılım sürecinde olan Sırbistan üzerindeki etkisinin ne olduğunu belirlemektir. Göçmen krizi, AB'nin hayatta kalması ve güçlendirilmesi için büyük önem taşıyan birkaç konu da dahil olmak üzere birçok farklı meseleyle yüzleşmek zorunda olduğunu göstermiştir: Başkalarının küresel politikalarının sonuçlarıyla uğraşmak yerine, küresel süreçleri nasıl daha fazla etkilemek; AB'nin kurulduğu değerleri ve siyasi topluluğunun üzerine inşa edilmesi gereken değerlerin nasıl korunacağı ve nihayetinde AB'nin her iki ülkede işlevsel ve değerler açısından veya AB, ortak merkezli çevrelerin Avrupa'nın derinleşmesine doğru ilerleyecektir. Son derece karmaşık göç durumuyla karşı karşıya olan Sırbistan, uygun kurumsal ve düzenleyici çerçeveye ya da göç ve iltica sistemi, düzensiz göç, AB üye ülkelerindeki vatandaşların sığınmacılar, geri kabul anlaşmasının uygulanması, yüksek eğitilmiş - beyin göçü, göç ve kalkınma, insan ticaretine karşı mücadele (mağdurların korunması, önlenmesi, insan ticaretinin cezai kovuşturulması) ve göçmenler, sınır yönetimi, sınır ve sınır belirleme sorunları (ayrıca yapılması gereken anlaşma) sürdürülebilir geri dönüş gibi göçmenlikle ilgili konulardaki bir dizi karmaşık soruna karşı siyasi bir tepkiye sahip değildir. Bu sorunların bir kısmı göçmen krizi, düzenleyici

çerçevedeki kusurlara, sığınmacılarla ilgili politikada, Sırbistan toprakları boyunca düzensiz göçün yanı sıra vatandaşların sürdürülebilir geri dönüşüne karşı sistemik olarak cevap verme ihtiyacının üstesinden gelmeye teşvik ederek açıkça ortaya çıkmıştır ve üye devletlerde iltica başvurusunda bulunanlardır. Bunlar, zamansız planlama, ekonomik trendlerin etkisiz yönetimi bağlamına konulursa, Brüksel'in mülteci kriziyle başa çıkacak mali desteğinin olmaması, aynı zamanda genişleme politikasının Kopenhag'ın kriterlerine karşılamaya yönelik olduğu gerçeği bağlamında, ancak ekonomik büyüme üzerinde daha sonra göçmenlerin kontrolsüz akını korkular radikal ve popülist siyasi seçeneklerin potansiyel sermayesini oluşturmaktadır. Brüksel ile ilişkilerde, Sırbistan'ın ekonominin durumu ve genel olarak AB üyelik maliyetleri konusunda, özellikle de göçmen krizinin daha da tırmanması halinde daha fazla anlayış için mücadele etmesi gerekecektir. Sırbistan'ın uluslararası arenadaki imajı, transit geçiş yapan mültecilere ve göçmenlere karşı insani tutumu nedeniyle daha iyi bir değişim göstermektedir, ancak Sırbistan vatandaşları için, onlara yönelik tutumun toplumdaki önemli değişikliklerin bir parçası olması çok daha önemli ve krize yalnızca ani bir tepki değildir. En önemli şey, uygun idari ve hukuki tedbirleri almak, göçmen krizinin ön plana koyduğu sorunları etkin bir şekilde yönetmek, ama öncelikle siyasal toplumun özünü değiştirmek, demokratik kurumların güçlendirilmesi, hukukun üstünlüğü, medya özgürlüğü ve insan hak ve özgürlüklerinin geliştirilmesine doğru devlet ve toplum dönüşümü gibi gelişmelerin sonucunda bu imaj değişikliğini sağlamaktır.

Kojić, Bilinović ve Trbojević'in çalışması (2017), çağdaş göç dinamiklerine yanıt olarak ortaya çıkan yeni yaklaşımları yansıtarak Avrupa'daki göç politikası analizinin kapsamlı bir yeniden değerlendirmesini sunmaktadır. Yazarlar, politika oluşturma ve uygulamayı etkileyen sosyo-ekonomik, siyasi ve kültürel boyutları göz önünde bulundurarak göçün çok yönlü doğasını ele almaktadır. Çalışmaları, göç olgusunun daha incelikli bir şekilde anlaşılmasını sağlamak için sosyoloji, siyaset bilimi ve ekonomi alanlarındaki görüşleri bütünleştiren disiplinler arası bir yaklaşımın önemini vurgulamaktadır. Araştırma, değişen göç ortamına uyarlanabilir ve duyarlı politikalara olan ihtiyacı vurgulamakta ve ampirik kanıtlarla bilgilendirilen ve göçmenlerin deneyimlerinin gerçeklerine dayanan stratejileri savunmaktadır. Bu yeniden değerlendirme, Avrupa'da devam eden göç tartışmaları ve hem etkili hem de insani politikalara duyulan acil ihtiyaç göz önüne

alındığında özellikle zamanlama açısından önemlidir. Yazarların alana katkısı, göç politikası analizine gelecekteki araştırma ve politika oluşturma süreçlerini bilgilendirebilecek yeni bir bakış açısı sunması açısından önemlidir. Analizleri, politika yapıcılar, araştırmacılar ve uygulayıcılar için Avrupa'daki göçün sunduğu zorlukları ve fırsatları ele almak üzere daha düşünceli ve işbirlikçi bir yaklaşım benimsemeleri için bir eylem çağrısı niteliğindedir.

Pralica ve Janjić'in çalışması (2006), Avrupa Birliği'nin Sırp yazılı basınının çevrimiçi platformlarındaki temsilini incelemektedir. AB'nin temel ilkeleri ve varlığına yönelik önemli zorluklarla karşılaştığı bir dönem olan küresel ekonomik krizi takip eden yıllarda medya tarafından sunulan anlatı ve perspektiflere bakılmaktadır. Toplam 243 metnin analizini içeren araştırma, Sırp medyasının Avrupa Birliği ile ilgili konuları nasıl haberleştirdiğini anlamayı amaç edinmiştir. AB'nin medyada temsiline ilişkin daha geniş bir söyleme katkıda bulunan bu çalışma, İsviçre'deki Fribourg Üniversitesi'nin Sosyal Bilimlerde Araştırmanın Teşviki Bölgesel Programı tarafından finanse edilen bir projenin parçasıdır. Bu çalışma, Sırbistan'da AB'nin medya temsili ve kamuoyu algısı arasındaki karmaşık ilişkiyle ilgilenenler için kapsamlı bir genel bakış sunmaktadır.

Marić'in (2013) araştırması, Sırbistan ve Batı Balkanlar'dan gelen sığınmacılara odaklanarak, Avrupa Birliği'nin vize serbestisi politikasının üye ülkelerin sığınma sistemleri üzerindeki etkisini incelemektedir. Araştırma, AB'nin politikası ile bu bölgelerden gelen sığınmacı akını arasında önemli bir korelasyon olduğunu vurgulamaktadır. Makedonya, Karadağ, Sırbistan, Arnavutluk ve Bosna Hersek vatandaşlarının AB'nin Schengen bölgesine vizesiz seyahat edebilmelerini sağlayan vize serbestisinin ardından, sığınma başvurularında önemli bir artış yaşanmıştır. Bu politika değişikliğinin meşru amaçlarla seyahati kolaylaştırması amaçlanmış, ancak sığınma taleplerini arttırmak gibi istenmeyen bir sonucu olmuştur. Bu çalışma, politika değişikliğinin ardından AB iltica sisteminin karşılaştığı zorlukları vurgulayarak, iltica başvurularına ilişkin eğilim ve istatistiklerin kapsamlı bir analizini sunmaktadır. Ayrıca, reformların sürdürülebilirliğini değerlendirmek ve vizesiz seyahat rejiminin bütünlüğünü korumak amacıyla kurulan vize serbestisi sonrası izleme mekanizması da dahil olmak üzere, AB tarafından durumu izlemek ve yönetmek için alınan tedbirleri de tartışmaktadır. Çalışmanın bulguları, göç dinamiklerini ve vize politikasının AB içindeki

uluslararası koruma sistemleri üzerindeki etkisini anlamak açısından büyük önem taşımaktadır.

Pavlović'in (2015) Sırbistan'daki göçmenlerin kriz zamanlarındaki insan haklarına ilişkin çalışması, uluslararası hukuk ve insan hakları alanına önemli bir katkıdır. Araştırması ve özellikle 2015 yılında yayınlanan 'Kriz Zamanlarında Göçmenlerin İnsan Hakları' başlıklı çalışması, göçmenlerin karşılaştığı karmaşık zorlukları ve onları korumayı amaçlayan yasal çerçeveyi incelemektedir. Pavlović'in çalışmaları, özellikle son on yılda Avrupa'da artan göç krizi ışığında, derinliği ve geçerliliği ile tanınmaktadır. 2015'te yaşanan göç krizi, ülkelerin göçmenlerin insan haklarını etkin bir şekilde ele almalarına duyulan acil ihtiyacı vurgulamıştır. Pavlović'in analizi, göçmenlere sağlanan korumaların ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihadının Sırbistan'daki bu korumalar üzerindeki etkisinin eleştirel bir incelemesini sunmaktadır. Pavlović'in görüşleri, kriz bağlamlarında göç ve insan haklarının kesişimi ile ilgilenen politika yapıcılar, hukuk uygulayıcıları ve araştırmacılar için özellikle değerli olacaktır.

Todorović (2016) çalışmasında, verimliliği artırmanın bir yolu olarak idari mahkemeler bünyesinde ihtisas kurullarının oluşturulmasını incelemektedir. Bu yaklaşım, hukuki meselelerin belirli bir alt kümesine odaklanarak, hakimlerin daha derin bir uzmanlık geliştirebileceğini ve bunun da daha bilinçli ve hızlı karar vermeye yol açacağını öne sürmektedir. Uzmanlaşma, genellikle karmaşık hukuki sorular içeren ve uluslararası hukukun, insan hakları hususlarının ve sığınmacıların menşe ülkelerinin sosyo-politik bağlamının derinlemesine anlaşılmasını gerektiren sığınma davalarının karmaşık doğasına bir yanıt olarak görülmektedir. Todorović'in analizi muhtemelen iyi yönetim ilkelerine ve bunların Sırbistan Cumhuriyeti'nin idari süreç hukukunda nasıl uygulandığına değinmektedir. Bu ilkeler arasında yasallık, tarafların haklarının korunması, kamu yararının korunması ve idari sürecin verimliliği ve ekonomikliği yer almaktadır. Bu ilkelerin hukuk sistemine entegre edilmesi, idarenin hukuk sınırları içerisinde hareket etmesini, bireylerin haklarına saygı göstermesini ve kamu yararına etkin ve verimli bir şekilde hizmet etmesini sağlamayı amaçlamaktadır. Hakimlerin iltica konularında uzmanlaşması, idari yargının kalitesini artırmaya yönelik daha geniş bir eğilimin parçası olabilir. Yargı, ihtisas kurulları oluşturarak, kararların yalnızca hukuki açıdan yetkin değil, aynı zamanda sığınma davalarında söz konusu olan karmaşık meselelere ilişkin incelikli bir anlayışa sahip hakimler tarafından verilmesini

sağlayabilir. Bu, genellikle savunmasız bir konumda olan ve haklarını korumak için yargıya güvenen sığınmacılar için daha tutarlı ve adil sonuçlara yol açabilir. Ancak Todorović, bu tür bir uzmanlaşmayla ilgili potansiyel zorlukları da tespit edebilmiştir. Verimliliği artırma potansiyeline sahip olsa da uzmanlaşmış yargıçların daha geniş hukuk sisteminden izole olma riski vardır ve bu da hukukun kapsamlı bir şekilde anlaşılmasına neden olur. Ayrıca, verimliliğe odaklanmak, hukukun üstünlüğünü korumak ve ilgili tüm taraflar için adaleti sağlamak üzere gerekli olan titiz ve tarafsız yasal işlemlerin gerekliliğini gölgelememelidir. Sonuç olarak, idari mahkemelerdeki hakimlerin özellikle iltica konularında uzmanlaşması hem fırsatlar hem de zorluklar sunmaktadır. Todorović'in çalışması, bu yaklaşımın verimlilik ve uzmanlık açısından potansiyel faydalarına ışık tutarken, aynı zamanda hukuk sistemi ve iyi yönetim ilkeleri üzerindeki daha geniş etkileri de göz önünde bulundurmaktadır. Hukuki ortam gelişmeye devam ettikçe, hâkimlerin uzmanlaşması idare hukuku alanında önemli bir ilgi ve tartışma konusu olmaya devam edecektir.

Bobić'in "Sırbistan'da Göç: Devlet ve Perspektifler, Hoşgörü ve Entegrasyon" başlıklı akademik çalışması, Sırbistan'da göçün çok yönlü yönlerini incelemektedir. 2013'te yayınlanan çalışma, Geri Kabul Anlaşması kapsamında geri dönenler ve sığınmacılardaki önemli artış da dahil olmak üzere çeşitli kaynaklardan gelen göçmenlerin sayısındaki artışı vurgulayarak Sırbistan'daki göç ortamına kapsamlı bir genel bakış sunmaktadır. Bobić'in analizi, Sırbistan'ın insan ticareti mağdurları da dahil olmak üzere düzensiz göçmenler açısından Avrupa'da kritik bir nokta haline geldiğini vurgulamaktadır. Çalışma, göçü de içeren demografik stratejiler geliştirmeye odaklanarak, toplumsal değişimleri kolaylaştırmak için göç olgusuna yönelik daha fazla görünürlük ve duyarlılık ihtiyacını işaretlemiştir. Siyasi iradenin, uygun kurumsal çerçevelerin ve yerel nüfusun tutum ve davranışlarında hoşgörü ile bir arada yaşama yönünde bir değişimin gerekliliğini savunmaktadır. Bu çalışma, göçün Sırbistan'ın kalkınmasındaki rolünün ve daha geniş sosyo-politik dinamiklerin anlaşılmasına katkıda bulunmaktadır (Bobić, 2013).

2015'te yaşanan Akdeniz göç krizi, Avrupa Birliği'nin göç politikası açısından önemli bir zorluk teşkil etmiştir. Kriz, kendi ülkelerindeki çatışma, zulüm ve yoksulluktan kaçarak Akdeniz'i geçen mülteci ve göçmenlerin eşi benzeri görülmemiş bir akınına sahne olmuştur. AB, ilkeleri, politikaları ve üye devletler arasındaki dayanışma

konusunda bir sınava tabi tutulmuş, bu durum, sığınma arayanları koruma sorumluluğu ile dış sınırların yönetimini dengeleyen, göçe yönelik kapsamlı ve insani bir yaklaşımın gerekliliğini ön plana çıkarmıştır. Kriz, mevcut çerçevelerin sınırlılıklarını ve özellikle yük paylaşımı ve göç için yasal yollar alanlarında acil reform ihtiyacını vurgulamıştır. Ayrıca zorunlu göçün temel nedenlerinin ele alınmasının önemini ve göç akımlarının yönetilmesinde uluslararası iş birliğinin rolünü vurgulamıştır. Krize verilen yanıtın AB'nin göç politikası ve komşu bölgelerle ilişkileri üzerinde kalıcı etkileri olmuştur. Stojanović'in akademik çalışması, krizin ve AB'nin müdahalesinin kapsamlı bir analizini sunmakta ve insani acil durumlar bağlamında göç yönetişiminin karmaşıklığına dair içgörüler sağlamaktadır (Stojanović, 2015).

3. BÖLÜM

BÜYÜK GÖÇ KRİZİ VE SURİYELİ MÜLTECİLER

Son mülteci krizine odaklanan bu bölümde, Suriyeli mültecilerin Sırbistan'a akınını incelenmektedir. Sığınmaya ilişkin yasal çerçeve, sığınma prosedürleri ve mültecilerin karşılaştığı entegrasyon zorlukları ele alınmaktadır. Ayrıca, krizin yönetilmesinde Avrupa Birliği tarafından Sırbistan'a sağlanan destek tartışılmaktadır.

3.1 SIRBİSTAN'DAKİ SURİYELİLER

2010 yılında ilk olarak Tunus'ta başlayan ve 2011 yılında Arap dünyasında yayılan (Mısır, Libya, Yemen, Bahreyn) Arap Baharının bir sonucu olarak Suriyeliler de Başkan Beşar Esad yönetimindeki hükümete ve otokratik yönetime karşı ayaklanmışlardır. Ocak 2011'de Suriye'de çatışma çıkmış ve muhalifler ile Esad destekçileri arasında ve bu destekçiler ile Özgür Suriye Ordusu savaş destekçileri arasında, daha önceleri Irak ve Suriye İslam Devleti veya Irak Şam İslam Devleti (İŞİD) arasında geniş çaplı bir sivil savaşa dönüşmüştür. Çıkan bu sivil savaş ayrıca her iki tarafı da destekleyen uluslararası aktörleri de içine almıştır (BANA, 2015).

Mart 2011'de Suriye hükümeti, Suriye'nin güneyindeki bir şehir olan Dera'da bir duvara hükümet karşıtı sloganlar yazan bazı gençlerin tutuklanmasıyla tetiklenen barışçıl protestolara şiddetle karşılık vermiştir. Bu şiddet ülke geneline yayılmış ve milyonlarca Suriyeliyi evlerinden eden bir iç savaşa dönüşmüştür. 12 yıl sonra hala devam eden savaş, 15 milyondan fazla insanın yardıma muhtaç olduğu ve nüfusun yüzde 70'inin yoksulluk içinde olduğu Suriye'de insani bir krize neden olmaktadır (UNHCR, 2023).

130'dan fazla ülkeye kaçan Suriyeli mültecilerin çoğu Türkiye, Lübnan, Ürdün, Irak ve Mısır gibi yakın ülkelere yaşamaktadır. Türkiye, 3,6 milyon ile en fazla Suriyeli mülteciye sahip ülke konumundadır. Komşu ülkelere kaçan mültecilerin sadece yüzde beşi sığınma merkezlerinde kalırken, geri kalanı şehirlerde ve köylerde yaşamlarını sürdürmektedir.

Savaştan hemen önce yapılan nüfus kayıtlarına göre Suriye'de yaklaşık 22 milyon yetişkin vatandaş mevcuttur. Kasım 2015 itibarıyla bu rakamın yaklaşık dörtte biri öldürülmüş; 7,6 milyon insan ülke içinde yer değiştirmiş ve yaklaşık 5,6 milyon kişi hayatta kalabilmek için ülkesini terk etmiştir. Bu insanların büyük çoğunluğu (4,3

milyon kişi veya tüm mültecilerin yüzde 76'sı) Ürdün, Lübnan, Türkiye, Irak ve daha az sayıda Mısır'a olmak üzere Suriye'ye komşu ülkelere gitmiştir. Türkiye'de en son istatistiklere göre 3.589.327 Suriyeli mülteciler bulunmaktadır (http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik, 02.11.2018). Lübnan yaklaşık 1.2 milyon (tüm mültecilerin yüzde 19'u) mülteciye ev sahipliği yapmakta ve Ürdün'de 12.11.2018 tarihine göre 673.414 Suriyeli mülteciler bulunmaktadır (<https://data2.unhcr.org/en/situations/syria/location/36>) (tüm mültecilerin yüzde 11,3'ü) (De Bel-Air, 2016). Suriye'ye sınırı olan her ülke bu problemin çözümüne farklı tepki vermektedir: Türkiye en hassas durumda olan mülteciler için kendi sığınma merkezlerini kurmuştur ancak genellikle kendi evini bulup yerleşme de oldukça desteklenmektedir (çeşitli bağış ve yardım dernekleri tarafından yapılan yardımlarla); Lübnan resmi sığınma merkezleri kurmak için uluslararası insani yardım uygulamalarına izin vermeyi reddetmiş; ve Ürdün yaklaşık iki yıl görmemezlikten gelmiş ve ardından büyük çaplı Birleşmiş Milletler sığınma merkezi kurulmasında ısrar etmiştir. Türkiye ve Lübnan Suriyelilerin geçici 'misafir' olarak girmelerine izin vermektedir; Ürdün uluslararası kurallara ters düşerek bazı mültecileri reddetmiştir. Lübnan ve Ürdün 1951 Mülteci Sözleşmesi'ni imzalamamıştır ve Türkiye bu Sözleşmeyi imzalamış olmasına rağmen sadece iltica eden/sığınan Avrupalı mültecilere uygulamaktadır (RSC, 2015). Türkiye'nin Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) tarafından 2014 yılında diğer tüm ülkelere daha fazla mülteciyi barındırdığı bildirilmiştir (BANA, 2015).

Koşulların görece daha iyi olduğu Türkiye'nin dışında diğer komşu ülkelerde mültecilerin temel ihtiyaçları istikrarsız siyasi ve ekonomik durumlardan dolayı tamamen karşılanmamıştır. Kötü koşullara bağlı olarak mülteciler çocukların çalıştırılması, dilencilik, okuldan ayrılma fuhuş gibi olumsuz hayatta kalma stratejilerini uygulamak zorunda kalmışlardır. UNHCR'ye göre mültecilerin kaçmasına neden olan başlıca yedi itici faktör bulunmaktadır: **Umutların kaybolması** (5 yıllık savaş ve çözüme dair bir işaretin olmaması, umutsuzluk, belirsizlik hissi), **pahalı yaşam koşulları-yoksulluk** (işsizlik, yüksek kira fiyatları-kaynak yokluğu), **sınırlı geçim olanakları, yardımların yetersiz olması** (mülteci yardım program fonu eksiklikleri), **yasal ikametgahın yenilenmesindeki engeller** (yeni düzenlemeler Suriyelilerin oturma izni almasını zorlaştırmıştır), kısıtlı eğitim olanakları (Ürdün, Lübnan, Mısır ve Irak'taki

mülteciler için sınırlı eğitim olanakları; *Okul çağında olan 90.000 Suriyeli örgün eğitim almamaktadır, 30.000 Suriyeli yaygın eğitim almakta ve geri kalanlar hiç eğitim almamaktadır*), **güvende hissetmeme** (göç etmeyi fiziksel güvenlikleri için gerekli görmekte-dirler) (Rummery, 2015). Avrupa'ya aceleyle düzensiz yapılan göçte bir diğer anahtar faktör de uluslararası topluluğun savaştan etkilenen ülkedeki çatışma, şiddet ve insan hakları ihlali sorunlarının üzerine eğilmemesidir. Gelişmekte olan birçok ülkede 'itici' etkenleri oluşturan açlık, eşitsizlik, zayıf yönetim, iklim ve çevresel değişiklikleri çözmek için gösterilen çabalar da yetersiz kalmaktadır (Metcalf-Hough, 2015).

Bütün bunlar mültecilerin daha iyi yaşam koşulları ve huzur bulabildikleri Avrupa Birliği ülkelerine göç etmelerine neden olmaktadır. Mültecilerin Avrupa'ya akın etmesine neden olan bir diğer itici etken ise son global insanı krize Almanya'nın hem Suriyeli hem de Suriyeli olmayan mültecileri Avrupa'ya çeken ve sığınacak yer arayan Suriyeliler için geniş bir kota sunan tek taraflı açık kapı politikası ile cevap vermesi olmuştur (Holmes-Castaneda, 2016). Mültecilerin, Akdeniz'i yasal olmayan yollardan geçerek Türkiye üzerinden Yunanistan'a gitmeye çalışması çoğunlukla insan kaçakçıları tarafından yapılmaktadır ve bunlar mültecileri güvenli olmayan balıkçı tekneleri ile Yunanistan'ın Lesbos Adası'na götürmek için oldukça yüksek fiyat istemektedirler ve karşı tarafa geçmek bu tekneler gerçek kapasitelerinin çok üzerinde insan taşıdığı için tehlikeli olmaktadır. Mülteciler Yunanistan'a vardıktan sonra Yunanistan üzerinden Federal Yugoslavya Cumhuriyeti, Kuzey Makedonya ve Sırbistan'dan Avrupa Birliği'ne üye olan Macaristan ve Hırvatistan'a uzanan Batı Balkan karayolunu seçmekte ve nihai hedef ülkeleri olan Almanya ve İsveç'e daha serbest seyahat etmektedirler.

Avrupa 2011 yılından beri 700,000'den fazla Suriyeli mülteciyi kabul etmiş (AB-28'de 468.470), birkaç bin mülteci Kanada'ya ve ABD'ye geçmiş ve geri kalan yaklaşık 21.000 mülteci, dünyanın her yerinde sığınacak yer bulmuştur (De Bel-Air, 2016). Şu anda toplamda Avrupa'da 2011 yılından beri Suriyeliler için yaklaşık 429.000 sığınacak yer bulunmaktadır. Ancak Avrupa'da karşılama tesislerinin olmamasından dolayı yeni gelenler için tesisler yapılması bir ihtiyaçtır.

Avrupa Birliği, Yunanistan ve İtalya'ya ulaşan 40.000 mültecinin yeniden yerleştirilmesi başta olmak üzere 120.000 mülteciyi Avrupa'da yeniden yerleştirmek için hazırlanan planı onaylamıştır. Fakat Macaristan, Çek Cumhuriyeti, Slovakya ve Romanya gibi bazı

Doğu Avrupa ülkeleri mültecileri kendi bölgelerinde yeniden yerleştirmek için kota belirlenmesine karşı çıkmaktadırlar. Kasım ayı sonunda Avrupa Birliği, hükümet başkanları iltica için başvuruda bulunanların hemen kaydedildiği ve mülteci koruması için elendiği ‘sıcak noktalar’ kurulması kararı almıştır ve bu uygulama Avrupa’ya iltica etme izni verilmeyen göçmenleri ayırt etmeye yardımcı olacaktır (Bana, 2015). Diğer taraftan, Avrupa Birliği’ne üye olmayan bazı ülkeler, özellikle başlıca transit ülkesi olan Sırbistan, birçok AB üyesi ülkelere kıyasla hem yasal hem de normal düzlemde çok daha insanı bir tavır sergilemiştir (Holmes-Castaneda, 2016).

2015 yılının başından Kasım ayına kadar 45.000’den fazla mülteci Sırbistan üzerinden geçiş yapmıştır ve bunların çoğunluğu sınırda kaydedilmiş ve parmak izleri alınmıştır. Ancak bunlar sığınacak yer için başvuruda bulunmamıştır. Bunların Sırbistan’dan geçme nedeni sadece AB sınırlarına ulaşmaktır. Sırbistan’da kalmaya karar verenler kalacak beş merkezden birine kayıt yaptırabilmekte veya nihayetinde her gün daha da artan mülteci sayısına bağlı olarak yetersiz kalan üç sığınma merkezinden birine gidebilmektedirler (Sırbistan’a 2015 yılından beri günde 2500 mülteci giriş yapmaktadır). Bu tesislerde yer bulamayanlar her ne kadar birkaç günden fazla kalmasalar da başkentteki otobüs terminalinin yanındaki parkta uyumaktadırlar. Belgrad Belediye Meclisi, birçok STK ve diğer Belgradlı insanlar su, yiyecek, kıyafet ve temizlik malzemeleri vererek bu insanlara yardımcı olmaktadır. Sırbistan üzerinden iltica eden mültecilerin büyük çoğunluğunu Suriyeliler oluşturmaktadır. Bunların da çoğunluğu erkektir ve genellikle ailelerini ülkelerinde bırakarak tek başına seyahat etmektedirler (Vukčević ve diğerler, 2016).

Tablo 8. Sırbistan'a giriş yıllarına göre Sırbistan'da sığınma başvurusunda bulunma niyetini ifade eden kayıtlı ve sığınma merkezlerinde kalan Suriyeliler

Yıl	Suriyelilerin sayısı	%
2011	20	0.6
2012	287	10.54
2013	1.338	26.42
2014	9.702	58.8
2015	302.597	52.22
2016	2.305	17

2017 ¹⁰	369	6
2018	455	5.41
2019	1.975	15.27
2020	296	10.52
2021	466	20.2
2022	573	14
2023 ¹¹	1571	59.55
TOPLAM	321.954	

Kaynak: <https://kirs.gov.rs/lat/migracije/migracioni-profil-republike-srbije> (erişim tarihi: 20.12.2023); (UNHCR, 2024)

Yukarıdaki tabloya göre, Sırbistan'da sığınma başvurusunda bulunmak istediğini ifade eden ve dolayısıyla 2011'den 2022'ye kadar Sırbistan'da yasal olarak kalan toplam Suriyeli sayısının 320.383 olduğu görülür. Ancak bu sayı gerçekçi değildir, çünkü ülkeye yasadışı yollardan giren ve herhangi bir yasal koruma kullanmadan parklarda kalan çok sayıda mülteci vardır. 2015 yılında Batı Balkan rotasının açık olması ve AB'nin sınırlarını mültecilere kapatmaya başlaması nedeniyle mülteci krizi zirveye ulaşmış, mültecilerin çoğu Sırbistan'da mahsur kalmıştır. O yıl Sırp makamları, Sırbistan'daki toplam sığınmacı sayısının %52,22'sini oluşturan rekor sayıda 302.597 Suriyeli sığınmacı kaydetmiştir (Komesarijat za izbeglice i migracije, 2012;2013;2014;2015;2016;2017;2018;2019;2020;2021;2022;2023). BMMYK raporuna göre Eylül 2023'te Sırp sığınma merkezlerindeki Suriyeli mültecilerin sayısı 682'ydi (UNHCR, 2023).

AB'den Sırbistan'a Mülteci Krizi İçin Maddi Yardım

Avrupa'daki mülteci krizi, ülkelerindeki savaş ve zulümden kaçan çok sayıda insana bir geçiş ülkesi olan Sırbistan için önemli zorluklar yaratmıştır (Serbia Expect Additional Support to Cope with Refugee Crisis, 2015). Sırbistan mültecilere insani yardım ve koruma sağlama konusunda dayanışma ve şefkat göstermiş, ancak bu durumla başa çıkabilmek için Avrupa Birliği (AB) ve diğer bağışçıların ek desteğine de ihtiyaç duymaktadır. AB, son 18 yılda hukukun üstünlüğü, sosyal kalkınma, çevre ve tarım da

¹⁰ Eylül 2017'de Suriyeli sığınmacıların sayısı 168'di.

¹¹ Eylül 2023'de Suriyeli sığınmacıların sayısı 682'ydi

dâhil olmak üzere çeşitli alanlarda sağladığı 3.6 milyar Avro'dan fazla hibe ile Sırbistan'ın en büyük destekçisidir (EU Assistance to Serbia, t.y.). AB ayrıca çeşitli bankalar ve programlar aracılığıyla Sırbistan'a kredi ve yatırım sağlamaktadır. Mülteci krizine yanıt olarak AB, Sırbistan'a 20.1 milyon Avroluk insani yardım fonu tahsis etmiş ve bu fon 16 sığınma merkezinde acil yardım sağlanmasına katkıda bulunmuştur. Bu yardımlar gıda, su, hijyen, gıda dışı maddeler, sağlık ve korumayı içermektedir (Serbia: Response to the refugee crisis, 2017). AB ayrıca Sırbistan'ın AB'ye entegrasyon sürecinde de Sırbistan'ı desteklemekte ve Sırbistan'ın gelecekteki AB üyeliğinin yükümlülüklerini üstlenmeye ve etkili bir şekilde uygulamaya hazırlanmasına yardımcı olmayı amaçlamaktadır.

3.2. SIRBİSTAN'DA MÜLTECİ KANUNU

Son yirmi yılda Sırbistan Cumhuriyeti birçok yıkımla baş etmek zorunda kalmıştır ve bunlardan başlıcaları da 1991 yılında başlayan ve 1995 yılının sonunda sona eren Yugoslav sivil savaşı ve bundan dört yıl sonra NATO saldırısı ile Sırbistan'ın bombardımana tutulmasıdır. Bu talihsiz olaylar sadece birçok jeopolitik değişikliklere neden olmamış, aynı zamanda ülkede kitlesel mülteci akınlarına ve nüfusta değişikliğe de yol açmıştır. Hükümet, 1992 yılında, eski Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti'nden (çoğunlukla Hırvatistan ve Bosna-Hersek'ten gelen mülteciler çünkü en kritik olanlarıdır) gelen mültecileri yönetmek amacıyla bir mülteci yasası çıkarmıştır. (Nielsen, 2020). Bu yasa sadece iç savaştan kalma mültecilerin, eski SFRY vatandaşlarının ve onların korunmasının sorunlarını ele almaktadır. Bu tatmin edici değildir ve birçok sıkıntısı var olduğunu söylenebilir. 2002 yılında bu yasaya değişiklikler ve eklemeler yapılmasına karşın, yine de eski Yugoslav ülkelerinden gelen Sırpların çoğunlukta olduğu sadece "yerli" mültecilerle ilgilidir. Bu arada, destekleyici bir belge olarak Hükümet İç Savaş mültecilerin daha iyi yönetimi için bazı stratejiler yaratmıştır. Mülteci statüsünün korunması, geri kabulü ve sona erdirilmesi ile ilgili sorular "mülteciler ve ülke içinde yerlerinden edilmiş kişilerin sorunu çözmek için ulusal strateji" olarak belirtilmiştir.

10 yıl sonra Sırbistan yeni mülteci ve göçmen akınıyla başa çıkmaya başlamıştır ve bu yeni gruplar için yasa mevcut değildir. Bu göç akınlarının çözülmesi zorunluluğundan Hükümet göç sorunlarını ele alan sektör değişiklikleri yaparak geçici çözüm bulmaya çalışmıştır. Bu stratejiler doğrudan göçmen gruplar ve göç yönetim sistemi ile ilgilidir

: 2009-2014 dönemi Sırbistan Cumhuriyeti'nde Yasadışı Göç ile Mücadele Stratejisi (Sırbistan Cumhuriyeti 25/2009 sayılı Resmi Gazete); Geri Kabul Anlaşmasına Dayanarak Geri Dönenlerin Yeniden Entegrasyonu Stratejisi (Sırbistan Cumhuriyeti 15/2009 sayılı Resmi Gazete); Sırbistan Cumhuriyeti'nde Entegre Sınır Yönetimi Stratejisi (Sırbistan Cumhuriyeti 11/2006 sayılı Resmi Gazete); Sırbistan Cumhuriyeti'nde İnsan Ticareti ile Mücadele Stratejisi (Sırbistan Cumhuriyeti 111/2006 sayılı Resmi Gazete); Sürdürülebilir Geri Dönüş ve Yerleşme Stratejisi (Sırbistan Cumhuriyeti 32/2010 sayılı Resmi Gazete) bu çözümlerden bazılarıdır. Bununla birlikte, bu stratejiler mültecilerin gerçek ihtiyaçları açısından yeterli olmamıştır. Koordinasyon eksikliği vardır ve AB mevzuatları ve politikaları ile uyumlu değildir. Bu sebepten dolayı mevcut tüm strateji ve politikaları tek bir göç yönetim çerçevesinde birleştirmek için bir şemsiye stratejinin geliştirilmesi gerekmiştir. Bu ise göç yönetimi konusunda koordineli bir sistem oluşturan ve temel göç kavramlarını tanımlayan yeni bir stratejinin belirlenmesine yol açmış ve bu yeni strateji 2012 yılının sonunda Göç Yönetimi Kanunu'nun (Sırbistan Cumhuriyeti 107/12 sayılı Resmî Gazete) hazırlanıp uygulanmasına neden olan Temmuz 2009-Göç Yönetim Stratejisi (Sırbistan Cumhuriyeti 59/09 sayılı Resmî Gazete) ile kabul edilmiştir.

Göç Yönetimi Kanunu'na (Sırbistan Cumhuriyeti 107/12 sayılı Resmî Gazete) göre Sırbistan'da iç ve dış olmak üzere iki tür göç vardır: Dış göç, Sırbistan Cumhuriyeti'nde geçici veya kalıcı olarak kalmak amacı ile kaynak ülkenin veya ikamet edilen ülkenin gönüllü veya zorla terkedilmesi ya da Sırbistan Cumhuriyeti'nin 1 yıldan daha uzun bir süre bir başka ülkede kalıcı olarak yerleşmek için terkedilmesi olarak tanımlanırken; iç göç, Sırbistan topraklarında 1 yıldan daha uzun bir süreliğine ikamet yerinin değişmesi olarak kabul edilmiştir. Göç Yönetimi Kanunu mülteci yönetimi için gerekli olan ilgili verinin toplanması, analiz edilmesi, düzenlenmesi, paylaşılması, işlenmesi, saklanması ve korunması ve göç ve göç politikaları ile ilgili veri paylaşımı için eşsiz bir sistem oluşturulması ile ilgilidir. Mülteci yönetim prosedürleri aile birliğinin kabul edilmiş uluslararası yönetmelik ve kanunlara uygun olmasını sağlayacak şekilde yürütülmelidir. Mülteci işlemleri ayrıca nüfusları büyük etnik azınlıkların geleneksel olarak yaşadıkları bölgelerdeki etnik kompozisyonu da korumalıdır. Mülteci yönetimi diğer ülkelerle ekonomik ilişkiler, aktif istihdam politikaları, nüfus politikaları ve bilim ve eğitim politikaları açısından Sırbistan Cumhuriyeti'nin ekonomik gelişimine de eşit oranda

hizmet etmelidir. Bunun yanı sıra Sırbistan'a iltica eden insanların entegrasyonu ve diaspora ile bağlarını güçlendirmek açısından da uygun olmalıdır. Sırbistan Cumhuriyeti'nin olası ihtiyaç ve çıkarlarına göre göç sürecinde kişisel insani haklarının korunmasına dayandırılmalıdır. Kanun, göç yönetimi alanında Mülteciler Komiserliği'ne yeni sorumluluklar getirmiştir. Mülteciler hakkında Kanun ile kurulan Mülteciler Komiserliği yine bu Kanun ve diğer kanunlar ile belirlenen kapsama uygun biçimde Mülteciler ve Göç Komiserliği olarak çalışmaya devam etmiştir. Göç Yönetimi Kanunu yerel yönetimlerin göç politikalarını yerel olarak yürütecek yerli göç konseyleri kurmasını zorunlu kılmaktadır. 128 yerel yönetim , polis yönetimi, iş bulma hizmetleri, okul yönetimi, sağlık merkezi, sosyal çalışma merkezi, Kızıl Haç ve sivil toplum örgütlerinin faaliyetlerini koordine etmek amacı ile göçmenlerin haklarının sağlanması için yerel düzeydeki çeşitli kurumların temsilcilerinden oluşan göç ile ilgili yerel konseyler kurmuşlardır (Sırbistan Cumhuriyeti 107/12 sayılı Resmî Gazete: 2012).

Hükümetin 26 Mart 2018'de yayınladığı "Sığınma ve Geçici Koruma Kanunu" ile çıkarılan en yeni yasa, geçmiş yasanın eksikliklerini tamamlamaktadır. Bu yasa, sığınmacı ve geçici koruma hakkı olan kişilerin statüsünü, hak ve yükümlülüklerini, iltica ve geçici koruma konusunda önemli olan diğer hususların yanı sıra iltica ve geçici koruma haklarının şartlarını ve sona ermesini düzenler. Yasa, ilk defa sığınma ve geçici koruma terminolojisi ile ilgili bazı tanımlar belirlemiştir.

Bu yasada aşağıdaki anlamları taşıyan yeni terimler vardır:

1. **Sığınma hakkı**, sığınma ve ikincil koruma hakkı mahkeme tarafından onaylanan yabancının ikamet ve korunma hakkıdır.
2. **Sığınma prosedürü**, sığınma hakkı ve sığınma hakkı onaylanan sığınmacıların ve diğer kişilerin haklarının onaylanması ve sona erdirilmesi için bu yasa ile düzenlenmiş bir prosedürdür.
3. **Yabancı**, ister yabancı ülke vatandaşı ister vatandaş olmayan bir kişi olsun, Sırbistan Cumhuriyeti vatandaşı olmayan bir kişidir.
4. **Sığınmacı**, kesin karar verilmemiş olan Sırbistan Cumhuriyeti topraklarına sığınma başvurusunda bulunan bir yabancısıdır.
5. **Sonraki sığınma talebi**, sığınma talebini reddetme kararından sonra yapılan bir sığınma başvurusudur.

6. **Mülteci**, ırkı, cinsiyeti, dili, dini, uyruğu, belli bir sosyal gruba ait olması veya siyasi eğilimleri ve tutumları nedeniyle haklı bir korkudan dolayı kökeninin bulunduğu ülkeden ayrılan bir yabancıdır, bu korkunun o devletin koruması altında kalmak istemediği gibi, vatandaşlığı ve ikamet günü olmayan ve bu korkudan dolayı o ülkeye dönmek istemeyen bir kişidir.
7. **Sığınak hakkı**, menşei veya ikamet ettiği ülkede haklı olarak kovuşturulmaktan korktuğu belirlenen mülteci için Sırbistan Cumhuriyeti topraklarında ikamet ve koruma alma hakkıdır.
8. **İkincil koruma**, Sırbistan Cumhuriyeti tarafından menşe ülkesine veya eski ikamet ettiği ülkeye dönüşü durumunda yabancılara verilen koruma, ciddi adaletsizliklere maruz kalabilir ve bu tehlike nedeniyle geri dönüş yapamayan veya olmak istemeyenler bu devletin koruması altındadır.
9. **Geçici koruma**, menşe ülkesine veya eski mutlak ikamet ülkesine geri dönemeyen yerinden edilmiş kişilerin kitlesel olarak göç etmesi durumunda hükümetin kararıyla onaylanan korumadır.
10. **Menşe ülke**, yabancının vatandaşlığını aldığı veya vatandaşlığı olmayan kişinin ikamet ettiği bir ülkedir. Bir yabancı birden fazla vatandaşlık sahibi ise, o vatandaşlık sahibi her ülke menşei ülke olarak kabul edilir.
11. **Alışılmış ikamet**, yabancının o yerde geçici olarak kalmadığı sonucuna varılabildiği koşullar altında kaldıkları bir yerdir.
12. **Aile üyesi**, evliliğin Sırbistan Cumhuriyeti'ne varıştan önce akdedilmesi koşuluyla, Sırbistan Cumhuriyeti yönetmeliklerine göre teamül hukuku partneri, reşit olmayan çocukları, yasal olarak veya ortak hukuklu evlilik, küçük evlat edinilmiş çocuklar veya küçük üvey çocuklardır. İstisnai olarak, bir aile üyesinin statüsü, özellikle sığınma veya ikincil koruma verilen kişi tarafından desteklendiği gerçeği, ayrıca yaşı ve sağlık, sosyal ve kültürel veya diğer benzer koşullar dahil olmak üzere psikolojik bağımlılığı dikkate alınarak başka kişilere de verilebilir.
13. **Küçük**, 18 yaşından küçük yabancı anlamına gelir.
14. **Refakatsiz küçük**, 18 yaşından küçük, ebeveynleri veya vasileri tarafından refakat edilmeyen veya kendisinden sorumlu olan bir yetişkinin Sırbistan Cumhuriyeti'ne gelişinde eşlik etmeyen yabancı anlamına gelir.

15. **Ayrılmış reşit olmayan,** 18 yaşından küçük, ebeveynleri veya vasileri ile birlikte olmayan veya kendisinden sorumlu olan bir yetişkinin Sırbistan Cumhuriyeti'ne gelişinde yanında bulunmayan veya Sırbistan Cumhuriyeti'ne geldikten sonra ebeveynleri, vasileri veya kendisinden sorumlu olan bir yetişkinin eşliği olmayan kişidir. Ancak bu kanunun hükümlerine tabi olan diğer akrabalarının refakatinde olmak zorunda değildir.

Sırbistan ve mülteci sorunu

Sırbistan, (1990'larda eski Yugoslav cumhuriyetlerinden gelen) mülteci sayısında dünyanın önde gelen ülkeleri arasında yer almaktadır ve 2009 yılı BMMYK verilerine göre, Avrupa'da mülteci statüsünün henüz çözülmediğin sahip olduğu tek ülke ve dünyada beşinci ülke konumundadır. Sırbistan'da mülteci nüfusun sayımları, kayıtları ve anketleri birkaç kez yapılmıştır, ancak bu yalnızca mülteci statüsüne sahip kişiler için geçerlidir. Bu nedenle söz konusu sayımların birçoğu kapsam bakımından yetersiz kalmıştır. Bu arada, Sırbistan Cumhuriyeti Mülteciler Komiserliği'nin resmi olmayan tahminlerine göre, mültecilerin yaklaşık %10'unun nüfus sayımına dahil edilmediğini vurgulamak gerekir. Sırbistan'da genel olarak 4 tane mülteci grubu vardır: Hırvatistan'dan gelen mülteciler, Bosna Hersek'ten gelen mülteciler, Kosova'dan gelen mülteciler ve diğer ülkelerden gelen mülteciler. (Komesarijat za izbeglice i migracije Republike Srbije, <https://kirs.gov.rs/cir/izbeglice/integracija>)

Kosova'dan gelen mülteciler, Sırların Kosova'dan göç etmesi sorununun bir sonucu olarak, sorunun belirli bir yönüne yönelik oluşmuş, bu, Sırp milliyetçiliğinin ortaya çıkışını ve güçlenmesini anlamaya önemli ölçüde katkıda bulunabilecek bir yön olmuştur. Sırp milliyetçiliği dalgası Kosova'da, Sırların Kosova'dan göçüne ilişkin gerçeklerin kötüye kullanılması üzerine başlamıştır. Kosova'da insan haklarının tehlikeye atılması, Sırların göçünün daha kesin olmasıyla sonuçlanmış; Sırlar, Kosova topraklarından sürülmüş ve bu etnik çatışma, hükümet tarafından medyada sadece Arnavutlar açısından sunulmuş ve manipüle edilmiştir. Blagojević-Hughson'a (1995) göre böyle bir olayın nedeni komünizmin başarısızlığı ve toplumdaki işlevidir. Sırların Kosova'dan göç etmesine neden olan etnik çatışmaların nedeni demografik faktörler olarak düşünülebilir.

. Sırların Kosova'dan göç etmesi, Kosova'nın etnik yapısındaki ve dolayısıyla etnik gruplar arası ilişkilerin kalitesindeki değişikliklerin nedeni ve sonucudur.

3.2.1 Sığınma Alma Prosedürü

1990'lardan bu yana, Sırbistan'da zorunlu göç yoğunlaşmıştır, çünkü eski Yugoslav cumhuriyetlerindeki savaş çatışmalarının bir sonucu olarak, çok sayıda mülteci Sırbistan'a gelmiş (1991-1995 döneminde) ve daha sonra Kosova ve Metohija'dan ülke içinde yerinden edilmiş kişiler (1999'daki bombalama nedeniyle, aynı zamanda daha sonra 2004'te) olmuştur. 2002 nüfus sayımı, eski Yugoslav cumhuriyetlerinin yanı sıra Kosova ve Metohiya'dan yaklaşık 762.000 göçmen kaydedilmiştir. Cumhuriyetin toplam göçmen nüfusunun %22,2'sini oluşturmaktadırlar (IOM, 2012). Bu kişilerin çoğu (yaklaşık 200.000), Kosova ve Metohiya'daki savaştan ve 1999'daki bombalamadan sonra zorla Sırbistan'a kaçan Kosova ve Metohiya'dan yerlerinden edilmiş kişilerdir. Son yirmi yılda, mülteciler ve yerinden edilmiş kişiler temel hakların kullanılmasında ve topluma entegrasyonda büyük zorluklarla karşı karşıya kalmıştır (Cvejić, Babović, Pudar, 2011, Cvejić, Babović, 2008, Babović, Cvejić, Rakić, 2007). Son birkaç yılda, sığınmacı kategorisi, savaş çatışmalarından etkilenen bölgelerden gelen yabancıların yanı sıra aşırı yoksulluk tehdidi altındaki bölgelerden oluşan giderek daha fazla sayıda hale gelmiştir. Sırbistan'a sığınma niyetini ifade etmek, yabancıların başvurularına karar verilmeye kadar Sırbistan'da düzenli olarak ikamet etmelerine izin vermektedir. Bununla birlikte, veriler en fazla sayıda insanın hiçbir zaman sığınma talebinde bulunmadığını, ancak Schengen bölgesi ülkelerine doğru yola devam ettiğini göstermektedir. Yani, 2011 yılında, sığınma başvurusunda bulunulacağına dair 3.134 duyurudan sadece 248'i gerçekleştirilmiştir (Rs Hükümeti, 2012). Sığınmacılara insancıl muamele edilmesi ve Sırbistan'dayken var olmaları için asgari koşulların sağlanması, belirgin ekonomik zorluklar, az gelişmiş kurumsal çerçeve ve bütçe kısıtlamaları koşullarında büyük bir zorluktur.

Sırbistan Cumhuriyeti'ndeki iltica prosedürü iki aşamalı bir prosedürdür ve İltica Kanunu kurallarına göre yürütülür. İlk etapta, iltica prosedürü polis tarafından gerçekleştirilir, yani Sırbistan Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı - İltica Dairesi (İltica Dairesi, Yabancılar Dairesi, Sınır Polisi Müdürlüğü'nün bir organizasyon birimidir. İkinci durumda, sığınma başvurusu, bağımsız üyelerden oluşan bağımsız bir devlet organı (İçişleri Bakanlığı'nın bir parçası olmayan) olan İltica Komisyonu tarafından karara bağlanır. İkinci derece organının kararından sonra kararın olumsuz çıkması

halinde mahkeme (İdare Mahkemesi) nezdinde en az 3 ay süren işlemler başlatılabilir. ("Sl. glasnik RS", br. 24/2018)

İltica prosedürünün ilk adımı, sığınma niyetini ifade etmektir. Sığınma niyeti, devlet sınırını geçerken ifade edilebilir, ancak daha sonra Sırbistan Cumhuriyeti topraklarında kaldığınız herhangi bir zamanda da ifade edilebilir. İltica etme niyeti bir polis memurunun önünde gerçekleştirilir. Belirtilen sığınma niyetinden sonra, polis memuru sığınmacıyı kaydeder. Kayıt, sığınmacı tarafından kendisi hakkında sağlanan kişisel verileri, yani yanında varsa belgelerinden elde edilen verileri içeren sığınma niyetini ifade eden bir sertifikanın verilmesini içerir. Bu belge, yabancıların Sırbistan Cumhuriyeti'ne sığınma niyetini ifade ettiğinin ve Sırbistan Cumhuriyeti topraklarında 72 saatlik bir süre boyunca kalma hakkına sahip olduğunun ve bu süre zarfında iki İltica Merkezinden birine (Bogovađa veya Banja Koviljača) rapor vermesi gerektiğinin kanıtı olarak hizmet vermektedir. ("Sl. glasnik RS", br. 24/2018)

İkinci adım Sırbistan Cumhuriyeti'ndeki sığınma işlemleri resmi olarak sığınma başvuru formunun doldurulmasıyla başlar. Bu resmi sığınma başvurusudur. Bu eylem çoğunlukla İltica Merkezlerinin tesislerinde yapılır ve İltica Bakanlığı yetkilileri (İçişleri Bakanlığı yetkilileri) tarafından gerçekleştirilir. Sığınmacı ile birlikte, sığınma başvuru formunu resmi olarak dolduracak ve böylece bu durumda sığınma hakkı verilmesinin uygun olup olmadığının incelenmesi prosedürünü başlatılır. O andan itibaren, sığınma niyetini ifade eden kişi resmi bir sığınmacı haline gelir. Bir sığınma başvurusunda bulunduktan sonra, sığınmacıya 6 aylık geçerlilik süresine sahip bir kimlik belgesi (geçici Kimlik Kartı) verilir.

Üçüncü adımda İltica başvurusunun yapılmasından bir süre sonra (bir ay kadar sürebilir), sığınmacının menşe ülkesini terk etmesinin ve Sırbistan Cumhuriyeti'ne sığınma başvurusunda bulunmasının nedenlerini ayrıntılarıyla anlattığı bir görüşme (sözlü duruşma) yapılacaktır. Polisle yapılan bu görüşme (duruşma), sığınma başvurusunda bulunmaktan çok daha uzun sürer (birkaç saat sürebilir) ve sığınmacının sorulan soruları ayrıntılı olarak cevaplaması gerekir.

Dördüncü adımda İltica başvurusuna ilişkin ilk derece karar, İltica Dairesi – İçişleri Bakanlığı tarafından, resmi sığınma başvurusunun sunulmasından itibaren 2 aylık yasal süre içinde verilir.

İltica Dairesinin kararı şu iki şekilde olabilir: POZİTİF - sığınma başvurusu kabul edildiğinde ve sığınmacıya Sırbistan'da koruma sağlandığında; NEGATİF - sığınma başvurusunun asılsız olarak reddedileceği durumlarda (polis sığınma almak için herhangi bir neden olmadığını değerlendirirse) veya yetkisiz olarak reddedildiğinde.

Beşinci adımda İltica Dairesi'nin sığınma başvurusu hakkında olumsuz bir ilk derece kararı vermesi durumunda, iltica başvurusu 15 gün içinde, tek başına veya özgür yasal temsilcileri aracılığıyla İltica Komisyonuna itiraz etme olanağına sahiptir.

Altıncı adımda İltica Dairesi'nin ikinci derece durumundaki olumsuz birinci derece kararına karşı yapılacak itiraz, itirazın yapıldığı tarihten itibaren 2 ay içinde İltica Komisyonu tarafından karara bağlanır. İltica Komisyonu'nun kararı şu iki şekilde olabilir: POZİTİF - itirazın kabul edileceği ve sığınmacıya Sırbistan'da koruma sağlanacağı zaman; NEGATİF - itirazın temelsiz olarak reddedileceği zaman, yani İltica Komisyonu ilk derece kararını onaylayacak ve bu durumda sığınmacıya Sırbistan'ı terk etmesi için bir süre sınırı verilecektir. İltica Komisyonu'nun kararı, iltica prosedürünü sonuçlandırır.

Yedinci adımda ancak, iltica prosedürünün tamamlanmasından sonra bile, İdare Mahkemesi önünde dava açma ve idari uyuşmazlık başlatma olasılığı vardır. İdari bir anlaşmazlığın başlatılması, sığınmacı için Sırbistan Cumhuriyeti'nden ayrılma kararını geciktirecektir. Sırbistan Cumhuriyeti'nde bir sığınmacının sığınma başvurusuyla ilgili olarak başvurabileceği son durum, Anayasa Mahkemesi'ne anayasal şikâyetle bulunmaktır. Anayasa Mahkemesi'nin nihai kararından sonra, sığınmacının artık sığınma başvurusuyla ilgili olumsuz bir karara itiraz etme fırsatı yoktur ve kendisi için belirlenen süre içinde Sırbistan'ı terk etmesi gerekmektedir. İltica prosedürünün sonunda, Sırbistan Cumhuriyeti sığınmacılara iki tür koruma sağlayabilir: **Mültecinin korunması** - Bir sığınmacının ülkesindeki yaşamının, bir siyasi gruba veya başka bir sosyal gruba mensup din, ırk, etnik kökene dayalı zulüm nedeniyle tehlikeye girmesi durumunda; **Yardımcı koruma** - Sığınmacının ülkesine döndükten sonra işkenceye, insanlık dışı veya aşağılayıcı muameleye maruz kalması veya hayatının, güvenliğinin veya özgürlüğünün şiddet, silahlı çatışmacılar veya ülkesinde kitlesel insan hakları ihlalleri nedeniyle tehdit altında olması durumunda ("Sl. glasnik RS", br. 24/2018)

3.2.2 Entegrasyon

Sırbistan'daki mültecilerin entegrasyonu, devlet kurumları, uluslararası kuruluşlar, sivil toplum ve yerel toplulukların iş birliği ve desteğini gerektiren karmaşık ve uzun süreli bir süreçtir. Sırbistan, 1990'lı yıllarda bölgeden, özellikle Bosna-Hersek ve Hırvatistan'dan gelen mültecileri kabul etme ve ağırlama konusunda zengin deneyime sahip bir ülkedir. Mülteciler ve Göç Komiserliği'ne göre, 1996 nüfus sayımında kayıtlı 537.937 mülteci ve savaştan etkilenen 79.791 kişiden 350.000'den fazlası, modern Avrupa'daki mültecilerin en büyük entegrasyon sürecini temsil eden Sırbistan Cumhuriyeti vatandaşlığını kazanmıştır (Mülteciler ve Göç Komiserliği, 2021). 2021 verilerine göre Sırbistan Cumhuriyeti'nde Bosna Hersek ve Hırvatistan'dan 25.330 mülteci daha bulunmaktadır.

Sırbistan, bölgeden gelen mültecilere ek olarak, Orta Doğu, Afrika ve Asya'daki ülkelerden, çoğunlukla Avrupa Birliği ülkelerine yolculuklarına devam etme niyetiyle gelen yeni bir göçmen, sığınmacı ve mülteci dalgasıyla karşı karşıyadır. Bununla birlikte, "Balkan Rotası"nın kapatılması ve sınır kontrolünün sıkılaştırılması ile AB'nin mültecilere yönelik politikası nedeniyle, birçoğu Sırbistan'da planladıklarından daha uzun süre bulunmuş veya sığınma talebinde bulunmak ve Sırp toplumuna entegre olmaya çalışmak zorunda kalmışlardır (Kamu Politikası Araştırma Merkezi ve Sığınmacılara Koruma ve Yardım Merkezi, 2018). UNHCR verilerine göre, 2020 yılı sonunda Sırbistan'da kayıtlı 8.591 sığınmacı vardır ve bunların yalnızca %2'si mülteci veya ikincil koruma statüsü almıştır (UNHCR, 2020). Sırbistan'da sığınma hakkı verilen kişilerin entegrasyonu, barınma, eğitim, istihdam, sağlık hizmetleri, sosyal yardım ve kültürel ve kamusal hayata katılım gibi alanlarda haklarının Sırp vatandaşlarıyla eşit bir şekilde kullanılması anlamına gelmektedir. Bu haklar, Sırbistan Cumhuriyeti Anayasası, İltica Kanunu ve Göç İdaresi Kanunu'nun yanı sıra Sırbistan tarafından onaylanan uluslararası sözleşmelerle güvence altına alınmıştır (Petrović ve Tošković, 2017). Bununla birlikte, uygulamada, sığınma hakkı verilen kişilerin etkin entegrasyonunun önünde, yeterli barınma çözümlerinin olmaması, sınırlı istihdam ve serbest meslek fırsatları, haklar ve yükümlülükler hakkında yetersiz bilgi, dil engelleri, ayrımcılık ve yerel nüfusun bir kısmının düşmanca tutumları gibi çok sayıda zorluk ve engel bulunmaktadır. Bu sorunların üstesinden gelmek ve Sırbistan'da sığınma hakkı verilen kişilerin entegrasyon süreçlerini iyileştirmek için, entegrasyon politikalarının ve

programlarının uygulanmasından sorumlu kurumların kapasitelerinin güçlendirilmesi ve bu nüfusun ihtiyaçları ve hakları konusunda kamuoyu bilincinin ve duyarlılığının artırılması gerekmektedir. Ayrıca, devlet makamları, uluslararası kuruluşlar, sivil sektör ve yerel topluluklar arasında iş birliği ve koordinasyonun teşvik edilmesinin yanı sıra, sığınma hakkı verilen kişilerin entegrasyon faaliyetlerinin planlanması ve uygulanmasına dahil edilmesi de gereklidir. Bu şekilde, sığınma hakkı verilen kişilerin Sırbistan'a başarılı bir şekilde entegrasyonu için karşılıklı saygı, anlayış ve iş birliğine dayalı koşullar yaratmak mümkündür (Centar za zaštitu i pomoć tražiocima azila & Centar za istraživanje javnih politika, 2018).

4. BÖLÜM

ZORLA GÖÇ, TRANSİT GÖÇ VE ENTEGRASYONA İLİŞKİN LİTERATÜR VE KURAMSAL TARTIŞMALAR

Bu bölüm zorla göç, düzensiz göç, transit göç ve mülteci entegrasyonu konularındaki literatürü gözden geçirmektedir. Mültecilerin entegrasyon sürecini açıklayan çeşitli modeller ve teorik çerçeveler sunulmaktadır.

4.1 ZORLA GÖÇ

Göç, çok temel ve çok boyutlu bir terimdir ve üç temel bileşenin toplamıdır; başlangıç ve varış yeri, mikro, mezo, makro ve küresel analiz; ekonomik, sosyal ve politik boyutları. Göç teorisi (Cohen, 1996), (King, 2002, 2012) açıklamasına dayanarak, aşağıdaki kategoriler tanımlanabilir: a) İç ve Uluslararası Göç; b) Geçici ve Kalıcı Göç; c) Düzenli ve Düzensiz Göç ve d) Zorla ve Gönüllü Göç.

Zorunlu göç, çoğunlukla meydana gelen en yaygın sebepler (iç savaşlar, devrimler, etnik çatışmalar, çeşitli insan hakları ihlalleri biçimleri, kalkınma projeleri, doğal afetler) göz önüne alındığında, istemsiz göçün eşdeğeri olarak kabul edilir. Melander & Oberg (2006), aşağıdaki faktörlerin zorunlu göçün belirleyicileri olduğunu düşünmektedir: a) Savaş; b) Soykırım; c) Muhalif Şiddet; d) Devlet Baskısı. Ve şiddet içermeyen faktörler şunlardır: a) Ekonomik; b) Politik ve Demografik Faktörler. Birçok yazar, Petersen (1958), Kunz (1973, 1981), Richmond (1998) ve Wood (1994) dahil olmak üzere zorunlu göçü kategorize etmiştir. Zorunlu göç tanımı, yazarların konuyla ilgili olduğunu düşündüğü göç sürecini etkileyen faktörler tarafından belirlenir ve bu popülasyona kimlerin ait olduğu konusunda genel bir kabul yoktur. Siyasi faktörler en çok zorunlu göç akışlarının nedeni olarak kabul edilir. 1951 BM Mültecilerin Statüsü Sözleşmesi kapsamında mülteci tanımına uyan "klasik" mültecilere ek olarak, bazı yazarlar "ekonomik güdümlü mülteciler" ve "çevre güdümlü mültecileri" de zorunlu göçmenler olarak görmektedirler (Huyck, Bouvier, 1983).

Wood (1994), zorunlu göçmen gruplarının kayda değer bir dinamizm ile nitelendirildiğini ve farklı zorlayıcı faktörlerin etkisiyle çeşitli göç akışları oluşturduğunu kabul ederek bir zorla göç modeli önermektedir. Zorunlu göçün üç temel

neden grubunu (savaşlar / siyasi istikrarsızlık / sürgün; çevresel krizler / yaşama elverişli olmayan ekonomik koşullar; etnik / dini / kabile çatışmaları) belirler; pratikte modelin koşullu faktörleri arasındaki farkların göç süreçleri üzerinde iki veya daha fazla koşullu faktörün kümülatif etkileri nedeniyle daha az önemli olduğuna işaret etmektedir (Wood, 1994). Bununla birlikte, silahlı çatışma zorunlu göçün bariz nedenidir (Schmeidl, 1997).

Zorunlu göç, evlerinden kaçmak ve başka bir yere sığınmak zorunda kalan insanları içerir. Bunlara “zorunlu göçmenler” denir. 'Zorunlu göçmenler' kategorisi çeşitli yasal veya politik kategorileri içerir. Zorunlu göç yazılı eserlerde Castles (2005) aşağıdaki kategorileri “zorunlu göçmen” olarak tanımlamıştır: a) Mülteciler; b) Sığınmacılar; c) Ülke İçinde Yerinden Olmuş Kişiler; d) Uzun Süreli Mülteci Durumları; e) Geri Dönerler; f) Kalkınma Yerinden Edilmeleri; g) Çevresel Yer Değiştirmeler; h) Afet Yer Değiştirmeleri ve i) İnsan Ticareti Konusu. Ülkede mültecilerin, sığınmacıların ve yerinden edilmiş kişilerin ortaya çıkmasına ve göç tipolojisinin mekânsal ve zamansal belirleyicilerine göre, zorunlu göç genellikle uluslararasıdır ve ülke içinde yerinden olmuş kişiler ülke içindeki iç göçün sonucudur. Yasal statüsü 1951 BM Konvansiyonu ile tanımlanan ve başka bir ülkeye sığınan mültecilerin aksine, yerlerinden edilmiş kişiler evlerini terk etmekte, ancak ülke dışına seyahat etmemekte ve uluslararası yasal araçlar kapsamında resmi bir yasal korumaya sahip olmamaktadır (United Nations General Assembly, 1951). Zorunlu göçmenler kategorisi, aynı zamanda sömürü sırasında sınır ötesi veya yurt içinde taşınan insan ticareti mağdurlarını da içermektedir. Palermo'da kabul edilen ve Birleşmiş Milletler Konvansiyonu'nu tamamlayan, özellikle kadın ve çocuklar için İnsan Ticaretinin Önlenmesi, Bastırılması ve Cezalandırılması Protokolü kapsamında İnsan Ticaretinin Tanımı Uluslararası Organize Suçlar, insan ticaretinin zorunlu karakterini vurgulamaktadır (United Nations General Assembly, 2000).

Sirkeci ve Cohen'e (2016) göre, tüm insan hareketliliği bir tür çatışmaya bağlıdır. Çatışma, bir ucunda gizli gerilimler ve anlaşmazlıklar içeren ve diğer tarafta silahlı ve şiddetli çatışmalara (örneğin savaşlar) giden çok geniş bir anlamda tanımlanmaktadır. Yani göç, rahatsızlıklar, zorluklar, kısıtlamalar, çatışmalar ve nihayet menşe ülkesindeki şiddet ve savaşlar tarafından başlatılmaktadır. İnsanlar sadece verilen çatışmayı bir tehdit, güvensiz bir ortam olarak yönetilemez bir çevre olarak gördüklerinde hareket

etmeye karar verirler. Bu aynı zamanda, transit bölgeler dahil, insanlar bir yerden diğerine geçerken ortaya çıkan olası çatışmalarda faktörü de sağlar. Sirkeci ve Cohen (2011), bununla birlikte, göç etme kararının son derece kişisel olduğunu ve kişisel güçlerini ve isteklerini yansıttığını savunmaktadır. Göçmenler, yaşamlarını kendileri için daha iyi hale getirmek, ihtiyaçları karşılamak ve ailelerine ve evlerine bakmak için göç ederler. İstenmeyen koşullardan kaçmak için de aynı yola başvururlar. Castels (2003, 2006), dünyada zorunlu göç olgusunun yükselişinin Soğuk Savaş'ın sonuna sıkı sıkıya bağlı olduğu ve sonrasında dünyada birçok küresel siyasi ve coğrafi değişiklik ve savaş ve çatışmaların meydana geldiği tartışmıştır. Ona göre zorunlu göçler küreselleşmeyle bağlantılı toplumsal dönüşümlerin ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir.

Richmond (1988), belirli koşullar altında, taşınma kararının hem maddi hem de sembolik ödüller de dahil olmak üzere net avantajı maksimize etmek için rasyonel olarak hesaplanan tüm ilgili bilgilerin dikkate alınmasından sonra verilebileceğini ileri sürmektedir. Diğer uçta ise, hareket etme kararı, birkaç alternatif bırakan ama dayanılmaz tehditlerden kaçan bir kriz durumuyla karşı karşıya panik halinde verilebilir.

Zolberg'e göre (1983), zorunlu göç ve mülteci akışları uzun zamandır düşünülmemiştir, çünkü literatür yalnızca ekonomik göçmenleri terimi tanımlamıştır. Zorunlu göçlerden bahsederken, mülteci akımları hakkındaki en belirgin şeyin, sivil çatışma, rejimin ani değişiklikleri, keyfi hükümet kararları veya uluslararası savaş gibi olaylardan kaynaklandığını düşüncesine sahip olanların, haksız oldukları anlamına geldiğini ifade etmektedir. Zorunlu göçler, genellikle tekil ve öngörülemeyen olaylar olarak kabul edilir.

Massey (2002), uluslararası hareketin dış politika ve askeri olasılıklar gibi faktörlerden kaynaklandığını gözlemlemiştir. Bu, bireylerin ve ailelerin neden hareket ettikleri değişen koşullara toplumlarının hem siyasi hem de ekonomik dönüşümleriyle yapısal olarak tepki verdiklerini açıklamaktadır (Massey ve diğerleri, 1994). Ayrıca, sonuç olarak yaptığı çalışmada uluslararası göçün sosyo-ekonomik gelişme ve entegrasyon süreçlerinin bir sonucu olarak değerlendirilebileceğini ifade etmiştir (Massey, 2002).

Vella'ya (2019) göre zorunlu göç, potansiyel göçmenlerin harekete geçmeye ve menşe ülkeyi terk edip başka bir varış ülkesine (zorunlu olarak olması gerekmeyen) karar vermelerinin tüm kapsayıcı nedeni olarak insan haklarının ihlaline eşittir ve sınırlı

haklara sahip bir kırılmalık durumuna düşmektedir. Geçerliliği, faydacılığın göç algısının ötesine geçen ve göçmen haklarının korunmasının göçün siyasi parametrelerinde yer almasını teşvik eden bir paradigmadan kaynaklandığı için belirlenir.

4.2 DÜZENSİZ GÖÇ GÜVENLİK, TRANSİT GÖÇ VE MÜLTECİLER

Bu bölüm, transit göçmenler ve mültecilere odaklanarak düzensiz göç ve güvenlikle ilgili konuların incelenmesini içermektedir.

4.2.1 Düzensiz Göç

Düzensiz göç, yabancı vatandaşların belirli bir devletin topraklarına ulusal ve uluslararası nitelikteki yasal normlara uymayan farklı giriş yöntemlerini içeren karmaşık bir sosyal olgudur (LeVoy ve Geddie, 2009). Bu normlar, insanların sınır ötesi ve göçmenlerin nihai varış ülkesi içindeki geçişini ve hareketini düzenler. Düzensiz göç, sınır kontrolü ve yönetiminin yanı sıra hem göçmenlerin hem de yaşadıkları coğrafi alanların sakinlerinin güvenliği için bir zorluk teşkil etmektedir (Echeverría, 2020). "Düzensiz göç" terimi, akademik literatürde mevcut göçmen krizini analiz etmek için sıklıkla kullanılmaktadır. Ancak kavramsal olarak çeşitli açılardan sorunludur (Cvajner ve Sciortino, 2010a). Ayrıca, göçmenlerin ve eylemlerinin kriminalize edilmesini ima eden "yasadışı göç" terimi gibi benzer bir bağlamda sıklıkla kullanılan diğer terimlerden daha kesin ve doğrudur (Bloch ve Chimienti, 2011).

Düzensiz göç teriminin kullanımı, yasadışı veya belgesiz göç teriminin kullanımından daha geniş ve daha kesindir. "Düzensiz göç" terimi, Uluslararası Çalışma Örgütü ve Uluslararası Göç Örgütü'nün yanı sıra Avrupa Birliği tarafından da kullanılmaktadır. Kısa bir süre içinde, düzenli ve düzensiz göç arasındaki ayrım hem günlük pratikte hem de siyasi tartışmalarda yaygın hale gelmiştir. Bu ayrım, politika tartışmasında en belirgin olgu haline gelmiştir ve göçle ilgili önceki nitel ayrımları içermektedir. Avrupa'da 1970'lerin başında işe alımların durmasından bu yana, çoğu yeni göçmenin alımı planlanmamış ve çoğu zaman istenmeyen bir şekilde gerçekleşmiştir. Yavaş yavaş, çok sayıda yorumlayıcı çerçeve, klişe, halk bilgeliği, ikon ve slogan birikti ve düzensiz göçü karmaşık bir sembolik söylemin parçası haline getirmiştir. Düzensiz göç konusu birçok Avrupa ülkesinde siyasi ısınma yaratmıştır. Yıllar boyunca, yasal boşluklara veya belirli anayasal hükümlere dayananlar bile, tüm istenmeyen akışlar düzensiz ve giderek

artan bir şekilde yasadışı olarak kodlanmıştır (Cvajner, Sciortino: 2010). Düzensiz göç oldukça yeni bir olgudur. Bunun aynı anlamı iki yüzyıl önce düşünülemezdi; uluslararası hareketliliği sistematik olarak yasal/yasadışı bir ayrım açısından sınıflandırmak için gerekli olan temel hukuki aygıt bir asırdan daha eskidir (Plender, 1972; Ngai, 2004). "Yasadışı" terimi genellikle uygun izin olmadan bir ülkeye giren veya orada kalan göçmenleri ifade etmek için kullanılır. Ancak, bu terim birkaç nedenden dolayı eleştirilmiştir. Birincisi, göçmenlerin suçlu olduğunu ima eder ve bu da kanıtlarla desteklenmez. Echeverría (2020) tarafından yapılan bir araştırmaya göre, düzensiz göçmenlerin suç işleme olasılığı normal göçmenlerden veya yerlilerden daha fazla değildir (Echeverría, 2020). İkincisi, göçmenleri insanlıktan çıkarmakta ve yasal statülerine bağlı olmayan insan haklarını görmezden gelmektedir. Bloch ve Chimienti'nin (2011) öne sürdüğü gibi, düzensiz göçmenler hala sağlık, eğitim ve sosyal koruma gibi temel haklara sahiptir (Bloch ve Chimienti, 2011). Daha doğru ve saygılı bir terim, onları damgalamadan yasal belge eksikliğini yansıtan "belgesiz" göçmenlerdir.

Düzensiz göç, özellikle savaş sonrasında çeşitli faktörlerden etkilenebilir. Savaş, menşe ülkelerde istikrarsızlık ve güvensizlik yaratarak yetkililerin sınırları kontrol etmesini ve göç akışlarını yönetmesini zorlaştırabilir. Sonuç olarak, birçok insan evlerinden kaçabilir ve genellikle uygun belgeler olmadan başka yerlere sığınabilir. Örneğin, II. Dünya Savaşı'ndan sonra milyonlarca Alman, Orta ve Doğu Avrupa'dan kovulmuş ve zorunlu göçmen olarak Batı Almanya'ya gelmiştir. Chevalier vd. (2023), bu girişin ev sahibi şehirlerin refah ve eğitim harcamalarını artırmak ve yerel vergileri yükseltmek gibi kamu politikaları üzerinde önemli etkileri olduğunu göstermektedir (Chevalier vd., 2023). Savaş sonrası düzensiz göçü etkileyebilecek bir diğer faktör, potansiyel göçmenler için bilgi ve yardımı kolaylaştırabilecek göçmen ağlarının varlığıdır. Fasani vd. (2022), yurtdışında akraba veya arkadaşlara sahip olmanın Orta Doğu ve Kuzey Afrika bölgesinden düzensiz göç olasılığını artırdığını ortaya koymuştur (Fasani vd., 2022). Son olarak, düzensiz göç kararlarında psikolojik faktörler de rol oynayabilir. Marbach vd. (2018), Avrupa'daki sığınmacılar arasında risk tercihlerinin, iyimserliğin ve öz yeterliliğin düzensiz göç niyetleriyle pozitif ilişkili olduğunu öne sürmektedir (Marbach vd., 2018). Altyapının ve yönetişimin bozulması, savaşlar, altyapının tahrip olmasına ve yönetim yapılarının bozulmasına neden olabilir; sınır denetimlerinin

zayıflaması ve devletin göçü yönetme konusundaki sınırlı kapasitesi nedeniyle insanların düzensiz göçünü kolaylaştırabilir (Chabal, 2023).

Yerinden edilme ve yerinden edilmeye bağlı göç: Savaşlar, nüfusların kitlesel yer değiştirmesine neden olabilir ve insanlar çatışma bölgelerinden güvenlik, istikrar ve başka yerlerde daha iyi fırsatlar arayarak kaçarken düzensiz göçte artışa yol açabilir (Hollifield, 2023). Savaş, insanları kendi ülkelerini terk etmeye ve genellikle düzensiz yollarla alternatif hedefler aramaya zorlayan çeşitli itici faktörler yaratabilir. Bu faktörlerden bazıları şunlardır:

Ekonomik çaresizlik: Savaş sonrası ortamlar genellikle ekonomik gerilemelerden, yüksek işsizlikten ve sınırlı fırsatlardan muzdariptir. Bu, bireylerin ve ailelerin daha iyi ekonomik beklentiler ve geçim kaynakları arayışı içinde düzensiz göç etmesine neden olabilir (Castles ve diğerleri, 2014; Collier, 2013; Martin ve diğerleri, 2014).

Sosyal dokuyu bozmak: Savaşlar toplulukları ve sosyal ağları bozabilir, bireyleri aile üyeleriyle yeniden bir araya gelmek için kendi ülkelerini terk etmeye veya genellikle düzensiz kanallar aracılığıyla diğer ülkelerdeki diaspora topluluklarından destek almaya zorlayabilir (Koser, 2010; Massey ve ark., 1998; Portes, 1999).

İltica ve koruma: Bireyler ve aileler kendi ülkelerindeki zulüm, şiddet veya zulüm korkusundan kaçmak için düzensiz göçe başvurabilir ve güvende olacaklarına inandıkları ülkelerde sığınma ve koruma talep edebilirler (UNHCR, 2018; Betts, 2013; Zetter, 2007).

İnsani krizler: Savaşlar sıklıkla insani krizlerle sonuçlanır ve insanlar tıbbi bakım, yiyecek ve barınak dahil üzere insani yardım arayışı içinde düzensiz bir şekilde göç edebilir (IOM, 2019; Ferris ve ark., 2011; Laczko ve diğerleri, 2016).

Bu faktörler birbirleriyle etkileşime girebilir ve birbirlerini güçlendirebilir, hedef ülkelerin mevcut politikalarına ve çerçevelerine meydan okuyan karmaşık ve dinamik göç akışları yaratabilir. Savaş sonrasında yaşanan düzensiz göç hem göçmenler hem de ilgili ülkeler için birçok zorluk teşkil etmektedir. İnsanları düzensiz göçe iten faktörlerden bazıları şunlardır: Suçlular tarafından, özellikle de yol boyunca istismar, şiddet veya zorlama ile karşı karşıya kalabilecek kadınlar ve çocuklar için insan ticareti veya sömürü riski (UNODC, 2018), kısıtlayıcı göç politikaları, karmaşık prosedürler

veya bilgi eksikliği nedeniyle yasal göç seçeneklerine erişimin zorluğu (IOM, 2019), kendi ülkelerindeki çatışma veya umutsuzluktan kaçanlara sığınak veya fırsatlar sunabilecek komşu ülkelerdeki siyasi ve ekonomik durumun etkisi (UNHCR, 2020).

4.2.2 Transit Göç Ve Transit Mülteciler

Transit göç, insanların nihai varış noktaları olmayan sınırların ötesine geçişini ifade eden bir terimdir. Transit göç, mülteciler, sığınmacılar, ekonomik göçmenler veya düzensiz göçmenler gibi farklı yasal statülere ve yolculukları için motivasyonlara sahip olabilecek farklı göçmen türlerini içerebilir. Transit göç, göçmenlerin menşesine ve varış noktasına bağlı olarak Avrupa Birliği (AB) içinde veya dışında da gerçekleşebilir. Transit göç yasal bir kavram değil, göç akışlarının karmaşık dinamiklerini ve kırılganlıklarını anlamaya yardımcı olabilecek tanımlayıcı bir kavramdır (de Massol de Rebetz 2020).

Uluslararası Göç Örgütü'ne (IOM) göre, transit göç hem transit ülkeler hem de göçmenlerin kendileri için zorluklar ve fırsatlar doğurabilir. Transit ülkeler, sınır yönetimi, insan haklarının korunması, entegrasyon, güvenlik ve diğer ülkelerle iş birliği gibi sorunlarla karşı karşıya kalabilir. Göçmenler sömürü, istismar, gözaltı, sınır dışı edilme veya insan kaçakçılığı gibi risklerle karşı karşıya kalabilir. Bununla birlikte, transit göç, kültürel çeşitlilik, ekonomik kalkınma, sosyal uyum ve insani yardım (IOM t.y.) gibi faydalar da sağlayabilir. AB bağlamında transit göçün bazı örnekleri şunlardır:

Orta Doğu, Afrika ve Asya'dan gelen göçmenlerin Türkiye, Yunanistan, Kuzey Makedonya, Sırbistan, Bosna Hersek, Hırvatistan, Slovenya, Macaristan veya Romanya'dan geçerek Batı Avrupa'ya ulaşmasını içeren Batı Balkanlar rotası (Avrupa Komisyonu 2020). Afrika ve Asya'dan Libya veya Tunus üzerinden deniz yoluyla İtalya veya Malta'ya geçen göçmenleri içeren Orta Akdeniz rotası (Avrupa Komisyonu 2020). Schengen Bölgesi'ne bir AB üye devleti üzerinden giren ve aile birleşimi, sığınma arayışı veya ekonomik fırsatlar gibi çeşitli nedenlerle başka bir AB üye devletine taşınan göçmenleri içeren Schengen içi hareketlilik bağlamı (de Massol de Rebetz 2020).

Avrupa bağlamında transit göç terimi, daha geniş anlamda fiili veya potansiyel düzensiz göçü ifade etmek için kullanılır. (Düvell, 2006). Terim daha çok Avrupa'ya sınırı olan ülkelerdeki veya daha uzak birkaç ülkedeki bireyleri ifade etmek için kullanılır. Bu nedenle Avrupa'ya göç etme niyetini varsayar. Göç sürecine dahil olan bireylerin bu

niyetleri açıktır; ancak etiket, niyetleri davranışlarından okunabilen kişilerle sınırlı değildir (Düvell et al. 2014).

Papadopoulou-Kourkoula'ya (2008, 26) göre transit göç, "göç ile yerleşim arasındaki, yasal veya yasadışı, belirsiz göçmen kalışıyla karakterize edilen ve bir dizi yapısal ve bireysel faktörler duruma bağlı olarak daha fazla göçe dönüşebilen veya gelişmeyebilen durum" olarak tanımlanmaktadır.

Mültecilerin yolculuğu genellikle istedikleri yere varmadan önce birden fazla sınırı geçmeyi içerir. Transit ülke seçimlerini etkileyen faktörler arasında coğrafi yakınlık, erişim kolaylığı, ulaşım seçeneklerinin mevcudiyeti ve siyasi veya idari hususlar yer alabilir (UNHCR 2019; IOM 2020). Transit ülkeler, göç sırasında mültecilerin yönetilmesinde ve onlara yardım edilmesinde önemli bir role sahiptir. Mültecilere geçici barınma, insani yardım, sağlık hizmetleri ve diğer temel hizmetleri sağlayabilirler (UNICEF 2018; Uluslararası Af Örgütü 2017). Bununla birlikte, mülteciler geçiş dönemleri sırasında sömürü, insan ticareti, kaynak kıtlığı ve yasal belirsizlik gibi zorluklar ve kırılmalıklarla da karşılaşabilirler (Uluslararası Af Örgütü 2017; UNHCR 2019). Bu nedenle, uluslararası toplumun mültecilere geçişleri sırasında iş birliği yapması ve onları desteklemesi, yolculukları boyunca korunmalarını, onurlarını ve temel hizmetlere erişimlerini sağlamaları esastır (IOM 2020; UNICEF 2018). Ayrıca, koşullar izin verdiğinde mülteciler için yeniden yerleştirme, entegrasyon veya gönüllü geri dönüş fırsatları gibi kalıcı çözümler bulmak için çaba gösterilmelidir (UNHCR 2019; IOM 2020).

4.3. DÜZENSİZ GÖÇ, TRANSİT GÖÇ VE ENTEGRASYON KONUSUNDAKİ LİTERATÜR VE KURAMSAL TARTIŞMALAR

Bu bölüm zorla göç, düzensiz göç, transit göç ve mülteci entegrasyonu konularındaki literatürü gözden geçirmektedir. Mültecilerin entegrasyon sürecini açıklayan çeşitli modeller ve teorik çerçeveler sunulmaktadır.

4.3.1 Düzensiz Göç, Transit Göç, Mülteciler ve Entegrasyona İlişkin

Literatür

Carter (2012, s. 34) ABD’de yaptığı çalışmasında Meksikalı mültecileri ele almıştır. Bu çalışmada Meksikalı mültecilerin entegrasyonlarında dil öğrenmenin son derece önemli olduğunu ortaya koymuştur.

Barslund ve diğerler (2017, s.8) çalışmasında, 90’lı yıllarda Bosna Hersek’ten gelen mültecilerin çoğunluğuna ev sahipliği yapan beş Batı Avrupa ülkesi (Avusturya, Danimarka, Almanya, Hollanda ve İsveç) arasındaki kabul koşulları karşılaştırılmıştır. Çalışma, işgücü piyasası deneyimini ve mümkün olduğunca ikinci nesil Bosnalıların eğitim sonuçlarını incelemiştir. Danimarka’da yapılan araştırmaya göre hem erkek hem de kadın göçmenler için Boşnakların, Danimarka’daki etnik Danimarkalılar ve Batılı olmayan göçmenlere göre yükseköğretime devam etme olasılıkları daha yüksektir. Bosnalı mültecilerin çocuklarının %40’ından fazlasının üniversite veya meslek yüksekokulu diploması aldığı Hollanda’da da durum benzerdir. Bu sayı ulusal ortalamanın üzerindedir. De Boom ve arkadaşlarına göre, 15-24 yaşları arasındaki eski Yugoslavların %54,9’u 2007 yılında Hollanda vatandaşlarıyla eşit olan tam zamanlı eğitime kaydolmuştur. Ayrıca, Hollanda’daki Yugoslav çocukların eğitim düzeyi açısından ebeveynlerinden daha iyi performans gösterdiği ve çoğunun yüksek öğrenime kayıtlı olduğu bildirilmektedir. Bu, başlangıçtaki dezavantajlı işgücü piyasası pozisyonlarının üstesinden gelinebileceğinin ve ikinci nesilde mutlaka olumsuz eğitim sonuçlarına yol açmayabileceğinin bir göstergesi olarak yorumlanabilir.

Jenny Phillimore, (2020, 21 sayfa) “Mülteciler-entegrasyon-fırsat yapıları: odağı mültecilerden bağlama kaydırmak” adlı çalışmasında, beş mülteci-entegrasyon-fırsat yapısını tanıtmaktadır: Yerellik, söylem, ilişkiler, yapı ve inisiyatifler ve destek. Phillimore’a (2020) göre, sığınmacı ve mülteci dağıtma politikalarının birçok eyaletin göç politikalarının önemli bir parçası olduğu göz önüne alındığında, yerel ayar önemlidir. Bu tür politikaların arkasındaki mantık şu gerekçeleri içermektedir: Mülteci desteğinin "yükünü yaymak", böylece varış bölgelerinin bunalmaması, mültecileri düşük maliyetli konaklama yerlerine yerleştirerek maliyetleri düşürmek, mültecileri sosyal ve destek ağlarından uzaklaştırarak göçü caydırmak ve beceri boşluklarını ele almak veya azalan alanları yeniden doldurmak. Phillimore, mültecileri düşük maliyetli konutların bulunduğu sosyal olarak yoksun bölgelere yerleştirme eğiliminin, dağınık

mülteciler için zayıf ekonomik fırsatlar ve yetersiz altyapı anlamına geldiğini savunmaktadır. Ancak tüm mülteciler yoksul bölgelere yerleştirilmemektedir. Phillimore, mültecilerin ikamet ettiği yerlerde iş, kaliteli konut ve sağlıklı yaşam koşullarının mevcudiyetini, entegrasyon-fırsat yapılarının bir temsili olarak görmüştür.

Schenner ve Neergaard'ın (2019, s.12) araştırmasında, hükümet politikalarının sığınmacılara, ikincil korumadan yararlananlara ve mültecilere mevcudiyet temelinde konut tahsis etme eğiliminde olduğu araştırılmıştır. Araştırmada ayrıca mültecilerin sosyal ağlarının konut kararlarını nasıl etkileyebileceğini de incelenmiştir. Onlara göre, mültecilerin barınma seçimleri, mültecilerin ve sığınmacıların ev sahibi topluma genel entegrasyonunda büyük rol oynayan işgücü piyasası entegrasyonunu etkileyebilir.

Maria Kiagia vd. (2010, s.30) Yunanistan'daki mültecilerin ve sığınmacıların sosyal entegrasyonu ile ilgili araştırmalarında, tanınan mültecilerin çalışma hakkına sahip olduklarını, sığınmacıların ise başvurularının inceleme süreci boyunca geçici çalışma izni alma hakkına sahip olduklarını tespit etmişlerdir. Gerçekte, yasal iş bulmak her iki grup için de son derece zordur. Mülteciler ve sığınmacılar işverenlerin sömürüsüne maruz kalmakta ve ev sahibi ülkenin dil bilgisi eksikliği nedeniyle ırkçılık, yabancı düşmanlığı ve iletişimde zorluklarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Çalışmada birçok mültecinin mülteci statüsü almak için beklerken yasadışı çalışmak zorunda kaldığı tespit edilmiştir. Bu, belirtildiği gibi "devlet desteğinin eksikliğinin" bir sonucudur. İşyerlerinde kendilerine karşı ayrımcılıkla karşı karşıya kalmışlardır.

Barlund vd. (2017, s.8) 5 Batı Avrupa ülkesinin (Avusturya, Danimarka, Almanya, Hollanda ve İsveç) savaş sonrası Bosnalı mültecileri kabul etmedeki uygulamalarını ve ev sahibi ülkelerdeki işgücü piyasasına nasıl entegre olduklarını inceleyerek, 1996'daki Dayton anlaşmasından sonra Bosnalı mültecileri ülkelerine geri gönderen Almanya dışında, diğer ülkelerdeki mülteciler, 16 yıllık bir süre içinde düşük vasıflı işçiler olarak çok iyi entegre olmayı başarmış olsalar da, istihdam edilen insanların yüzdesi, ev sahibi devletlerin çalışanlarının yüzdesine benzemektedir. Hem işgücü piyasası koşullarının hem de Bosnalılara yönelik entegrasyon desteğinin nispeten elverişli olduğu Avusturya'da, istihdam oranları hızla yerli nüfusun oranlarına ulaşmıştır. Hollanda ve İsveç'te, Bosnalı mültecilerin yerli doğumlu nüfusa yetişmesi on yıldan biraz fazla sürmüştür. Olumsuz başlangıçtaki işgücü piyasası koşulları, entegrasyona yönelik

politika çabalarını engellemiş olabilir, ancak uzun vadeli olumsuz bir etkisi olmamıştır. Danimarka'da, Bosnalı mülteciler zor işgücü piyasası koşullarıyla karşı karşıya kalmış ve varışlarında nispeten az destek almışlardır. Bu, hüküm sürmeye devam eden gözlemlenebilir derecede daha kötü istihdam sonuçlarına yol açmış olabilir.

Schenner ve Neergaard'a göre, (2019, s.12) işgücü piyasasına erişim, göçmenlerin başarılı entegrasyonunda giderek daha önemli bir unsur olarak görülmektedir. Mültecileri ve sığınmacıları işgücü piyasalarına entegre etmenin kısıtlılığı azaltmanın yollarından biri olduğuna ve tarım, misafirperverlik, inşaat ve bakım işleri gibi sektörlerle ilgili sorunları göz ardı etme eğiliminde olduğuna inanılmaktadır. Bu sektörlerle ilgili sorunlar, yasal statülerine bakılmaksızın tüm işçiler için aynıdır ve uzun çalışma saatleri, yüksek ciro oranları, izole istihdam ve düşük ücretleri içerir. Aynı zamanda, sığınmacıların ve mültecilerin bu sektörlerde çalışmak isteyip istemedikleri de belli değildir. Bu tür olumsuz çalışma koşullarından etkilenme olasılıkları, yalnızca dil becerileri ve işgücü piyasası bilgisi ve diğer bireysel özelliklerdeki kısıtlıktan kaynaklanan istihdam fırsatlarının yetersizliği nedeniyle değil, aynı zamanda özellikle sığınmacılar söz konusu olduğunda, işgücü piyasasına erişimde resmi kısıtlamalar içeren bağlamsal faktörler nedeniyle de daha olasıdır. Sığınmacı ve mültecilere göre, bu tür hukuksuz/sömürücü çalışma koşullarına ancak alternatif istihdam olanaklarının bulunmaması nedeniyle aktif olarak rıza gösterebilirler. Yazarlar, araştırmalarını Levita'nın (2006) göçmenlerin entegrasyon sürecine yönelik işgücü piyasası entegrasyonuna dayanan ve 3 söylemden oluşan yaklaşımına dayandırmışlardır.

Balta Özgen (2019,s.161) 4 ülkede (ABD, Kanada, Almanya ve Türkiye) mülteci entegrasyonu konusunda karşılaştırmalı bir araştırma yürütmüştür. Bu dört ülkedeki Suriyeli mülteciler (98) ve kilit muhbirlerle (32) görüşerek nitel bir araştırma yapmıştır. Her ülke için mültecilerle görüşmek üzere bir şehir seçilmiştir. Ona göre başarılı entegrasyon sadece göçmenler arasında değil, aynı zamanda ev sahibi toplumda da bir değişiklik gerektirir. Hükümetler (politika ve personel aracılığıyla), STK'lar, yeniden yerleştirme kurumları, mülteciler ve daha genel olarak ev sahibi toplum, mülteci entegrasyonu ile ilgili kurucu parçalardır. Çalışma sonucunda, mülteci entegrasyon deneyimlerinin üç ana boyutu tanımlanmıştır: (1) Sosyo-ekonomik, (2) Yasal ve (3) Kültürel/politik. Bulgular, mültecilerin bir yerde yasal statülerinin ve geleceklerinin belirsiz olduğuna inandıklarında, ekonomik ve/veya kültürel sermaye kaybını

algıladıklarında ve istenmediklerini hissettiklerinde, entegrasyon umutları hakkındaki inançlarının keskin bir şekilde azaldığını göstermektedir. Başarılı entegrasyon beklentileri, mülteciler yerli doğumlu nüfustan destekleyici bir ortam algıladıklarında, mülteci politikalarının kalıcı yasal statü ve temel refah desteği sağlamanın ötesine geçmesi gerektiğini öne sürdüklerinde artmaktadır.

4.3.2 Mültecilerin Entegrasyonlarına İlişkin Kuramsal Tartışmalar

Göç ve entegrasyon konusunda alanda önemli bir literatür oluşmuştur. Bu konudaki ilki göçmen ülkenin oluşum sürecinde Amerika, Avustralya ve Kanada gibi ülkelerde farklı etnik kökenden gelen toplumların bir arada yaşaması için bir modele ihtiyaç duyulmuştur. Bu kapsamdaki çalışmalar ise daha çok eritme potası, asimilasyon ve adaptasyon ekseninde gerçekleşmiştir. Daha sonra literatüre göçmen entegrasyonu konusunun yeniden ele alınmasını sağlayan bir diğer önemli gelişme yaşanmıştır. Bu ise II. Dünya Savaşı sonrası Batı Avrupa ülkelerinin işçi ihtiyacının giderilmesi için yaşanan kitlesel emek göçüdür. Batı Avrupa'ya emek göçü kapsamında giden işçilerin kalıcı olması sonucunda göçmenlerin yeni ülkedeki yaşamlarına ilişkin asimilasyon, adaptasyon sonra da entegrasyon konusunda çalışmalar literatürde yer almıştır. Bunlardan biri Esser (2001)'in entegrasyon modelidir. Esser sosyal entegrasyon konusunu analitik yaklaşımla ele almıştır. Ona göre, bir bireyin sosyal bir sisteme sosyal entegrasyonu dört koşuldan oluşur: 1. Eğitim ve bilgiye dayalı kültürel adaptasyon, 2. Ekonomik alanda konumlandırma, 3. Sosyal oluşumun kurulmasına dayalı sosyal etkileşim günlük yaşamdaki ilişkiler ve 4. Bireyin sosyal sistemle tanımlanması. Göç ülkesine sosyal entegrasyon olanakları, açık işgücü ve konut piyasaları, yeni gelenler ile alıcı toplum arasındaki sosyal uzaklık eksikliği, etnik toplulukların eksikliği ve öğrenme fırsatlarının varlığı gibi bağlamsal koşullara da dayanmaktadır. Göçmenlerin bireysel koşullarının yanı sıra göç ülkelerindeki bağlamsal koşulların büyük farklılıklar alabilen Esser (2001), sosyal bütünleşmenin dört olası yolu arasında ayırım yapmaktadır: Birincisi, göç veren bağlamda olduğu kadar göç alan bağlamda - ona göre, yüksek eğitim seviyesi, her iki kültürle de temas ve "maddi" sorunların olmaması varsayıldığından bunu başarmak oldukça zordur;; ikincisi, alıcı toplumdaki asimilatif sosyal bütünleşme, alıcı toplumun üyeleri ile göçmenler arasındaki sistematik farklılıkların ortadan kalkmasına dayanmaktadır. Asimilatif sosyal entegrasyon alıcı ülkede gerçekleşmezse, marjinalleşme ve segmentasyon süreçleri olan diğer iki süreç

ortaya çıkabilir. Marjinalleşme, her iki toplumda da sosyal entegrasyon eksikliği anlamına gelir; bilgi ve beceri eksikliği, zayıf ekonomik durum, günlük yaşamdaki temas eksikliği ve alıcı ve ev toplumuna zayıf ya da eksik duygusal bağlar dahildir. Segmentasyon, mekânsal olarak ayrı oldukları ve / veya kendi kurumlarına ve statü sistemlerine ve ayrıca tanıtım olanaklarına sahip olduklarından, sistematik olarak nüfusun diğer gruplarından farklılaşan etnik toplulukların özel olarak tanımlanması yoluyla gönderen topluma sosyal entegrasyon anlamına gelir (Esser, 2001). Emek göçü ve entegrasyon konusunda çalışan Berry (2003) ise kültürleşme sürecinin bir parçası olarak entegrasyonu ayırt etmektedir. Ona göre kültürleşme, göçmen veya göçmen bir aile ile kişinin veya ailenin göç ettiği yeni ev sahibi ülke arasındaki kültürel etkileşimdir. Berry, dört varsayılan kültürleşme stratejisini tanımlar: (1) Asimilasyon-grup egemen topluma daldığında gerçekleşir, (2) ayrılma-grubun büyük toplumla hiçbir ilişkisi olmadığı ve kendi kimliğine bağlı kaldığında, (3) entegrasyon- grup kimliğini koruyabildiği, ancak bir bütün olarak toplumla etkileşime girdiği zaman; ve (4) marjinalleşme- grup kendi kültürünü kaybettiğinde, ancak baskın toplumun bir parçası olmadığında ortaya çıkar.

4.3.2.1 Mülteci Entegrasyonu Kavramının Gelişim Süreci

Mülteci entegrasyonu, mültecilerin ev sahibi toplumlara sosyal, ekonomik, kültürel ve politik katılımını içeren karmaşık ve çok boyutlu bir süreçtir. Mülteci entegrasyonu teorileri üzerine makaleler uluslararası ve disiplinler arasıdır. Mültecilerin kendi ülkelerine dönmeleri mümkün olmadığında, mülteci entegrasyonu bunları kalıcı olarak çözecek modellerden biridir. Uluslararası koruma faydalanıcılarının yerel entegrasyonu, yasal, ekonomik, sosyal ve kültürel boyutları olan karmaşık ve kademeli bir süreçtir. Entegrasyon hem alıcı ülke hem de uluslararası korumadan yararlananlar olmak üzere her iki taraf için de bir tür zorluktur. Mülteci entegrasyonu, ev sahibi ülkenin politikaları ve uygulamaları, mültecilerin kendi özellikleri ve kaynakları, mülteciler ile ev sahibi topluluk arasındaki etkileşimler gibi çeşitli faktörlerden etkilenir (Hynie, 2018). Mülteci entegrasyonunun zorluklarından biri, entegrasyon sonuçlarının nasıl teşvik edileceği ve ölçüleceği konusunda kanıta dayalı bilgi ve rehberlik sağlayan güvenilir ve ilgili yayımlar bulmak ve bunlara erişmektir. Bu bölüm, mülteci entegrasyonuna ilişkin çevrimiçi olarak mevcut olan bazı önemli yayımlara genel bir bakış sunmayı amaçlamaktadır.

Mülteci entegrasyonuna ilişkin ana yayın kaynaklarından bazıları, entegrasyon da dahil olmak üzere mülteci çalışmalarının çeşitli yönleri hakkında hakemli makaleler yayınlayan Mülteci Çalışmaları Dergisi gibi akademik dergilerdir. İşte bu dergiden bazı makale örnekleri ve her birinin kısa bir özeti:

Strang ve Quinn (2021), katılımcı bir haritalama yaklaşımı kullanarak Birleşik Krallık'ta İran ve Afganistan'dan izole bekar mülteci erkeklerin sosyal bağlantılarını ve refahını incelemiştir. Bağlanma ve köprü kurma ilişkilerinin yanı sıra entegrasyonda güven ve karşılıklılığın rolünün yeni bir kavramsallaştırılmasını önermişlerdir. Ayrıca, mültecilerin sosyal ağlarını ve ruh sağlığını geliştirmek için bazı politika ve uygulamalar da tavsiye etmişlerdir.

Carvalho ve Pinto (2018), karşılaştırmalı bir bakış açısı kullanarak farklı Avrupa ülkelerindeki mülteci entegrasyonu için fırsat yapılarını analiz etmiştir. Entegrasyon politikalarının, herkese uyan tek bir yaklaşım uygulamak yerine, mültecilerin belirli bağamlarına ve ihtiyaçlarına göre uyarlanması gerektiğini savunmuşlardır. Ayrıca, entegrasyon için elverişli ortamlar oluşturmak için bazı en iyi uygulamaları ve zorlukları belirlemişlerdir.

Li, Liddell ve Nickerson (2016), uzunlamasına bir tasarım kullanarak Avustralya'ya yerleştirilen mültecilerin zihinsel sağlık sonuçlarını araştırmıştır. İşsizlik, ayrımcılık ve sosyal izolasyon gibi göç sonrası stres faktörlerinin mültecilerin psikolojik refahı üzerinde olumsuz bir etkisi olduğunu, sosyal destek ve başa çıkma becerilerinin ise olumlu bir etkisi olduğunu keşfetmişlerdir. Ayrıca, hizmet sunumu ve politika geliştirme için bazı çıkarımları tartışmışlardır.

Mülteci entegrasyonuna ilişkin bir başka yayın kaynağı, göç ve içişleri konusunda özel bir web sitesine sahip olan ve entegrasyon da dahil olmak üzere göç ve iltica konularında çeşitli belgeler yayınlayan Avrupa Birliği (AB) gibi uluslararası kuruluşların raporları ve politika belgeleridir. Bu web sitesinden bazı belge örnekleri ve her birinin kısa bir özeti şu şekildedir:

Göçmenlerin ve Mültecilerin Entegrasyonu (2016), Avrupa Üniversite Enstitüsü tarafından düzenlenen göç, vatandaşlık ve demografi üzerine bir uzman forumundan elde edilen ana bulguları ve önerileri özetleyen bir rapordur. Rapor, eğitim, istihdam,

sağlık, sosyal içerme, sivil katılım ve kültürlerarası diyalog gibi konuları kapsamaktadır. Ayrıca, Avrupa çapında entegrasyon için bazı iyi uygulama örnekleri ve yenilikçi girişimler sunmaktadır.

Avrupa Göç Gündemi (2015), göç için yasal yolların iyileştirilmesi, sınır kontrollerinin güçlendirilmesi, kaçakçılık ve insan ticaretiyle mücadele, sığınma prosedürlerinin iyileştirilmesi ve entegrasyonun desteklenmesi dahil olmak üzere AB'nin göç akışlarını yönetmeye yönelik kapsamlı yaklaşımını özetleyen bir politika belgesidir. Ayrıca, göçün zorluklarını ve fırsatlarını koordineli ve tutarlı bir şekilde ele almak için bazı öncelikler ve eylemler ortaya koymaktadır.

Ortak Avrupa Sığınma Sistemi (2016), AB'deki sığınmacılara uluslararası koruma sağlanmasına ilişkin standartları ve prosedürleri uyumlu hale getirmeyi amaçlayan bir yasama paketidir. Paket, kabul koşulları, yeterlilik kriterleri, sığınma prosedürleri ve geçici koruma ile ilgili direktifleri içermektedir. Ayrıca, üye devletler arasında sorumluluğun daha adil bir şekilde dağıtılmasını sağlamayı ve üçüncü ülkelerle dayanışmayı artırmayı amaçlamaktadır.

Mülteci entegrasyonu ile ilgili üçüncü bir yayın kaynağı, göç çalışmaları üzerine çevrimiçi olarak erişilebilen bir kitap koleksiyonuna sahip olan Springer gibi akademik yayıncıların kitapları ve kitap bölümleridir. İşte bu koleksiyondaki bazı kitap örnekleri ve her birinin kısa bir özeti:

Mülteci Entegrasyonunun Kurum ve Kuruluşları (2020), İsveç'teki Bosnalı ve Suriyeli mültecilerin deneyimlerini karşılaştıran, farklı kurum ve kuruluşların entegrasyonlarını nasıl kolaylaştırdığına veya engellediğine odaklanan bir kitaptır. Kitap, eğitim, istihdam, sağlık, barınma, dil, sosyal ağlar ve sivil katılım gibi çeşitli entegrasyon alanlarını incelemektedir. Ayrıca, mültecilerin çoklu kimlikleri arasında nasıl gezindiklerini ve ayrımcılık ve dışlanmayla nasıl başa çıktıklarını da araştırmaktadır.

Avrupa'da Mülteci Koruması: Yugoslav Krizi Dersleri (1997), Avrupa ülkelerinin 1990'larda eski Yugoslavya'dan gelen mülteci akınına tepkilerini analiz eden bir kitaptır. Kitap, mülteci koruma ve entegrasyonu için farklı politika ve uygulamaların etkinliğini ve etkilerini değerlendirmektedir. Ayrıca, bölgesel iş birliğinin ve uluslararası hukukun mülteci krizlerinin çözümüne nasıl katkıda bulunabileceğini de incelemektedir.

Mülteci Yeniden Yerleştirme: Kabul Eden ve Gönderen Ülkeler Arasındaki Güç Dinamikleri (2005), dünyanın farklı bölgelerindeki mülteci yerleştirme programlarının siyasi boyutlarını araştıran bir kitaptır. Kitap, yeniden yerleştirme politikalarının jeopolitik çıkarlar, insani kaygılar ve iç baskılar tarafından nasıl şekillendirildiğini incelemektedir. Ayrıca, yeniden yerleştirmenin kabul eden ve gönderen ülkeler arasındaki ilişkilerin yanı sıra mültecilerin haklarını ve refahını nasıl etkilediğini de analiz eder.

Castles vd. (2002) göre, genel olarak kabul edilen tek bir göçmen ve mülteci entegrasyonu tanımı, teorisi veya modeli yoktur. Kavram hala tartışmalıdır. Bu kavram birçok politika yapıcı, akademisyen ve göçmen, mülteci ve sığınmacı tarafından kullanılmakla birlikte, çoğu kişi tarafından farklı anlaşılmış ve yorumlanmıştır (Robinson, 1998). Entegrasyon tanımı sadece onu tanımlayan kişi ile ilgili olarak farklılık göstermez; tanımı göçmen türlerine göre de değişir. Örneğin, mültecilerin entegrasyonu göç alan toplumun farklı motivasyonları ve koşulları nedeniyle emek göçmenlerinden farklıdır (Phillimore, 2012).

Göçmenlerin entegrasyonu ile mülteci entegrasyonu arasındaki temel fark, göçmenlerin dil ve kültür hakkında daha iyi bilgi sahibi olmakla birlikte çoğunlukla isteyerek ve hazır bir şekilde diğer ülkelere gelmeleridir. Mülteciler doğanın gücü ya da çatışmaları zorladıkları için ülkelerini terk etmektedirler, bu yüzden entegrasyon söz konusu olduğunda daha sınırlıdır.

“Diğer göçmen gruplarının aksine, mülteciler göç etmek zorunda kalmaktadır ve bu nedenle genellikle göçlerini planlamamıştır. Genellikle şiddet yaşamışlar veya işkenceden kurtulmuşlardır. Bunlar farklı entegrasyon ihtiyaçlarına neden olabilecek faktörlerdir. Ayrıca, yalnızca mülteciler iltica belirleme prosedüründen geçerek zaman harcarlar. Bu nedenle, mültecilerin entegrasyonunun başarısı, esasen iltica belirleme prosedürünün kalitesi ve uzunluğu ve kabul koşulları ile ilgilidir” (ECRE, 2005, s9).

Hynie'ye (2017) göre mülteciler genellikle diğer göçmenlere göre daha hassas koşullarda gelirler. Mültecilerin yerleştikleri ülkenin dilini konuşarak gelmeleri daha az olasıdır, daha az ekonomik kaynaklara ve sermayeye, daha sınırlı sosyal ağlara ve desteklere sahiptir ve göç öncesinde ve sırasında travmaya maruz kalmaları daha

olasıdır. Ayrıca mülteciler söz konusu olduğunda, mülteci ve sığınmacı haklarına ilişkin istihdamlarını, sosyal hizmetlere, barınma ve eğitime erişimi sınırlayan politikalar gibi daha kısıtlayıcı politikalara tabi olan daha geniş kapsamlı yerleşim deneyimleri bulunmaktadır. Birinin mülteci statüsü kazanabilmesi için sığınağını aldığı ülkede bir süreçten geçmesi gerekir. Çoğu zaman mülteci statüsü kısa süre içinde yaşanmaktadır. Mülteci sistemi, zorla yerinden edilmeye kalıcı çözümler bulunana kadar kısa vadeli çözümleri desteklemek üzere tasarlanmıştır. Dolayısıyla mültecilere tipik olarak uzun vadeli çözüm yolları sunulmamaktadır; durumlarına kalıcı bir çözüm bulunduğu ayrılmaları beklenir. Dolayısıyla, çeşitli türlerde geçici destek sağlanırken konut, istihdam ve hizmetlere erişim üzerindeki kısıtlamalar devam edebilir (Bloch & Schuster, 2002).

Mülteci entegrasyonu, iltica talebinde buldukları ülkede durumun tanımlanmasından sonra gelir. BMMYK'ya göre mülteci entegrasyonu, mültecilerin durumu sorumlu kurumlar tarafından belirlendikten sonra ortaya çıkan uzun bir süreçtir. Mülteciler durumunda, statülerini çözmenin 3 olası sonucu vardır: 1) Geri dönüş - mültecilerin menşe ülkelerine dönmelerinin güvenli olması durumunda. 2) Sığınma talebinde buldukları ülkede güvensiz veya kabul edilmezlerse üçüncü bölgeye taşınmak ve 3) Sığınma talebinde bulunan ülkeye yerleştiklerinde vatandaşlık veya o ülkede vatandaşlık veya uzun süreli oturma izni almak. Yeniden yerleşim ve vatandaşlığa geçiş durumunda entegrasyon süreci teşvik edilir.

Mülteci entegrasyonunun tanımı ilk olarak 1999 yılında Avrupa Mülteciler ve Sürgünler Konseyi (ECRE) tarafından verilmiştir:

"Entegrasyon, mültecilerin hem koşulları hem de fiili katılımıyla ilgili uzun vadeli iki yönlü bir değişim sürecidir. Dayanıklı sığınma ülkesinin yanı sıra mültecilerin kendi aidiyet ve Avrupa toplumlarına üye olma duygusunun yaşamıdır. " (ECRE 1999, s4),

daha sonra 2005'te yeni sürüme güncellenmiştir:

Mültecilerin entegrasyonu dinamik bir iki yönlü süreçtir. Bu süreç, bir mültecinin yeni ev sahibi topluma geldiği ilk günden itibaren başlar. Entegrasyon tamamlanabilecek bir ders ya da geçilebilecek bir sınav değil,

mültecilerin ve topluluklarının bir parçası oldukları ev sahibi nüfus içinde uyum içinde yaşamalarını sağlayan devamlı bir süreçtir (ECRE, 2005, s14).

Bu, mültecilerin entegrasyonu için, her iki taraf- mülteci ve kabul eden toplumdaki karşılıklı uyum ve esnekliğin gerekli olduğu anlamına gelir. Mülteciler, sığınma ülkesinin yasalarına uymakta ve insan haklarına ve demokratik değerlerine saygı duymaktadır. Mülteci kabul eden ülke için, kamu kurumlarını nüfus profilindeki değişikliklere uyarlamak, mültecileri ulusal topluluğun bir parçası olarak kabul etmek ve her etnik gruplar arasındaki iyi ırk ilişkilerini geliştirmek için kaynaklara ve karar alma süreçlerine erişimi kolaylaştırmak için harekete geçmek önemli yükümlülüklerdendir. Entegrasyon uzun bir süreçtir, çoğu zaman ilk nesil mültecilerin ötesine geçen bir durumdur. Entegrasyon, ev sahibi toplumun ülkesinin ekonomik, sosyal, kültürel, sivil ve politik yaşamının her yönüyle ilgili koşullara ve fiili katılımın yanı sıra mültecilerin o topluma kabul ve algılarına ilişkindir.

Bhurgra'ya göre (2003), eğer bir aktör çok eğitilmiş ise ve göç etmek zorunda kalırsa, muhtemelen daha düşük bir yeterlilik işi yapacaktır. Bu muhtemelen benlik saygısını etkileyecek ve yeni topluma yönelik genel düzenlemeyi etkileyecektir. Gibson (2001), mültecilerin kalışlarının geçici olduğuna inanacakları sonucuna varmıştır. Ekonomik yönden sürülmek, yeni dili öğrenmek ve hatta yeni toplumun yollarını benimsemek için daha az motivasyonları olacaktır. Bu göçmenler için beklentileri öncelikle kendi ülkelerine hızlı bir şekilde geri dönmektir. Bununla birlikte, eğer bir göçmen gönüllü bir toplumu terk ederse, bu bireylerin yeni toplumun yollarını alma olasılığı daha yüksektir. Ayrıca, evlatlarını da aynı şeyi yapmaya teşvik edebilirler; hızlı kültürleşme hedeflerine ulaşmak için bir stratejidir.

Mülteci entegrasyonunun başarılı olabilmesi için, bir yandan bireysel olarak mültecilerin, diğer yandan da hükümetin, kurumlarının ve toplumun birbirine bağlı bir toplum inşa etmek için birlikte çalıştığı dinamik bir iki yönlü sürecin olması gerekmektedir (ECRE, 2005).

Bununla birlikte, Hynie (2018), mültecilerin entegrasyon yeteneğinin sosyal ve maddi bağlarını şekillendiren politikalar tarafından güçlü bir şekilde belirlendiğini savunmaktadır. Omidvar ve Richmond'a (2003) göre entegrasyon hem alıcı toplulukların hem de yeni gelenlerin değiştiği ve birbirini değiştirdiği bir süreçtir.

Mülteciler, statülerinin çözümlenmesi yoluyla topluma dahil edilerek topluma entegre edilebilirler.

Esser (2004), göçmenlerin entegrasyonu ile ilgili her teorinin üç farklı fakat birbirine bağlı yönere atıfta bulunduğunu savunmaktadır: 1) Göçmenlerin bireysel aktörler olarak sosyal bir sisteme sosyal entegrasyonu, (2) Sosyal eşitsizlik ve sosyal model açısından sosyal yapıların ortaya çıkışı (3) Belirli yapısal bölünmeler ve çatışmalar bakımından bütün bir toplumun sosyal entegrasyonu.

4.3.2.2 Mülteci Entegrasyonuna İlişkin Kuramsal Açıklamalar Ve Tartışmalar

Mülteci entegrasyonu konusunda alanda özellikle 4 isim ön plana çıkmaktadır. Bunlar; Kuhlman, Ager ve Strand, Berry ve Curi'dir. Bu isimlerin mülteci entegrasyonuna ilişkin düşünceleri aşağıda kısaca özetlenmiştir.

4.3.2.2.1. Kuhlman'ın Gelişmekte Olan Ülkelerdeki Mültecilerin Ekonomik Entegrasyonu Modeli

Kuhlman (1991) gelişmekte olan ülkelerdeki mültecilerin ekonomik entegrasyonuna ilişkin bir araştırma modeli yürütmüştür. Buna göre gelişmiş ve gelişmekte olan (yoksul) ülkelerde entegrasyon arasında bir fark oluşmakta, ikincisinin mülteci sağlama kapasitesi ciddi şekilde sınırlı olmaktadır. Entegrasyonu yerleşim sürecinin bir hedefi olarak görmektedir. Çalışmada Kuhlman, Berry ve Kunz'un mülteci entegrasyonu modelini analiz etmiş ve mültecileri topluma entegre etmenin ekonomik yönünden yoksun olduklarını gözlemlemiştir. Kuhlman'a göre, sadece mülteci bir hane kendi kendine yeterli olduğunda mültecilerin topluma entegre olduğu düşünülebilir. Kuhlman'ın çerçevesinde, mültecilerin özellikleri, uçuş süreci ile ilgili faktörler, yerleşim bölgesinin özellikleri ve mültecilerle ilgili politikaları olan dört bağımsız değişken bulunmaktadır. Bağımlı değişken entegrasyondur. Mülteci entegrasyonunun ekonomik boyut modeli entegrasyonunu anlamak için önemli 7 sütuna bakmak gerekir. Birincisi, demografik değişkenler, sosyo-ekonomik altyapı ve etno-kültürel bağlantıdan oluşan mültecilerin özellikleridir. Mültecilerin demografik özelliklerinden yaş, cinsiyet ve hane halkı kompozisyonu gibi kriterler sıralanmıştır. Sosyo-ekonomik alt yapıdan eğitim düzeyi, göç öncesi meslek ve kırsal ve kentsel mülteciler arasında bir ayırım bulunmaktadır. Mültecilerin etno-kültürel bağlantısı için ana dil, din ve doğum yeri gibi faktörler dahil edilmiştir. İkincisi sütun, uçuşun temel nedeni, hareket türü ve yerinden

edilme tutumu gibi uçuşla ilgili faktörlerdir. Üçüncü sütun, makroekonomik durum, yerleşim bölgesinin doğal kaynak tabanı, yerleşim bölgesinin etno-kültürel yapısı, sosyal tabakalaşma, sosyo-politik yönelim ve koruma gibi faktörlerden oluşan ev sahibi ile ilgili faktörlerdir. Dördüncü sütun, ulusal politikaları, bölgesel veya yerel yönetimleri ve yabancı bağışçıları içeren mülteci entegrasyonu ile ilgili politikaları temsil etmektedir. Beşinci sütun ev sahibi ülkede ikamet anlamına gelmektedir. Bu, sığınma ülkesindeki ikamet süresini ve hareketleri içerir. Altıncı sütun, entegrasyonun ekonomik olmayan boyutlarıdır. Nesnel ve öznel yönere ayrılabilir. Yasal haklar, mekânsal bütünleşme, kültür değişimi, sosyal ilişki ve güvenlik gibi faktörler nesnel yönlerin bir parçası olarak kabul edilmektedir. Sübjektif yönler tartışıldığında, mültecilerin kimliklerini içselleştirme ve memnuniyetine yönelik tutumları içerir. Sonuncusu ve en önemlisi hem mültecileri hem de ev sahibi toplumu etkileyen mültecilerin ekonomik entegrasyonudur. Mülteciler üzerindeki ekonomik etki ekonomiye katılım, gelir, gelir dışı mal ve hizmetlere erişim ile gösterilmektedir. Ev sahibi toplum üzerindeki etkisi istihdam, gelir, gelir dışı mal ve hizmetlerin mevcudiyeti, altyapı ve doğal kaynaklar ile gösterilmiştir.

4.3.2.2.2 Ager ve Strang'ın Entegrasyon Modeli

Ager ve Strang (2008, s. 26) tarafından yapılan çalışmada dört seviyeli etkili ve kapsamlı bir entegrasyon modeli sunulmuştur. Çalışma, Birleşik Krallık'ta gerçekleştirilmiş ve yakın zamanda mülteci statüsü (resmi mülteci statüsü veya bir tür 'kalma izni') almış olan mültecilerle yapılan görüşmelere dayandırılmıştır. Ayrıca, saha alanlarındaki mülteci olmayan sakinler veya çalışanlarla, bu konuların demografik profilini yansıtacak şekilde örneklenmiş görüşmeler gerçekleştirmişlerdir. Katılımcılar arasında kamu ve özel konut alanlarında yaşayanlar, öğretmenler, sağlık çalışanları, toplum çalışanları, polis, din adamları ve yerel iş adamları yer almıştır. Çerçeve dört ana entegrasyon alanını kapsamaktadır: (1) **Temel** (haklar ve vatandaşlık): entegrasyon üzerine etkili bir politika geliştirmek için hükümetlerin ulus ve vatandaşlık politikasını ve dolayısıyla mültecilere tanınan hakları açıkça ifade etmeleri gerekmektedir. Bu tür düşünceler, mülteci politikasını ve 'başarılı' sonuçların anlaşılmasını belirleyen normatif çerçevenin temelini oluşturur. Mülteci haklarının ifadeleştirilmesi, hükümetlerin sorumlu olduğu entegrasyon politikasının temelini tanımlar. Dikkate alınan haklar şunlardır: İnsan onuru, eşitlik, kültürel seçim özgürlüğü, adalet, güvenlik ve

bağımsızlık. Haklar sorumluluklarla gelir, mülteciler bunların farkında olmalı ve topluma başarılı bir şekilde entegre olmak istiyorlarsa onlara saygı göstermelidir. Ancak Agnus ve Strang, mülteci entegrasyonunun anlaşılmasında vatandaşlık ve hak tanımına farklı yaklaşımlar için farklı göstergeler seçilmesi gerektiğini savunmaktadır.(2)

Kolaylaştırıcılar (dil, kültürel bilgi, güvenlik ve istikrar): Ev sahibi topluluğun ana dilini konuşabilmek sürekli olarak entegrasyon sürecinin merkezi olarak tanımlanmaktadır. Ev sahibi ülkenin dilini konuşamamak sosyal etkileşim, ekonomik entegrasyon ve tam katılım için bir engel olarak görülmektedir. Her ne kadar dil yeterliliği konusu baskın ilgi görse de Ager ve Strang entegrasyon süreçlerini ve sonuçlarını sağlamada daha geniş bir kültürel bilginin değerini vurgulamışlardır. Ev sahibi ülkenin kültürünü bilmeden dili bilmenin başarılı bir entegrasyon için yeterli olmadığını vurgulamaktadırlar. Bu, mültecilerin ulusal ve yerel prosedürler, gümrükler ve tesisler hakkındaki bilgilerini ve daha az bir ölçüde de mültecilerin koşulları ve kültürü hakkındaki bilgilerini içermektedir. Kişisel güvenlik duygusu birçok kişi için geçerlidir. Mülteciler genellikle bir alanda fiziksel olarak güvende hissetmedikleri takdirde entegre hissetmediklerini belirtmişlerdir. Şiddet ya da tehdit altındaki olaylar, bir topluluğun genel algılarını belirlemektedir. (3) **Sosyal bağlantı** (sosyal köprüler, bağlar ve bağlantılar). Sosyal bağlar bir aile içinde veya ortak bir etnik, ortak ulusal, ortak din veya başka bir gruptaki bağlar olabilir. Sosyal köprüler gruplar arasındaki bağlantılardır ve sosyal bağlantılar bireyler ve hükümet hizmetleri gibi hükümet yapıları arasındaki bağlantıyı ifade eder. İyi sosyal bağlantılar, mültecilerin entegrasyonu için çok önemlidir, çünkü toplumda “aidiyet” duygusu yaratabilirler. “Ait olma” duygusu, entegre bir toplumda yaşamının nihai işareti olarak kabul edilir. (4) **Belirteçler ve araçlar** (istihdam, barınma, eğitim ve sağlık). **İstihdam**, ekonomik bağımsızlığın teşvik edilmesi, geleceğin planlanması, ev sahibi toplumun üyeleriyle toplantı yapılması, dil becerilerinin geliştirilmesi, özsaygının yeniden sağlanması ve kendine güvenin teşvik edilmesi gibi birçok konuyu etkileyen bir faktör olarak tanımlanmıştır. Ager ve Strang'a göre mülteciler çoğu zaman yüksek eğitimlidir, ancak genellikle eksik istihdam ile karşı karşıyalardır. İşverenler niteliklerini olması gerektiği gibi kabul etmemektedir ve çoğu zaman mülteciler ev sahibi ülke nüfusundan daha düşük ücretlerle çalışmaya zorlanmaktadır. Diğer yandan mültecilerin istihdamı, özellikle de yetenekli iseler ev sahibi ülke için büyük çapta faydalı olabilir. Mültecilerin gerekli işler için yeterli

niteliklere sahip olmadığı durumlarda, hükümet mesleki eğitimler düzenleyebilir ve bu şekilde kendilerini çalışan topluma uygulamalarına yardımcı olabilir. **Barınma** çok önemlidir, çünkü mülteciler için güvenlik, korunma ve “evde olma” hissi vermelidir. Barınma, mültecilerin yaşamı üzerinde sosyal ve kültürel etkiye sahip olabilir, yani daha iyi entegrasyon için mültecilere yönelik yerleşim ortamının dikkatli bir şekilde seçilmesi gerekir, böylece kendilerini toplum tarafından güvende ve kabul edilmiş hissedebilirler. **Eğitim**, entegrasyon için çok önemli bir araçtır. Topluma ev sahipliği yapan bir dil edinerek, sistemlerini ve kültürlerini bilmek toplumun daha iyi anlaşılması, dolayısıyla daha iyi adaptasyon için önemlidir. Mülteci çocuklar için (ve birçok durumda mülteci ebeveynler) okullar, yerel ev sahibi toplulukların üyeleriyle en önemli temas yeri olarak deneyimlenmekte ve entegrasyonu destekleyen ilişkiler kurulmasında önemli bir rol oynamaktadır.

Bu farklı entegrasyon seviyeleri birbirini etkiler, böylece bir düzeydeki değişiklikler diğer düzeylerdeki değişiklikleri destekleyebilir. Sosyal bağlantılarla ilgili olarak, (Ager ve Strang, 2008) hem göçmenlerin hem de topluluk içindeki insanların farklı gruplardan insanların aktif bir şekilde 'karışmanın' olduğu bir topluluktan beklentileri olduğunu, 'ait' olmanın işaretlerinden biri olduğunu gösteren başarılı bir entegrasyonu saptar.

4.3.2.2.3. Curi ve Diğerlerinin Mültecilerin Entegrasyonu Sürecine Dindarlık Ve Dil Açısından Yaklaşım

Curi vd. (2019, s.12), mültecilerin entegrasyon sürecine dindarlık ve dil açısından yaklaştıkları ve mültecilerin ev sahibi topluma ne kadar iyi entegre edileceği üzerindeki etkisine yaklaştıkları bir sosyal ağ modeli ortaya koymuştur. Dili ve dindarlığı, entegrasyonu başarılı veya başarısız kılan en güçlü belirleyici olarak görmektedirler. Bu modele göre, mültecinin ev sahibi toplumun dilini konuştuklarında daha iyi entegre olması daha olasıdır, çünkü çoğu zaman dindarlık bireyin derinliklerine kök salmış bir şeydir ve kolayca değiştirilemez. Bu çalışmada Curi vd. bir sosyal ağ modeli oluşturarak mültecilerin dil ve din faktörleri aracılığıyla entegrasyon yeteneklerini analiz etmektedir. Mülteciler, diğer düğümlerle (ev sahibi toplum) bağlantısı olmayan, topluluk tarafından yapılandırılmış bir ağda tek bir düğüm olarak görünen bireyler olarak görülür. Bu bireysel düğümler (ilk mülteciler) yerel halkla bağlantılar geliştikçe yayılmalıdır. Aralarındaki ilişkiler, zaman içinde değişen ağırlık değerlerine sahip

kenarlar olarak modellenmiştir. Gerçek hayat senaryolarına dayanan bir model olduğu için, bu değerler mümkün olduğunca gerçeğe yakın yaratılmış ve topluluklara gelen mülteciler için düşük düzeyde dil becerisine işaret etmiştir. Sosyal ağ modellerine göre, mültecilerin dil seviyesi daha yüksek ve dindarlık dereceleri daha düşük olduğunda mülteciler daha iyi entegre olmakta, ancak mültecilerin dindarlığının genel nüfusa tamamen uyum sağlamayacağına inanılmaktadır. Çünkü bu derinden kök salmış bir özelliktir ve önemli ölçüde değişmesi beklenmemektedir. Curi vd, insanların en az 3 yılda bir birbirleriyle etkileşime gireceğini ve hız faktörlerinin oldukça düşük olacağını tahmin etmekte, bu nedenle dil becerilerinin ve dindarlığın zamanla yavaş yavaş değişmesi beklenmektedir. Özellikle daha laik ev sahibi ülkelerde bu durum görülür.

4.3.2.2.4. Stephanie Berry'nin Mülteci Entegrasyonu Azınlık Hakları Yaklaşımı

Stephanie Berry (2012, s. 36) azınlık hakları yaklaşımından mülteci entegrasyonu üzerine bir çalışma yapmıştır. Bu çalışmada entegrasyon ve kimlik arasındaki bağlantıyı sergilemektedir. S.Berry, mültecilerin kalışlarının kalıcı niteliği göz önüne alındığında, devletlerin azınlıklar gibi mülteci grupları de tanınmasının faydalı olacağını savunmaktadır. Bu şekilde devlet, halihazırda mevcut olan çerçevede mültecilerin ihtiyaçlarını karşılayabilecek ve daha uyumlu bir toplum geliştirebilecektir. S.Berry'ye (2012, s. 36) göre, devletler mültecileri yeni çevrelerine uyum sağlamaya teşvik etmekte, ancak bir bütün olarak toplum, mültecilerin ayrımcılığına ve hoşgörüsüzlüğüne yol açan mültecilerin varlığına uyum sağlamaya teşvik etmemektedir. S. Berry ayrıca, mültecilerin topluma başarılı bir şekilde entegre olabilmeleri için aidiyet ve eşitlik duygusuna ihtiyaç duydukları Anger ve Strand'ın görüşünü paylaşmaktadır. S. Berry, devletlerin çoğunluğunun mültecilerin entegrasyonu için çok önemli olan "aidiyet" ve kimliğin korunmasını hesaba katmadıklarına dikkat çekmiştir. Eğer devlet işlevsel entegrasyon, aidiyet ve eşitlik duygusu sağlayamazsa, büyük olasılıkla mülteciler marjinalleşecektir. Mültecileri azınlık gruplarından ayıran şey, yetersiz beslenme, fiziksel ve psikolojik travma, ekonomik kaynakların eksikliği ve yasal ve sosyal kalkınma gibi konular olabilir. Ayrıca, uzun süre dayanabilecek sığınma sürecine maruz kalmışlardır ve bu süre zarfında topluma entegre olamayacak veya topluma katılamayacaklardır. S.Berry'ye (2012) göre, mülteci grupları başarılı bir şekilde entegre olacaklarsa, bunun bir kısmı, 'iki yönlü bir süreç' olarak entegrasyon kavramının belirttiği gibi, farklı kimliklerinin sürdürülmesini ve kabul edilmesini içerir.

Mültecilerin kimliğini olumlu tedbirlerle korumaları sağlanırsa, bu durum ev sahibi devlete ait olma duygusunu artırır ve böylece entegrasyon isteklerini yükseltir. Mültecilerin başarılı bir şekilde entegrasyonu eşitliğe sebep olmaktave bu da sahiplenmeye yol açarak mültecilerin toplumda yer almasına ve sorumluluk almasına izin vermektedir. Toplum için entegrasyon, mültecilerin kendi kendine yeterli olmaları için artık devlete bir yük olmadığı ve aslında hem ekonomik hem de sosyal açıdan katkıda bulunmaya başladıkları anlamına gelir. Uyumlu bir toplumda ırkçı nefret suçunda bir azalma görülürken, marjinalleşme ve izolasyon, düzensiz hareketler, güvenlik ve istikrarsızlık problemlerinde artışa neden olur. Azınlıklar, entegrasyonun sağlanması için çoğunluğun dilini öğrenmeli, çoğunluğun ve devletin tarihi hakkında bilgi edinmelidir. Ancak, azınlık hakları araçları eğitim fırsatlarının önemini farkındadır; azınlıkların kamu işlerine katılımı, azınlık grubunun entegrasyonu için ekonomik, sosyal, politik ve kültürel yaşamın her alanında eşitlik gereklidir. Tüm bu tanımlanabilir hedefler, mülteciler ve entegrasyon için kimliğin korunmasının önemini yeniden teyit etmenin yanı sıra alıcı ülkelerde karşılaştıkları sorunlarla doğrudan ilgilidir.

S.Berry'ye (2012, s. 36) göre, entegrasyon sadece göçmenlere değil, bir bütün olarak topluma fayda sağlar. Güvenli, canlı ve uyumlu toplulukların yanı sıra zenginleştirilmiş sosyal, ekonomik ve sivil yaşam vaat etmektedir. Entegrasyon, farklı deneyimler ve tarihsel arka planla şekillenen güçlü bir demokrasinin oluşturulmasına yardımcı olur, eşit fırsatlar sunar ve geniş ihtiyaçları karşılayabilir. Azalan toplulukların yeniden canlandırılmasına, verimliliğin artırılmasına ve daha fazla işçi, tüketici ve vergi mükellefine olanak tanır. Entegrasyon aynı zamanda çok dilli ve çok kültürlü bir işgücü vasıtasıyla ülkenin küresel rekabet gücünü arttırmaktadır.

4.4. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Yukarıdaki bölümde göç çalışmalarında kullanılan kavram ve kuramlardan bu çalışmada kullanılacak olanlar kısaca açıklanmıştır. Ancak bu çalışmada doğrudan bu kuramlardan sadece biri kullanılmayacaktır. Entegrasyon konusundaki teorilerin yanı sıra bunda etkili olabilecek ve yerli toplumun gelen sığınmacılara ilişkin düşüncelerin de belirleyici olabilecek fiziksel ve sosyal mesafe ile inanç değişkeni de çalışma modeline dahil edilmiştir.

Yakınlık ve uzaklık, sosyal gruplar arasındaki aşinalık ve yabancılık, benzerlik ve farklılık derecelerini yansıttığı için gruplar arası ilişkilerin incelenmesinde önemli kavramlardır. Bu boyutlar kültürel mesafe, fiziksel mesafe ve sosyal mesafe gibi çeşitli faktörlerden etkilenebilir. Kültürel mesafe, grupların ortak değerleri, inançları, normları ve uygulamaları ne ölçüde paylaştığını ifade eder. Fiziksel mesafe, coğrafi konum veya konut hareketliliği açısından grupların mekânsal olarak ayrılması veya ayrıştırılması anlamına gelir. Sosyal mesafe, duygular, tutumlar, davranışlar ve etkileşimler gibi grup ilişkilerinin duygusal, normatif ve etkileşimli yönlerini ifade eder. Bu faktörler gruplar arasındaki önyargı ve entegrasyon düzeyinin yanı sıra çeşitlilik ve çatışmayla başa çıkma stratejilerini de etkileyebilir. Önyargı, bir grup veya üyeleri hakkında basmakalıp yargılar veya genellemelere dayanan olumsuz bir tutum veya değerlendirmedir. Önyargı, hedef gruba karşı ayrımcılık, dışlama, düşmanlık veya şiddete yol açabilir.

Entegrasyon, grupların ortak topluma katılırken ve birbirlerinin haklarına ve değerlerine saygı gösterirken farklı kimliklerini koruması gruplar arası ilişkilerin olumlu bir sonucudur. Entegrasyon gruplar arasında karşılıklı anlayış, iş birliği, güven ve dayanışmayı teşvik edebilir. Bu kapsamda Suriyeli sığınmacılara, entegrasyon süreçlerine ve onların Sırbistan'daki gelecekleri konusundaki düşüncelerinde fiziksel ve sosyal mesafe ile inanç boyutunun etkili olabileceği düşünülmüş, bu nedenle de çalışmanın teorik modeline bunlar dahil edilmiştir. Bu kapsamda çalışmanın modeli ve bu modelde kullanılan kavramsal ve kuramsal temeller aşağıda özetlenmiştir.

Baldwin (2017) önyargıyı "bir grubu diğerine tercih eden, bilişlere dayanan veya bilişlerle ilişkili olan ve hem davranışlardan (iletişim dahil), metinlerden (örneğin medya, retorik) hem de politikalardan etkilenen bir tutum" olarak tanımlamaktadır. Ayrımcılık, önyargının davranışsal ifadesidir ve belirli grupların kimliklerine dayalı olarak fırsatlardan, kaynaklardan veya haklardan mahrum bırakılması gibi çeşitli şekillerde ortaya çıkabilir (Birleşmiş Milletler, 2018). Önyargı ve ayrımcılığın insanların refahı, özsaygısı, sağlığı ve sosyal içermesi üzerinde olumsuz etkileri olabilir (Birleşmiş Milletler, 2018; Simply Psychology, 2023; BetterHelp, 2023).

Entegrasyon, bir toplumdaki farklı gruplar arasında uyum ve eşitlik sağlamayı amaçlayan bir süreç ve gruplar arası ilişkilerin bir hedefidir. Entegrasyon, farklılıkların karşılıklı olarak tanınması ve saygı gösterilmesinin yanı sıra tüm grupların sosyal, ekonomik, siyasi ve kültürel alanlara katılımını ve katkıda bulunmasını içerir.

Entegrasyon, gruplar arasında temas, iletişim ve iş birliğini artırarak önyargı ve ayrımcılığı azaltabilir (Baldwin, 2017; Birleşmiş Milletler, 2018).

Önyargı ve entegrasyon ile yakınlık ve mesafeye ilişkin literatür, bu kavramların karmaşık ve dinamik olduğunu ve bağlama ve bakış açısına bağlı olarak farklı etkilere sahip olabileceğini göstermektedir. Örneğin, bazı çalışmalar kültürel mesafenin gruplar arasında tehdit veya uyumsuzluk hissi yaratarak önyargıyı artırabileceğini öne sürmektedir (López DG., 2021). Kültürel mesafe, kişinin kendi grubu ile başka bir grup arasındaki değerler, inançlar, normlar ve uygulamalar açısından algılanan farklılıkları ifade eder (Hofstede, 1980). İnsanlar yüksek bir kültürel mesafe algıladıklarında, kendilerini diğer grupla daha fazla tehdit altında veya uyumsuz hissedebilir ve dolayısıyla olumsuz kalıp yargılara veya önyargılara sahip olma olasılıkları artabilir (López A., 2021: 173). López, kültürel mesafenin gruplar arası kaygıyı (Stephan vd., 2009), algılanan çatışmayı (Sharma vd., 2013) ve ayrımcılığı (Pettigrew vd., 2007) nasıl artırdığını gösteren çalışmalar gibi bu fikri destekleyen bazı çalışmalara atıfta bulunmaktadır. Örneğin, Stephan vd. (2009) tarafından yapılan bir çalışmada, Müslüman göçmenlerle yüksek kültürel mesafe algılayan Amerikalı katılımcıların daha fazla gruplar arası kaygı ve onlarla etkileşime girme konusunda daha az isteklilik bildirdiklerini ortaya koymuştur. Gruplar arası kaygı, başka bir grubun üyeleriyle etkileşime girildiğinde, özellikle de kişi onlar tarafından reddedilmeyi veya ayrımcılığa uğramayı bekliyorsa ortaya çıkan bir rahatsızlık veya gerginlik hissidir (Stephan ve Stephan, 1985). Gruplar arası kaygı, diğer gruba karşı temastan kaçınma, düşmanlık ifade etme veya onlara zarar veren politikaları destekleme gibi daha olumsuz tutum ve davranışlara yol açabilir (Stephan ve Renfro, 2002). Dolayısıyla kültürel mesafe, farklı sosyal bağlamlarda bireylerin ve grupların birbirlerine yönelik tutum ve davranışları olan gruplar arası ilişkiler üzerinde önemli bir etkiye sahip olabilir (Brown ve Hewstone, 2005).

Ancak, diğer çalışmalar kültürel mesafenin merakı veya çeşitliliğin takdir edilmesini artırarak önyargıyı azaltabileceğini göstermektedir (Zhang vd., 2022). Benzer şekilde, bazı çalışmalar fiziksel mesafenin gruplar arasındaki temas veya rekabeti en aza indirerek önyargıyı azaltabileceğini göstermektedir (Bobo ve Zubrinsky, 1996). Ancak, kimi çalışmalar da fiziksel mesafenin stereotipleri veya izolasyonu güçlendirerek önyargıyı şiddetlendirebileceğini öne sürmektedir (Shi ve Wang, 2019). Dahası, bazı

çalışmalar sosyal mesafenin gruplar arasındaki temas veya etkileşimin türü ve kalitesinin yanı sıra bunları etkileyen bireysel ve durumsal faktörlere göre değişebileceğini göstermektedir (Karakayalı, 2016). Bir önceki ifadeyi detaylandırmak gerekirse, sosyal mesafe sabit veya statik bir ölçü değil, dinamik ve bağlama bağlı bir ölçüdür. Farklı grupların birbirlerini nasıl algıladıklarına ve birbirleriyle nasıl ilişki kurduklarına ve kültür, tarih, güç, kimlik ve duygular gibi çeşitli faktörlerden nasıl etkilendiklerine bağlıdır. Örneğin, Karakayalı (2016) sosyal mesafenin gruplar arasındaki temas türüne (örneğin, işbirlikçi, rekabetçi veya çatışmacı) ve temas kalitesine (örneğin, olumlu, olumsuz veya nötr) bağlı olarak artabileceğini veya azalabileceğini savunmaktadır. Ayrıca, sosyal mesafenin, etkileşimi ve temas sonuçlarının yorumlanmasını şekillendiren bireysel özellikler (örneğin, kişilik, tutumlar, değerler ve inançlar) ve durumsal faktörlerden (örneğin, zaman, yer, ruh hali ve beklentiler) de etkilenebileceğini öne sürmektedir.

Dolayısıyla, önyargı ve entegrasyon ile yakınlık ve uzaklık, sabit veya doğrusal olgular değil, daha ziyade olumsal ve çok boyutlu olgulardır. İçinde meydana geldikleri tarihi, kültürel, siyasi ve sosyal bağlamların yanı sıra ilgili grupların bakış açılarını ve deneyimlerini de dikkate alan kapsamlı ve incelikli bir analiz gerektirir. Bu kavramların daha iyi anlaşılması, olumlu gruplar arası ilişkileri ve sosyal uyumu teşvik etmek için daha etkili politikalar ve müdahaleler geliştirilmesine yardımcı olabilir.

'Mesafelerin kısalması' kavramı, küreselleşme ve ulaşımdaki ilerlemelerden kaynaklanan fiziksel engellerin azalması ve sığınma yerlerine erişilebilirliğin artması anlamına gelmektedir. Bu durum potansiyel olarak Avrupa gibi bölgelerde sığınma başvurularında artışa yol açabilir (Hathaway, 2015). Bu olgu, yerel halkın sığınmacılara yönelik bakış açısını da etkileyebilir. Araştırmalar, bir toplumda sadece sığınmacıların varlığının kaçınılmaz olarak daha olumsuz tutumlara ya da tehdit algısının artmasına yol açmadığını göstermektedir. Daha ziyade, sayılardaki ani artış, duygularda bir değişime yol açabilir (Schlueter ve Scheepers, 2010). Ayrıca, sığınmacıların coğrafi yakınlığı, deneyimler arasında bir ikiliğe de yol açabilir. Sığınmacılar için varış noktalarına daha yakın olmak umut ve rahatlama hissi verebilirken, ev sahibi toplumlar için empatiden korkuya kadar bir dizi tepkiye neden olabilir. Bu tepkiler genellikle medya tasvirlerinden ve siyasi söylemlerden etkilenmektedir (Esses vd., 2013).

'Duygusal yakınlık' kavramı, sığınmacılar ve yerel sakinler arasındaki kişisel etkileşimlerin dayanışmayı teşvik etme ve tutumları yeniden şekillendirme potansiyelini inceleyerek bu analizi genişletir ve yalnızca merhametin ötesine geçerek sığınmacıların kötü durumuna ilişkin daha incelikli bir anlayışa yol açar (Boccagni, 2015). Buna karşılık, fiziksel mesafe, sığınmacıların kötü durumlarına karşı kopukluğa ve bazı durumlarda sorumluluk eksikliğine izin veren bir tampon oluşturabilir. Bu kopukluk, sığınmacıları caydırmak için tasarlanan ve sıklıkla kaynakları yönetme veya ulusal güvenliği koruma gerekliliği ile gerekçelendirilen politikalarda gözlemlenebilir (Gibney, 2004). Dolayısıyla, fiziksel yakınlık ve mesafe arasındaki etkileşim, daha geniş toplumsal değerleri ve insani yükümlülükler ile ulusal çıkarlar arasındaki dengeyi yansıtarak, sığınma politikalarının ve kamuoyunun karmaşık manzarasını şekillendirmektedir. Sonuç olarak, fiziksel yakınlık veya mesafe perspektifi, sığınmacılara ilişkin söylemin şekillenmesinde çok önemli bir rol oynamaktadır. Bu etki sadece hükümetler tarafından uygulanan politika ve tedbirleri değil, aynı zamanda sığınmacılara ev sahipliği yapan topluluklar içindeki sosyal dinamikleri de kapsamaktadır. Dünya çeşitli krizler nedeniyle artan yerinden edilmelerle boğuşurken, sığınma arayanlara insancıl ve etkili bir yanıt verebilmek için bu bakış açısının etkilerini anlamak her zamankinden daha önemli hale gelmektedir.

Özetle çalışmada Sırların Suriyeli sığınmacılara ve onların entegrasyon süreçlerine ilişkin düşüncelerinde fiziksel ve sosyal mesafenin, inancın ve ortak deneyim alanından kaynaklı duygusal yakınlık faktörlerinin birlikte ele alınarak oluşturulmuş bir model kullanılmıştır.

5. BÖLÜM

SURIYELİLERİN SIRBİSTAN'A GÖÇ SÜREÇLERİNE İLİŞKİN DÜŞÜNCELER VE DENEYİMLER

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgulara yer verilmiştir. İlk alt bölüm Sırp katılımcıların sosyo-demografik özellikleri hakkındadır. İkinci alt bölümde Sırpların Suriyelilerin göçüne yönelik tutumlarına dair bulgular verilmiştir. Üçüncü alt bölüm Suriyeli katılımcılardan Sırbistan'daki yaşamları ve ev sahibi olarak Sırplar hakkındaki düşünceleri hakkında elde edilen bulgulardan oluşmaktadır.

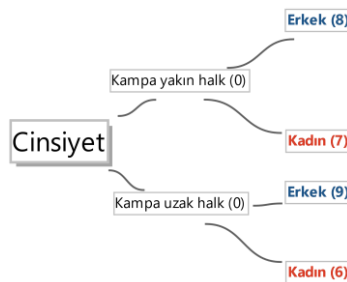
5.1 SIRPLARIN SURİYELİ GÖÇÜNE İLİŞKİN DÜŞÜNCELERİ

Sırpların Suriyeli göçüne ilişkin düşüncelerin kapsamındaki bulgulara bu bölümde yer verilmiştir. Burada bulgular verilirken, Suriyeliler hakkında Sırpların düşünceleri, Suriyelilerin Sırbistan'a entegrasyon durumlarına ilişkin düşünceler, Sırpların Suriyeliler geldikten sonraki güvenlik algıları, Sırpların Sırbistan'a daha önceki yıllarda gelen mülteciler hakkındaki düşünceleri ve son olarak Sırpların dini inançları bağlamında Suriyelilere bakışı alt başlıklar halinde verilmiştir.

5.1.1 Sosyo-Demografik Bulgular

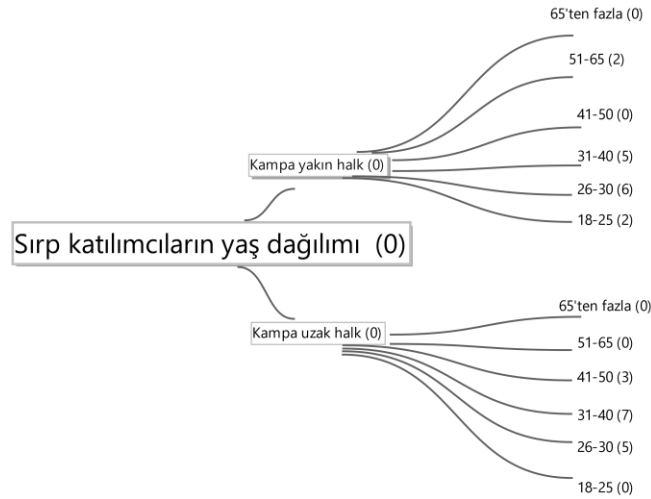
Bu alt bölümde, Sırp katılımcıların medeni durumları, çocuk sahibi olup olmadıkları, eğitim durumları, çalışma durumları ve gelir durumları konusunda memnuniyetleri ile ilgili bulgular gösterilmektedir.

Sırp katılımcıların cinsiyet dağılımına bakıldığında merkez alanında yakın olan 15 katılımcıdan 7'si kadın, 8'i erkektir. Merkez alanına uzak yaşayan Sırp katılımcılardan ise 6 kadın, 9 erkektir.

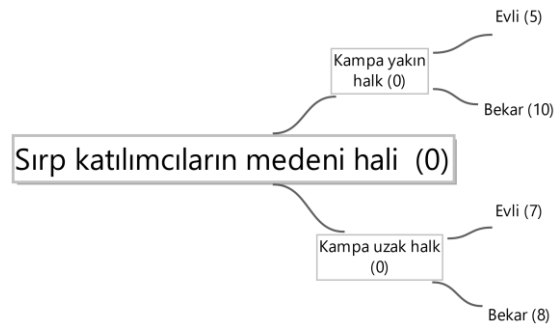
Şekil 1. Sırp katılımcıların cinsiyeti

Sırp katılımcıların yaş dağılımı ise şu şekildedir: Merkez alanına yakın katılımcıların içinde en fazla katılımcı (6) 26-30 yaş grubuna aittir. 5 katılımcı 31-40 yaş grubuna, 2 katılımcı 18-25 yaş grubuna ve 1 katılımcı 51-65 grubuna aittir. Merkez alanına uzak olan katılımcılarda ise en fazla katılımcı (7) 31-40 grubuna aittir. 5 katılımcı 26-30 gruba ve 3 katılımcı 51-65 gruba aittir.

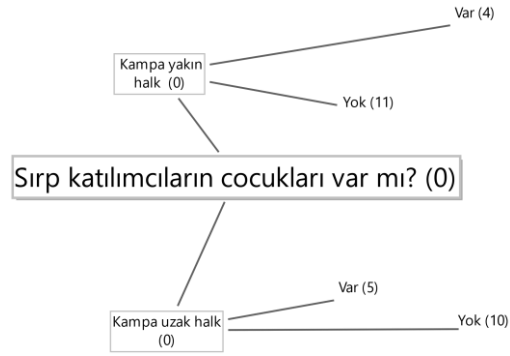
Şekil 2. Sırp katılımcıların yaş dağılımı

Sırp katılımcıların medeni hali dağılımı ise şu şekildedir: Merkez alanına yakın katılımcılardan 10 katılımcı bekar, 5 katılımcı evlidir. Merkez alanına uzak olan katılımcılardan 7 katılımcı evli ve 8 katılımcı bekar.

Şekil 3. Sırp katılımcıların medeni hali

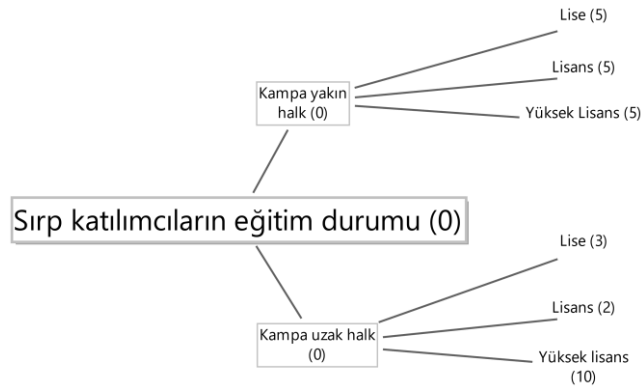
Sırp katılımcıların kaç çocuğa sahip olduğunun dağılımı ise şu şekildedir: Merkez alanına yakın katılımcılardan 10'u bekar, 11 katılımcının ise çocukları vardır, 4 katılımcının çocukları yoktur. Merkez alanına yakın katılımcılardan 10 katılımcı bekar, 10 katılımcının çocuğu yok ve 5 katılımcın çocukları vardır.

Şekil 4. Sırp katılımcıların çocukları var mı?

Evet diyen KY7. katılımcı şu şekilde ifade etmiştir: “Evet, iki çocuğum var. Bizimle oturuyorlar.”

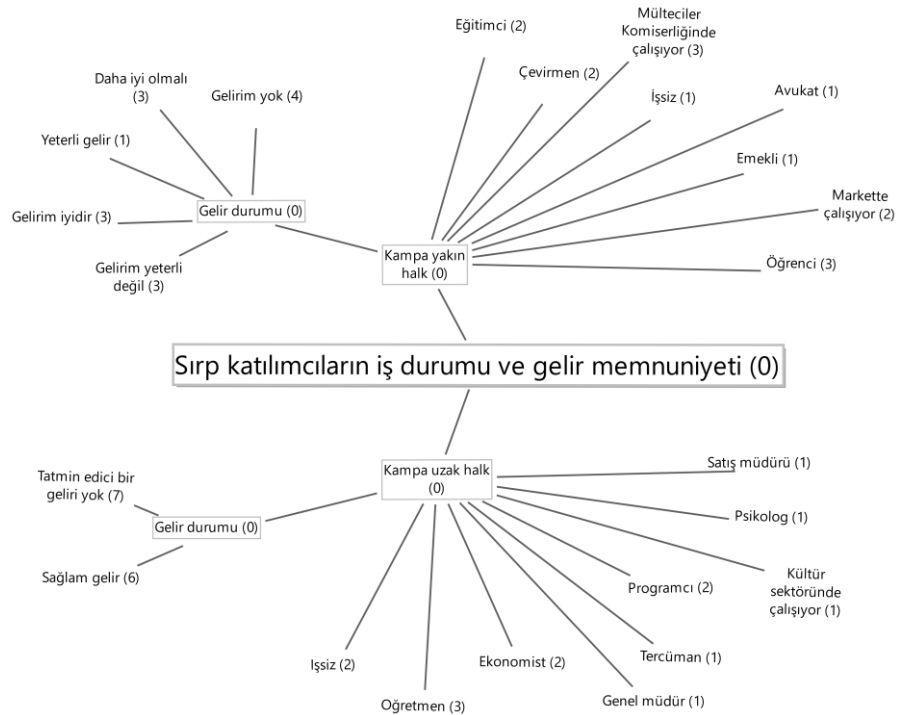
Sırp katılımcıların eğitim durumu dağılımı ise şu şekildedir: Merkez alanına yakın katılımcılardan 10 katılımcı bekar, 5 katılımcı liseden, 5 katılımcı yüksek lisanstan ve 5 katılımcı lisanstan mezun olmuştur. Merkeze uzak olan Sırp katılımcılardan 10 katılımcı yüksek lisanstan mezun olmuş, 3 katılımcı lise ve 2 katılımcı lisans eğitimi almıştır. Tüm katılımcıların %50'si Yüksek Lisans, %23,3'ü Lisans ve %26,7'si sadece lise mezunudur.

Şekil 5. Sırp katılımcıların eğitim durumu

Sırp katılımcıların iş durumu dağılımı ise şu şekildedir: Merkeze yakın olan katılımcılardan 3 katılımcı Mülteciler Komiserliği'nde çalışmakta, 3 katılımcı öğrenci, 2 katılımcı markette çalışmakta, 2 katılımcı çevirmen olarak çalışmaktadır. 2 katılımcı eğitimci, 1 katılımcı avukat, 1 katılımcı işsiz ve 1 katılımcı emeklidir. Merkeze uzak olan katılımcılardan 3 katılımcı öğretmen, 2 katılımcı ekonomist, 2 katılımcı programcı,

2 katılımcı işsiz, 1 katılımcı psikolog, 1 katılımcı tercüman ve 1 katılımcı kültür sektöründe çalışmaktadır.

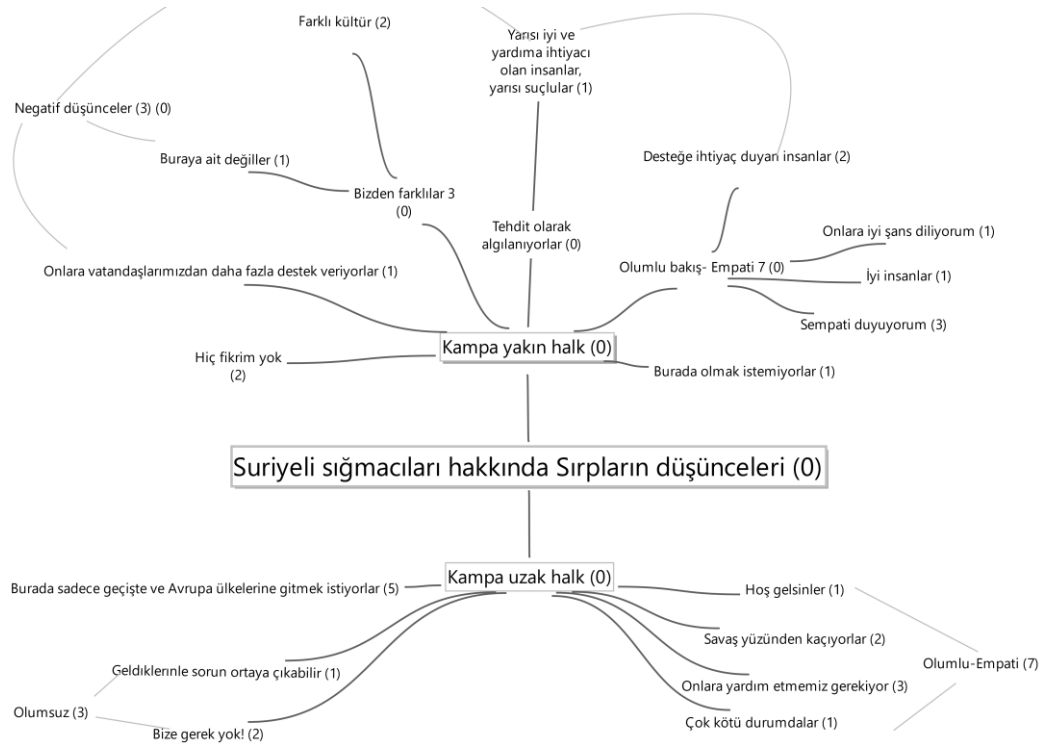

Şekil 6. Sırp katılımcıların iş durumu ve gelir durumlarından memnuniyetleri

Sırp katılımcıların gelir durumundan duydukları memnuniyetlerin dağılımı ise şu şekildedir: Merkeze yakın olan 4 katılımcının hiç geliri olmadığını (öğrenciler ve işsiz olan), 3 katılımcı gelirinin iyi durumda olduğunu (öğretmen ve MK’de çalışanlar), 3 katılımcı gelirinin daha iyi olması gerektiğini ifade etmiştir (çevirmenler). 3 katılımcının geliri yeterli değildir (avukat ve markette çalışanlar) ve 1 katılımcının geliri yeterlidir (emekli). Merkeze uzak olanlardan 6 katılımcı gelirinin sağlam olduğunu ve 7 katılımcı gelirinin tatmin edici olmadığını söylemiştir.

5.1.2 Sırp katılımcıların Suriyeliler hakkındaki düşünceleri

Bu başlık altında Suriyeliler hakkında Sırp katılımcıların düşünceleri konusundaki bulgular verilmiştir.

Şekil 7. Suriyeliler hakkında Sırpların düşünceleri

Sırpların Suriyeliler konusundaki düşüncelerini öğrenmek amacı ile “Sırbistan’daki Suriyeli sığınmacılar hakkında ne düşünüyorsunuz” sorusuna merkez alanına yakın ve uzak yaşayan Sırpların verdikleri cevaplar aşağıdaki şekilde temalaştırılmıştır.

Merkez alanına yakın Sırplardan 3 katılımcı sempati duyduğunu, 2 katılımcı Suriyelilerin farklı kültüründen geldiğini, 2 katılımcı hiç fikri olmadığını ve 2 katılımcı Suriyelilerin desteğe ihtiyacı olduğunu belirtmiştir. Bu katılımcılardan empati duyduğunu belirten KY6 katılımcı düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Göç sorununun, Batılı güçlerin yüzbinlerce kişinin daha iyi yaşam arayışı içinde bırakmalarına neden olan siyasi kargaşasının bir sonucu olduğunu düşünüyorum. Savaştan kaçarak ülkemizden geçtiler ya da burada kaldılar. Bu insanlara yardımseverlikle bakıyorum. Kaderlerine sempati duyuyorum, çünkü bizler de 90’lı yıllarda benzer bir durumdaydık, kendi topraklarımızdan atıldık, Hırvatistan’dan kaçtık ve Kosova’daki Sırp sorunumuz bugüne kadar kaldı. Dolayısıyla, göçmenlerin çevremiz veya diğer insanlar için bir sorun veya tehlike oluşturduğunu sanmıyorum. Bunlar mevcut siyasi duruma zarar vermeyen masum insanlar.”

Suriyeliler farklı kültüre ait olduğunu düşündüğü belirten katılımcılardan KY8 katılımcı düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Bence kültürümüze çok az uyumlular. Kültürlerine ve dinlerini yok saymaları gerektiğini düşünmüyorum, ancak kültürümüzü anlamaya ve tabii ki buna uygun bir düzeyde uyum sağlamaya çalışmaların gerektiğini düşünüyorum.”

Suriyelilerin desteğe ihtiyacı olan insanlar olduğunu düşünen KY12 katılımcı şöyle anlatmıştır:

“Bence mültecilere yardım edilmelidir, fakat göçmen sayısını sınırlamak gereklidir, çünkü ülkemiz bizim vatandaşlarımıza bile yardım edemiyor.”

Ayrıca izole görüşler vardır:

“Yarısı iyi ve yardıma ihtiyacı olan insanlar, yarısı suçlular”, “Onlara vatandaşlarımızdan daha fazla destek veriyorlar”, “İyi insanlar”, “Onlara iyi şans diliyorum” ve “Buraya ait değiller”.

Kampa uzak olan Sırbistan'ın ülkesindeki Suriyeliler hakkında düşünceleri ise şu şekilde ayrılmıştır: 5 katılımcıya göre Suriyeliler Sırbistan'ı sadece geçiş ülkesi olarak görüyorlar, aslında başka Avrupa ülkelerine gitmek istiyorlar. 3 katılımcı Suriyelilere yardım edilmesi gerektiğini düşünüyor. 2 katılımcıya göre Suriyeliler savaş yüzünden ülkelerinden kaçmıştır. 2 katılımcı Suriyelileri ülkesinde istemiyorlar. 1 katılımcı Suriyelilerin gelmesi ile birlikte sorun ortaya çıkabildiğini düşünüyor. 1 katılımcı Suriyelilerin çok kötü durumda olduğunu düşünüyor ve 1 katılımcı Sırbistan 'da mültecilerin kabul edildiğini söylüyor. Bu katılımcılardan Suriyeliler başka Avrupa ülkelerine gitmek istediğini belirten katılımcı A13 bu konuda şöyle bahsetmiştir:

“Onlarla sık sık karşılaşmıyorum ama onları görünce dikkatimi çekiyorlar. Özel bir fikrim yok, sanırım Sırbistan'ı yalnızca transit ülke olarak kullanıyorlar.”

Suriyelilere yardım etmeleri gerektiğini düşünen katılımcı A12 bu konuda şu ifadeleri kullanmıştır:

“Acımasızlık ve talihsizlikler, vatanlarının dışında barış ve güvenlik aramaya zorlamıştır ve temel yaşam koşullarına ulaşmak için onlara mümkün olan tüm

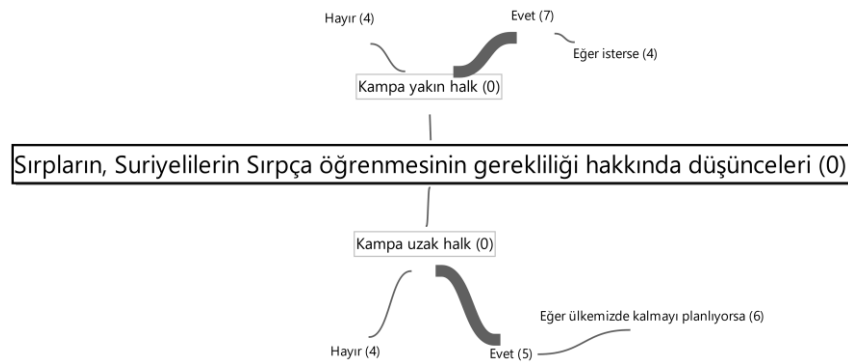
yollarla yardım etmeliyiz ve bu ülkede kalmak istiyorsa, onların toplumun ayrılmaz bir parçası olmasına izin verilmeli.”

Suriyelilerin savaş yüzünden ülkelerinden kaçtığını söyleyen katılımcı A10 bu konuda fikirlerini şöyle dile getirmiştir:

“Bu konuda belirli bir düşüncem yok, kesinlikle istedikleri için burada değiller, birçoğu savaş yüzünden kaçıyorlardı.”

Suriyelilerin geldiklerinde sorun ortaya çıkabildiğini düşünen katılımcı A3 bu konuda şu açıklamayı yapmıştır:

“Açıkçası, göçmenlere karşı biri değilim çünkü Sırbistan onların sadece geçtiklerin transit ülkedir. Fakat, sorun ortaya çıkabilir, çünkü onlarla birlikte bizim ülkemize ve Avrupa'daki diğer ülkelere aşırı derecede tehlikeli olan teröristler girebilir.”

Şekil 8. Sırpların, Suriyelilerin Sırpça öğrenmesi gerekliliği hakkında düşünceleri

Suriyelilerin Sırpça öğrenmeleri konusunda merkeze yakın ve uzak Sırplar “Suriyeliler Sırpça öğrenmeli mi?” sorusuna merkeze yakın ve uzak Sırplar düşüncelerini şu şekilde temalaştırılmıştır:

Kampa yakın olanlardan 11 katılımcı Suriyelilerin Sırpça öğrenmesi gerektiğini; katılımcılardan 4’ü bu durumun Suriyelilerin isteğine bağlı olduğunu; 4 katılımcı Suriyelilerin Sırpça öğrenmemesi gerektiğini düşünmektedir. Bu katılımcılardan evet diyen KY2 katılımcı konu hakkında şu yorumda bulunmuştur:

“İyi olur. Dil bildikçe onlar için hayat daha kolay hale gelir.”

Sırpça öğrenmek Suriyelilerin isteğine bağlı diyen katılımcı KY6 şöyle söylemiştir:

“Yaşadıkları ülkenin dilini öğrenmek, o topluma entegrasyonun önemli bir parçasıdır. Eğer burada kalmaya karar verdilerse, dil öğrenmenin sadece okuldaki öğrenciler için değil, aynı zamanda yaşamları ve insanlarla normal bir şekilde birlikte çalışma ve yaşama becerileri için de gerekli olacağına inanıyorum.”

Kampa uzak olan Sırp'lar ise şu düşüncelere sahiptirler: 11 katılımcıya göre Suriyeliler Sırpça öğrenmelidir; 6 katılımcıya göre sadece Sırbistan'da kalmayı planlıyorsa dili öğrenmelidir; 4 katılımcıya göre Suriyeliler Sırpça öğrenmek zorunda değildir. Bu katılımcılardan Suriyelilerin eğer Sırbistan'da kalmayı planlıyorsa Sırpça öğrenmesi gerektiğini belirten A13 fikrini şu şekilde ifade etmiştir:

“Umarım Sırbistan'ı bir geçiş ülkesi olarak kullanırlar. Bu nedenle Sırpçaya ihtiyaçları olmadığını düşünüyorum. Sırbistan'da kalmaya karar veren az sayıda kişi, hayatlarını kolaylaştırmak için dili öğrenmelidir.”

Bu konuda hayır diyen A6 şöyle bahsetmiştir:

“İstiyorlarsa öğrenebilirler, ancak benim görüşüm burada kalıp Sırpça öğrenmemeleri gerektiği yönünde. Dillerini, geleneklerini, kültürlerini kendi ülkelerinde veya başka bir yerde öğrenmeli ve korumalıdır!”

Kampa yakın olan ve merkeze uzak olan Sırp'ların Suriyeliler ile teması olanları ise fikirlerini aşağıdaki cevaplarında belirtilmiştir.

Kampa yakın Sırp'ların Suriyeliler ile teması olduğu konusunda 13 katılımcının Suriyeliler ile teması olmuş, 2 katılımcının Suriyeliler ile teması olmamıştır. Bu katılımcılardan

Suriyeliler ile teması olduğunu belirten katılımcı KY10 deneyimini şu şekilde ifade etmiştir:

“Bir sığınmacı bana yaklaştı ve bir ATM'nin yanında para istedi. Bir keresinde, bazı sığınmacılar pek de uygun olmayan birkaç soru sormuşlardı. Başka bir seferde, bir beyefendi nazikçe bana otobüste oturacağı yeri vermek istemişti.”

Suriyeliler ile teması olmayan KY8 katılımcı düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Belgrad'da birkaç kez bulundum ve parkta ve otobüs terminalinde doktorların onlara yardım ettiği yüzlerce sığınmacı gördüm. Onlarla doğrudan temasım olmadı. Bu insanlar mutsuz, bitkin ve kötü bir psikolojik durumda görünüyordular ki bu anlaşılabilir bir durum”.

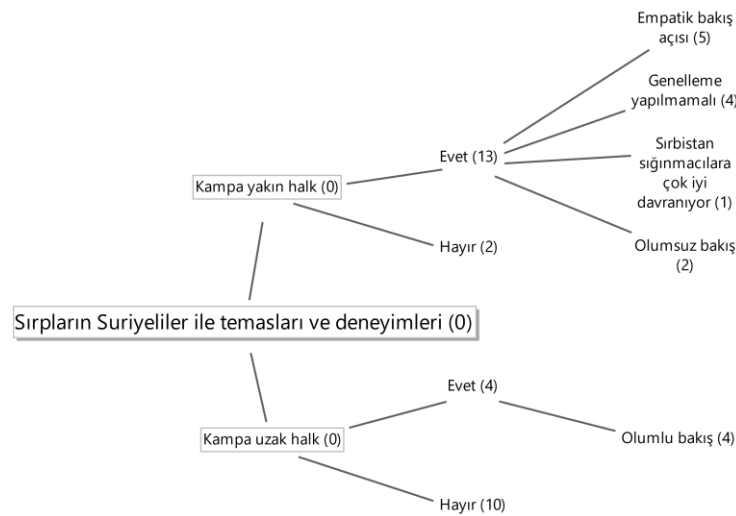
Kampa uzak olan Sırpların Suriyeliler ile teması olduğunu şu şekilde belirtilmiştir: 10 katılımcının Suriyeliler ile teması olmamış, 4 katılımcının Suriyelilerle teması olmuştur. Bu katılımcılardan

Hayır diyen A1 katılımcı bu konuda şu yargıda bulunmuştur:

“Hayır. İlk başta onları sokakta görüyordum ama şimdi yoklar.”

Evet diyen katılımcı A13 bu konuyu şöyle anlatmıştır:

“Evet, bir tanıdığım var. Novi Sad'da kardeşiyle birlikte yaşıyor, ikisinin de düzenli işleri var ve ortama ayak uydurmaya çalışıyorlar.”

Şekil 9. Sırpların Suriyeliler ile temasları ve deneyimleri

Suriyelilerin Sırbistan’da kalıcı olmaları konusunda merkeze yakın olan ve uzak olan Sırpların düşünceleri şu şekilde belirtilmiştir:

Kampa yakın olanlardan 7 katılımcıya göre Suriyeliler Sırbistan’da kalmak istelerse topluma entegre olmalıdır; 4 katılımcı Suriyelilerin kalmalarına karşıdır; 1 katılımcı Suriyelilerin Sırbistan’da kalmak istemediğini düşünmektedir. 1 katılımcıya göre

Suriyeliler ülkesinde kalabilirler ama kimin kalacağını seçilmesi gerekmektedir. 1 katılımcının düşüncesi onların ne kadar kalacaklarına bağlıdır. Bu katılımcılardan

Suriyeliler topluma entegre olmalı diyen KY6 katılımcı şu ifadeleri kullanmıştır:

“Geçmişte birçok göçe tanık olduk ve diğer uluslarla karıştık. Biz de Avusturya, Almanya ve Amerika'ya çok sayıda göç ettik. Sırbistan'daki diğer göçmenlere karşı değilim, dahası, burada bu kadar hoşnutsuzluk içinde yaşamamanın yanı sıra, küçük ülkemden bazılarının iyi bir sığınak ve beladan kaçış noktası yapmış olmasından mutluluk duyuyorum. Belki de ülkemizi yaşadığımız yerden daha fazla takdir etmeye başlayacağız, çünkü başkaları için iyiyse, neden bizim için hiç iyi değil?”

Suriyelilerin kalmalarına karşı olan KY11 katılımcı bu fikrini şu şekilde ifade etmiştir:

“İçinde bulunduğumuz koşullar göz önüne alındığında, buranın onlar için doğru yer olduğunu düşünmüyorum. Vatandaşlarımızın çoğu geçim sıkıntısı çekiyor.”

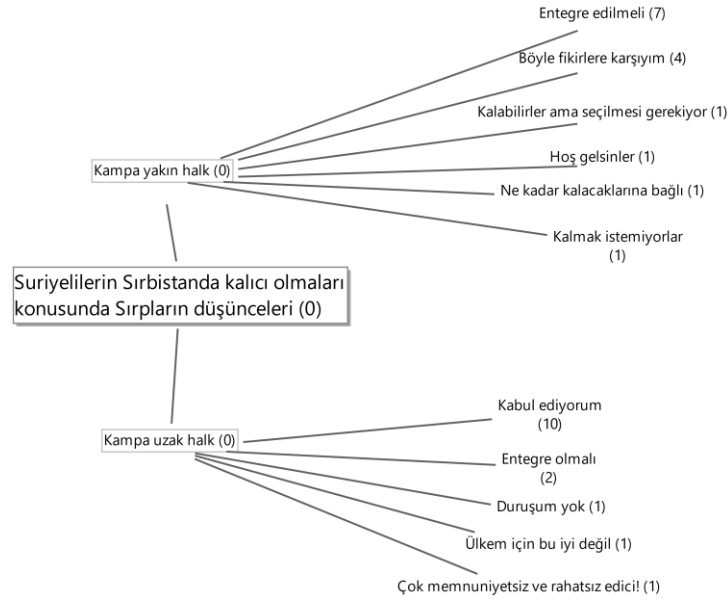
Kampa uzak olan Sırpların Suriyelilerin Sırbistan'da kalıcı olmaları konusunda düşünceleri ise şu şekildedir: 10 katılımcı Suriyelileri kalıcı olarak kabul edeceklerini söylemiş; 2 katılımcı Suriyelilerin Sırbistan toplumuna entegre olması gerektiğini düşünmüş; 1 katılımcı bu fikirden çok rahatsız olmuş;. 1 katılımcı Suriyelilerin kalmasının Sırbistan için iyi olmadığını düşünmüştür. 1 katılımcının ise bu konuda bir duruşu yoktur. Bu katılımcılardan

Suriyelileri kalıcı olarak kabul edeceğini söyleyenlerden katılımcı A1 şu ifadeleri kullanmıştır:

” Bir şekilde çevreye uyum sağladıkları ve benim hayatımı ve ülkemdeki huzuru bozmadıkları sürece burada kalmalarına karşı değilim.”

Suriyelilerin Sırbistan topluluğuna entegre olması gerektiğini düşünen katılımcı A12'nin yaklaşımı şu şekildedir:

“Sırp vatandaşlarının tüm haklarına sahip olmak için toplumun ayrılmaz bir parçası olmalı ve kendilerini kabul eden ülkeye tam saygı göstermeleri gerekiyor.”

Şekil 10. Suriyelilerin Sırbistan’da kalıcı olmaları konusunda merkeze yakın olan ve merkeze uzak olan Sırların düşünceleri

Merkeze yakın ve uzak olan Sırlara göre hangi işlerin Suriyeliler için daha uygun olduğu sorusuna yanıtları aşağıda belirtilmiştir:

Merkeze yakın olan Sırlardan bu soruya 9 katılımcı Suriyeliler onların eğitim seviyesine göre bir iş bulması gerektiğini düşünmektedir. Bu gruptan katılımcı KY6 şu ifadelerle fikrini açıklamıştır:

“Yüksek eğitilmiş Göçmenler kesinlikle öncelikle İngilizce ve ardından Sırpça kurslarını geçerek, burada işlerini yapmalarına mümkün olacaktır. Başkaları, öncelikle dil engeli sorununu mümkün olduğunca çözmeye kendilerini adanmak zorunda kalacaklar ve bundan sonra yaptığımız kadar çok şey yapabiliyor olacaklardır. Sonuçta, meslek birinin Çin, Suriye ya da Sırbistan'dan olduğuna göre mi seçilir?! Halkımızın birçoğu dünyada başarılı uzmanlar haline geldi ve tam tersi de yaşandı.”

2 katılımcı göçmenler için uygun bir iş olmadığını düşünmektedir. KY3 katılımcı şöyle söylemiştir:

“Yerli halk için Sırbistan'da yeterli iş bulunmadığından, göçmenler için uygun bir iş yok.”

1 katılımcı Suriyeliler için el sanatları yapmanın uygun olduğunu söylemiştir; KY4 katılımcı:

”Onların ahşap işleri için yetenekli olduklarından tüm el sanatları uygundur.”

Katılımcı KY13 işsizlikten dolayı Sırplar için bile iş olmadığını düşünmektedir:

“İşsiz ve yoksulluk içinde olan çok sayıda vatandaşımız var. Bana göre, vatandaşların hiçbir şeyi yokken sığınmacıları (AB tarafından günlük 10 Euro'luk yemek ve barınma masrafları karşılanan) istihdam etmek son derece yanlış olacaktır.”

1 katılımcıya göre mülteciler çalışmak istememektedir. Katılımcı KY7 şu şekilde ifade etmiştir:

“Çalışmaya istekli oldukları izlenimi edinmedim.”

Kampa uzak olan Sırpların Suriyelilerin uygun işi konusunda düşünceleri ise şu şekilde sınıflandırılmıştır:

7 katılımcıya göre Suriyeliler eğitimlerine uygun olan işler yapabilirler. 5 katılımcı Suriyelilerin herhangi bir iş yapabildiğini düşünüyor. 1 katılımcıya göre fiziksel işler gibi bir iş yapabilirler. 1 katılımcı Suriyelilerin evden çalışması gerektiğini düşünüyor. 1 katılımcının bu konuda fikri yok. Bu katılımcılardan

Suriyelilerin eğitimlerine uygun olan işler yapabileceğini düşünen katılımcı A6 bu konuda şu açıklamayı yapmıştır:

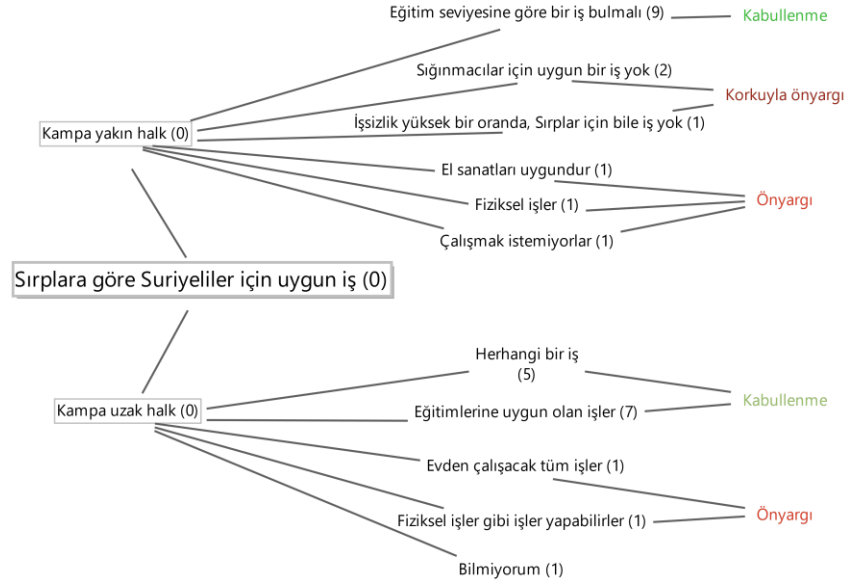
“Eğitildikleri tüm işleri tahmin ediyorum! Ancak bir şey yapacaklarını sanmıyorum, başkalarının hesabına yaşıyorlar!”

Suriyelilerin herhangi bir iş yapabildiğini düşünen katılımcı A2 bu konuyu şu şekilde ifade etmiştir:

“Onlar nitelikli oldukları herhangi bir iş yapabilirler.”

Suriyelilerin fiziksel iş yapabildiğini söyleyen A3 katılımcı bu konudan şöyle bahsetmiştir:

“Oh, zor bir soru çünkü Sırbistan'da yüksek işsizlik oranı yüzünden vatandaşlarımız için bir çalışma ortamı yok, ama örneğin şehir temizliği, inşaat gibi fiziksel işler yapabilirler.“

Şekil 11. Sırlara göre Suriyeliler için uygun iş

Suriyelilerin kaldıkları yerler konusunda (kamp alanı, baraka, kira, kendi evi gibi) merkeze yakın ve uzak olan Sırların düşünceleri aşağıda belirtilmiştir:

8 katılımcı Suriyelilerin kaldıkları yerlerin iyi olduğunu; 4'ü kötü olduğunu düşünmektedir ve 3 katılımcı bu konuda bilgisinin olmadığını ifade etmiştir.

Suriyelilerin kaldıkları yerler iyi olduğunu düşünen KY6 katılımcı şöyle söylemiştir:

“Preševo, Bujanovac, Vranje, Belgrad ve Šid'deki mülteci kabul merkezlerini biliyorum. Buralarda günde üç öğün yemek veriliyor. İki öğün yemek pişiriliyor ve dini alışkanlıklarına ve geleneklerine saygı gösteriliyor. Kutsal Ramazan ayı boyunca, oruç tutan tüm inananların geleneklerine saygı göstermek mümkündür. Göçmenler için konaklama yerlerinin çoğu yenilenmiş fabrikalar, moteller veya sosyal hizmet merkezleridir. Bazı merkezlerde mahremiyeti olmayan odalar da bulunmaktadır. Bazen çocuklar tanımadıkları yetişkinlerle aynı odayı paylaşmaktadır. Hijyen veya sıhhi tesislere yeterli erişim için koşullar yetersizdir. Daha az sayıda çocuk koruyucu ailelerin yanına yerleştirilmektedir ki bunun çok iyi bir hamle olduğu kanıtlanmıştır.”

Kötü diyen katılımcı KY3 şöyle anlatmıştır:

“Benim şehirimde, göçmenler eski bir barakada ve bir otelde oturuyorlar; bunlar en başta fena değildi, fakat daha sonra kaldıkları süre boyunca onlar tarafından mahvedildi.”

Bu konuda merkeze uzak olan Sırpların düşünceleri ise şu şekilde sınıflandırılmıştır. Sırbistan’da Suriyeliler genelde sığınma merkezlerinde kalmaktadır. 7 katılımcı Suriyelilerin kaldığı yerlerin iyi olduğunu düşünmektedir. 6 katılımcı bu konuda yeterince haberdar değildir. 2 katılımcıya göre sığınma merkezleri sadece geçici bir çözümdür.

Suriyelilerin kaldığı yerlerin iyi olduğunu düşünen katılımcılardan A3 bu konudan şu şekilde bahsetmiştir:

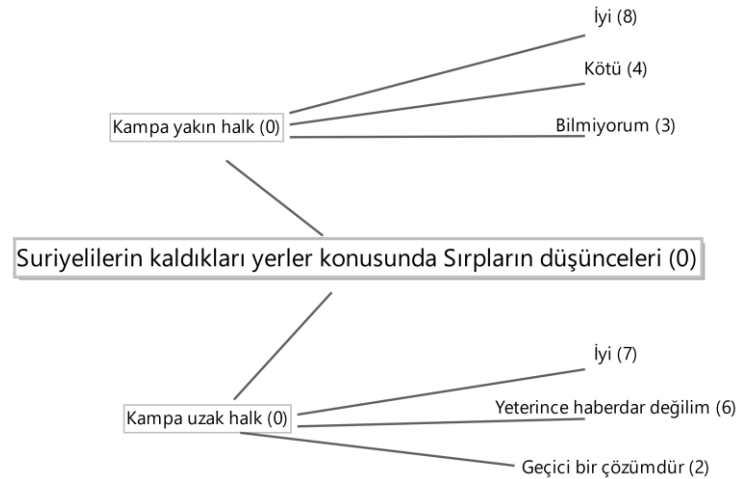
“İyi. Normal bir yaşam için yeterli şartlara sahip olursa, bunun tamamen kabul edilebilir bir konaklama şekli olduğunu düşünüyorum. Bu iyi hijyenik koşulları, soğuk olduğu zaman sıcaklığı ve normal yaşamı gerektiren konforun geri kalanı anlamına gelir.”

Bu konuda yeterince haberdar olmadığını söyleyen katılımcılardan A11 şöyle bir ifade kullanmıştır:

“Nerede olduklarını bilmiyorum, ancak konaklama kalitesi ve türü, Sırbistan'daki kalış sürelerine bağlı olmalıdır.”

Sığınma merkezlerinin sadece geçici bir çözüm olduğunu söyleyenlerden katılımcı A4 şu şekilde ifade etmiştir:

“O sadece geçici bir çözüm olabilir, ancak sokaklarda dolaşan insanlardan daha insancıldır.”

Şekil 12. Suriyelilerin kaldıkları yerler konusunda merkeze yakın ve uzak olan Sırpların düşünceleri

“Sırpların Suriyeli mültecilerle ilgili düşünceleri nelerdir?” ve “Zaman içinde değişir mi?” sorularına aşağıdaki cevaplar verilmiştir.

Kampa yakın olanlardan 6 katılımcıya göre Sırplar Suriyeliler konusunda olumsuz düşüncelere sahiplerdir. 4 katılımcı Sırpların tanımlanmamış düşüncelere sahip olduğunu düşünmektedir. 2 katılımcıya göre Sırplar Suriyeliler hakkında olumlu düşünmektedirler. 1 katılımcı Sırpların düşüncelerinin medyaya göre değiştiğini söylemiştir. 1 katılımcı bu konu hakkında hiçbir şey bilmediğini ifade etmiştir. 1 katılımcıya göre Sırbistan’da kapasitelerden daha fazla göçmen vardır. 1 katılımcı Sırpların tutumlarının karışık olduğunu söylemiştir.

Sırplar Suriyeliler konusunda olumsuz düşüncelere sahip olduğunu söyleyen katılımcılardan katılımcı KY7 bu konuda düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Yaşam ve gelirle ilgili genel memnuniyetsizlik, sanırım halkın göçmenlere karşı tutumuna yansıyor, olumlu değildir.”

Sırpların olumlu düşünceleri sahip olduğunu diyen katılımcılardan KY6 fikrini şöyle açıklamıştır:

“Nüfusumuzun çoğu mülteciler hakkında olumlu bir görüşe sahiptir ve bu, pek çok kişinin savaş etkilen insanlara yiyecek, giyecek ve hatta geçici konaklama teklif etmesi ile desteklenmektedir. Elbette, insanların dışarıdan gelmesini her zaman karşılayacak az sayıda insan olacak, ancak bu normal bir tepki.”

Sırp'ların düşünceleri medyaya göre değiştiğini belirten katılımcı KY10 bu konudan şu şekilde bahsetmiştir:

“Medyaya bağlı. Birçoğuna bilgi verilmiyor. Birçok kişi göçmenlere yardım ediyor, ancak mültecilerden korkanlar da var.”

Kampa uzak olan Sırp katılımcılardan 3 katılımcıya göre insanlar Suriyelilere sempati duymaktadır. 3 katılımcı Sırp'ların olumlu düşünceleri olduğunu düşünmektedir. 3 katılımcının bu konuda fikri yoktur. 3 katılımcıya göre Sırp'ların düşünceleri zaman içinde değişmemektedir. 2 katılımcının Sırp'ların Suriyeliler konusunda olumsuz düşünceleri olduğunu söylemiştir. 1 katılımcı Sırp'ların çoğunun ırk ve din farklılıkları ile sorununun olduğunu düşünmektedir.

İnsanların Suriyelilere sempati duyduğunu belirten katılımcılardan A12 şu şekilde ifade etmiştir:

“Çoğu Sırp, göçmenlerle sempati besliyor çünkü tarihimizde sürgün, mülteci ve sınır dışı olayları yaşadık. Az sayıdaki Sırp'lar, İslam dünyasındaki her şeye itiraz ediyor, korkuyor ve nefret ediyor. İslam ile ilgili her şeye rağmen tehlike görölüyor. Bu insanlar azınlıktadır, ancak genellikle çok sesleri çok güdür.”

Sırp'ların olumlu düşünceleri olduğunu düşünen katılımcılardan A3 bu konudan şöyle bahsetmiştir:

“Bence tutumu da olumludur, Sırbistan sakinleri ile göçmen arasında herhangi bir olay olduğunu duymadım.”

Sırp'ların düşünceleri zaman içinde değişmediğini söyleyenlerden katılımcı A1 bu konudaki fikrini şu şekilde izah etmiştir:

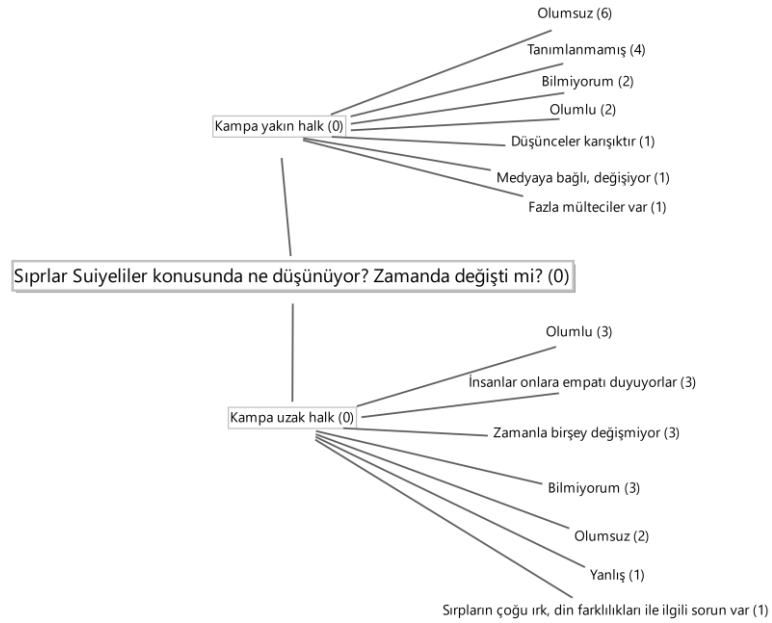
“Göçmenlerin büyük dalgalanmalarından ötürü Sırbistan'daki kişilerin güvenlik konusundaki endişelerini artırmadığını ve varışlarından önce olduğu kadar normal yaşadığını düşünüyorum.”

Sırp'ların Suriyeliler konusunda olumsuz düşünceleri olduğunu söyleyen katılımcılardan A9 şöyle söylemiştir:

“Olumsuz, daha da kötüye gidiyor.”

Sırların çoğunu ırk ve din farklılıkları ile sorunu olduğunu düşünen katılımcı A4 soruyu şu şekilde cevaplamıştır:

“Sırların büyük çoğunluğunun genellikle ırk, din veya cinsel doğası farklılıkları ile ilgili bir sorunu var.”

Şekil 13. Sığınma merkezine yakın ve uzak olan Sırların ülkelerindeki insanların Suriyeliler hakkındaki görüşlerine ilişkin

Merkeze yakın ve uzak olan katılımcıların Sırların Suriyelilere nasıl davrandığını hakkında düşünceleri şu şekilde sınıflandırılmıştır:

Merkeze yakın olanlardan 6 katılımcı Sırların Suriyelilere iyi davrandığını düşünmektedir. Davranışın kişiden kişiye değiştiğini belirten 3 katılımcı vardır. 2 katılımcı Sırların Suriyelilerden kaçmaya çalıştığı düşünmektedir. 1 katılımcıya göre Sırlar ve Suriyeliler arasında kişilerarası saygı vardır. 1 katılımcı herkesin kendi işlerine baktığını düşünmektedir. 1 katılımcının bu konuda fikri yoktur.

“İyi” diyen katılımcılardan KY6 bu konuda şu ifadeleri kullanmıştır:

“Sırların büyük çoğunluğunun göçmenlere karşı olumlu bir tutum içinde olduğunu düşünüyorum. Ellerinden gelen en iyi şekilde onlara yardım etmeye hazırlar.”

Kişiden kişiye değişir diyen katılımcılardan KY9 bu soruya şöyle cevap vermiştir:

“Her türlü davranış vardır, bu kişiye ve duruma bağlıdır.”

Sırpların Suriyelilerden kaçınmaya çalıştığı söyleyenlerden katılımcı KY3 fikrini şu şekilde ifade etmiştir:

"Çoğunlukla onları görmezden geliyor ve onlardan kaçınmaya çalışıyorlar."

Kampa uzak olan Sırpların düşüncelerine bakıldığında ise 6 katılımcı Sırpların Suriyelilere karşı davranışı olumlu olduğunu düşünmektedir. 3 katılımcı bu konuda hiçbir şey bilmediğini ifade etmiştir. 2 katılımcı Suriyelilerin Sırplardan kötü tepki aldıklarını düşünmektedir. 1 katılımcıya göre Sırpların davranışı duruma göre değişmektedir. 1 katılımcı Sırpların Suriyelilere davranışını insanlık dışı olarak görmektedir. 1 katılımcıya göre Sırpların Suriyelilere karşı stereotipleri vardır. 1 katılımcı iletişim olmadığını söylemiştir.

Sırpların Suriyelilere karşı davranışının olumlu olduğunu ifade eden katılımcılardan A5 bu konuda şu ifadeyi kullanmıştır:

“Olumlu. Sırpların misafirperver olduğunu düşünüyorum.”

Bu konuda hiçbir şey bilmediğini diyen katılımcılardan A6 fikrini şöyle belirtmiştir:

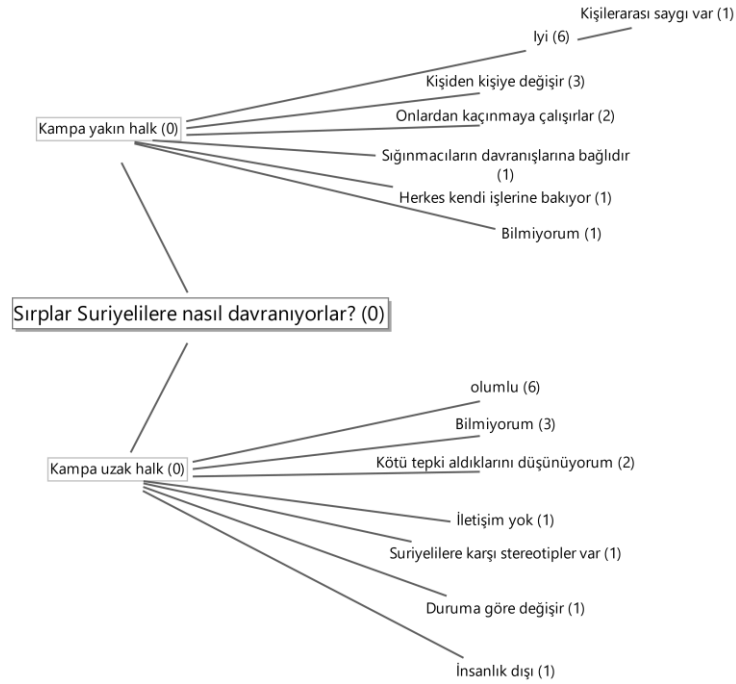
“Bilmiyorum, fakat sığınmacılara karşı daha uygar ve daha kültürel davrandıklarını varsayıyorum.”

Suriyelilerin Sırplardan kötü tepki aldıklarını düşünen katılımcılardan A1 bu konuda şu açıklamayı yapmıştır:

“Nasıl davrandıklarını bilmiyorum ama sığınma talebini reddeden çok sayıda sığınmacı nedeniyle birçoğu parkta yaşıyor ve vatandaşlar arasında hoş olmayan bir atmosfer yaratıyor. Sanırım sokakta yaşamak gibi bir tutum sergiledikleri için kötü tepki ile karşılaşıyorlar”

İletişim yok olmadığını söyleyen katılımcı A12 bu konuyu şöyle açıklamıştır:

"Burada çok fazla kişisel temas yok, çünkü sığınmacılar merkezlerde barındırılıyor. Sırlara karışmak istemiyorlar, çünkü Sırbistan onlar için sadece Batı Avrupa ülkelerine doğru bir geçiş bölgesidir.”

Şekil 14. Sırp katılımcılara göre Sırp Süryelilere karşı davranışları

5.1.3 Sırp Süryelilerin Sırbistan'a entegrasyon durumlarına ilişkin düşünceler

Kampa yakın ve uzak olan Sırp Süryelilerin "Süryeliler ayrımcılığa maruz kalıyor mu?" sorusuna düşünceleri aşağıda belirtilmiştir. Merkeze yakın katılımcılardan 7 katılımcı Süryelilerin ayrımcılığa maruz kaldığını düşünmektedir, 6 katılımcı ayrımcılığa maruz kalmadıklarına inanmaktadır. 1 katılımcının bu konuda bir yorumu yoktur. 1 katılımcı Süryelilerin belki ayrımcılığa maruz kaldığına düşünmektedir.

Evet diyen katılımcılardan KY6 bu soruya şu şekilde cevap vermiştir:

"İslam dini mensupları genelde terörizmle bütün dünyada bağlantı kuruyor; bunların birçoğunun onunla hiçbir ilgisi yok, aynı zamanda onlara daha az eğitilmiş ve ikinci sınıf vatandaşlar olarak davranıyorlar."

Hayır diyen katılımcılardan KY3 bu konuyu şu şekilde ifade etmiştir:

"Hayır, en azından kurumsal olarak değil."

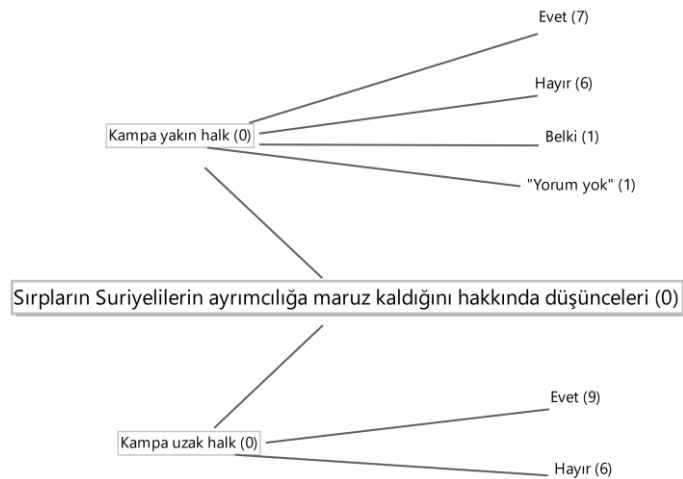
"Süryeliler ayrımcılığa maruz kalıyor mu?" sorusuna merkeze uzak olan Sırp katılımcılardan 9 katılımcı Süryelilerin maruz kaldığını; ve 6 katılımcı Süryelilerin maruz kalmadığını düşünmektedir.

Evet diyenlerden katılımcı A1 soruyu şu şekilde yanıtlamıştır:

“Evet. Ayrımcılık kuşkusuz geçerlidir, çünkü genelde dünyada dini inançları nedeniyle terör ve korku uyandırıyorlar.”

Hayır diyenlerden katılımcı A12 bu konuda şöyle bahsetmiştir:

"Macar siyasi liderlerin onlardan büyük bir saygısızlıkla bahsettiği ve onlara karşı ayrımcılık yaptığını okuduğum Subotica dışında, genellikle ayrımcılığa uğramıyorlar."

Şekil 15. Sığınma merkezine yakın ve uzak olan Sırların Suriyelilerin ayrımcılığa maruz kaldığını hakkında düşünceleri

Merkeze yakın ve uzak olan Sırların Suriyelilerin Sırbistan'a entegrasyonları konusunda düşünceleri şu şekilde sınıflandırılmıştır:

Merkeze yakınlardan 6 katılımcın Suriyelilerin Sırbistan'a entegrasyonuna karşı bir itirazı yoktur; 3 katılımcıya göre Suriyeliler yerel topluluğa entegre olmaya çalışmamaktadır. 3 katılımcı Suriyelilerin Sırbistan'da kalmak istemediğini; 1 katılımcı Suriyeliler için dinden dolayı zor entegre olduğunu düşünmektedir. 1 katılımcıya göre Sırbistan entegrasyon için o kadar gelişmiş değildir. 1 katılımcı Suriyelilerin topluma entegrasyonu kötü bir fikir olduğunu belirtmiştir.

Bu soruya “sorun yok” diyenlerden KY1 fikrini şu şekilde gerekçelendirmiştir:

“Vatandaşlarımızın birçoğu daha iyi bir yaşam aramak için çeşitli Avrupa ülkelerinde nasıl entegre olduysa, Suriyelilerin entegrasyonun da aynı şekilde burada gerçekleşmemesi için bir sebep göremiyorum.”

Suriyelilerin Sırbistan’da kalmak istemediği düşünenlerden katılımcı KY5 bu soruyu şu şekilde cevaplamıştır:

“Suriyeliler zaten burada kalmak istemiyorlar. %90’ı burada gelecek görmüyor. Gerçekten daha iyi bir yaşam isteyenler ve sığınma talep edenler buradaki yaşam biçimine entegre olmaya ve saygı göstermeye çalışır.”

Suriyeliler için dinden dolayı zor entegre olduğunu düşünen katılımcı KY15 bu konuda fikrini şöyle bildirmiştir:

“Kültürümüzün onlarındakinden çok farklı olduğunu düşünmüyorum, yüzlerce yıldır Türkler altındaydık, ancak dini farklılıklar göçü zorlaştırıyor.”

Sırbistan entegrasyon için o kadar gelişmiş değil diyen katılımcı KY13 şu açıklamayı yapmıştır:

“Bence Sırbistan’ın böyle bir entegrasyon konusunda gelişmiş sivil bilinci olduğunu düşünmüyorum. Geçtiğimiz 30 yılda hükümet göz önüne alındığında, entegrasyon geliştirmek için çalışılmıyor. Sırbistan’da kalacak olan mültecilerin entegrasyonun sonucunu zaman gösterecektir.”

Suriyelilerin Sırbistan’a entegrasyonları konusunda merkeze uzak olan Sırpların düşünceleri ise şöyledir: Bu konuda 8 katılımcı Suriyelilerin entegre olabildiğini düşünmektedir. 2 katılımcıya göre Suriyelilerin entegrasyonu iyi bir fikir değildir. 2 katılımcı devletin Suriyelilere destek vermesi gerektiğini düşünmektedir. 1 katılımcı yorum yapmamıştır. 1 katılımcıya göre entegrasyon için zaman ve proaktif bir tutum alınması gerekmektedir. 1 katılımcı Suriyelilerin Sırbistan’da kalmayı planlamadığını düşünmektedir.

Suriyelilerin entegre olabildiğini düşünen katılımcılardan A3 bu konuda şu ifadede bulunmuştur:

“Sırbistan’daki nüfusun çoğunluk yapısını, yani kültürel ve sosyal yaşamı rahatsız etmemek şartıyla özgürce entegre olsunlar.”

Suriyelilerin entegrasyonu iyi bir fikir olmadığını diyenlerden katılımcı A6 şöyle söylemiştir:

“Bunun iyi bir şey olduğunu düşünmüyorum.”

Devletin Suriyelilere destek vermesi gerektiğini düşünen katılımcılardan A10’un ifadesi şöyledir:

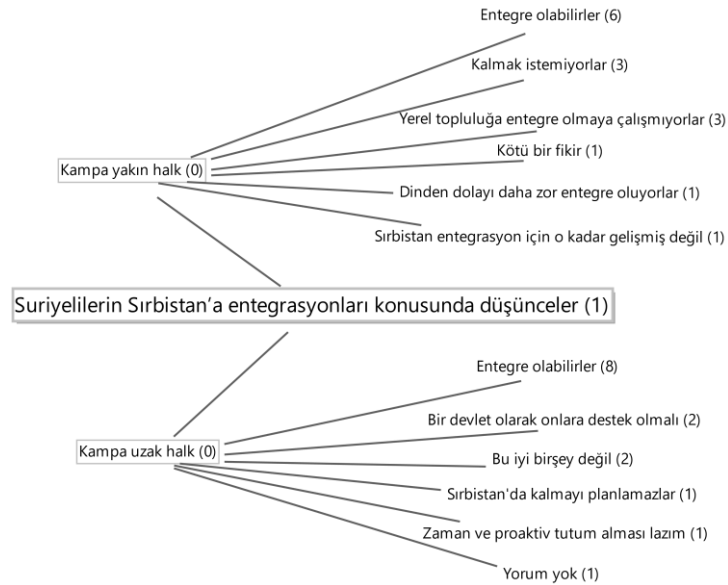
“Devlet bunun için bir program hazırlamalı ve destek sağlamalıdır.”

Entegrasyon için zaman ve proaktif bir tutum alınması gerektiğini söyleyen katılımcı A11 bu görüşü için şunu söylemiştir:

“Göçmenlerin entegrasyonu için hem kendilerinin hem de çevrenin zamanı ve proaktif tutumu gerektirir.”

Suriyelilerin Sırbistan’da kalmayı planlamadığını düşünen katılımcı A12 bu konuda şöyle bir beyanda bulunmuştur:

"Şahsen umurumda değil. Ancak bunun olmayacağından eminim, çünkü ihmal edilebilir bir sayı dışında göçmenler Sırbistan'da kalmayı planlamıyor."

Şekil 16. Sığınma merkezine yakın ve uzak olan Sırbaların Suriyelilerin Sırbistan’a entegrasyonları konusunda düşünceleri

Kampa yakın ve uzak olan katılımcıların Suriyelilerin Sırbistan’a daha iyi entegre olmak için neler yapması gerektiğini konusunda düşünceleri aşağıda belirtilmiştir.

Kampa yakın olan 8 katılımcıya göre Suriyelilerin daha iyi entegrasyonu için dili öğrenmeleri gerekmektedir. 4 katılımcı Suriyelilerin Sırp kültürü öğrenmeleri gerektiğini düşünmektedir. 2 katılımcıya göre Suriyelilerin normal bir şekilde davranmaları gerekmektedir. 2 katılımcı Suriyelilerin yerel halka açık olmaları gerektiğini düşünmektedir. 1 katılımcıya göre Suriyeliler daha iyi entegrasyon için kanunlara saygı göstermelidir. 1 katılımcıya göre Suriyeliler entegre olma isteği göstermemektedirler. 1 katılımcı Suriyelilerin Sırbistan'ı terk etmeleri gerektiğini düşünmektedir.

Suriyeliler dili öğrenmeli diyen katılımcılardan KY6 bu konuda şu şekilde ifade etmiştir:

“Her şeyden önce, başlangıçta İngilizce dilinin ve elbette Sırp dilinin öğrenilmesi gerekir. Aynı şekilde, kültür ve geleneğimizin bir yaklaşımı vardır. Bu kesinlikle dininden ya da yaşam tarzından vazgeçilmesi anlamına gelmez. İki arasında bir miktar denge yapmak mümkündür.”

Suriyeliler daha iyi entegrasyon için kültür öğrenmeliler diyenlerden katılımcı KY12 bu duruma şöyle açıklık getirmiştir:

“Toplumumuzun bir parçası olmak istiyorlarsa, Sırp kültürü ve Sırp dili hakkında bir şeyler öğrenmeleri gerekiyor.”

Suriyelilerin yerel halka açık olmaları gerektiğini düşünen katılımcılardan KY3'ün cevabı şöyledir:

“Toplum olarak son derece kapalı oldukları için yerel halka açık olmalıydı.”

Suriyeliler daha iyi entegrasyon için kanunlara saygı göstermeli diyen katılımcı KY10 şöyle anlatmıştır:

“Kanunlara saygı göstermeleri gerekir, ancak entegrasyon için devletin ve STK'nın faaliyeti gereklidir.”

Suriyelilerin Sırbistan'ı terk etmeleri gerektiğini düşünen katılımcı KY11 şu ifadeyi kullanmıştır:

“Kötü bir niyet olmadan burayı terk etmelilerdir, onların yeri burası değildir.”

Kampa uzak olan Sırp'ların düşüncelerine bakıldığında ise 6 katılımcıya göre Sırbistan'a daha iyi entegre olmak için Suriyeliler dil ve kültür öğrenmeleri gerektiği görülecektir. Bu konuda 3 katılımcı Suriyelilerin ülkedeki sosyokültürel normlarını kabul etmesi gerektiğini düşünmektedir. 2 katılımcıya göre Suriyeliler ülkelerine dönmelilerdir. 2 katılımcı Suriyelilerin entegre olmak için biraz beklemesi gerektiği kanısındadır. 2 katılımcıya göre Suriyeliler iş bulmalıdır. 1 katılımcı Suriyelilerin entegre olmak için ilk önce entegre olmak istediğini göstermesi gerektiğini düşünmektedir.

Suriyeliler dil ve kültür öğrenmesi gerektiğini düşünen katılımcılardan A11 bu konuda şu yargıda bulunmuştur:

“Kendilerini, geldiği ortam hakkında eğitmeleri gerekiyor. İstihdam edilmeleri, eğitilmeleri ve ortak dili konuşmaları gerekir.”

Suriyelilerin ülkedeki sosyokültürel normlarını kabul etmesi gerektiğini diyenlerden katılımcı A3 bu durumu şöyle ifade etmiştir:

“Ülkedeki Sırp sosyokültürel normlarını kabul etmeliler. Yeni çevreye ve buldukları topluma uyum sağlamaları gerekir.”

Suriyeliler ülkelerine dönmesi gerektiğini söyleyen katılımcılardan A6 bu konuda şu sözleri kullanmıştır:

“Burada entegre olmamalılar, ülkelerine dönmeliler!”

Suriyelilerin entegre olmak için biraz beklemesi gerektiğini düşünen katılımcılardan A15 'in görüşü şöyledir:

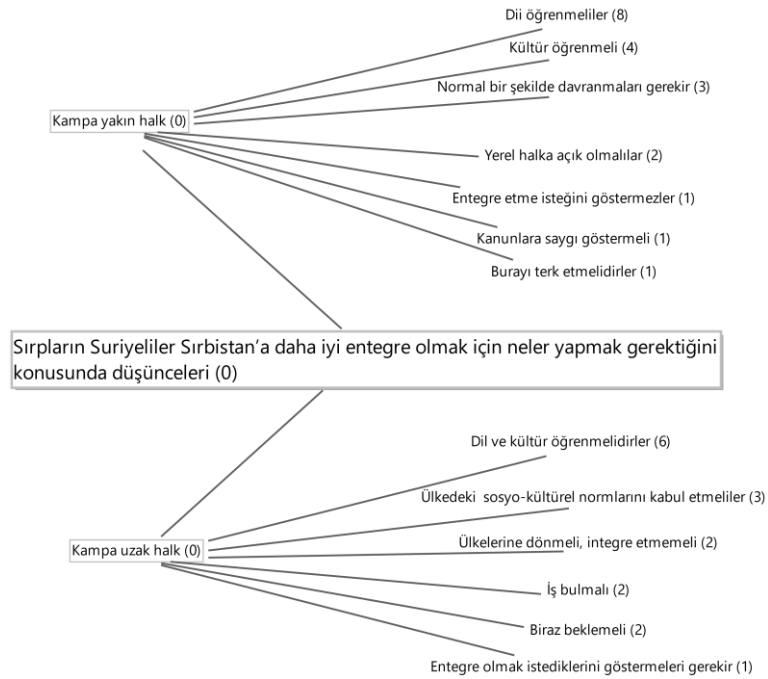
“Hiçbir şey yapmak zorunda değiller. Biraz zaman geçmesi için beklenmeli. Devlet, uyum sağlamalarına yardımcı olmak için kampanyalar üzerine daha fazla şey yapmalıdır.”

Suriyelilerin iş bulması gerektiğini söyleyen katılımcılardan A14 bu konuda kısaca:

“Onlara sunulan fırsatlardan yararlanmalılar.”

Suriyelilerin entegre olmak için ilk önce entegre olmak istediğini göstermesi gerektiğini düşünen katılımcı A1'in düşüncesi şu yöndedir:

”Onların barış içinde gelip kalmak istedikleri, ülkede normal bir hayat sürdürmek istediğini göstermeleri gerekir.”

Şekil 17. Sığınma merkezine yakın ve uzak olan Sırppların Suriyelilerin Sırbistan’a daha iyi entegre olmak için neler yapmaları gerektiği konusundaki düşünceleri

Merkeze yakın ve uzak katılımcıların Suriyelilerin geri evlerine dönmek isteyip istemedikleri, gelecek planlarının nasıl olduğu hakkındaki düşünceleri şu şekilde sınıflandırılmıştır.

Merkeze yakın Sırppların düşünceleri şöyledir:8 katılımcı Suriyelilerin eve dönmek istemediğini düşünmektedir. 3 katılımcıya göre Suriyeliler eve dönmek istemektedirler. 2 katılımcı planların kişiden kişiye değiştiğini; 2 katılımcı ise eğer Suriye’de şartlar iyileşirse Suriyelilerin eve döneceklerini düşünmektedir. 1 katılımcı bu konuda fikri olmadığı söylemiştir.

Suriyelilerin eve dönmek istemediğini söyleyen katılımcılardan KY7 bu konuya şu şekilde ışık tutmuştur:

“Ülkesinden talihsiz bir olay sonucu kovulan her vatandaş, geldiği yere dönmek istemektedir. Bununla birlikte, ne yazık ki göçmenlerin bunun imkânsız

olduğunu ve geleceğlerinin yeni bir hayata başlamaya çalışacakları Avrupa ülkelerinden birinde olduğunu bilmektedir.”

Suriyelilerin evlerine dönmek istediği diyen katılımcılardan KY2 fikrini şu sözlerle ifade etmiştir:

“Bir kısmı gerçekten geri dönmek istiyor ancak kaçırılmaktan veya askeri bir çağrıyla yanıtlanmadığı için tutuklanmaktan korkuyorlar. Amerika ve Rusya gibi ülkelerin yerlerine geri dönmek isteyenlere bir çözüm bulacağına inanıyorum.”

Eğer Suriye’de şartlar iyileşirse Suriyelilerin eve döneceklerini düşünen katılımcılardan KY10 durumu şöyle ifade etmiştir:

“Evet, savaş sona erdiğinde ve ülkedeki durum halledilirse. Ancak gelişmiş bir ülkede olurlarsa, geri döneceklerine inanmıyorum.”

Kampa uzak olan Sırların düşüncelerine bakıldığında ise bu konuda 8 katılımcı Suriyelilerin eve dönmek istemediğini; 3 katılımcı Suriyelilerin Avrupa’da kalmak istediğini; 5 katılımcı eğer Suriyelilerin memleketinde şartlar iyileşirse eve döneceklerini düşünmektedir. 2 katılımcının bu konuda fikri yoktur.

Suriyelilerin eve dönmek istemediğini söyleyen katılımcılardan A6 bu konudan şöyle bahsetmiştir:

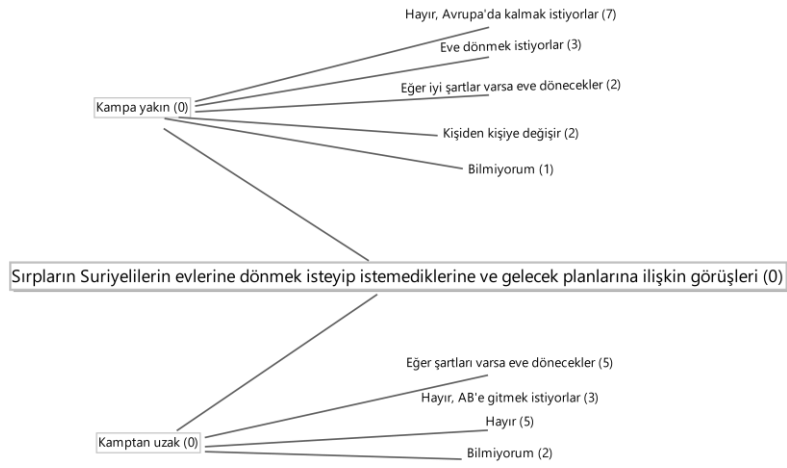
“Bence onlar ABD ve Batı’nın manipülasyonunun kurbanı oluyorlar. Çoğu iyi insanlardır, ancak çeşitli suçlular ve teröristler herkese tehlikeli bir tehdit oluşturmaktadır. Çoğunluğun savaş haline dönmek istediğini sanmıyorum. Ayrıca, tehdit oluşturanların geldikleri yere gönderilmesi gerektiğini düşünüyorum.”

Suriyelilerin Avrupa’ya gitmek istediğini düşünen katılımcılardan A12’nin görüşü şöyledir:

“Halen evlerine dönmek istemiyorlar çünkü hala şiddetli bir savaş var ve normal yaşam için temel koşullar mevcut değil. Planları Almanya’ya, Fransa’ya ve İngiltere’ye gitmek, başta savaş etkilenen bölgelerden gelen mültecilerle aynı ülkelerden yardım edilecek ve daha sonra bu topluluklara entegre olacaklardır.“

Eğer Suriyelilerin memleketinde şartlar iyileşirse eve döneceklerini düşünenlerden katılımcı A1 fikrine şöyle açıklık getirmiştir:

“Şu anda bir şeylere alışmaya ve normal yaşama devam etmek istediklerini düşünüyorum. Eve dönmelerine izin verilirse, bence gideceklerini düşünüyorum. Anavatanları unutmak isterlerse de başka bir ülkede bir yerde yaşamak isterlerse de insanlara güvenirler. Ya da ne zaman eve döneceklerini ve kendi ülkelerinde yaşamak için tekrar güvence altında olacaklarını bekliyorlar.”

Şekil 18. Sığınma merkezine yakın ve uzak Sırların Suriyelilerin evlerine dönmek isteyip istemediklerine ve gelecek planlarına ilişkin görüşleri

“Sığınma Merkezine yakın ve uzak olan Sırlara göre Suriyeliler geri evlerine dönmeli mi? Suriyeliler gelecek planlarını nasıl yapmalılar?” sorularına cevapları şu şekilde sınıflandırılmıştır.

Merkeze yakın olan katılımcılardan 4’ü Suriyelilerin evlerine dönmemeleri gerektiğini düşünmektedir. 4 katılımcı Suriyelilerin eve dönüşü hakkında emin değildir. 4 katılımcıya göre Suriyeliler eve dönmelilerdir. İki katılımcı dönüş kararının Suriyelilere bağlı olduğunu düşünmektedir. 1 katılımcıya göre Suriyeliler Sırbistan’ı terk etmelilerdir.

Suriyelilerin evlerine dönmemesi gerektiğini düşünen katılımcılardan KY6 bu konuda şu açıklamayı yapmıştır:

“Maalesef, Ortadoğu ülkelerinin zayıf siyasal durumlarından dolayı göç kaçınılmazdır, dolayısıyla bu topraklara dönmek imkânsız ve güvensiz olacaktır.

Çoğu göçmen, daha iyi bir yaşam arayışında Avrupa Birliği ülkelerinden bazalarına taşınma eğilimindedir. Bence buna belirli koşullar altında izin verilmesi gerektiğini düşünüyorum.”

“Emin değilim” ile cevaplayan katılımcılardan KY9 soruyu şu şekilde yanıtlamıştır:

“Evleri yıkılmazsa geri dönebilirler.”

Suriyelilerin evlerine dönmeli diyenlerden katılımcı KY15 bu soruyu şu şekilde cevaplamıştır:

“Geri dönmeliler. Anavatanları için bilinçlerini ve sevdiklerini geri getirmelidirler, ülkeyi geri getirmek ve onarmak için ülkeyi inşa etmek zorundalar, çünkü bu onların ana ülkesidir.”

Dönüş kararı Suriyelilere bağlı olduğunu diyen katılımcılardan KY13 bu konuda şu açıklamada bulunmuştur:

“Sırbistan'da doğdum ve büyüdüm, fakat yurt dışında bir yerde yaşamak istiyorum çünkü burada mevcut olanlardan daha iyi bir hayatın versiyonunu istiyorum. İnanıyorum ki, aralarında farklı arzuları ve görüşleri olan insanlar var, ne yapmaları gerektiğine karar veremem ya da yorum yapamam. Onlara bağlı. Savaş bittiğinde kendileri için karar verecektir.”

Suriyelilerin Sırbistan'ı terk etmeleri gerektiğini söyleyen KY8 katılımcının ifadesi şudur:

“Bence nereye gitmek isterlerse gitmeli ama ülkemizi terk etmeliler.”

Kampa uzak olan Sırlardan 4 katılımcı Suriyelilerin evlerine dönmeleri gerektiğini düşünmektedir. 4 katılımcıya göre bu Suriyelilere bağlıdır. 3 katılımcı Suriyelilerin ne yapmaları gerektiğinden emin olmadığını söylemiştir. 3 katılımcıya göre Suriyeliler evlerine dönmemelidir. 1 katılımcı bu kararın Suriyelilere bağlı olmadığını düşünmektedir.

Suriyelilerin evlerine dönmeleri gerektiğini diyen katılımcılardan A1 bu konuda şu ifadeleri kullanmıştır:

“Güvende hissettikleri ve eve geri dönmek isterlerse, o zaman evet. Gerçekten istiyorlarsa, birey olarak ne yapabileceklerini bilmiyorum.”

Suriyelilere bağlı olduğunu söyleyen katılımcılardan A13:

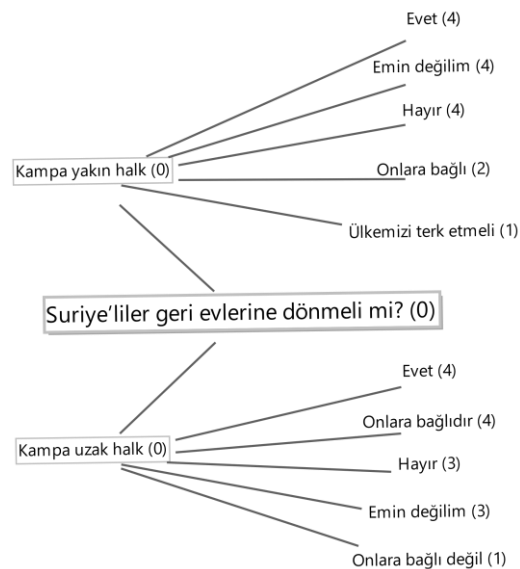
“Benim fikrim yok, bu bireyseldir ve onlara bağlıdır. İlk önce biz ülkemizden ayrılmak istiyoruz ve onları da istemediği yerde olmaya zorlamamalıyız.”

Suriyelilerin evlerine dönmeleri gerektiğini düşünen katılımcılardan A6 bu konudan şöyle bahsetmiştir:

“Öncelikle eve dönebilmek için ülkenin düzeltilmesi gerekir, ancak bu imkansızdır.”

Suriyelilere bağlı olmadığını düşünen katılımcı A11 bu konuda şu ifadede bulunmuştur:

“Bu noktada onların dönüşü onlara bağlı değildir. Yalnızca uluslararası toplum tarafından organize edilebilir ve sağlanabilir.”

Şekil 19. Sığınma merkezine yakın ve uzak olan Sırlara göre Suriyeliler geri evlerine dönmeli mi?

Diğer ülkelerin ve özellikle Avrupa ülkelerinin Suriyelilere/mültecilere olan tutumları hakkında merkeze yakın ve uzak olan Sırların düşünceleri aşağıda belirtilmiştir.

Merkeze yakın olanlardan bu konuda 5 katılımcı diğer ülkelerin tutumları kendi devletine bağlı olduğunu düşünmektedir. 3 katılımcıya göre diğer ülkeler mültecileri kabul etmelidir. 3 katılımcı diğer ülkelerin kötü bir tutum sahip olduğunu düşünmektedir. 2 katılımcı bu konu hakkında fikir sahibi değildir. 1 katılımcıya göre

diğer ülkeler vize alma prosedürlerini zorlaştırmaktadır ve diğer katılımcı diğer ülkelerin mültecilere karşı daha titiz davrandığını düşünmektedir.

Diğer ülkelerin tutumları kendi hükümetine bağlı olduğunu söyleyen katılımcılardan KY14 bu soruyu şöyle cevaplamıştır:

“Avrupa ülkeleri mülteciler tarafından taktiksel olarak kabul görmüştür. Bunu neden söylüyorum? Almanya örneğini ele alalım. Almanya, eğitilmiş ve profilli göçmenlerin hepsini kabul etmiş ve ülkelerinde çalışmak ve geliştirmek istemektedir. Sırbistan her şeyi kabul etti ve kontrol etmiyor.”

Diğer ülkeler mültecileri kabul etmeleri gerektiğini düşünen katılımcı KY8'nin fikri şudur:

“Onları herkes kabul ederlerse güzel olurdu, ancak Avrupa ülkeleri için bizden daha zor çünkü Suriyeliler onlarla kalmak istiyorlar, bu nedenle onların daha fazla yükümlülüğü var.”

Bu konu hakkında fikir sahibi olmadığını söyleyen katılımcılardan KY9 şöyle izah etmiştir:

“Konu ile özellikle ilgilenmiyorum, bu yüzden de diğer ülkelerin çalışma biçimini ve nasıl kurulduklarını takip etmedim.”

Diğer ülkelerin ve özellikle Avrupa ülkelerinin Suriyelilere/mültecilere olan tutumları hakkında merkeze uzak olan Sırp'ların düşüncelerine bakıldığında ise 6 katılımcı diğer ülkelerin mültecileri kabul etmediğini düşünmektedir. 3 katılımcıya göre tutumları ülkeden ülkeye değişmektedir. 3 katılımcı diğer ülkelerin tutumlarını bilmediğini ifade etmiştir. 2 katılımcı diğer ülkelerin tutumlarının doğru olduğunu düşünüyor. 1 katılımcı mülteci durumu için politikacıları suçlamakta ve 1 katılımcıya göre diğer ülkeler göçmenlerden korkmaktadırlar.

Diğer ülkelerin mültecileri kabul etmediğini söyleyen katılımcılardan A14 bu konuda şu açıklamada bulunmuştur:

“Mülteciler yerine göçmen terimini kullanmak, mültecilere ait haklardan mahrum bırakma tezinin yerini alıyor. Uluslararası hukuk, göçmen terimini tanımamaktadır, fakat ülke içinde yerinden olmuş kişiler veya mültecilerdir.

Dolayısıyla göçmenler yoktur, yalnızca mülteciler ve ÜİYOK'ler vardır. Avrupa ülkeleri, uluslararası sözleşmelere yapışmayı önlemekte ve yapmak zorunda oldukları kadar çok şey yapmak istemektedirler.”

Tutumların ülkeden ülkeye değiştiğini belirtenlerden katılımcı A2 konudan şöyle bahsetmiştir:

“Bazı ülkeler işgücü eksikliği nedeniyle (Almanya) gelmelerini istiyorlar. Bazıları, gelişlerine şiddetle karşılar (Macaristan).”

Diğer ülkelerin tutumlarının doğru olduğunu diyen katılımcılardan A13 bu konu hakkında şu ifadeleri kullanmıştır:

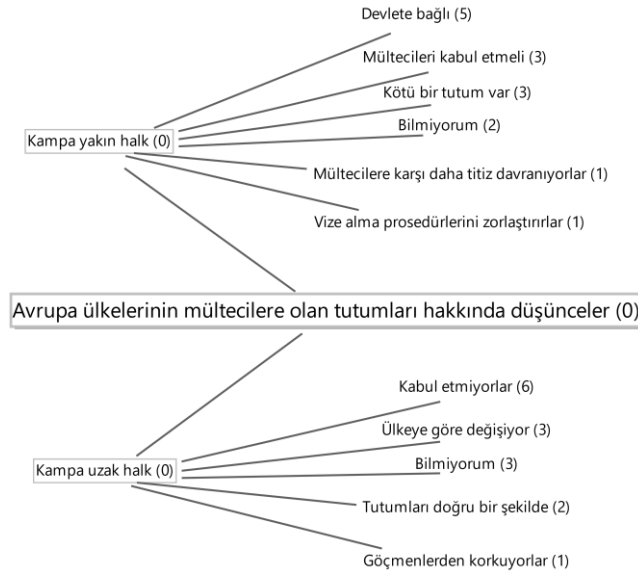
“Her zaman göç edenlere açıktırlar ve bunlar her zaman iyi karşılanmışlardır. Macaristan hariç.”

Mülteci durumu için politikacıları suçlayan A6 katılımcı durumu şöyle açıklamıştır:

“Sanırım politikacılar her şey için en büyük suçlular. Sıradan insanlar, onların hatalarından dolayı acısını yaşıyor.”

Diğer ülkelerin göçmenlerden korktuğunu diyen katılımcı A1 bu konuya yönelik şu açıklamayı yapmıştır:

“Bence kendilerini iyi aydınlatmak için onlara yardım etmek istiyorlar ama aynı zamanda onları kendi toplumlarına kabul etmeyi istemiyorlar, çünkü onlarla bütünleşmelerinden ve ülkelerinin vatandaşlarının güvenliği konusunda onlarla nasıl yaşayacaklarından korkuyorlar.”

Şekil 20. Diğer ülkelerin ve özellikle Avrupa ülkelerinin Suriyelilere/mültecilere olan tutumları hakkında merkeze yakın ve uzak olan Sırpların düşünceleri

5.1.4 Sırpların Suriyeliler Geldikten Sonraki Güvenlik Algıları

Merkeze yakın ve uzak olan Sırpların “Suriyeliler geldikten önceki ve sonraki durumu Sırpların güvende hissetme durumunda bir değişim oldu mu?” sorusuna düşünceleri aşağıda belirtilmiştir.

Bu konuda merkeze yakın olan Sırplardan 8 katılımcıya göre vatandaşlar güvende hissetmemektedirler. 4 katılımcı bir değişim olmadığına ifade etmiştir. 3 katılımcıya göre bu güvenlik duygusu duruma göre değişmektedir.

Vatandaşlar güvende hissetmediğini düşünen katılımcı KY6 bu konudan şöyle bahsetmiştir:

“Göçmenlerin kaldıkları şehirlerde yaşayan insanların yorumlarından vatandaşların daha az güvende hissettiğini biliyorum. Çocuklarını geceleri dışarıya çıkartmıyorlar, onlara saldıracaklarından korkuyorlar. Kaydedilen birkaç izole olay olsa bile sorunlu göçmenler değil, vatandaşlarımızın provokasyonlarına ya da hepimizde yaygın olan gerginlikleri atıfta bulunuluyor. Maalesef şiddet her yerde ve her zaman olacak”

Bir değişim olmadı diyen KY14 katılımcı şu şekilde ifade etmiştir:

“Vatandaşlar arasında güvenlik konusunda bir değişiklik olmadı.”

Duruma göre güven duygusu değişir diyen KY5 katılımcı fikrini şöyle temellendirmiştir:

“İlk başta irrasyonel korku ve yabancı düşmanlığıydı. Vatandaşların onlara alışması zaman aldı, ancak Sırpların daha fazla mahkûmiyetlerini fark etmedim, onlara karşı organize bir saldırı düzenlenmedi.”

Bu konuda merkeze uzak olan Sırpların düşüncelerinde ise 7 katılımcıya göre güvende hissetme konusunda büyük bir değişiklik olmamıştır. 2 katılımcı Suriyelilerin geldiğinde daha kalabalık olduğunu düşünmektedir. 2 katılımcının güvende hissetme konusunda sorunu yoktur. 2 katılımcı Sırpların tehdit altında olduğunu düşünmektedir. 1 katılımcıya göre Suriyeliler geldikten sonra Sırpların korkuları oluşmuştur. 1 katılımcı bu konuda yorum yapmamıştır.

Güvende hissetme konusunda büyük bir değişiklik olmadığını ifade eden katılımcılardan A1 bu konuda şu açıklamada bulunmuştur:

“Güvenlik duygusunda büyük değişiklikler olduğunu sanmıyorum. Her ülkede, her zaman olduğu gibi sakinlerin kendileri tarafından da tatsız olaylar yaşanır, böylece de göçmenlerin gelmesi ile olabilir. Ülkemde mültecilerin ilk gelmesinden bu yana büyük bir trajedi hakkında hiçbir şey duymadım.”

Suriyelilerin geldiğinde daha fazla kalabalık olduğunu düşünen katılımcılardan A13 şöyle söylemiştir:

“Herhangi bir değişiklik görmüyorum çünkü çevremde kimse yok. Ama biliyorum ki Batrovci'deki insanlar çocuklarının mültecilerle birlikte okula gitmelerinden heyecanlanmıyor. Kalabalık oluyor. Çocuklarını mülteci olmayan köylerdeki diğer okullara naklediyorlar.”

Güvende hissetme konusunda sorun olmadığını söyleyenlerden katılımcı A14'ün bu konuda gerekçelendirmesi şöyledir:

“Hiçbir şeyin değiştiğini sanmıyorum. Güvenlik ile ilgili sorun yok. Birinci Dünya Savaşı sırasında Yunanistan'daki bütün Sırp halkı göç etti. Koşullar

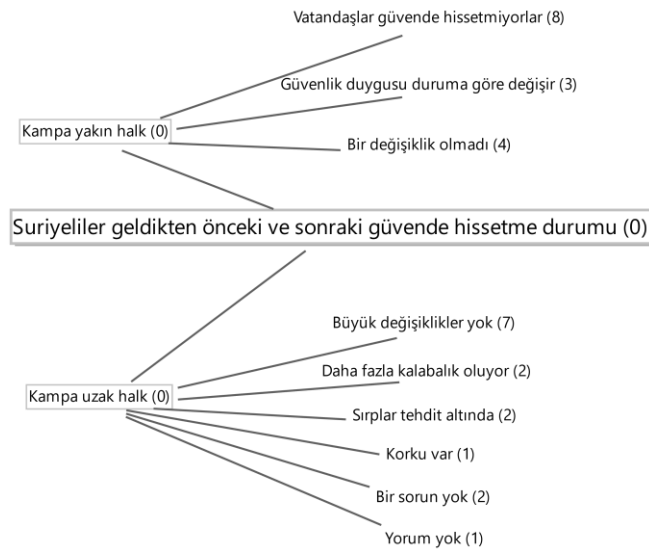
yaratıldığı zaman, ülkemize geri döndük ve serbest bıraktık. Yardım için müttefiklerimize teşekkürler. Aynı desteği göçmenlere göstermeliyiz.

Sırların tehdit altında olduğunu ifade eden katılımcılardan A6 bu konuda endişelerini şu şekilde aktarmıştır:

“Korku ve kaygı hissedilebilir, bizim çocukların, kadınların ve tüm vatandaşların güvenliği büyük bir tehdit altındadır.”

Suriyeliler geldikten sonra Sırların korkuya sahip olduğunu söyleyen katılımcı A15 bu konuda şu ifadede bulunmuştur:

“Medyadan görebildiğim kadarıyla, göçmenlerin geçtiği yerlerde yaşayan insanlar kendi güvenliğinin olmadığından korkuyorlar.”

Şekil 21. Sırların Suriyeliler geldikten önceki ve sonraki güvende hissetme durumu

Merkeze yakın ve uzak olan Sırların Sırbistan hükümetin Suriyelilere ilişkin düşüncesi ve politikası hakkında düşünceleri aşağıda belirtilmiştir.

Bu konuda merkeze yakın olan Sırlardan 5 katılımcı hükümetin göçmenlere yardım ettiğini düşünmektedir. 3 katılımcı hükümetin politikasını olumlu olarak değerlendirmektedir. 3 katılımcı bu soruyu “bilmiyorum” şeklinde cevaplamıştır. 2 katılımcıya göre hükümet Suriyelilerin transitte olduklarına farkındadır. 1 katılımcı devlet politikasının aynı olduğunu ve değişmediğini düşünmektedir. 1 katılımcıya göre hükümetin politikası belli değildir.

Hükümetin göçmenlere yardım ettiğini düşünen katılımcı KY10 soruyu şu şekilde yanıtlamıştır:

“Bence ülkemizde göçmenlerin kabulü için sağlam şartlar sağlamıştır. Göçmenlerin kendilerinin ifadelerine göre, Sırbistan'da Bulgaristan'a veya Macaristan'a kıyasla daha iyi. Politikasında hiçbir değişikliği fark etmedim.”

Hükümetin politikasını olumlu olarak değerlendiren KY6 katılımcının beyanı şöyledir:

“Sanırım, Sırbistan Cumhuriyeti Hükümeti'nin tutumunun göçmenlere karşı çok olumlu olduğunu, olumlu yüzümüzü gösterdiğimizi, onlarla konaklama imkânı sağlamaya, geçici olarak ev sahipliği yapmaya çalıştığımız, ancak belirli sayıda kalıcı olarak aldığımızı düşünüyorum. Göçmenlere sınırlarını kapatan birçok Avrupa ülkesinin aksine, zamanla daha iyi bir şekilde değişiyor.”

Hükümetin Suriyelilerin transitte olduklarına farkında olduğunu ifade eden katılımcı KY5 fikrine şöyle bir açıklık getirmiştir:

“Değişmez. Devlet politikası ayrımcılık yapmadan, onlara ne kadar çok şey sunabileceği ve bunun ötesine geçilemeyeceği özellikle belirtilmektedir. Hükümet Suriyelilerin transitte olduklarına farkındadır.”

Hükümetin politikasının belli olmadığını düşünen katılımcı KY11 şu ifadeleri kullanmıştır:

“Artık ne düşündüklerini veya ne hakkında konuştuklarını bilmiyorlar. Perim masalı ile karşımıza çıkıyor.”

Kampa uzak olan Sırplardan 6 katılımcı bu konuda yeterince haberdar olmadığını söylemiştir, 2 katılımcıya göre hükümetin politikası olumludur. 2 katılımcının bu konuda duruşu yoktur. 2 katılımcıya göre hükümetin politikası değiştirebilir. 1 katılımcı hükümetin Suriyelilere Sırbistan'dan gitmeleri için yardım ettiğini; 1 katılımcı hükümetin mültecilerden daha tehlikeli olduğunu düşünmektedir. 1 katılımcıya göre hükümetin politikası değişmektedir

Bu konuda yeterince haberdar olmadığını söyleyen katılımcılardan A4 şu ifadeyi kullanmıştır:

“Hükümetin duruşu pek anlamıyorum.”

Hükümetin politikası olumlu olduğunu diyenlerden A3 katılımcının sözleri şöyledir:

“Her bakımdan, en azından medyadan görülebildiği kadarıyla hükümetin politikası olumludur.”

Hükümetin politikasını değiştirebildiğini düşünen A12 katılımcının açıklaması ise şu şekildedir:

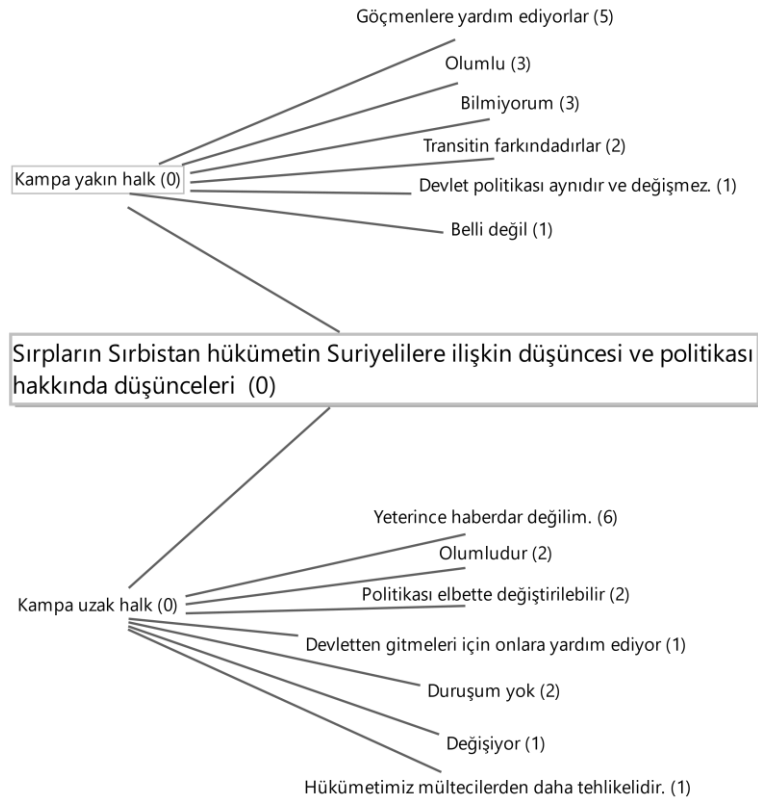
“Benim izlenimim, Hükümet'in pozisyonu, devlet yeteneklerine uygun olarak onlara mümkün olan her şeyi sağlamaktır. Zamanla, Avrupa Birliği hükümetlerinin politikaları tarafından daha fazla şarta tutulan, biraz değişen bir politika tabii, çünkü küçük bir ülke olarak, onlara ağırlıkla bağımlı oluyoruz.”

Suriyelilere Sırbistan'dan gitmeleri için yardım ettiğini düşünen katılımcı A2'nin ifadeleri şöyledir:

“Çoğunlukla aynı, devletten gitmeleri için onlara yardım ediyorlar.

Hükümetin mültecilerden daha tehlikeli olduğunu belirten katılımcı A6'nın ifadesi şudur:

“Bilmiyorum, umurumda değil. Hükümetimiz mültecilerden daha tehlikelidir.”

Şekil 22. Sığınma merkezine yakın ve uzak olan Sırların Sırbistan hükümetin Suriyelilere ilişkin düşüncesi ve politikası hakkında düşünceleri

5.1.5 Sırların Sırbistan'a Daha Önceki Yıllarda Gelen Mülteciler Hakkındaki Düşünceleri

Bu başlık altında Sırbistan'a daha önceki yıllarda gelen mülteciler hakkındaki düşünceleri konusundaki bulgular verilmiştir.

Kampa yakın ve uzak olan Sırların Hükümetin daha önce Hırvatistan, Bosna'dan gelen mültecilerle yeni gelen Suriyelilere ilişkin düşünce ve davranışlarını karşılaştırdığında olgular şu şekilde sınıflandırılmıştır.

Kampa yakın katılımcılardan 6 bu konu hakkında hiçbir şey bilmediğini ifade etmiştir. 3 katılımcıya göre AB'nin parasal desteğinden dolayı hükümet Suriyelilere daha fazla yardım etmektedir. 3 katılımcı hükümetin Suriyelilere yardımı daha iyi organize ettiğini; 1 katılımcı 90'larda hükümetin daha fazla yardım ettiğini ve daha iyi davrandığını düşünmektedir. 1 katılımcıya göre güvenlik nedenleriyle hükümet yeni göçmenlere daha fazla odaklanmaktadır. 1 katılımcı bu iki grubun karşılaştırılmaz olduğunu düşünmektedir.

“Bilmiyorum” diyen katılımcılardan KY10 bu konuda şu ifadeleri kullanmıştır:

“Doğru tutumu bilmiyorum. Bir fark var, çünkü dil ve kültürel engeller var. Suriye, Afganistan, Irak'tan gelen göçmenler Sırbistan'da kalmayı planlamıyorlar.”

AB'nin parasal desteğinden dolayı hükümetin Suriyelilere daha fazla yardım ettiğini düşünen katılımcılardan KY5 bu konudaki fikrini şöyle anlatmıştır:

“Her iki durumda da devlet maksimum seviyede bir performans gösterdi, ancak bugün Sırbistan AB'den 1990'lardan daha fazla para alıyor. Hükümet şu anda Avrupa Birliği'nin isteği ve baskısı altında.”

Hükümetin Suriyelilere yardımı daha iyi organize olduğunu düşünen katılımcılardan KY6 soruyu şöyle yanıtlamıştır:

“Sanırım durum şimdi eskisinden çok daha organize. Belki de bu insanlar şimdi bize bilinmeyen bölgelerden gelen, bizden uzak olan insanlardır. Bosna ve Hırvatistan'dan gelen mültecilere daha duygusal bağlandık. Bunlar bizim amca, teyze veya kız kardeşimizdi ve bu nedenle daha yakın olduk. 1990'ların savaşında aktif bir katılımcı olan Sırbistan oldukça zayıflamış ve herkesi alamamıştı. Artık olumlu bir anlamda farklı bir durum var.”

90'larda hükümet daha fazla yardım ettiğini ve daha iyi davrandığını diyenlerden katılımcı KY2'nin cevabı şöyledir:

“Tek fark, hükümetin mültecilere 1990'larda olduğu gibi ev inşa etmek için malzeme sağlamıyor.”

Güvenlik nedenleriyle hükümet yeni göçmenlere daha fazla odaklandığını düşünen katılımcı KY15 bu konudaki fikrini şöyle belirtmiştir:

“Farklılıklar bariz ve çok sayıdadır, güvenlik nedenleriyle yeni göçmenler üzerinde daha fazla odaklanılmaktadır.”

Bu iki grubun karşılaştırılmaz olduğunu düşünen katılımcı KY14'ün açıklaması şöyledir:

“Birbirleriyle karşılaştırılmaz olmasına rağmen, merkez koşullarına ilişkin olarak benzerdir.”

Kamptan uzak Sırlar açısından 6 katılımcı bu konuda hiçbir bilgi sahibi olmadığını söylemiştir. 3 katılımcıya göre bu iki durumu karşılaştırmak mümkün değildir. 2 katılımcı hükümetin eski mültecilere daha fazla ayrımcılık yaptığını; 2 katılımcı Sırbistan’ın herkese mümkün olduğunca yardım etmeye çalıştığını düşünmektedir. 1 katılımcıya göre eski mültecilere yardım etmek daha zor olmuştur. 1 katılımcı hükümetin eski mültecilere daha fazla yardım ettiğini düşünmektedir.

İki durumu karşılaştırmanın mümkün olmadığını belirten katılımcılardan A11 bu konuda şunları söylemiştir:

“Bu iki göçmen grubu türlerini karşılaştırmak mümkün değildir. Doksanların savaşlarında, ulusal refah düzeyindeki mülteci gruplarıyla güçlü bir özdeşleşme ve empati vardı ki, bu durumda doğal olarak bulunmamaktadır.”

Hükümetin eski mültecilere daha fazla ayrımcılık yaptığını düşünenlerden katılımcı A12 şu ifadeleri kullanmıştır:

“Bunlar tamamen birbirinden ayrı iki konu ve tamamen farklı iki durum. Hükümet, Hırvatistan ve Bosna Hersek mültecilerine Suriye'den gelen göçmenlerden daha fazla ayrımcılık yaptı.”

Sırbistan’ın herkese mümkün olduğunca yardım etmeye çalıştığını belirten katılımcılardan A13 fikrini şöyle aktarmıştır:

“Sırbistan, gücü el verdiğince yardım etmeye çalışıyor, yani AB toplumunun isteklerini yerine getiriyor.”

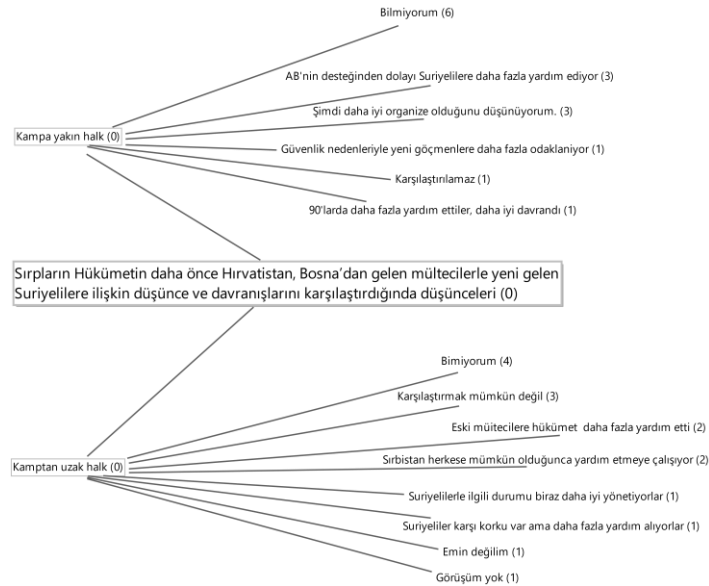
Eski mültecilere yardım etmenin daha zor olduğunu söyleyen katılımcı A1 soruyu şöyle yanıtlamıştır:

“Bence bu bölgede göçmenlerin ve insanların benzer dini inançlarla birleşmesi ve kötüye kullanıma yatkın olması durumunda ortaya çıkabilecek terörizm korkusu var. Öte yandan, Sırbistan'da istihdam edilebilecek ya da Sırbistan vatandaşlarının kendilerinin de istihdam edeceği kendi şirketlerini geliştirecek nitelikli insanların gelişinde olumlu bir yanı var. Hırvatistan ve Bosna'dan gelen

mülteciler çoğunlukla Sırbistan vatandaşlarına benzer dini inançlara sahipti. Onlara konut ve istihdam sağlamak çok daha zordu, o zamanlarda diğer ülkelerden yardım alınmadı ve devletin kendisi savaş halindeydi ve onlara yardım etmek için zor bir konumdaydı.”

Hükümetin eski mültecilere daha fazla yardım ettiğini düşünen katılımcı A3 fikrini şöyle belirtmiştir:

“Bu hikayeler birbirinden tamamen farklı, iki siyasi rejim vardır, doğruyu söylemek zordur. Belki 1990'li yıllardaki hükümet Sırp mültecilere daha fazla yardım etti.”

Şekil 23. Sığınma merkezine yakın ve uzak olan Sırların Hükümetin daha önce Hırvatistan, Bosna'dan gelen mültecilerle yeni gelen Suriyelilere ilişkin düşünce ve davranışlarını karşılaştırdığındaki düşünceleri

Kampa yakın olan Sırlardan 4 katılımcı 90'larda eski Yugoslavya'dan gelen mültecilerle kültürel ve dil engeli yok olduğunu düşünmektedir. 4 katılımcıya göre Sırların Suriyelilere karşı düşüncesi ve davranışı zamana ve duruma göre değişmektedir. 3 katılımcı cevabı bilmediğini söylemiştir. 1 katılımcı 90'larda daha fazla duygu olduğunu; 1 katılımcı yeni mültecilerin sorunları daha hızlı çözüldüğünü düşünmektedir. 1 katılımcıya göre yeni mülteciler hakkında olumsuz propaganda vardır.

1 katılımcı Suriyelilere karşı Sırların hümanist bir yaklaşım gösterdiğini düşünmektedir.

90'larda kültürel ve dil engeli olmadığını söyleyen katılımcılardan KY7 bu konuda şunları söylemiştir:

“Sırp-Hırvat ilişkileri tarihimizin acı bir parçası. 1990'lardan sonra ve her iki tarafta binlerce can kaybına neden olan savaş sonrasında, toplumumuza uzun süredir yerleşmiş ve entegre olmuş daha fazla mülteci var. Birçoğu arkadaşlarımdır. Suriyeliler diğer din, kültür ve geleneklere mensup oldukları için, mültecilerimiz ve Suriye'den gelen insanlar arasındaki fark büyüktür ve bu nedenle toplumumuzda pek kabul görmemektedir.”

Sırların düşüncesinin ve davranışının zamana ve duruma göre değiştiğini düşünen katılımcılardan KY6'nın açıklaması şöyledir:

“Aşırı durumdan aşırı duruma kadar değişiyor. Günümüzde daha fazla açık görüşlü insan var, çünkü küresel bilinç değişti.”

90'larda daha fazla duygu vardı diyen katılımcı KY8 fikrini şöyle belirtmiştir:

" 90'larda Eski Yugoslavya'dan gelen mültecilere daha fazla duygumuz vardı.”

Yeni mültecilerin sorunları daha hızlı çözüldüğünü düşünen katılımcı KY3 bu konuda fikrini şöyle temellendirmiştir:

“Şimdi yeni hükümet politikasıyla, mevcut mültecilerle ilgili sorun değişiyor ve Avrupa Birliği çerçevesinde çözülüyor.”

Yeni mülteci hakkında olumsuz propaganda olduğunu ifade eden katılımcı KY2 düşüncesini şu şekilde aktarmıştır:

“Daha önce olumsuz medya propagandasına dayalı ayrımcılık yapıldı.”

Suriyelilere karşı Sırların hümanist bir yaklaşım gösterdiğini diyen katılımcı KY14'ün bu konudaki cevabı şöyledir:

“Azınlık dışında hümanist bir yaklaşım var.”

Kamptan uzak Sırlara göre ise 6 katılımcı Sırların farklı davranış gösterdiğini düşünmektedir. 5 katılımcıya göre 1990'larda Sırlar eski Yugoslav mültecilere karşı daha iyi davranmaktadır. 3 katılımcı duruşunun olmadığını ifade etmiştir. 1 katılımcı davranışın aynı olduğunu düşünmektedir.

Sırların farklı davranışı gösterdiğini belirten katılımcılardan A1 şu ifadeler üzerine fikrini oturtmaktadır:

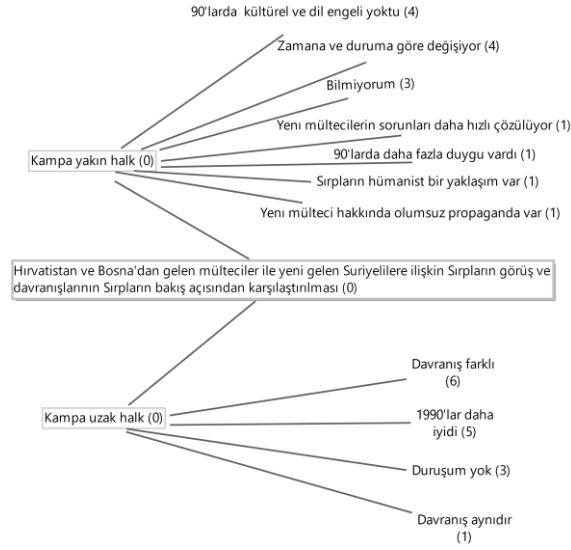
“Davranış büyük ölçüde farklı. Mülteciler Sırlardı, aynı dili konuşuyorlardı. Savaş hem ülkenin hem de savaşın sonuçlarını yaşayan sakinlerini vurdu. Suriyeliler Sırp nüfusu tarafından tanınmayan bir ülkeden geliyor, diğer dinler nüfus tarafından bilinmeyen bir dil konuşuyor ve Sırlar üzerinde böyle bir etkisi olmayan bir savaştan kaçıyor.”

1990'larda Sırların eski Yugoslav mültecilere karşı daha iyi davrandığını düşünen katılımcılardan A3 bu konuda fikrini şöyle anlatmıştır:

“1990'lar daha iyiydi, çünkü vatandaşlarıyla ulusal bir bağ hissettiler. Sırbistan'daki birçok mültecinin akrabaları onlara yardım etti; bu kesinlikle Suriye'den göç edenlerle ilgili bir durum değil.”

Sırların davranışı aynı olduğunu diyen A14 bu konudan şöyle bahsetmiştir:

“Davranış aynıdır. Mültecilerin haklarına ilişkin uluslararası sözleşmelere saygı duyulmaktadır.”

Şekil 24. Hırvatistan ve Bosna'dan gelen mülteciler ile yeni gelen Suriyelilere ilişkin Sırların görüş ve davranışlarının Sırp bakış açısından karşılaştırılması

Sırbistan’da daha önce mülteci statüsü almış olan Hırvatistan ve Bosna’dan gelen mülteciler konusunda merkeze yakın ve uzak olan Sırların düşünceleri ve onlara göre mülteci Sırbistan’a entegre olabilme durumları aşağıda belirtilmiştir.

Kampa yakın olanlardan 13 katılımcı Eski Yugoslavya’dan gelen mültecilerin entegre olduğunu düşünmektedir. 2 katılımcının bu konuda cevabı “bilmiyorum” şeklindedir.

Evet diyen katılımcılardan KY13 bu konuda şu yaklaşımda bulunmuştur:

“Çoğunlukla uzun yıllar geçti ve Sırbistan bütün Yugoslav ülkelerinin birliğini korumak ve aynı amaç için savaşmak için tek oldu. Bazı de anlaşmazlıklar olabilir, fakat sonuçta, insanlar şeyleri değiştiremeyecekleri zaman işlevlerini görmeyi öğrenirler.”

Bu konuda sığınma merkezlerine uzak olan Sırların düşüncelerine göre eski mültecilerin entegre olabildiğini düşünen 11 katılımcı vardır. 2 katılımcıya göre eski Yugoslavya’dan gelen mültecilerin entegre olabilmeleri duruma göre değişmektedir. 1 katılımcının bu konuda hiç fikri yoktur. 1 katılımcıya göre eski mülteciler bütünleşmiş durumdadır, ancak kültürel farklılıklar hala var olmaktadır.

Eski mültecilerin entegre olabildiğini belirten katılımcılardan A12 bu konuda şu şekilde fikrini ortaya koymuştur:

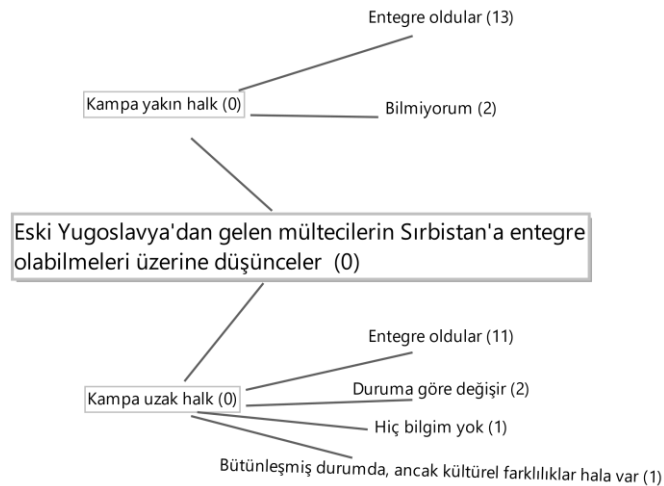
“Evet. Başlangıçta devletin kurallarında bazı sorunlar vardı, ancak sonunda aşılmıştı. Voyvodina nüfusunun küçük bir yüzdesi hâlâ onlara karşı benzersiz bir hoşgörüsüzlüğü ve düşmanlığı yönetiyor.”

Eski Yugoslavya’dan gelen mültecilerin entegre olabilmeleri duruma göre değiştiğini düşünen katılımcılardan A4 bu durumu şu şekilde anlatmıştır:

“Yine duruma göre değişir. Savaşta etkilenen bölgelerden ne kadar travma yaşandığına, kaçınılması gereken koşullara, burada bulunmuş oldukları ortamlara bağlıdır.”

Eski mültecilerin bütünleşmiş durumda, ancak kültürel farklılıkların hala var olduğunu düşünen katılımcı A11’in fikri şöyledir:

“Entegrasyon süreci uzun ve karmaşıktır. Bence bütünleşmiş durumda, ancak kültürel farklılıklar bugüne kadar hissediliyor ve bu da normal.”

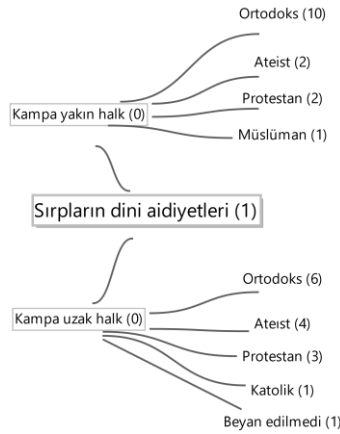
Şekil 25. Sırbistan’da daha önce mülteci statüsü almış olan Hırvatistan, Bosna’dan gelen mülteciler Sırbistan’a entegre olabilmeleri konusunda merkeze yakın ve uzak olan Sırp’ların düşünceleri

5.1.6. Sırp’ların Dini İnançları Bağlamında Suriyelilere Bakışı

Bu başlık altında Sırp’ların dini inançları bağlamında Suriyelilere bakışı konusundaki bulgular verilmiştir.

Merkeze yakın ve uzak olan Sırp’ların dini aşağıda belirtilmiştir.

Kampa yakın olan 15 katılımcıdan 10'u Ortodoks'tur, 2'si Ateisttir, 2'si Protestan ve 1 kişi Müslümandır. Merkeze uzak olan Sırlar ise en fazla, 6 katılımcı Ortodoks'tur. 4 katılımcı kendilerini ateist olarak tanımlarlar. 3 katılımcı Protestan ve 1 katılımcı Katolik'tir. Toplam olarak Sırp katılımcılar içinde 16 Ortodoks, 7 Ateist, 5 Protestan, 1 Katolik ve 1 Müslüman katılımcı vardır.

Şekil 26. Sırların dini aidiyetleri

Merkeze yakın ve uzak olan Sırların Suriyelilerin dini inançları konusunda düşünceleri aşağıda belirtilmiştir.

Merkeze yakın olanlardan 10 katılımcı Suriyelileri Müslüman olarak etiketlemektedir. 3 katılımcıya göre bu konu kişiden kişiye değişmektedir. 2 katılımcıya göre Suriyelilerin dini inançları Sırlarından farklıdır. 2 katılımcı Suriyelilerin inançlarına saygı duyduğunu ifade etmişlerdir. 1 katılımcıya göre Suriyelilerin dini inançları hiçbir şey ifade etmez ve 1 katılımcı bu soruya hiç cevap vermemiştir. Bu katılımcılardan

“Suriyeliler Müslümandır” diyen katılımcı KY1’in açıklaması şu şekildedir:

“Müslümanlar, ancak hiçbiri bizim dinimize karşı hiçbir şey söylemedi. Karşılıklı hoşgörü geliştirmeye çalışıyoruz.”

Suriyelilerin dini kişiden kişiye değiştiğini ifade eden KY13 ise bu konudaki düşüncesini şöyle anlatmıştır:

“Diğer dinlerin üyelerinde olduğu gibi, aralarında gerçek inananlar, daha sert aşırıcular ve sahte inananlar var.”

İnançlarına saygı duyan katılımcı KY12 bu fikrinin sebebini şöyle izah etmiştir:

“Tüm dini inançlara saygı duyuyorum, fakat herhangi bir dinin aşırılık yapanını yargılıyorum.“

Kampa uzak olan Sırpların Suriyelilerin dini inançları konusunda düşünceleri ise şu şekilde sınıflandırılmıştır:

5 katılımcı bu konu hakkında bilgisinin olmadığını ifade etmiştir. 3 katılımcı Suriyelilerin inancına saygı duyduğunu söylemiştir. 2 katılımcıya göre herkesin istediği şeye inanma hakkı vardır. 2 katılımcı din olgusunun kişisel bir şey olduğuna inanmaktadır. 2 katılımcı Suriyelilerin hangi dine ait olduğunu bildiğini söylemiştir. 1 katılımcıya göre din temel insan haklarının bir parçasıdır. Bu katılımcılardan

Suriyelilerin inancına saygı duyduğunu söyleyen katılımcı A6 bu konuda şu ifadeleri kullanmıştır:

“Dini inançlara ve gerekliliklere saygı duyuyorum. Fakat, kanunları ve kadınlara ve çocuklara karşı davranışları hakkında çok kötü bir izlenimim var.”

Herkesin istediği şeye inanma hakkı olduğunu düşünen katılımcı A1 fikrini şöyle aktarmıştır:

“Herkesin istediği şeye inanma hakkı var, ama din kullanan birinin bir tür terör olayı yaparken ve bu imanı haklı gösterdiğinde destekçi değilim.”

Dinin kişisel bir olgu olduğunu ifade eden katılımcılardan A2 soruyu şöyle yanıtlamıştır:

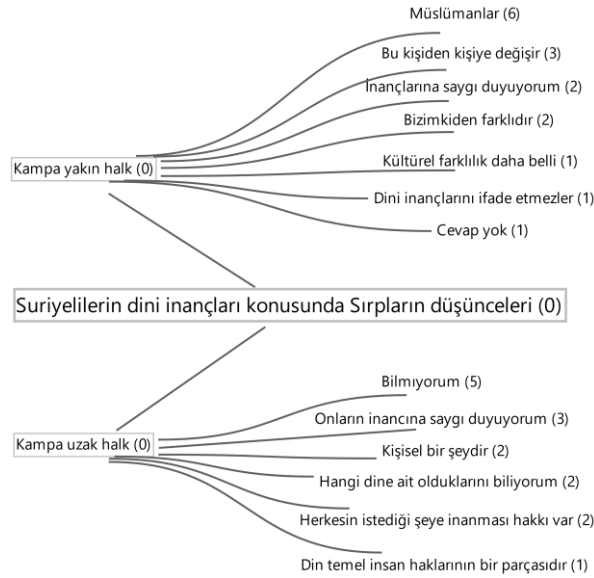
“Dinleri onların kişisel meseledir.”

Suriyelilerin hangi dine ait olduğunu bildiğini söyleyen katılımcı A12'nin cevabı şöyledir

“Onların çoğu güçlü dini inançları olmayan, ama geleneksel olarak İslam dini inançlarına sahip insanlardır. Onlardan ufak bir kısmı aşırı dinsel yönelimlidir.”

Dinin temel insan haklarının bir parçası olduğunu düşünen katılımcı A11 fikrini şöyle belirtmiştir:

“Göçmenlerin dini yapısı homojen değildir. Bunların arasında Hıristiyanlar, İslamcılar, ve bunlarla birlikte ateist üyeler de vardır. Onların dini inançları temel insan haklarının bir parçasıdır.”

Şekil 27. Suriyelilerin dini inançları konusunda Sırpların düşünceleri

Sırların din gruplarına göre Suriyelilerin dini inançları konusunda Sırpların düşünceleri aşağıda belirtilmiştir.

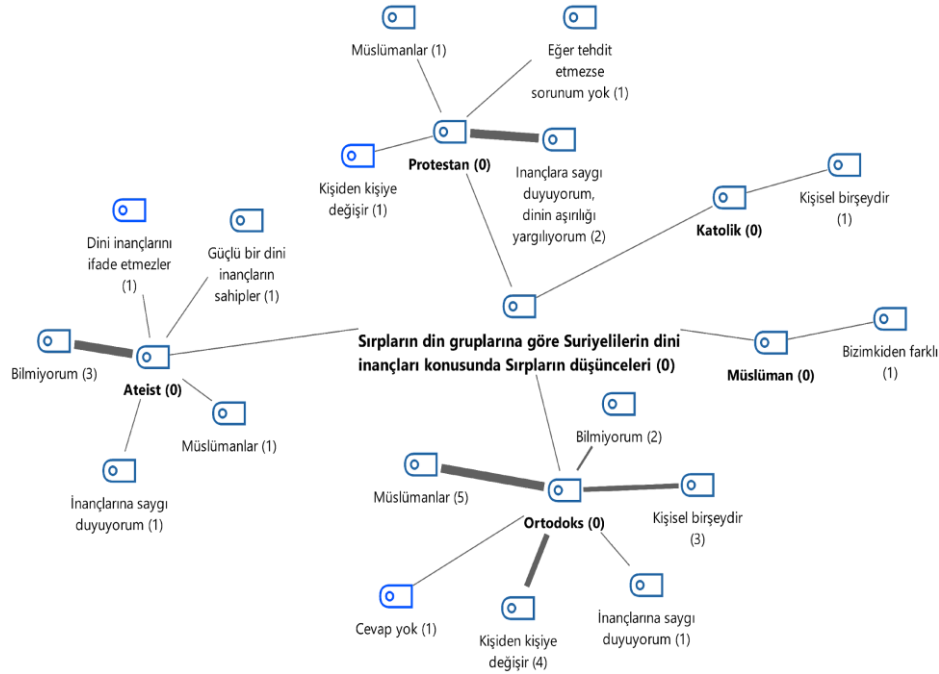
Ortodoks katılımcılardan 5’i mültecilerin inançlarını Müslüman olarak etiketlemiştir. 4 katılımcıya göre inançlar kişiden kişiye değişir. 3 katılımcı herkesin dini inançlarının kişisel olgu olduğunu belirtmiştir. 2 katılımcı bu konuda hiç bilgi sahibi olmadığını ifade etmiştir. 1 katılımcı mültecilerin inançlarına saygı duyduğunu söylemiştir. 1 katılımcı bu soruya cevap vermemiştir.

Ateist grubunun 3 katılımcısı ise bu konuda bilgi sahibi olmadığını belirtmiştir. 1 katılımcı saygı duyduğunu ifade etmiştir. 1 katılımcı mültecilerin dininin Müslüman olduğunu düşünmektedir. 1 katılımcıya göre mülteciler dini inançlarını ifade etmezler. 1 katılımcıya göre mülteciler güçlü bir dini inanca sahiplerdir.

Protestanlara göre ise 2 katılımcı inançlara saygı duymakta ama dini aşırılığı yargılamaktadır. 1 katılımcıya göre inançlar kişiden kişiye değişmektedir. 1 katılımcı “Mülteciler Müslümandır” düşüncesine sahiptir. 1 katılımcıya göre dini inançlarını tehdit etmediği sürece sorun yoktur.

Katolik olan katılımcıya göre Suriyelilerin dini inançları kişisel bir olgudur.

Müslüm olan katılımcı Suriyelilerin dininin Sırlardan farklı olduğunu düşünmektedir.

Şekil 28. Sırların din gruplarına göre Suriyelilerin dini inançları konusunda Sırların düşünceleri

Suriyelilerin dini inançlarının Sırbistan'daki toplumun genelinden farklı olması merkeze yakın ve uzak olan Sırlara ne ifade ettiğini konusunda düşünceler aşağıda belirtilmiştir.

Merkeze yakın olan Sırların düşüncelerine bakıldığında bu konuda 5 katılımcı kültürel farklılıkların daha belirgin olduğunu düşünmektedir, 3 katılımcı için dini farklılık hiçbir şey ifade etmemektedir, 2 katılımcıya göre en önemlisi halkın karşılıklı saygısıdır. Ve 1 katılımcıya göre dini farklılık Suriyelilerin entegrasyonunu engelleyebilir. 1 katılımcı bu farkın büyük olduğunu ama aşılmaz olmadığını düşünmektedir. Katılımcı KY7 bu konuda şu izahta bulunmuştur:

“Müslüman ülkelerde yaşadığımda onların yaşam biçimi, imanı, kültürü ve geleneklerini gördüm. Birincisi, ikinci sınıf bir vatandaş olan eş ile ilişkili olarak, bizimle onların arasındaki farklılıkların büyük olduğunu, dinin birinci olduğunu, duada çok vakit geçirdiğini, farklı yemek yediğini söyleyebilirim. Sorun, ülkemizde kaç göçmenin değişeceği ve bu yaşam biçimine uyum

sağlayacaktır. Aynı şekilde, vatandaşlarımızın çoğu zaman çatışma kaynağı olan Müslümanlara karşı olumlu bakmıyorlar. Sonuç olarak farkı büyük, ama aşılmaz değil.”

1 katılımcıya göre her dinin amacı aynıdır. Katılımcı KY2 şu şekilde fikrini ortaya koymuştur:

“İslam ve Hıristiyanlık ya da Ortodoks inançları farklıdır, ancak amaçları aynıdır. Bu, iyiliği yaygınlaştıran barış ve cemaate ilişkindir.”

1 katılımcı dini farklılığın sorun yaratabildiğini düşünmektedir. Katılımcı KY15 şu yaklaşımda bulunmuştur:

“Bu, sorunlara yol açabilir. İnanç, vatandaşlarımıza büyük zarar verebilecek birçok şeyi onlara sağlar.”

Kampa uzak olan Sırp'ların düşüncelerine göre ise 5 katılımcı din farklılığını önemli görmemektedir. 3 katılımcı kültürel farklılıkların dini farklılıktan daha belirgin olduğunu düşünmektedir, 2 katılımcı için bu farklılık hiçbir şey ifade etmemektedir. 2 katılımcıya göre çok önemli farklılıklar yoktur. 1 katılımcı dinden dolayı insanları ayırmaya ve işaretlemeye gerek olmadığı düşüncesine sahiptir. 1 katılımcı bu farkı tehdit olarak görmektedir.

Dini farklılığın önemli olmadığını düşünen katılımcılardan A14 fikrini şu şekilde ifade etmiştir:

“Benim için Sırbistan’da iyi bir çeşitlilik olacağını anlamına geliyor.”

Kültürel farklılığın dini farklılığından daha belirgin olduğunu diyenlerden katılımcı A11 düşüncesini şu şekilde açıklamıştır:

“Dini inançların çeşitliliği doğal ve normaldir. Vojvodina topluluğu ulusal, dini ve dil çeşitliliği ve karşılıklı hoşgörüye dayanır. Aslında, dini inançlarının gerçekte ne olduğunu bile bilmiyoruz çünkü onları yabancı bir unsur olarak kalıplaştırmıyoruz. Çeşitliliği açısından belirgin olan bu - bir kültürel fark var.”

Farklılığın hiçbir şey ifade etmediğini söyleyen katılımcılardan A8 bu konudaki soruyu şöyle yanıtlamıştır:

“İnsanların yeterince farkındalığı varsa, onlara din farklılığı hiçbir şey ifade etmez.”

Önemli farklılıklar olmadığını düşünenlerden A12 bu konuda şunları söylemiştir:

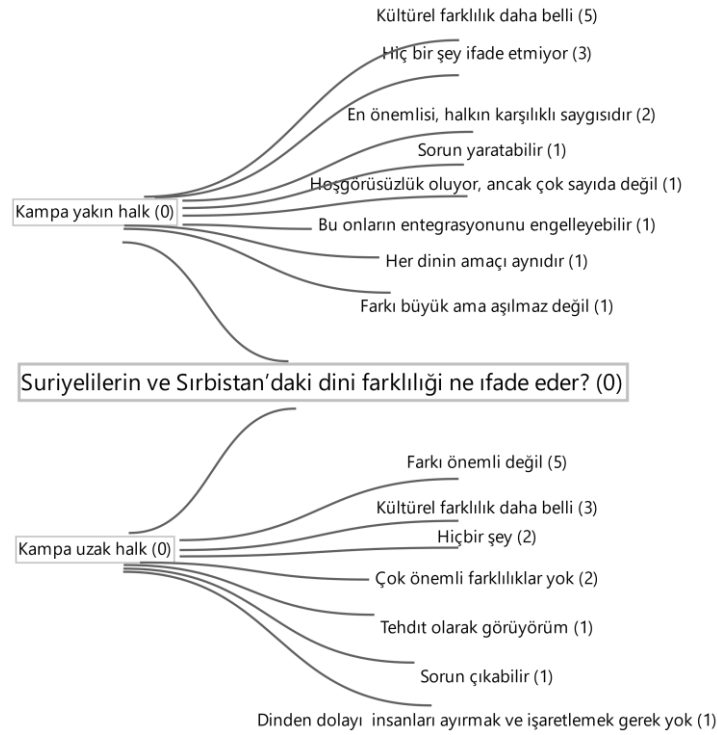
“Suriyelilerin çoğunluğu dini inançlarını güçlü bir şekilde dile getirmemesine rağmen, çoğu Müslüman olmayanlarla evlilik yapmaz ve domuz eti yemez veya alkol içmez. Yani geleneksel İslam dogmalarına saygı gösterir. Bunlar tek farktır, geri kalan her şey çok benzerdir.”

Dinden dolayı insanları ayırmaya ve işaretlemeye gerek olmadığını belirten katılımcı A1 bu konuda düşüncesini şöyle ifade etmiştir:

“İnançta büyük bir farklılık var, ancak insanları ayırmak ve işaretlemek gerektiğini düşünmüyorum.”

Din farklılığı tehdit olarak gören katılımcı A6 endişelerini şöyle belirtmiştir:

“Bunu tüm Hıristiyanlar için bir tehdit olarak görüyorum ve dinler arası ve çoklu-etnik açıdan büyük bir problemdir.”

Şekil 29. Sırp katılımcıların Suriyelilerin dinleri ile Sırbistan'daki dinler arasındaki farklılıklar hakkındaki düşünceleri

Sırp katılımcıların Suriyelilerin dini inançları ile kendi dini gruplarının inançları arasındaki farka ilişkin görüşlerine gelince, aşağıdaki cevaplar belirtilmiştir.

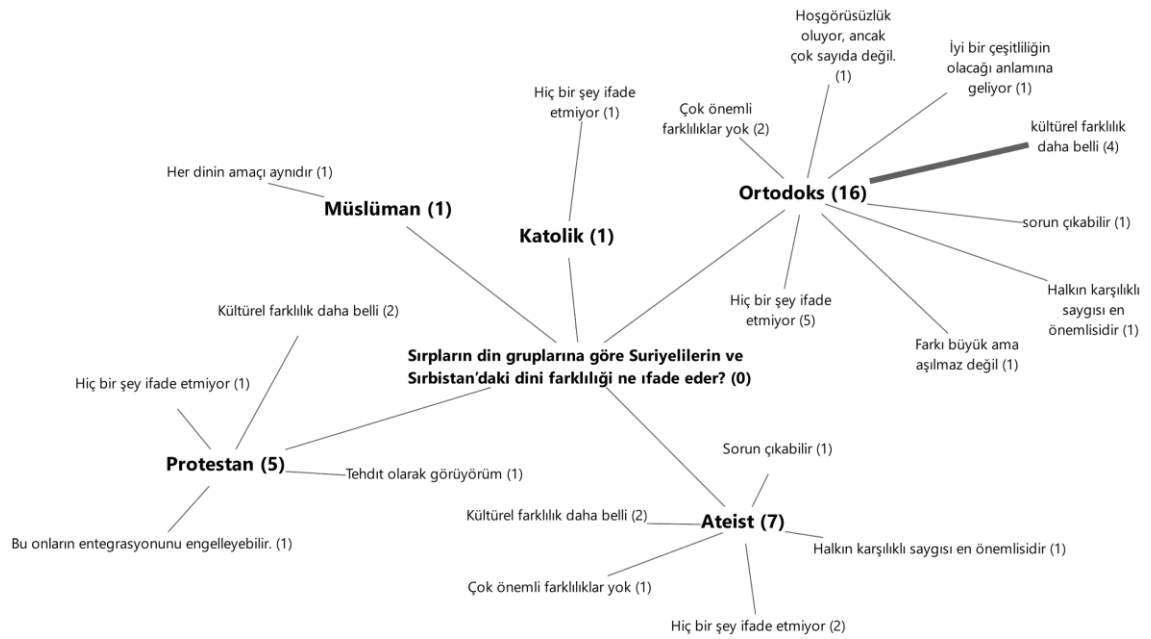
En fazla (16) katılımcı Ortodoks grubunda bulunmaktadır. Sırbistan'daki nüfusu en çoğu Ortodokslar oluşturmaktadır. Tutumları farklı olmaktadır. En fazla 5 katılımcı Suriyelilerin dininin hiçbir şey ifade etmediğini belirtmiştir. 4 katılımcıya göre kültürel farklılık dinsel farklılıktan daha belirgin olmaktadır. 2 katılımcı çok önemli farklılık olmadığını düşünmektedir. Tek cevapları bunlar olmuştur: “Fark büyük ama aşılmaz değildir”, “Halkın karşılıklı saygısı en önemlisidir”, “Sorun çıkabilir”, “İyi bir çeşitliğin olacağı anlamına geliyor” ve “Hoşgörüsüzlük oluyor, ancak çok sayıda değil”.

Ateist grubuna bakıldığında ise 2 katılımcıya dinsel farklılık hiçbir şey ifade etmemektedir. 2 katılımcı kültürel farklılığın dinsel farklılıktan daha belirgin olduğunu düşünmektedir. 1 katılımcıya göre çok önemli farklılıklar yoktur. 1 katılımcı halkın karşılıklı saygısının en önemli şey olduğunu düşünmektedir ve 1 katılımcıya göre dini farklılıklardan dolayı sorun çıkabilir.

Protestan grubu açısından ise 2 katılımcıya göre kültürel farklılık dinsel farklılıktan daha belirgindir. 1 katılımcı için farklılık hiçbir şey ifade etmemektedir. 1 katılımcı bu farklılığı tehdit olarak görmektedir ve 1 katılımcıya göre bu farklılık Suriyelilerin entegrasyonu engelleyebilir.

Katolik katılımcı için din farklılığı hiçbir şey ifade etmemektedir.

Müslüman katılımcı her dinin amacı aynı olduğunu düşünmektedir.

Şekil 30. Sırların Suriyelilerin dini inançlarının kendi dini gruplarına göre farklılığı hakkındaki düşünceleri

Dini gruplarına göre Sırların, Suriyelilerin gelişinden önce ve sonra kendilerini güvende hissetmeleri konusundaki görüşlerine bakıldığında aşağıdaki cevaplar verilmiştir.

Ortodoks katılımcıların düşünceleri bu konuda farklı olmaktadır. 7 katılımcıya göre Sırp vatandaşları güvende hissetmemektedirler. 3 katılımcı büyük değişiklikler olmadığını ifade etmiştir. 2 katılımcı güvenlik durumunun hiç değişmediğini düşünmektedir. 1 katılımcı güvenlik durumunda sorun olmadığından bahsetmiştir. 1 katılımcıya göre Suriyeliler geldikten sonra daha kalabalık olmuştur. 1 katılımcı Sırların tehdit altında olduğunu düşünmektedir. 1 katılımcıya göre güvenlik duygusu duruma göre

değişmektedir. 9 katılımcı Suriyelilerin gelişini negatif olarak; 7 katılımcı pozitif olarak görmektedir.

Ateist grubundan en fazla (3) katılımcı büyük değişiklikler olduğunu varsaymışlardır. 1 katılımcı güvenlik durumunda sorun olmadığını; 1 katılımcı ülkede daha fazla kalabalık olduğunu düşünmektedir. 1 katılımcıya göre vatandaşlar güvende hissetmemektedir ve 1 katılımcı güvenlik duygusunun duruma göre değiştiğini düşünmektedir. Toplam 7 katılımcıdan sadece 2 katılımcı güvenlik duygusunu negatif olarak değerlendirmiştir.

Protestanlardan (5) sadece 1 katılımcı Sırp'ların tehdit altında olduğunu düşünmektedir.

Müslüman katılımcı bakışından güvenlik duygusu duruma göre değişmektedir.

Katolik katılımcıya göre Suriyelilerin gelişinden sonra Sırp'ların korkusu ortaya çıkmıştır.

Şekil 31. Din gruplarına göre Sırp'ların Suriyeliler geldikten önceki ve sonraki güvende hissetme durumu hakkında düşünceleri

Din gruplarına göre Sırp'ların Sırbistan hükümetinin Suriyelilere ilişkin düşüncesi ve politikası hakkında düşünceleri ise şu şekilde sınıflandırılmıştır.

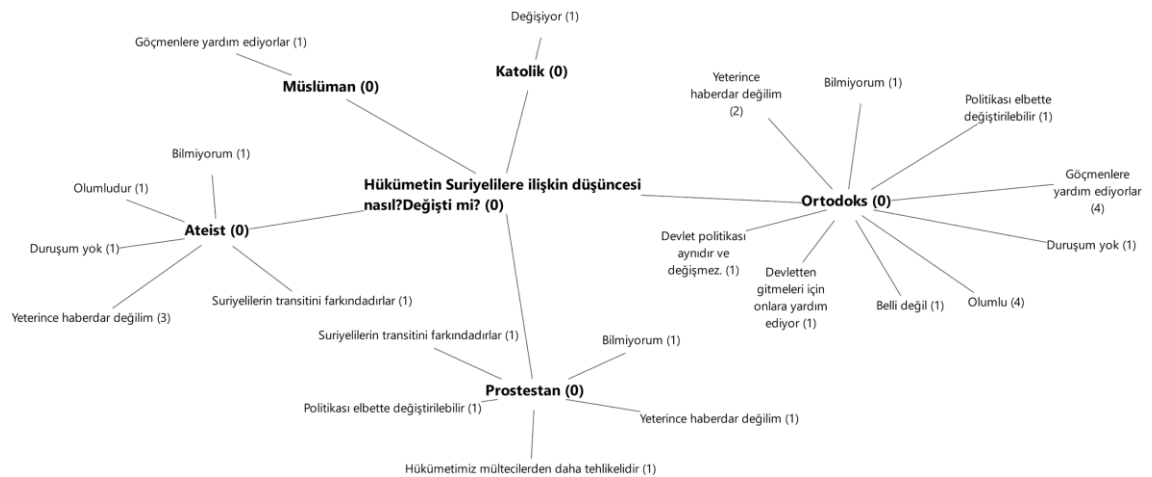
Ortodoks grup ele alındığında 5 katılımcı bu konuda yeterince bilgi sahibi olmadıklarını ve bir duruşlarının olmadığını belirtmişlerdir. Katılımcılardan 9'u Sırp hükümetinin Suriyeli mültecilere olumlu baktığını ve onlara yardım ettiğini, 1'i ise hükümetin Suriyelilere sadece devleti terk edecekleri için yardım ettiğini düşünmektedir. 1

katılımcıya göre devlet politikası aynıdır ve değişmez, diğer katılımcı politikanın elbette değiştirilebileceğini düşünmektedir. Protestan grubunda ise, 2 katılımcı bu konuda bir şey bilmediği ifade etmiştir. 1 katılımcıya göre Suriyelilerden daha kötü olan Sırbistan hükümetidir. 1 katılımcı hükümetin politikasının değiştirebildiğini düşünmektedir ve 1 katılımcıya göre hükümetin Suriyelilerin transitini fark ettiğinden dolayı onlara karşı olumlu bakmaktadır.

Ateist katılımcılardan 5'i bu konuda yeterli bilgi sahibi olmadığını ya da duruşunun olmadığından bahsetmiştir. 1 katılımcıya göre hükümetin duruşu olumludur, diğer katılımcıya göre hükümet Suriyelilerin Sırbistan'da transitini farkındadır.

Müslüman katılımcıya göre hükümet göçmenlere yardım etmektedir.

Katolik katılımcı devlet politikasının değiştiğini düşünmektedir.

Şekil 32. Din gruplarına göre Sırbistan hükümetinin Suriyelilere ilişkin düşüncesi ve politikası hakkında düşünceleri

Sırbistan din gruplarına göre Hükümetin daha önce Hırvatistan ve Bosna'dan gelen mültecilerle yeni gelen Suriyelilere ilişkin düşünce ve davranışlarını karşılaştırdığında ortaya çıkan düşünceleri ise şu şekildedir:

Ortodoks katılımcılardan 7'si bu konuda nasıl cevap vereceğini bilmemişlerdir. 3 katılımcı hükümetin Suriyelilere ilişkin daha iyi organize olduğunu düşünmektedir, 1 katılımcı bu durumun AB'nin devlete desteğinden dolayı olduğunu düşünmektedir. 1 katılımcıya göre güvenlik nedeniyle Hükümet yeni mültecilere daha fazla odaklanmaktadır. 1 katılımcı eski ve yeni mülteci durumu karşılaştıramadığını

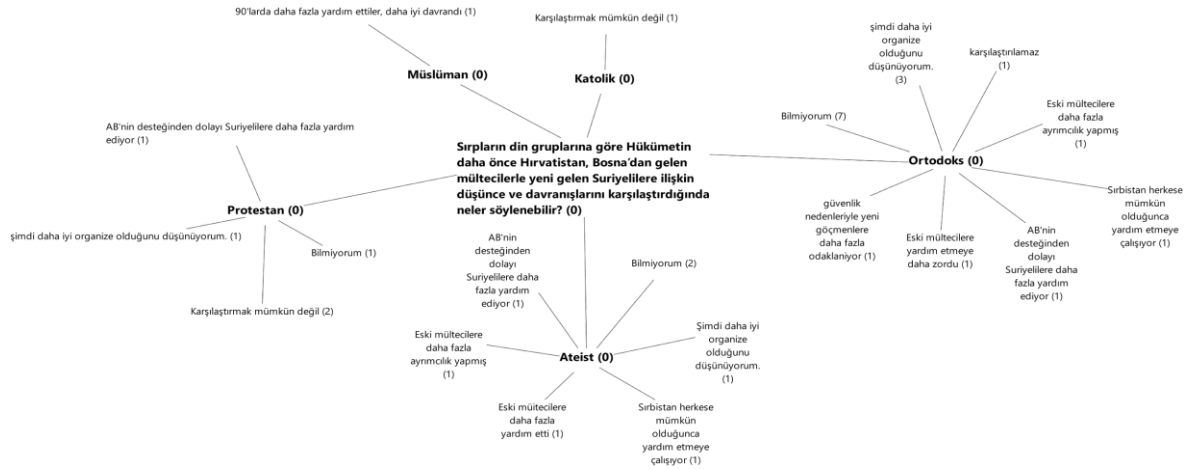
düşünmektedir. 1 katılımcıya göre eski mültecilere yardım etmek daha zor olmuştur. Diğer katılımcı hükümetin eski mültecilere daha fazla ayrımcılık yaptığını düşünmektedir. 1 katılımcıya göre Sırbistan Hükümeti herkese mümkün olduğunca yardım etmeye çalışmaktadır.

Ateist grubunda ise 2 katılımcı bu konuda hiç bilgi sahibi olmadığını ifade etmiştir. 1 katılımcıya göre Sırbistan Hükümeti herkese mümkün olduğunca yardım etmeye çalışmaktadır. 1 katılımcı Sırp hükümetinin şimdi daha iyi organize olduğunu düşünmektedir. 1 katılımcı hükümetin AB'nin desteğinden dolayı Suriyelilere daha fazla yardım ettiğini düşünmektedir. 1 katılımcıya göre hükümet eski mültecilere karşı daha fazla ayrımcılık yapmıştır. Onun aksine 1 katılımcı hükümetin eski mültecilere daha fazla yardım ettiğini düşünmektedir.

Protestan grubu ele alındığında, 2 katılımcıya göre bu iki durumu karşılaştırmak mümkün değildir. 1 katılımcı bu konu hakkında bilgi sahibi olmadığını ifade etmiştir. 1 katılımcıya göre hükümetin Suriyelilere ilişkin daha iyi organize olmuştur. 1 katılımcı hükümetin AB'nin desteğinden dolayı Suriyelilere daha fazla yardım ettiğini düşünmektedir.

Müslüman katılımcı düşüncesine bakıldığında ise Sırp hükümeti 90'larda mültecilere daha fazla yardım etmiş ve daha iyi davranış göstermişlerdir.

Katolik katılımcıya göre bu durumları karşılaştırmak mümkün değildir.

Şekil 33. Sırların din gruplarına göre Hükümetin daha önce Hırvatistan ve Bosna'dan gelen mültecilerle yeni gelen Suriyelilere ilişkin düşünce ve davranışlarını karşılaştırdığında neler söylenebilir?

Din gruplarına göre Sırların Suriyeliler konusunda düşünceleri ise şu şekilde belirtilmiştir:

Ortodoks grubundan 4 katılımcıya göre Sırlar Suriyelilere karşı olumsuz düşünmektedirler. 3 katılımcı Sırların olumlu düşüncelerine sahip olduğunu düşünmektedirler. 2 katılımcı Sırların tutumları tanımlanmamış olduğunu düşünmektedir. 2 katılımcı bu konuda hiçbir şey bilmediğini açıklamıştır. 2 katılımcıya göre Sırlar Suriyelilere karşı sempati duymaktadır. 2 katılımcı Sırların tutumların zamanda değişmediğini düşünmektedir. 1 katılımcıya göre Sırların düşünceleri medyaya bağlı ve medyaya göre değişmektedir. 1 katılımcı Sırların tutumlarının karışık olduğunu düşünmektedir.

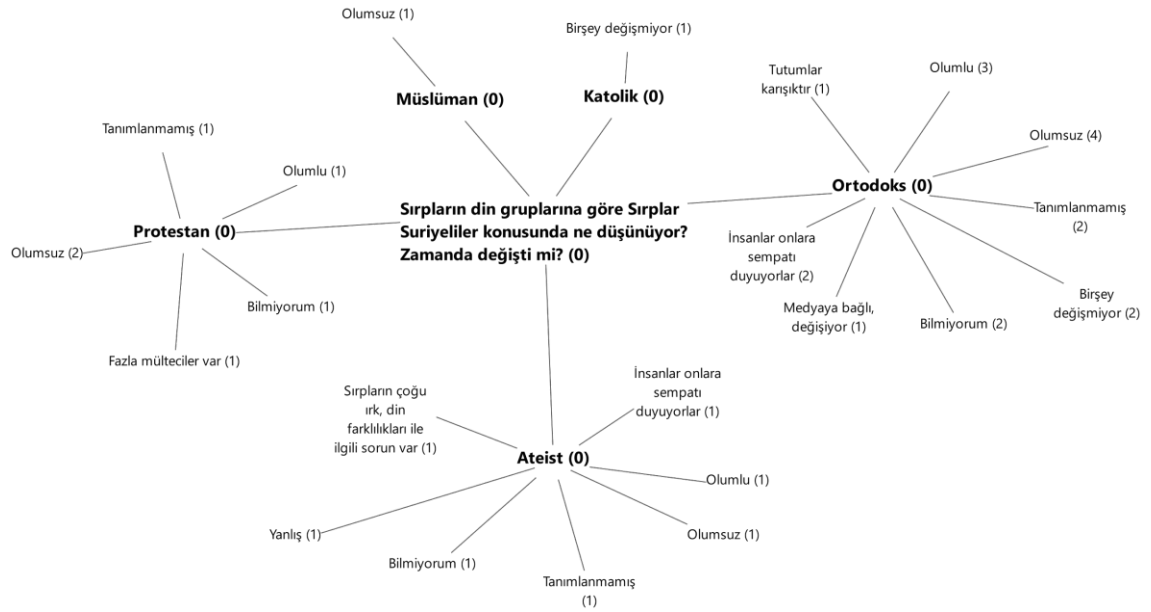
Ateist grubu açısından katılımcıların düşünceleri bölünmüştür. 1 katılımcı Sırların Suriyeliler konusunda olumlu düşüncelere sahip olduğunu düşünmektedir. 1 katılımcıya göre Sırlar Suriyelilere karşı sempati duymaktadır. 1 katılımcı Sırların tutumlarının tanımlanmamış olduğunu düşünmektedir. 1 katılımcı Sırların Suriyelilere karşı düşüncelerini yanlış olarak görmektedir. 1 katılımcı bu konu hakkında hiçbir şey bilmediğinden bahsetmiştir. 1 katılımcıya göre Sırların tutumları olumsuzdur. 1 katılımcıya göre Sırların çoğunun ırk, din farklılıkları ile ilgili sorunları vardır.

Protestan grubunda ise 1 katılımcı Sırların Suriyeliler konusunda olumsuz düşüncelere sahip olduğunu; , diğer katılımcılar olumlu olduğunu düşünmektedir. 1 katılımcıya göre

Sırbistan’da fazla mülteciler vardır. 1 katılımcı Sırların tanımlanmış tutumlarına sahip olduğunu düşünmektedir.

Müslüman katılımcıya göre Sırların Suriyeliler konusunda olumsuz düşünceleri vardır.

Katolik katılımcıya göre Sırların tutumları zamanda değişmez.

Şekil 34. Din gruplarına göre Sırlar Suriyeliler konusunda ne düşünüyor? Zamanla değişti mi?

Din gruplarına göre Sırlar, daha önce Hırvatistan, Bosna’dan gelen mültecilerle yeni gelen Suriyelilere ilişkin düşünce ve davranışları karşılaştırdığında şu şekilde sınıflandırılma yapılabilir.

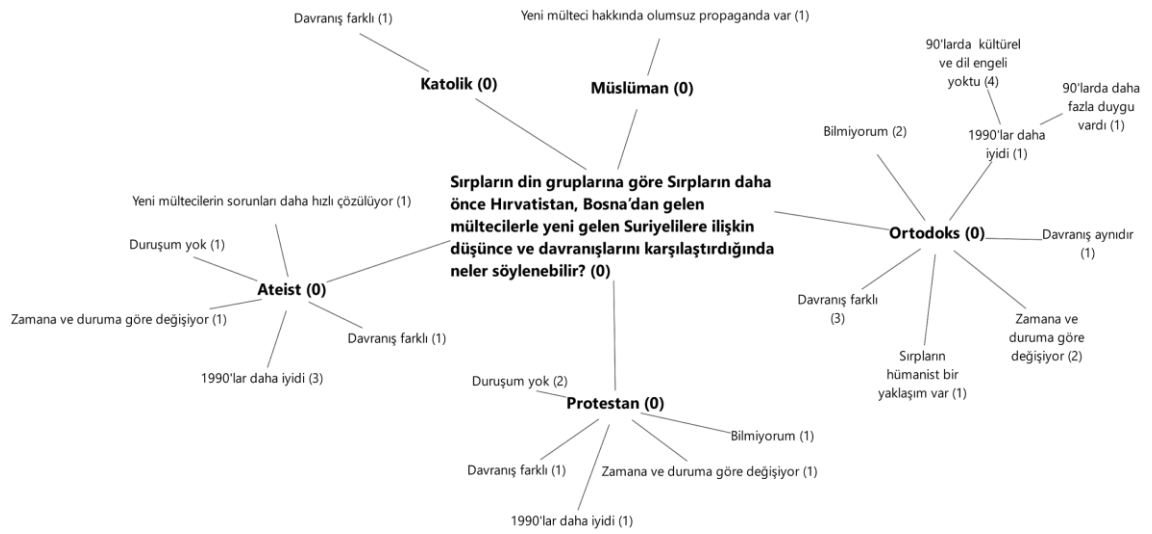
Ortodoks grubu aldığında 6 katılımcıya göre 90’larda Sırların davranışı ve düşünceleri daha iyi olmuştur çünkü kültürel ve dil engeli yoktur (4) ve daha fazla duygu vardır (1). 3 katılımcıya göre bu iki durumda farklı davranış olmaktadır. 2 katılımcı Sırların düşüncelerinin zamana ve duruma göre değiştiğini ifade etmiştir. 2 katılımcı bu konuda hiçbir şey bilmediğini belirtmiştir. 1 katılımcı Sırların hümanist bir yaklaşımı olduğunu düşünmektedir. 1 katılımcıya göre iki gruba karşı Sırların davranışı aynıdır.

Protestan grubu açısından 2 katılımcının duruşu yoktu, 1 katılımcı bu konuda hiçbir şey bilmediği ifade etmiştir. 1 katılımcı davranışın farklı olduğunu söylemiştir. 1 katılımcıya göre davranış zamana ve duruma göre değişmektedir.

Ateist grubundan 3 katılımcı 90'larda eski Yugoslav mültecilere karşı davranışın daha iyi olduğunu düşünmektedir. Onların aksine 1 katılımcıya göre günümüzdeki mültecilere karşı davranış farklıdır çünkü sorunları daha hızlı çözülmektedir. 1 katılımcı farklı davranışı olduğunu düşünmektedir.

Katolik katılımcıya göre iki grup karşılaştırıldığında davranışlar farklı olmaktadır.

Müslüman katılımcı yeni mültecilere karşı olumsuz bir propaganda var olduğunu düşünmektedir.

Şekil 35. Din gruplarına göre Sırların daha önce Hırvatistan, Bosna'dan gelen mültecilerle yeni gelen Suriyelilere ilişkin düşünce ve davranışlarını karşılaştırdığında neler söylenebilir?

Suriyelilerin evlerine geri dönüp dönmemesi gerektiği sorusuna yanıt olarak farklı dini grupların görüşleri şu şekilde ifade edilmiştir:

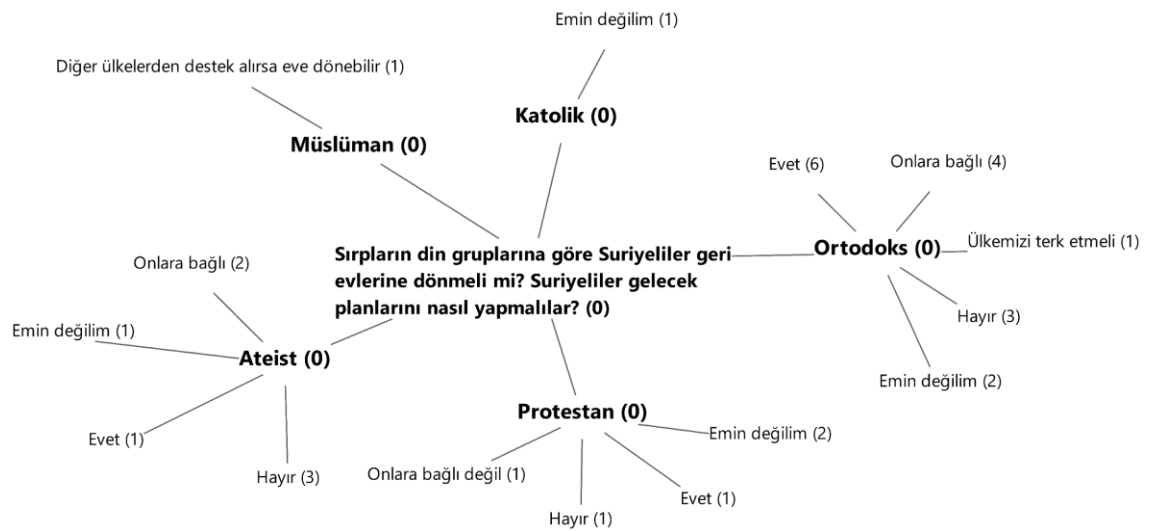
Ortodoks grubundan 6 katılımcı Suriyelilerin eve geri dönmesi gerektiğini düşünmektedir. 4 katılımcıya göre Suriyeliler bu konuda kendi karar vermelidir. 3 katılımcıya göre Suriyeliler eve geri dönmemelidir. 2 katılımcı bu konu ile ilgili emin olmadığını ifade etmişlerdir. Sadece 1 katılımcı Suriyeliler'in Sırbistan'ı terk etmesi gerektiği düşüncesine sahiptir.

Ateistlere göre ise 3 katılımcı Suriyelilerin eve geri dönmemesi gerektiğini ifade etmiştir. 2 katılımcı eve geri dönmek konusunun mültecilere bağlı olduğunu belirtmiştir. 1 katılımcı Suriyelilerin eve geri dönmesi gerektiğini düşünmektedir ve 1 katılımcı Suriyelilerin ne yapması gerektiğinden emin olmadığı fikrine sahiptir.

Protestan grubu açısından bakıldığında 2 katılımcıya göre Suriyelilerin eve dönüşü onlara bağlı olmalıdır. 3 katılımcı Suriyelilerin eve dönmek gerektiğini düşünmektedir. 1 katılımcı bu konuda emin değildir. 1 katılımcıya göre Suriyeliler eve geri dönmelidir.

Katolik katılımcı Suriyelilerin ne yapması gerektiği konusunda emin değildir.

Müslüman katılımcıya göre eğer Suriyeliler diğer ülkelerden destek alırsa eve dönebilirler.

Şekil 36. Sırpların din gruplarına göre Suriyeliler geri evlerine dönmeli mi? Suriyeliler gelecek planlarını nasıl yapmalılar?

Sırpların dini gruplarına göre diğer ülkelerin ve özellikle Avrupa ülkelerinin Suriyelilere/mültecilere yönelik tutumlarına ilişkin soruya yanıt olarak, merkezlere yakın ve uzak Sırpların görüşleri şu şekilde ortaya çıkmıştır:

Ortodoksların düşüncelerine göre 7 katılımcı Avrupa ülkelerinin Suriyelilere karşı tutumlarının devlete bağlı olduğunu; 2 katılımcı Avrupa'nın Suriyelileri kabul etmek zorunda olduğunu düşünmektedir. 2 katılımcı bu soruya cevap verememiştir. 2 katılımcıya göre Avrupa mültecileri kabul etmemektedir. 1 katılımcı Avrupa ülkelerinin mültecilere karşı daha titiz davrandığını düşünmektedir.

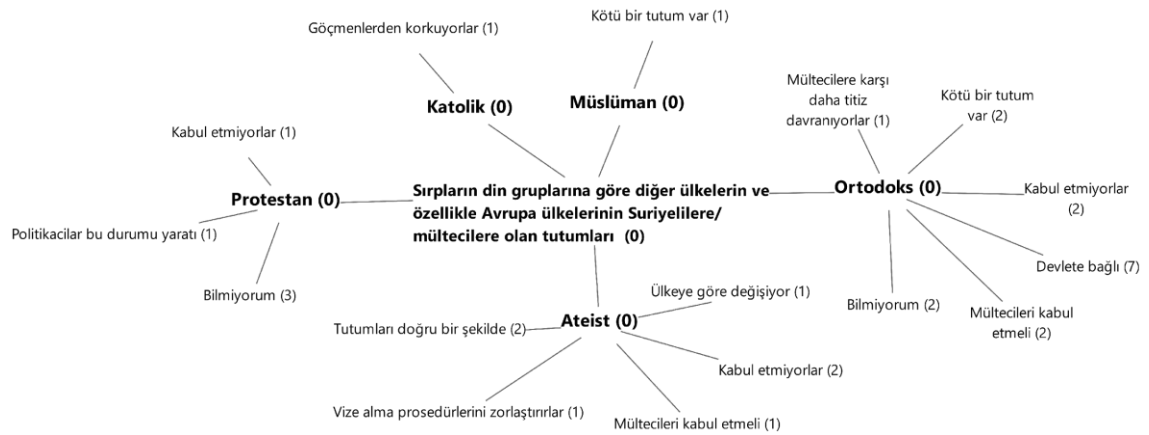
Ateist grubun açısından ise 2 katılımcı Avrupa'nın tutumunun doğru olduğunu düşünmektedir. 1 katılımcının görüşüne göre Avrupa ülkeleri vize alma prosedürlerini zorlaştırmaktadır. 1 katılımcıya göre Avrupa mültecileri kabul etmemektedir. 1 katılımcı

Avrupa ülkelerinin tutumlarının ülkeye göre değiştiğini düşünmektedir. 1 katılımcıya göre Avrupa ülkeleri mültecileri kabul etmelidir.

Protestan grubundan 3 katılımcı bu konuda hiçbir şey bilmediğini ifade etmiştir. 1 katılımcı mülteci krizini politikacıların yarattığını düşünmektedir. 1 katılımcıya göre Avrupa mültecileri kabul etmemektedir.

Katolik katılımcı Avrupa ülkeleri mültecilerden korktuğunu ifade etmiştir.

Müslüman katılımcıya göre Avrupa ülkeleri kötü bir tutuma sahiptir.

Şekil 37. Sırların din gruplarına göre diğer ülkelerin ve özellikle Avrupa ülkelerinin Suriyelilere/mültecilere olan tutumları hakkında merkeze yakın ve uzak olan Sırların düşünceleri

5.2 SURIYELİLERİN SIRBİSTAN'DAKİ YAŞAMA VE SIRPLARA İLİŞKİN DÜŞÜNCELERİ

Suriyelilerin Sırbistan'daki yaşama ve Sırlara ilişkin düşünceleri 5 alt bölümde incelenmiştir. Bu bölümler şunlardan oluşur: Sosyo-demografik veriler, Göç etme nedeni ve göç süreci, Suriyelilerin Sırbistan'daki yeni yaşamlarına ilişkin düşünceleri, Suriyelilerin Sırlara ilişkin düşünceleri ve Suriyelilerin aidiyet ve entegrasyon konusundaki düşünceleri.

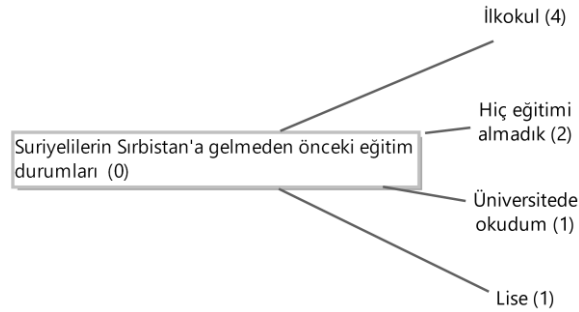
5.2.1 Sosyo-Demografik Veriler

Suriyeli katılımcılarımızdan 3'ü kadın (%37,50) ve 5'i erkektir (%62,50). 3 katılımcı 41-50 (hepsi erkek), 2 katılımcı 26-30, 2 katılımcı 18-25 yaş grubuna ve bir katılımcı 31-40 yaş grubuna aittir. 50 yaştan fazla katılımcı yoktur.

8 katılımcıdan hepsi evlidir, sadece ailesi ile gelen bir kız bekarıdır. Katılımcılarımızdan evli olan (7 katılımcı) herkesin 2-5 çocuğu vardır. Bir bekar kadının çocuğu yoktur. İki katılımcının 2 çocuğu, 2 katılımcının 3 çocuğu, 2 katılımcının 4 çocuğu ve 1 katılımcının 5 çocuğu vardır.

Suriyelilerin eğitim durumuna bakıldığında ise, 4 katılımcı ilkokuldan mezun olmuş (%50), 2 katılımcı hiç eğitim almamış (%25), 1 katılımcı liseye gitmiş ve 1 katılımcı üniversitede okumaktadır.

Katılımcı S6 bu konudaki düşünceleri şu şekilde ifade etmiştir: “Suriye'deki üniversitede Arapça dili ve kültürü okuyordum.”

Şekil 38. Suriyelilerin eğitim durumu

5.2.2. Suriyelilerin Sırbistan'a Göç Süreçleri

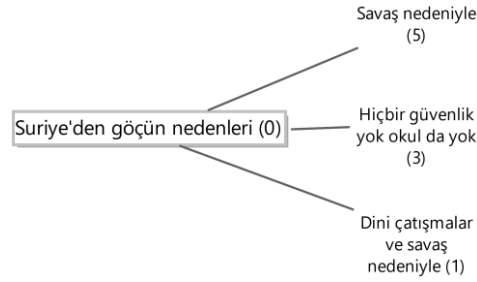
Bu bölümde Suriyelilerin göç nedenleri ve süreleri ile ilgili tespitler verilmiştir. Ayrıca Suriyelilerin Sırbistan'a gelmeden önceki durumları, başka bir ülkeye gitmeye çalışıp çalışmadıkları ve geleceğe yönelik beklentileri hakkında bulgular verilmiştir.

Tüm katılımcılar savaş nedeniyle göç etmiştir.

Katılımcı S1 bu konuda şu açıklamayı yapmıştır:

”Hamma’da bir sürü bombalama, kaçırma olayı vardı, güvenlik yok, yiyecek yok su ya da okul yoktu”, 3 katılımcı orada hiçbir şey kalmadığı için ülkesini terk etmiştir. Katılımcı S2 bu konuyu şöyle anlatmıştır: “Birçok patlama oldu, DAESH yüzünden hiçbir güvenlik yoktu, okul yoktu. Evde bile güvenlik yoktu, eğer evden çıkarsan öldürülebilirdin.”;

1 katılımcı dini çatışmalardan dolayı kaçmıştır.

Şekil 39. Suriyelilerin göçünün nedenleri

Suriyelilerin Sırbistan'a gelmeden önceki durumlarına ilişkin soruya verilen cevaplar ise şöyle olmuştur:

Sırbistan'a gelmeden önce Suriye'de yaşarken 4 katılımcı çalışmaktaydı. Katılımcı S7 bu konuda şu açıklamada bulunmuştur:

“Memleketimde, yerel fırınlarda fırıncı olarak çalışıyordum. Hayatımdan memnun değildim, birçok sorunum vardı, bir sürü dini çatışma vardı ve sonuçta savaş oldu.”.

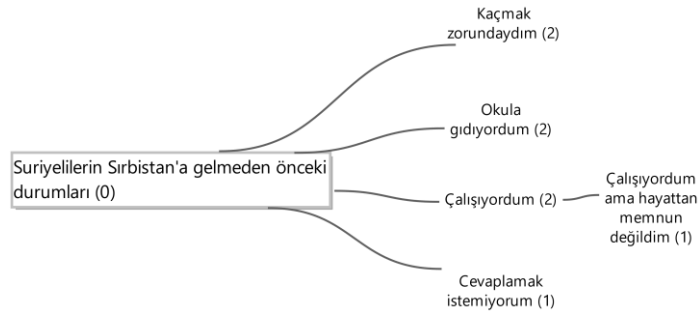
2 katılımcı okula gitmekteydi. Katılımcı S6 durumunu şu şekilde anlatmıştır.

“Üniversitede okuyordum ama vazgeçmek zorundaydım. Evlendim ve 2 çocuk sahibi oldum. Kocam önce Suriye'den ayrılmıştı, şu anda Almanya'da ve kendisine katılmamızı bekliyor. 5 ay önce oraya geldi. Sosyal ağlar aracılığıyla her gün konuşuruz.”

2 katılımcı durum zor olduğundan dolayı kaçmak zorunda kalmıştır. Katılımcı S8 şunları söylemiştir:

“Memleketimde kiralanmış bir evde yaşıyorduk. Berber olarak çalışıyordum. Yakın arkadaşımınla bir berber dükkânımız vardı. Silahlı bir grup dükkânımıza girdiğinde bizi öldürmeye çalıştı. Arkadaşım yaralandı ama ben kaçmayı başardım. Eşyalarımı ve ailemi alıp götürdüm. Arkadaşım da kaçtı, şu anda Türkiye'nin bir yerindedir.”

1 katılımcı bu soruya cevap vermek istemedi.

Şekil 40. Suriyelilerin Sırbistan'a gelmeden önceki durumları

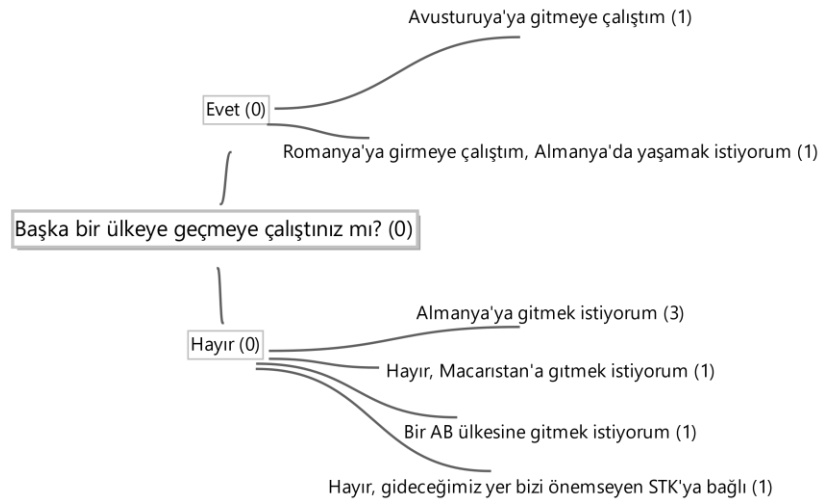
Suriyelilerin başka bir ülkeye geçmeye çalışıp çalışmadığı sorusuna verilen cevaplar şu şekildedir:

6 katılımcı başka bir ülkeye geçmeye çalışmamıştır. Katılımcı S5 bize şu şekilde anlatmıştır:

“Sırbistan'ı henüz terk etmeye çalışmadım, Almanya'ya gitmek istiyorum. “

İki katılımcı bu soruyu “evet” şeklinde cevaplanmıştır. Katılımcı S7 bu durumu şu şekilde ifade etmiştir:

“Romanya'ya iki kez girmeye çalıştım, ancak başarılı olamadım. Almanya'da yaşamak istiyorum”.

Şekil 41. Suriyeli başka bir ülkeye geçmeye çalıştılar mı?

Suriyelilerin gitmek istedikleri ülkelere ilişkin soruya verdikleri cevaplar ise şu şekildedir:

4 katılımcı Almanya'ya; 1 katılımcı herhangi bir AB ülkesine gitmek istemektedir. 1 katılımcı onun geleceği hakkında bir fikrinin olmadığını söylemiştir. 1 katılımcı Avusturya'ya başka katılımcı da Macaristan'a gitmek istemektedir.

Almanya'ya gitmek isteyenlerden katılımcı S6 şu açıklamayı yapmıştır:

“Başka bir ülkeye geçmeye çalışmadım, amacım Almanya'ya ulaşmak ve kocamla yeniden bir araya gelmektir.”

AB ülkesine gitmek isteyen katılımcı S2 şu ifadeleri kullanmıştır:

“Bir AB ülkesine gitmeyi düşünüyorum, şansım olduğunda bunu yapacağım.”

“Bilmiyorum” diyen S3'ün ifadeleri ise şöyledir:

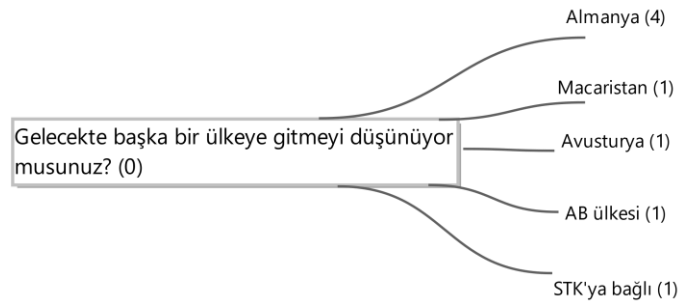
“Hayır, gideceğimiz yer bizi önemseyen STK'ya bağlı”

Avusturya'ya gitmek isteyen katılımcı S1 durumdan şu şekilde bahsetmiştir:

”Avusturya'ya gitmeye çalıştım, oraya gitmek istiyorum, orası benim son hedefim. “

Macaristan'a gitmek isteyen katılımcı S8 şu şekilde bir açıklamada bulunmuştur:

“Hayır geçmeye çalışmadım. Macaristan'a girmek için sıramı bekliyorum, kardeşim 12 yıldır orada yaşıyor, onun ve ailesinin yanında kalacağım.”

Şekil 42. Suriyelilerin gitmek istediği ülkeler

5.2.3 Suriyelilerin Sırbistan'daki Yeni Yaşamlarına İlişkin Düşünceleri

Bu başlık altında Suriyelilerin Sırbistan'daki yaşamlarına ilişkin konusunda bulgular verilmiştir.

5.2.3.1 Eğitim sorunu

Suriyeli mültecilerin Sırbistan'da herhangi bir eğitim alıp almadıkları sorusuna aşağıdaki yanıtlar alınmıştır:

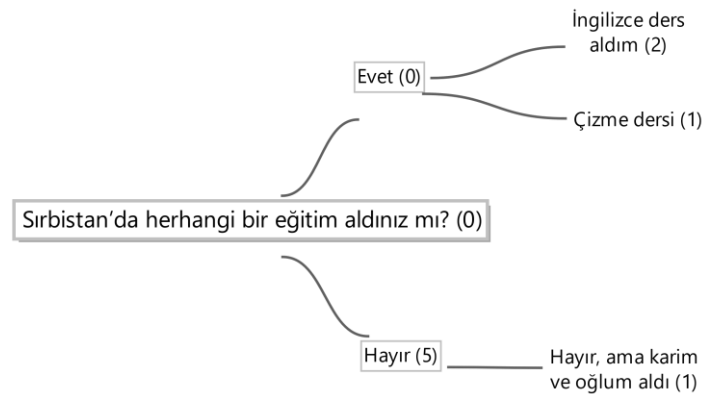
“Hayır” diyen 6 katılımcı vardır. Onlardan katılımcı S7 bu durumu şu şekilde ifade etmiştir:

”Ben almadım, karım kuaför kurslarına katıldı ve bir sertifika aldı. Oğullarımdan biri Belgrad'da Sırp okuluna yeni gitmeye başladı.”

“Evet” diyen 2 katılımcıdan S2 bu konudaki düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“İngilizce ve çizme dersi aldık ama dersler haftada sadece 1-2 saat oldu.”

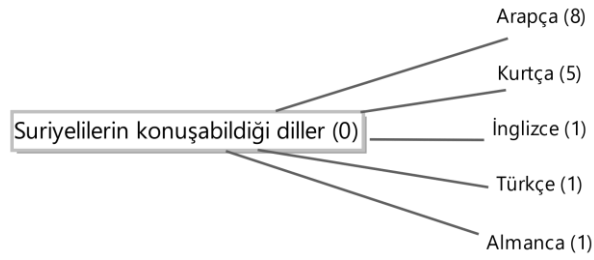
“Sırbistan’da eğitime erişim imkânı sizce nasıldır?” sorusuna yanıt verenler ne cevap vereceklerini bilemediler.

Şekil 43. Suriyeli mülteciler Sırbistan’da herhangi bir eğitim gördü mü?

5.2.3.2. Dil sorunu

Suriyelilerin konuştuğu diller söz konusu olduğunda tüm katılımcıların ana dili Arapçadır. 5 katılımcı Kürtçe konuşabilmekte, bir katılımcı Almancayı da bilmektedir. Bununla birlikte bir katılımcı da biraz Türkçe konuşabilmekteydi.

Şekil 44. Suriyelilerin konuşabildiği diller

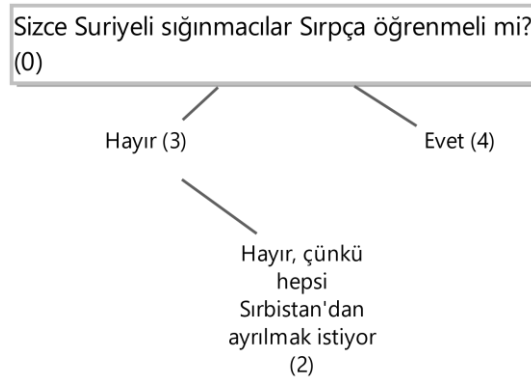
“Sırpça konuşabiliyor musunuz?” sorusuna katılımcıların %100’ü Sırpça konuşamadığı ve Sırpça dil kursuna hiç gitmediğini beyan etmiştir.

Suriyelilerin Sırpça öğrenip öğrenmemesi gerektiği sorulduğunda, katılımcıların yarısı evet, yarısı hayır demiştir. Hayır diyen katılımcılardan S8 soruya şu şekilde cevap vermiştir:

”Hayır, çünkü hepsi Sırbistan'dan ayrılmak istiyor.”

Evet diyen S3 Katılımcının görüşü ise şöyledir:

„Neden olmasın? Bir kişinin birden fazla dili bilmesi harikadır.”

Şekil 45. Suriyeliler Sırpça öğrenmeli mi?

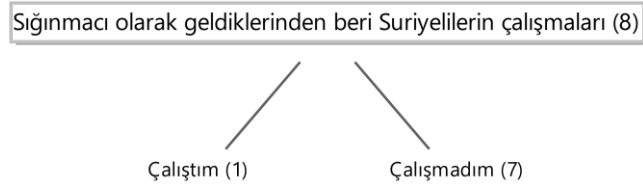
5.2.3.3 Ekonomik sorunlar

Bu başlık altında Suriyelilerin mülteci olduğundan beri ekonomik sorunları ve iş deneyimleri hakkında bulgular verilmiştir.

Suriyelilerin göçmen olduklarından beri çalışıp çalışmadıkları sorusuna 8 katılımcıdan sadece 1 katılımcı göçmen olduğundan sonra çalıştığını ifade etmiştir.

Katılımcı S8 deneyimini açıklamıştır:

“Ben geldiğim tarihi hatırlıyorum. 29 Kasım 2011'de Sırbistan'a geldim. Memleketten kaçtıktan sonra İstanbul'a uçtum. Ardından İzmir'e geçtim, oradan tekne ile yasadışı yollardan Yunanistan'a geldik. Makedonya'yı geçmek için yürüdük ve otobüs kullandık. Bir noktada kaçakçılarla tanıştık ve onlara beşimiz için 1300 avro ödedik. Bizi arabayla Sırbistan'a götürdüler. Araba çok kalabalıktı, içinde 13 kişi vardı. Ben arabanın arka gövdesindeydim. Yolumda benim eşyalarımıyla dolu çantamı kaybettiler ya da büyük olasılıkla alan eksikliği yüzünden fırlattılar. Sırbistan'a geldiğimizde Macaristan sınırı geçmek için bekleyen numaramızı aldık. Sıramız en muhtemelen 3 hafta içinde gelecek ve nihayet AB'ye gireceğiz. Merkezde berber olarak çalışıyorum. Normalde ücret 150 RSD (35TL), fakat birçoğunun hiç parası olmadığı için bunu herkesin elinden almam.”

Şekil 46. Sığınmacı olduğundan beri Suriyelilerin çalışmaları

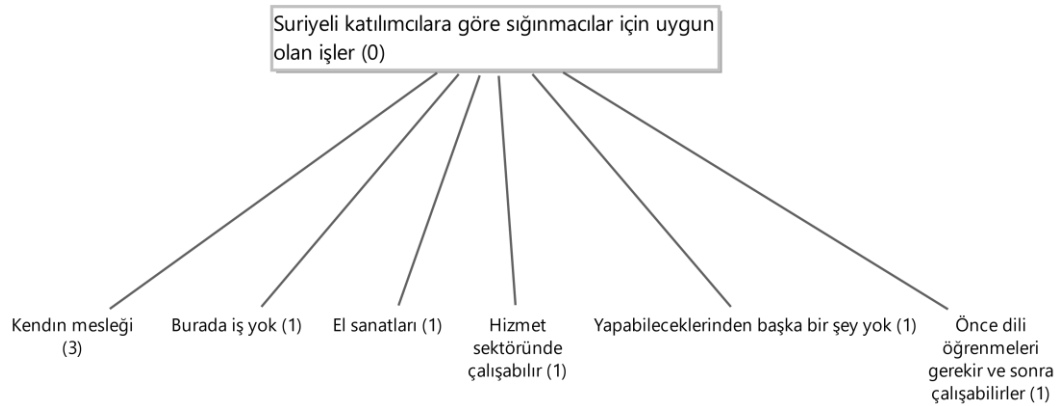
Sığınmacılar için en uygun iş veya mesleğin hangisi olduğu sorulduğunda, katılımcılardan 3'ü sığınmacıların kendi mesleklerini yapmaları gerektiğini belirtmiştir. Katılımcı S2 şu şekilde anlatmıştır:

“Otomatik mekanik teknisyen ve bir şoför olarak çalışıyordum, bunu yapmaya devam etmek istiyorum.” 1 katılımcı Sırbistan’da hiç iş olmadığı söylemiştir.

Diğerler farklı fikirlere sahiptir. Örneğin onlara göre sığınmacılar el sanatları yapabilirler, hizmet sektöründe çalışabilirler. Katılımcı S7 bu durum için şu ifadeyi kullanmıştır:

“Yapabilecekleri başka bir şey yok“. Katılımcı S3’e göre sığınmacılar önce dili öğrenmeleri gerekir ve sonra çalışabilirler.

“Ailenizde başka çalışanlar var mı, varsa ne iş yapıyorlar?” sorusuna herkes “hayır” cevabını vermiştir.

Şekil 47. Sığınmacılar için en uygun iş

5.2.3.4. Konut sorunu

Bu başlık altında Suriyelilerin konut sorunu konusundaki bulgular verilmiştir.

Suriyelilerin o anda yaşadığı yerde yaşamayı neden seçtikleri sorusuna şu şekilde cevap verilmiştir: 5 katılımcı Sırbistan’da kalmak için başka seçenek olmadığını ifade etmiştir.

Katılımcı S7 konudaki düşüncelerini şöyle aktarmıştır:

“Bizim seçimimiz değildi. Polise gittik ve kayıt yaptık, sonra evrakları bize verdiler ve nereye gitmemiz gerektiğini söylediler.”

Diğer katılımcılar farklı sebep vermişlerdir. 1 katılımcı Sırbistan’da çok organizasyon olduğundan dolayı kalmıştır. S3 bu konuyu şu şekilde ifade etmiştir:

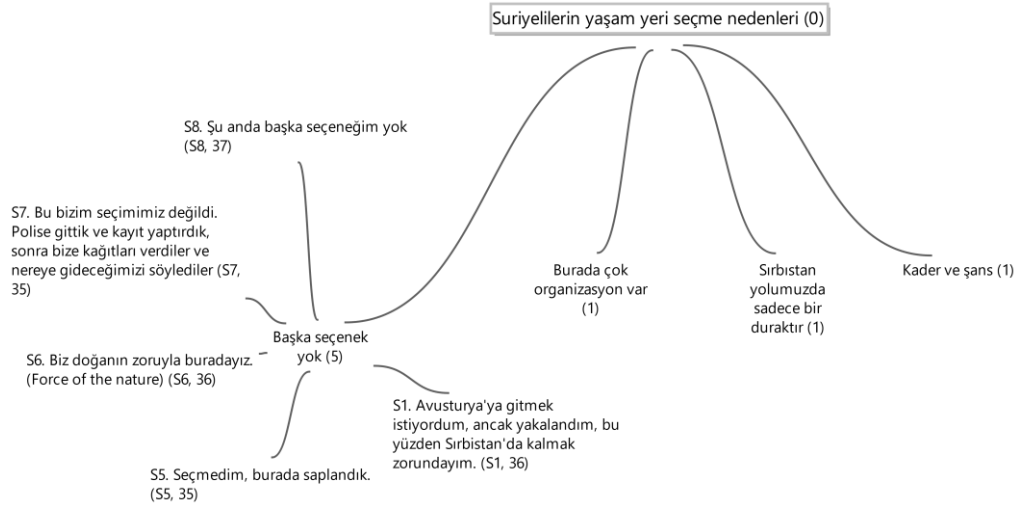
“Çünkü ailemle ilgilenen birçok organizasyon var.”

Katılımcı S4 Sırbistan’ı sadece durak olarak görmektedir.

“Bizim için Sırbistan, Almanya’ya giden yolda bir durak.”

1 katılımcı orada kalmasının kader olduğunu düşünmektedir. Katılımcı S2 bu durumu şu şekilde ifade etmiştir:

„ “Bu bir kader ve şansımız. Almanya’ya gitmek istiyorum, fakat şu anda başka bir AB ülkesine gitmeyi düşünüyorum”.

Şekil 48. Suriyelilerin yaşam yeri seçme nedenleri

Nasıl bir yerde kalıyorsunuz? (Kamp alanı, baraka, kira)

Tüm katılımcılar sığınma merkezinde kalıyorlar.

5.2.4 Suriyelilerin Sırlara ilişkin düşünceleri

Bu başlık altında Suriyelilerin Sırlarla ilişkin düşünceleri konusundaki bulgular verilmiştir.

Komşularıyla ilişkileri sorulduğunda herkes "iyi ilişkilere" sahip olduklarını söylemiştir.

Katılımcı S1 şu şekilde ifade etmiştir:

„İyi, sorun yok, Sırbistan halkı gerçekten naziktir.”

7 katılımcı ilişkiler iyi olduğunu söylemiştir. Katılımcı S7 şu cevabı vermiştir:

“İyi. Genelde markete ve camiye giderim, hiç problem yaşamadım.”

1 katılımcı merkez etrafında mağaza olmadığını ifade etmiştir.

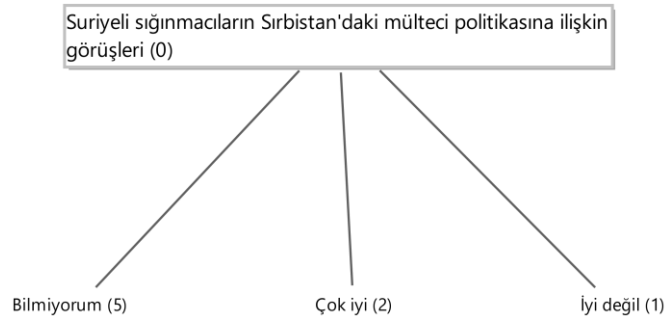

Şekil 49. Suriyelilerin mahalledeki işletme sahipleri ile ilişkileri

Suriyeli sığınmacıların Sırbistan'daki mülteci politikası hakkındaki görüşleri söz konusu olduğunda 5 katılımcı bu konu ile ilgili hiç bilgisinin olmadığını anlatmıştır. Katılımcı S1 şu şekilde yanıt vermiştir:

“Hiçbir politik fikrim yok, insanlarla yönelik stratejisi iyi. Sırp polisi insanlara karşı çok iyi davranıyor.”

2 katılımcı politikasının iyi olduğunu ifade etmiştir (S4:” Bence iyi”) ve 1 katılımcı politikasının iyi olmadığını söylemiştir.

Şekil 50. Suriyeli sığınmacıların Sırbistan'daki mülteci politikası hakkında düşünceleri

“Sizce Sırlar Suriyeli sığınmacılar konusunda ne düşünüyor?” sorusuna şu şekilde cevap verilmiştir: 4 katılımcı Sırların Suriyeliler hakkında olumlu düşündüğü ifade etmişler. Onlardan katılımcı S6 bu durum hakkında şunu demiştir:

“Olumlu. Bize yardım etmeye çalışıyorlar.”

İki katılımcıya göre Sırların düşünceleri “normal”dir ama onlardan biri şu şikâyetle bulunmuştur:

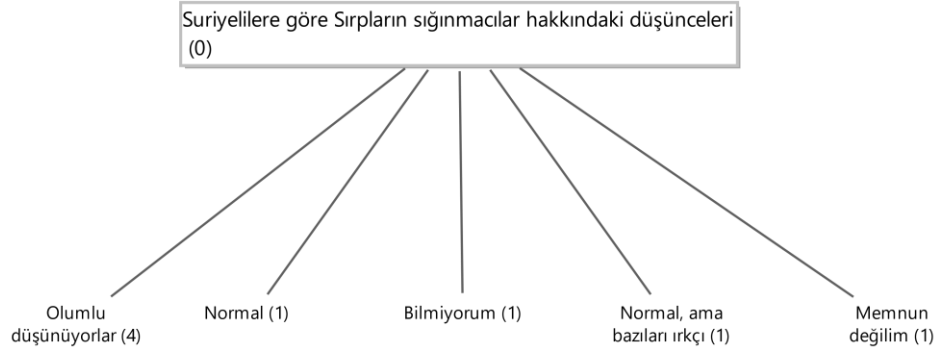
“Normal ama bazıları ırkçı”.

1 katılımcı şu şekilde cevaplamıştır:

„Bilmiyorum, onlarla pek görüşmüyoruz” .

Katılımcı S8 Sırpların onlar hakkında düşüncelerinden memnun olmadığından bahsetmiştir:

“Pek memnun değilim”.

Şekil 51. Sığınmacılara göre Sırpların onlar hakkında düşünceleri

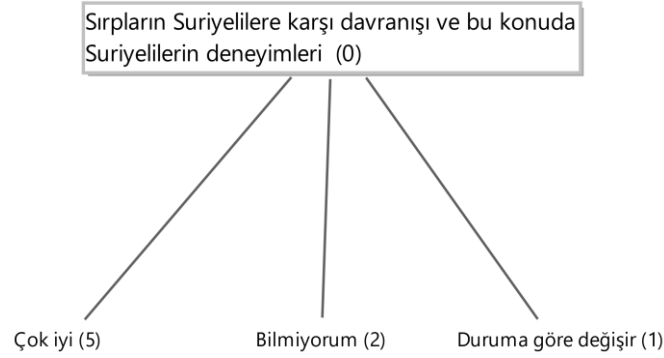
“Sırplar size nasıl davranıyorlar? Deneyimlerinizi anlatınız!” sorusuna cevaplar bu şekilde temalaştırılmıştır: 5 katılımcı Sırpların davranışını çok iyi olarak belirtmiştir. Onlardan katılımcı S6 şu şekilde konuşmuştur:

“Bunlar çok iyi insanlar.”

2 katılımcı bu konu ile ilgili bilgisinin olmadığını anlatmıştır. “Bilmiyorum” diyen katılımcı S4 şu şekilde ifade etmiştir:

“Kamp dışındaki Sırplarla konuşmuyoruz, bu yüzden bilmiyorum”.

1 katılımcı bu davranışı duruma göre değiştiğini ifade etmiştir.

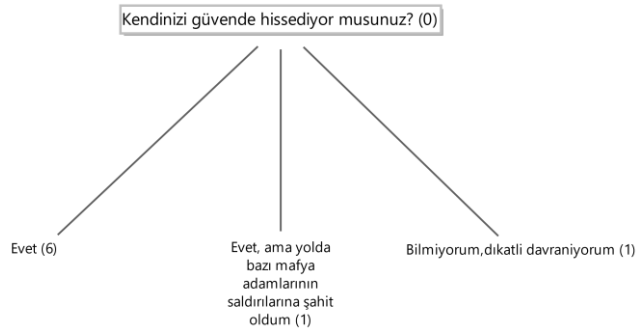
Şekil 52. Sırların Suriyelilere karşı davranışı ve bu konuda Suriyelilerin deneyimleri

Suriyelilerin güvenlik hissi konusunda ise cevaplar şu şekilde belirtilmiştir: 7 katılımcı güvende hissetmektedir, katılımcı S5 güven meselesi ile ilgili olarak şu sözleri sarf etmiştir:

“Evet şimdi güvende hissediyorum, ama yolda bazı mafya adamlarının saldırılarına şahit oldum.”

1 katılımcı dikkatli davrandığını şu şekilde anlatmış:

“Bilmiyorum, şehre gittiğimde dikkatli davranıyorum çünkü bir mültecinin telefonunun yerel biri tarafından çalındığını duydum.”

Şekil 53. Suriyelilerin güvenlik konusunda hissi

Suriyeliler ayrımcılığa maruz kalıp kalmadığı konusunda 6 katılımcı ayrımcılığa maruz kalmadığını söylemiştir. S2 katılımcının ifadesi:

“Hayır, ama az miktarda cehalet bulunmakta.”

2 katılımcı ayrımcılığa maruz kalmıştır. Katılımcı S3 bu şekilde düşünmektedir:

„Aramızda çok büyük fark var”

Şekil 54. Suriyelilerin ayrımcılığa maruz kaldı mı?

5.2.5 Suriyelilerin Aidiyet ve Entegrasyon Konusundaki Düşünceleri

Bu başlık altında Suriyelilerin aidiyet ve entegrasyon hakkındaki düşünceleri konusundaki bulgular verilmiştir.

Suriyelilerin yaşadığı mahallesine aitlik hissi konusunda 5 katılımcı yaşadığı mahallesine ait hissetmemekte, 2 katılımcı ait olduğunu hissetmektedir. 1 katılımcı sığınma merkezindeki hayatı karmaşık olarak tanımlamıştır.

Ait hissetmeyen katılımcı S2 bu durumu şu şekilde ifade etmiştir: “Kendimi yabancı hissediyorum, ortak bir dil yok, okul yok”.

Kampa ait hisseden katılımcı S7 ise şöyle demiştir: “Burada iyi hissediyorum “.

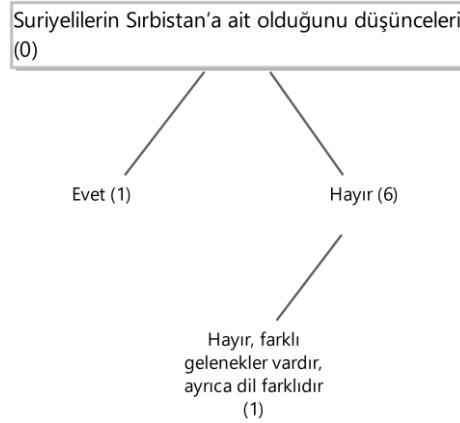

Şekil 55. Suriyelilerin yaşadığı mahallesine aitlik hissi

Suriyelilerin Sırbistan’a ait olup olmadığına düşünceler konusunda 7 katılımcı Sırbistan’a ait olduğunu düşünmemektedir. Katılımcı S3 şu açıklamada bulunmuştur:

“Hayır, farklı gelenekler vardır, ayrıca dil farklıdır.”

1 katılımcı Sırbistan’a aitlik hissetmektedir.

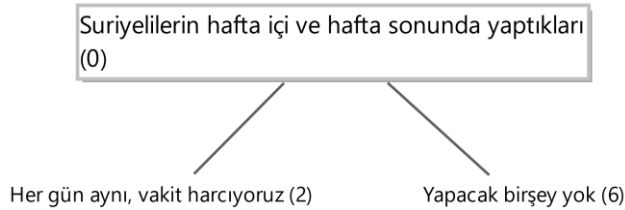
Şekil 56. Suriyelilerin Sırbistan'a ait olduklarına dair düşünceleri

Suriyelilerin hafta içi ve hafta sonunda neler yaptıkları konusunda, 6 katılımcı merkezde yapacak bir şey olmadığını belirtmiştir. Katılımcılardan biri olan S5 ise şunları söylemiştir:

“Hiçbir şey yapmıyoruz. Sınırı geçmek için sıramızı bekliyoruz” .

2 katılımcı her günü aynı geçirdiğini söylemiştir. Katılımcı S4'e göre:

“Burada her gün aynı, yemek yiyoruz, içiyoruz, uyuyoruz ve aralarda sosyal ağlarda vakit harcıyoruz”.

Şekil 57. Suriyelilerin hafta içi ve hafta sonunda yaptıkları

“Daha iyi entegrasyon için Suriyeliler neler yapmalı?” sorusuna 2 katılımcı Suriyelilerin dil öğrenmesi gerektiği yanıtını vermiştir. Onlarda S2 katılımcı bu konuda şöyle düşünmektedir:

“Dil öğrenmek için okula gitmeliler ve Suriyeli ve Sırp çocuklar iyi ilişkiler içinde olmalı. Devlet sığınmacılara bazı iş olanakları sunmalıdır.”

2 katılımcı Suriyelilerin çalışmaları gerektiğini düşünmektedir. Katılımcı S5 düşüncelerini şu şekilde belirtmiştir:

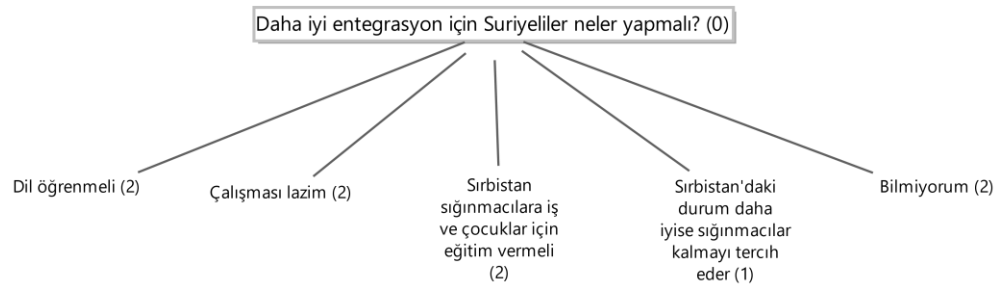
“Çalışmak ya da iş bulmak gerekiyor. Yapacak bir şeyler olmalı.”

2 katılımcıya göre daha iyi entegrasyon için Sırbistan mültecilere işler ve çocuklar için eğitim vermelidir. S4: ”Okula gitmeliler.”

2 katılımcının bu konu hakkında fikri yoktur.

1 katılımcı (S7) Sırbistan'daki durum daha iyi ise mülteciler Sırbistan'da kalmayı tercih edeceğini düşünmektedir:

“Bana göre, eğer Sırbistan'daki ekonomik durum daha iyi olursa, birçok mülteci burada kalmayı tercih edecektir.”

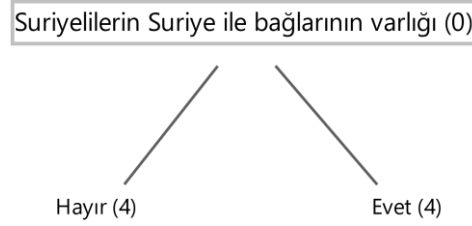
Şekil 58. Daha iyi entegrasyon için Suriyelilerin neler yapması gerektiği konusunda Sırbistanlıların düşünceleri

Suriye ile bir bağlantısı olup olmadığı sorusuna ise 4 katılımcı Suriye ile bir bağlantısı olmadığını söylemiştir. Katılımcı S4 şu şekilde ifade etmiştir:

“Hayır, herkes Suriye'den kaçtı.”

4 katılımcı Suriye ile hala iletişim kurmaktadır. S6 katılımcının ifadesi şu şekildedir:

“Evet, orada kalan aile bireyleriyle iletişim kuruyorum.”

Şekil 59. Suriyelilerin Suriye ile olan bağlarının varlığı

Suriyelilerin Suriye'ye dönmek isteyip istemedikleri ve neden dönmek istedikleri sorusuna cevap olarak tüm katılımcılar Suriye'ye dönmek istemediklerini belirtmiştir. Katılımcıların hiçbiri geri dönmek istememektedir. Katılımcı S8 bu konuda şu cevabı vermiştir:

“Hayır, orada hayat yok. Başka seçenek yoksa eve dönmek yerine Sırbistan'da kalmayı tercih ederim.”

Katılımcı S3 bu konuda düşüncelerini şöyle ifade etmiştir:

“Hayır, geri dönmek istemiyoruz. Güvenlik ve bağımsızlık olsaydı o zaman geri gidebilirdik” .

Suriyelilerin gelecekte beklenenleri konusunda 2 katılımcının fikri yoktur. Katılımcı S3 bu konudan şu şekilde bahsetmiştir:

“Gelecek hakkında hiçbir fikrim yok.”

2 katılımcı normal yaşamak ve çocukları okula gitmelerini istemektedir. Katılımcı S2 şu şekilde ifade etmiştir:

“İyi beklentilerim var, umarım diğer ülkeler bizi memnuniyetle karşılayacak ve rahat ve mutlu olacağız ve çocuklarımız okula gidecekler.”

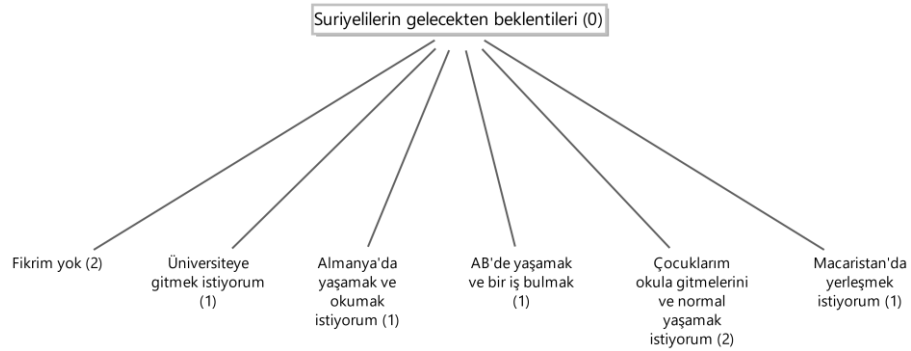
1 katılımcı Almanya'da yaşamak ve okumak istemektedir. 1 katılımcı AB'de yaşamak ve bir iş bulmayı arzu etmektedir. Katılımcı S6 bu durumu şöyle izah etmiştir:

“Benim arzularım AB sınırını aşmak, bir iş bulmak ve üniversitedeki çalışmalarına devam etmek.”

1 katılımcı üniversiteye gitmek istemektedir, bunun hakkında şunları söylemiştir:

“Üniversiteye gitmek istiyorum ve manken olmak istiyorum” .

1 katılımcı Macaristan'da yerleşmek istemektedir.

Şekil 60. Suriyelilerin gelecekte beklenenleri

AB ülkelerinin mültecilere yönelik tutumlarına gelince, bu konuda Suriyeliler görüşlerini bu şekilde ifade etmişler. Katılımcıların yarısı- 4 kişinin bunun hakkında hiç bilgisi yoktur. Katılımcı S7 bu durumu şöyle açıklamıştır:

“Diğer ülkeler hakkında bilgim yok ama Sırbistan çok iyi.”

1 katılımcı her ülkenin kendi taktik biçiminin olduğunu inanmaktadır; Katılımcı S3 bu konuda şu ifadeleri kullanmıştır:

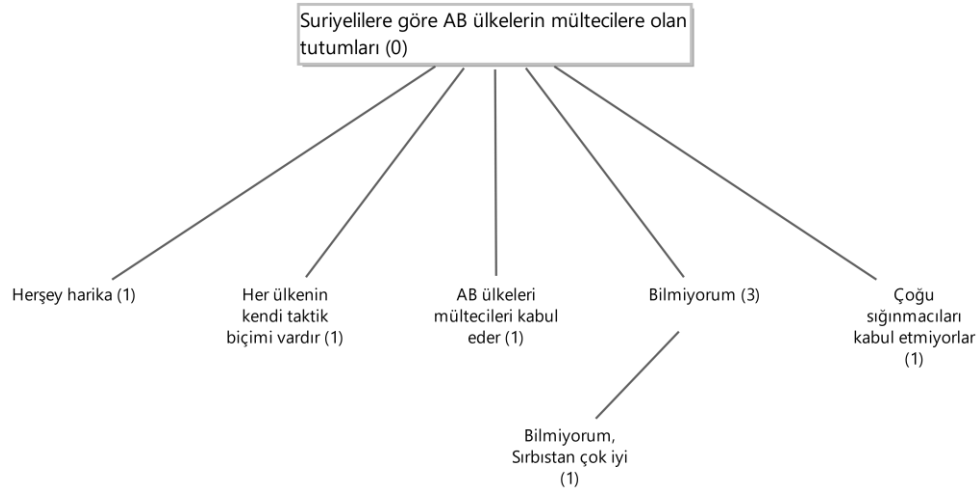
“Her ülkenin kendi taktik biçimi (strateji) vardır, ancak herhangi bir Arap sisteminden daha iyidir.”

1 katılımcıya göre AB ülkeleri mültecileri kabul eder. Katılımcı S4 bu konuda düşünceleri şu şekilde belirtmiştir:

“İzlediğimiz haberlere göre, AB ülkelerinde hoş geldiniz diyen bir izlenime sahibiyiz.”

1 katılımcı AB ülkeleri mültecilere karşı tutumlarının harika olduğunu ifade etmiştir.

1 katılımcı AB ülkelerinin çoğunun mültecileri kabul etmediğini düşünmektedir. Katılımcı S8'in ifadesi şöyledir: “Bunların çoğu mültecileri kabul etmiyor, onları reddediyorlar.”

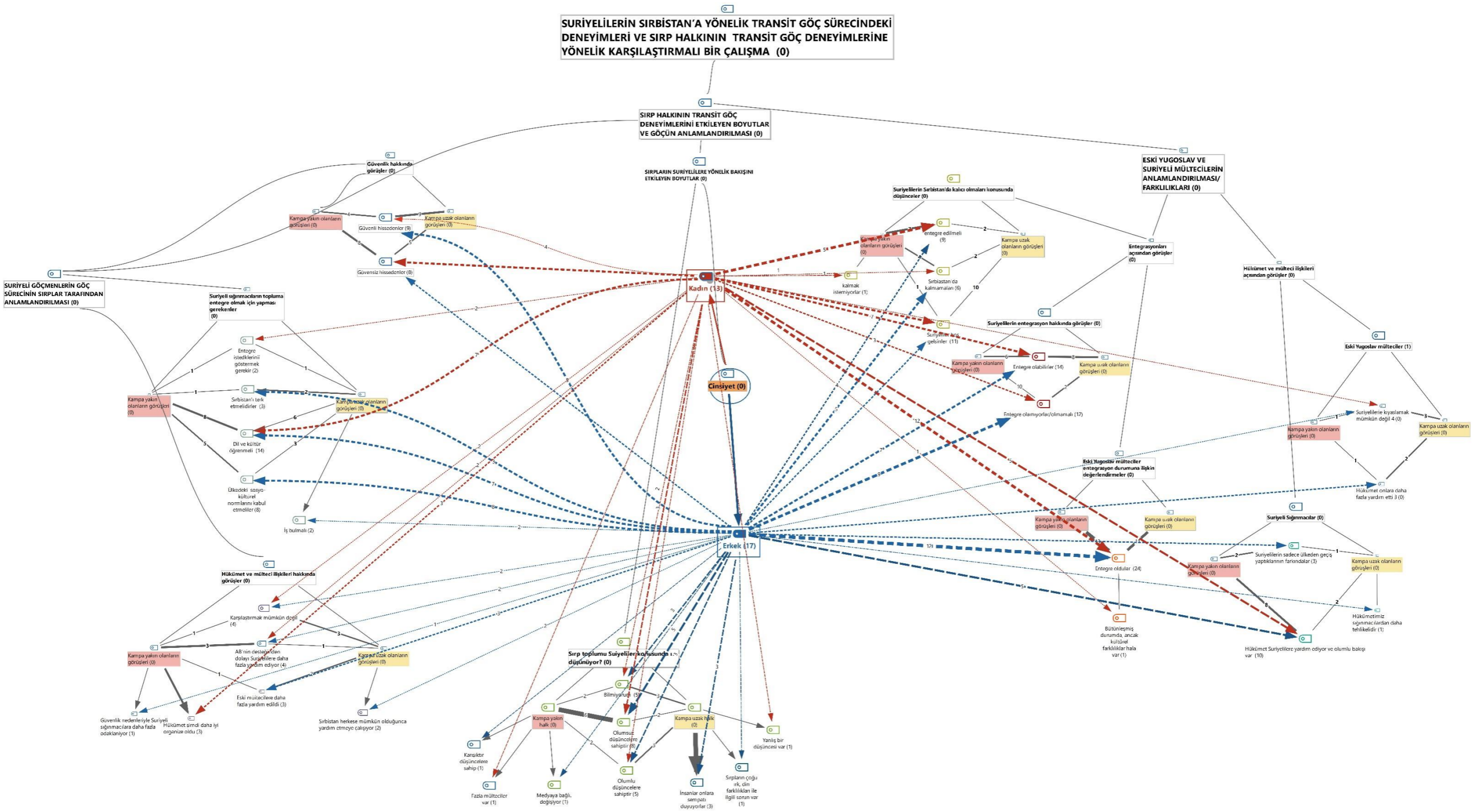
Şekil 61. Suriyelilere göre AB ülkelerin mültecilere olan tutumları

Suriyelilerin eklemek istediği ifadeleri ise şu şekildedir. “Sağlık hizmeti burada yeterince iyi değil. Örneğin, çocuklar Sırbistan’da doğmadıysa, aşı olamazlar.” (K6) ve “Güvenlik ve bağımsızlık dışında hiçbir şey istemiyoruz.” (K3). Buradan da anlaşılacağı üzere sağlık ve fiziksel güvenlik Suriyeli sığınmacılar için hala en temel istektir.

5.3. SOSYO-DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLER BAĞLAMINDA SIRBİSTAN’A YÖNELİK SURIYELİLERİN GÖÇÜNE İLİŞKİN DÜŞÜNCELER

Çalışmanın temel amacı olan yerel Sırp nüfusunun Suriyeli sığınmacı göçüne ilişkin düşünceler her iki grubun deneyim ve düşüncelerinin karşılaştırmalı bir analizi ile sunmaktadır. Bu bölümde cinsiyet, din, meslek, gelir ve eğitim gibi değişkenlerin, göç ve entegrasyonun çeşitli yönlerine dair nasıl şekillendiğini ortaya koymak hedeflenmektedir. Çalışma kapsamında Sırp’ların Suriyeli sığınmacılara yönelik tutumlarını anlamak için, sığınma merkezlerinin yakınında ve uzağında yaşayan 30 Sırp ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeye katılan 30 kişiden 17’si erkek, 13’ü kadındır. Dini aidiyetler arasında 16 Ortodoks Sırp, 6 Ateist, 5 Protestan, 1 Katolik ve 1 Müslüman bulunmaktadır. Eğitim düzeyleri ağırlıklı olarak yükseköğretim (15), ardından lise (8) ve lisans (7) şeklindedir. Gelir memnuniyeti değişkenlik göstermiş, 16’sı memnuniyetsizlik bildirirken, 8’i iyi bir gelire sahip olduğunu, 7’si ise hiç geliri olmadığını belirtmiştir. Analiz, görüşlerin bu değişkenlere göre nasıl şekillendiğini araştırmaktadır.

Cinsiyete Göre Sırp Nüfusunun Göç ve Entegrasyon Konusundaki Deneyimleri ve Düşünceleri

Şekil 62. Cinsiyete göre Sırp nüfusunun göç ve entegrasyon konusundaki deneyimleri ve düşünceler

Suriyeli sığınmacıların topluma entegrasyonu konusunda katılımcılardan sekiz erkek, ev sahibi ülkenin sosyo-kültürel normlarını kabul etmenin entegrasyonun anahtarı olduğuna inanmaktadır. Erkek katılımcılardan yedisi Suriyeli sığınmacıların ev sahibi ülkenin dilini ve kültürünü öğrenmesi gerektiğine inandıklarını belirtmiştir. Katılımcılardan üçü sığınmacıların Sırbistan'ı terk etmeleri gerektiğine inandıklarını ifade ederken, ikisi entegrasyon için iş aramaları gerektiğini öne sürmüştür. Kadınların bu konudaki düşüncelerine bakıldığında ise daha çok sığınmacıların dil ve kültür öğrenmeleri gerektiğini belirttikleri görülmektedir. Bunun dışında ise bir kaç kadın katılımcı entegre olma isteğinin bir ön koşul olduğunu ifade etmiştir. Bir kadın katılımcı ise ülkenin dilini ve kültürünü öğrenmenin entegrasyon için gerekli olduğunu belirtmiştir.

Güvenlik hissi açısından, kadın katılımcıların beşi kendilerini güvende hissettiklerini belirtirken, dördü güvende hissetmediklerini bildirmiştir. Erkek katılımcıların ise beşi kendilerini güvende hissetmediklerini belirtirken, sadece üçü güvende hissettiklerini ifade etmiştir. Bu bağlamda kendini güvende hissetme durumu kadın ve erkeklerde benzerdir.

Hükümet ile mülteci ve sığınmacılar arasındaki ilişkiye dair algılar açısından, üç kadın katılımcı hükümetin eski Yugoslav mültecilere kıyasla geçmişte olduğundan daha organize olduğunu düşündüklerini belirtmiştir. İki kadın katılımcı ise iki kategori arasında karşılaştırma yapmanın zor olduğunu belirtmiştir. İki kadın katılımcı, AB tarafından sağlanan destek sayesinde hükümetin Suriyeli mültecilere daha fazla yardım sağladığına inanmaktadır. Buna karşılık, üç erkek katılımcı ve iki kadın katılımcı eski Yugoslav mültecilere daha fazla yardım sağlandığına inanmaktadır. İki erkek ve iki kadın katılımcı AB'nin sağladığı destek sayesinde hükümetin Suriyeli mültecilere daha fazla yardım sağladığını düşünmektedir. İki erkek ve iki kadın katılımcı bu iki mülteci kategorisini karşılaştırmanın mümkün olmadığını düşünmektedir. İki erkek katılımcı Sırbistan'ın tüm mültecilere yardım sağlamaya çalıştığına inanmaktadır. Bir erkek katılımcı ise hükümetin güvenlik kaygıları nedeniyle Suriyeli mültecilere daha fazla odaklandığına düşünmektedir. Bu durumda eski Yugoslav mültecilere yapılan destek ile

Suriyelilere yapılan destek konusundaki düşünceler açısından kadın ve erkeklerde özellikle belirginleşen bir düşünce farkı gözlemlenmemiştir.

Sırp nüfusunun, vatandaşlarının Suriyeli göçmenlere yönelik tutumlarını nasıl algıladığına ilişkin olarak şu gözlemler yapılabilir: İki kadın ve üç erkek katılımcı konuya aşina olmadıklarını belirtmiştir. Toplam beş erkek ve üç kadın, Sırp'ların Suriyeliler hakkında olumsuz algılara sahip olduğuna inanmaktadır. Üç erkek ve iki kadın, toplumun Suriyeliler hakkında olumlu görüşlere sahip olduğuna inandıklarını belirtmiştir. Üç erkek, insanların onlara karşı olumlu duygular beslediğine inanırken, bir erkek durumun daha karmaşık olduğuna ve bir erkek de insanların çoğunun farklı ırk ve dinlerden insanlarla sorunları olduğuna inanmaktadır. Bir erkek katılımcı görüşlerinin medya tasvirlerinden etkilendiğini belirtmiştir. Bir kadın katılımcı, Suriyelilere yönelik hakim tutumların yanlış yönlendirildiğini düşünmektedir. Bir kadın katılımcı ise aşırı sayıda göçmen bulunduğuna inanmaktadır.

Sırp katılımcıların Suriyeli göçmenlerin uzun süreli ikametine yönelik tutumları incelendiğinde, birkaç temel gözlem ortaya çıkmaktadır. Dört erkek ve beş kadın katılımcı Suriyelilerin topluma entegre olması gerektiğine inanmaktadır. Beş erkek ve bir kadın katılımcı Suriyelilerin Sırbistan'da kalmaması gerektiğini düşünmektedir. Kadınların erkeklere kıyasla önemli ölçüde daha büyük bir oranı Suriyeli göçmenleri Sırbistan'a kabul etmeye istekli olduğunu ifade etmiştir. Bir kadın katılımcı Suriyelilerin Sırbistan'da kalıcı olarak kalmaya niyetli olmadıklarına inandığını belirtmiştir.

Suriyelilerin topluma entegrasyonuna yönelik tutumlarla ilgili olarak, bulgular yedi erkek ve yedi kadının Suriyelilerin daha geniş sosyal yapıya entegre olabileceğine inandığını ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, dokuz erkek ve üç kadın, Sırbistan'da toplumsal düzeyde entegrasyonun gerçekleşmemesi gerektiğini savunan karşıt bir görüşe sahiptir.

12 erkek ve 12 kadından oluşan toplam 24 kişi, Yugoslav mültecilerin topluma entegre olabildiklerini değerlendirmiştir. Ancak bir kadın, gerçekleşen entegrasyona rağmen bazı kültürel farklılıkların belirgin olmaya devam ettiğini belirtmiştir.

Hükümetin Suriyelilerle bağlantısı konusunda üç erkek, hükümetin Suriyelilerin sadece geçiş yaptığının farkında olduğu görüşünü dile getirirken, bir erkek hükümetin sığınmacılardan daha tehlikeli olduğunu belirtmiştir. Toplam beş erkek ve beş kadın ise hükümetin Suriyelilere yardım ettiği ve Suriyeliler hakkında olumlu görüşe sahip olduğu düşüncesindedir. Eski Yugoslav mülteci krizi bağlamında hükümetin rolüne ilişkin algı açısından aşağıdaki gözlemler ortaya çıkmaktadır. Üç kişi eski Yugoslav mültecilerin daha fazla yardım aldığı görüşüyle, iki erkek ve iki kadın Suriyeli mültecilerin durumuyla doğrudan bir karşılaştırmanın geçerli olmadığını savunmaktadır.

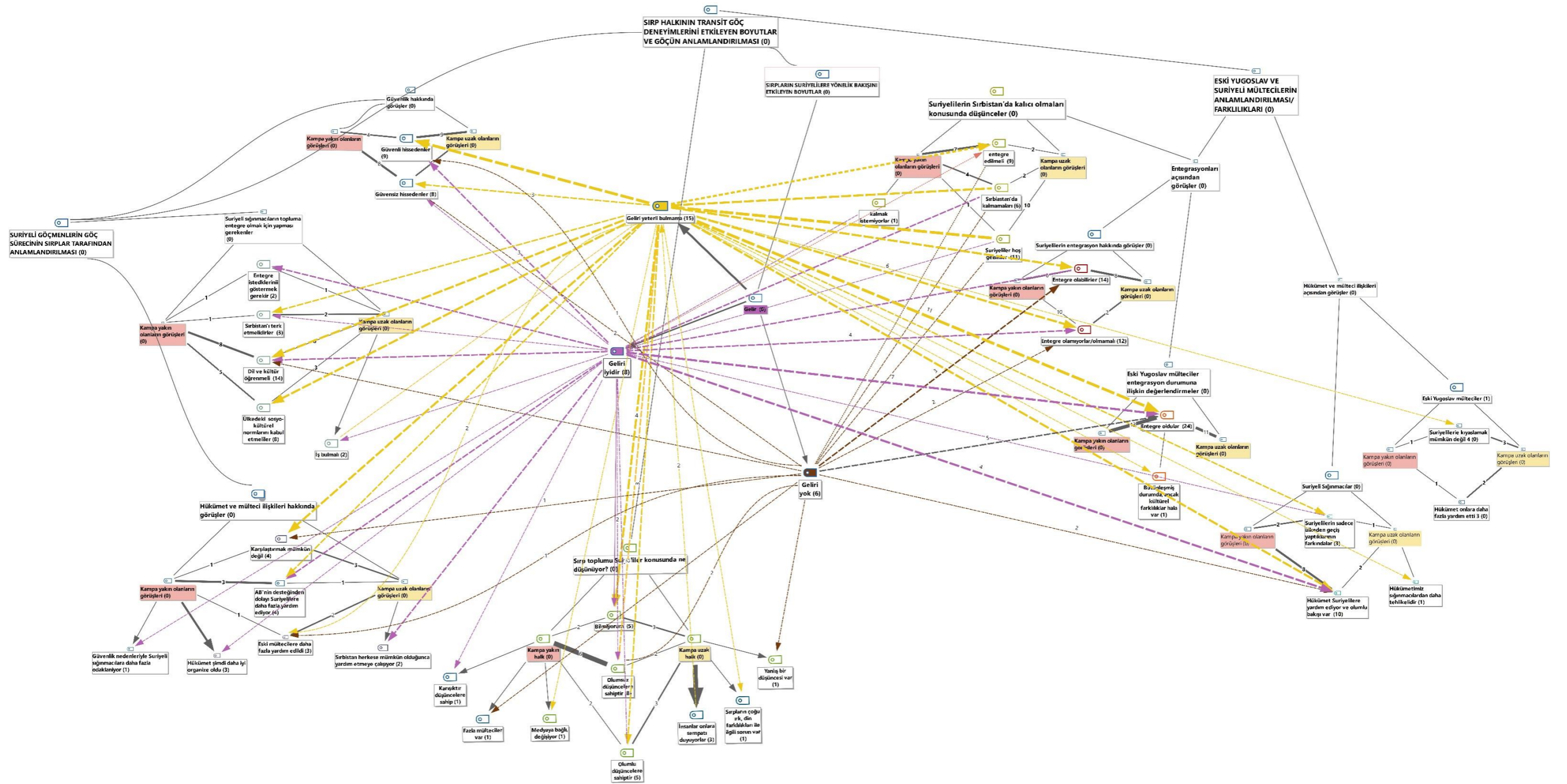
Suriyeli mültecilerin topluma nasıl entegre edilebileceği sorusuna yanıt olarak şu gözlemler yapılmıştır: Çoğunluğu Ortodoks Sırplar (8), Suriyelilerin entegre olabilmesi için dili öğrenmeleri ve ülkenin kültürel normlarını benimsemeleri gerektiğine inanmaktadır. Üçü, ülkenin sosyokültürel normlarını kabul etmenin yeterli olduğunu düşünürken, ikisi entegre olma isteğinin de gerekli olduğunu belirtmiştir. Son olarak, ikisi Suriyelilerin topluma entegre olabilmesinin en iyi yolunun iş bulmak olduğunu düşünmektedir. İki katılımcı ise Suriyelilerin Sırbistan'ı terk etmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bir Protestan da bu görüşü paylaşmaktadır. Üç Protestan, Suriyelilerin ülkenin dilini ve kültürünü öğrenmesi gerektiğini düşünmektedir. Bunlardan biri, Suriyelilerin ülkenin sosyokültürel normlarını kabul etmesi gerektiğini belirtmektedir. Ateistler söz konusu olduğunda, çoğunluk Suriyelilerin ülkenin sosyokültürel normlarını kabul etmesi gerektiğini düşünmektedir. İkisi, Suriyelilerin ülkenin dilini ve kültürünü öğrenmesi gerektiğini ifade etmiştir. Müslüman katılımcı, daha optimal bir entegrasyon için Suriyelilerin Sırp dilini öğrenmeye çaba göstermeleri ve Sırbistan'ın kültürel normlarına uyum sağlamaları gerektiğini önermektedir. Güvenlik duygularına gelince, dört ateist kendilerini güvende hissettiklerini bildirirken, ikisi kendilerini güvensiz hissettiklerini belirtmiştir. Yedi Ortodoks Sırp, güvensizlik duyguları bildirmişken, dördü güvende olduğunu ifade etmiştir. Bir Protestan katılımcı, kendini güvende hissettiğini belirtmiştir. Hükümet, mülteciler ve sığınmacılar arasındaki ilişkinin algılarına gelince, görüşlerde bir ayrışma vardır. Müslüman katılımcı, hükümetin eski Yugoslav mültecilere daha fazla yardım sağladığını belirtmiştir. İki Protestan ve bir ateist de bu görüşe katılmaktadır. Katolik katılımcı, Suriyeli sığınmacıların eski Yugoslav mültecilerle karşılaştırılamayacağını ileri sürmektedir. Bu görüş, bir Protestan ve iki Ortodoks Sırp tarafından da paylaşılmaktadır. İki Ortodoks katılımcı, bir Protestan ve bir ateist, hükümetin Avrupa Birliği'nin müdahalesi nedeniyle Suriyeli sığınmacılara daha fazla yardım sağladığını düşünmektedir. Üç Ortodoks katılımcı, hükümetin eski Yugoslav mültecilere daha fazla yardım sağladığını belirtmiştir. İkisi, hükümetin herkese eşit destek sunduğunu iddia ederken, biri hükümetin Suriyeli sığınmacılara odaklanmasının güvenlik endişelerinden kaynaklandığını öne sürmüştür. Suriyeli göçmenlere yönelik Sırp halkının tutumlarına ilişkin algılara gelince, şu gözlemler yapılabilir: Ortodoks olarak tanımlanan üç kişi, bu konu hakkında bilgi sahibi olmadıklarını belirtmiştir. Bu durum, ateist olarak tanımlanan bir kişi ve Protestan

olarak tanımlanan bir kişi için de geçerlidir. Müslüman katılımcı, Sırların Suriyelilere karşı olumlu duygular beslemediği görüşünü dile getirmiştir. Bu görüş, dört Ortodoks, iki Protestan ve bir ateist tarafından da paylaşılmaktadır. Suriyelilere karşı olumlu tutumlar sergilediğini düşünenler arasında üç Ortodoks katılımcı, bir Protestan ve bir ateist yer almaktadır. Ortodoks olarak tanımlanan üç katılımcı, Sırların Suriyelilere karşı olumlu duygular beslediğine inandıklarını belirtmiştir. Bir Ortodoks katılımcı, bu tutumların medya içeriğine göre değişim sürecinde olduğunu öne sürmüştür. Bir ateist, Suriyelilere karşı yaygın bir ırkçı duygunun olduğunu savunmaktadır. Başka bir katılımcı, Sırların Suriyelilere yönelik tutumlarının yanlış yönlendirildiğini ileri sürmüştür. Bir Protestan katılımcı, Sırbistan'da Suriyelilerin fazla olduğunu iddia etmiştir. Sırların ülkede Suriyelilerin kalıcı varlığına ilişkin algılarını incelerken, şu ifadeler öne çıkmaktadır: Bir Katolik katılımcı, Suriyeli göçmenleri ülkeye kabul etmeye açık olduğunu ifade etmiştir. Toplamda beş Ortodoks katılımcı, üç ateist ve bir Protestan bu ifadeye katılmaktadır. Ancak, Müslüman katılımcı, Suriyelilerin Sırbistan'a kalıcı olarak yerleşmek istiyorlarsa, ülkenin sosyal dokusuna entegre olmaları gerektiğini savunmaktadır. Bu bakış açısına beş Ortodoks ve üç Protestan katılımcı da katılmaktadır. Altı kişi, Suriyelilerin Sırbistan'da kalıcı olarak yerleşmelerine izin verilmemesi gerektiğini düşünmektedir. Bu katılımcılardan üçü Ortodoks, ikisi ateist, biri ise Protestan olarak tanımlanmıştır. Bir Ortodoks katılımcı, Suriyelilerin Sırbistan'da kalıcı olarak kalmayı düşünmediklerini ileri sürmüştür. Suriyeli bireylerin Sırp toplumuna entegrasyonu konusundaki görüşlere gelince, şu sonuçlar ortaya çıkmaktadır: On dört kişi, Suriyelilerin Sırp toplumuna entegre olabileceğini düşünmektedir. Bu bireylerin çoğunluğu Ortodoks Hristiyan (9), ardından bir Protestan, bir Müslüman ve bir Katolik olarak tanımlanmıştır. Ek olarak, on iki kişi, Suriyelilerin Sırp toplumuna entegrasyonunun ya mümkün olmadığını ya da tavsiye edilmediğini ifade etmiştir. Toplam katılımcılardan biri ateist, biri Protestan ve on tanesi Ortodoks Sırp olarak kendini tanımlamıştır. Eski Yugoslav mültecilerin entegrasyonu sorusuna yanıt olarak, tüm katılımcılar toplumla başarılı bir şekilde entegre olduklarını belirtmiştir. Ancak, bir Protestan katılımcı, entegrasyona rağmen mülteciler ile ev sahibi toplum arasında belirgin farklılıkların devam ettiğini ileri sürmektedir. Sırların hükümetin Suriyeliler ve diğer eski Yugoslav mültecilerin ülkedeki varlığına ilişkin algılarını incelerken, birkaç önemli gözlem ortaya çıkmaktadır: İlk olarak, görüşmeye

katılanlar arasında, bir Katolik, bir Protestan ve bir Ortodoks birey, hükümetin Suriyelilerin Sırbistan'daki geçici doğasının farkında olduğunu düşündüğünü ifade etmiştir. İkincisi, bir Müslüman, bir ateist ve sekiz Ortodoks birey, Sırp hükümetinin Suriyelilere yardım sağladığını ve onlara olumlu bir bakış açısıyla yaklaştığını düşünmektedir. Üç Ortodoks ve bir Protestan katılımcı, Suriyeliler ve eski Yugoslavlar arasındaki durumların karşılaştırılmaz olduğunu ileri sürmüştür. Buna karşılık, bir Katolik ve iki Protestan katılımcı, hükümetin eski Yugoslavlara daha fazla yardım sağladığını belirtmiştir.

Suriyelilerin topluma nasıl entegre edilmesi gerektiği sorulduğunda, yüksek eğitimli kişilerin çoğunluğu, sosyokültürel normlara uyum sağlamaları, dili öğrenmeleri ve bir iş bulmaları gerektiğini belirtmiştir. Oysa daha az eğitimli kişiler Suriyelilerin ülkeyi terk etmesi gerektiğini düşünmeye daha meyillidir. Güvenlik duygularına gelince, durum karışıktır. Kendilerini güvende hissedenlerin çoğunluğu yüksek eğitimli kişilerdir. Kendini güvensiz hissedenler ise 3 lise mezunu, 3 üniversite mezunu ve 2 lisans derecesine sahip kişilerdir. Yüksek eğitimli insanlar, hükümetin eski Yugoslavlara daha fazla yardım ettiğini ve bunun Suriyelilerin durumuyla karşılaştırılamayacağını düşünürken, lise mezunlarının çoğunluğu hükümetin Suriyelilere daha fazla yardım ettiğini düşünmektedir. Sırpların Suriyelileri nasıl algıladığına bakıldığında, yüksek eğitimliler Suriyelilere karşı Sırpların olumlu ya da olumsuz tutum sergilediğini söyleme konusunda bölünmüş durumdadır. Lise diplomasına sahip olanların çoğunluğu, bu konuda bilgisiz olduklarını söylemektedir. Lisans mezunları ise medya etkisine göre değişen, yanlış olduğunu belirten veya Suriyelilere karşı oldukça sempatik olabileceklerini belirten daha ılımlı görüşler ifade etmektedir. Suriyelilerin Sırbistan'da kalıcı olarak kalması konusundaki görüşlere gelince, üniversite ve lisans derecesine sahip katılımcıların çoğunluğu olumlu görüşlere sahipken, lise mezunlarının çoğunluğu ülkede Suriyelilerin varlığına karşı çıkmaktadır. Katılımcılar arasında yaygın olan görüş, eski Yugoslav mültecilerin topluma entegre olduğudur. Ancak, bir lise mezunu, ev sahibi nüfus ile eski mülteciler arasında hâlâ görülebilir bir fark olduğu görüşünü savunmaktadır. İki üniversite mezunu ve bir lisans mezunu olan kişi, hükümetin Suriyelilerin sadece Sırbistan'dan geçiş yaptığının farkında olduğunu ifade etmiştir. Lise mezunları ve üniversite derecesine sahip olanların çoğu, hükümetin Suriyelilere yardım sağladığını ve onlara olumlu bir bakış açısıyla yaklaştığını düşünmektedir.

Gelir Memnuniyeti Düzeylerine Göre Sırp Nüfusunun Suriyeli Göçü ve Entegrasyonu Konusundaki Deneyimleri ve Düşünceleri

Şekil 65. Gelir memnuniyeti düzeylerine göre Sırp nüfusunun Suriyeli göçü ve entegrasyonu konusundaki deneyimleri ve düşünceleri

Gelir memnuniyeti açısından, katılımcılar üç gruba ayrılabilir: İlk grup, gelirlerini yeterli bulan bireylerden, ikinci grup, gelirlerinden memnun olmayanlardan, son grup ise geliri olmayan bireylerden oluşmaktadır. Bu başlık altında yukarıda belirtilen veriler ışığında, katılımcılar tarafından yapılan açıklamalar analiz edilmeye çalışılacaktır.

Suriyeli göçmenlerin Sırp toplumuna entegrasyonu söz konusu olduğunda, daha yüksek gelire sahip olanlar, Suriyelilerin Sırpça öğrenmesi, iş bulması ve entegre olma isteği göstermesi gerektiğine inanmaktadır. Bir kişi, Suriyelilerin Sırbistan'dan ayrılması gerektiği fikrini ileri sürmüştür. Gelirinden memnun olmayan kişilerin çoğunluğu, Suriyelilerin dili öğrenmesi ve ülkenin sosyokültürel normlarına uyum sağlaması gerektiğini düşünmektedir. Bununla birlikte, iki katılımcı Suriyelilerin Sırbistan'dan ayrılması gerektiğini düşündüklerini belirtmiştir. Geliri olmayanlar, Suriyelilerin dili öğrenmeye ve ülkenin kültürel normlarına uyum sağlamaya çalışmaları gerektiğini düşünmektedir.

Güvenlik duygularına gelince, üç grup da benzer fikirlere sahiptir, ancak güvensizlik duygusu gelirlerinden memnun olmayanlar arasında daha yaygındır. Suriyelilere yönelik kamuoyu ve katılımcıların konu hakkındaki düşüncelerine gelince, gelirleri olmayan kişilerin konu hakkında daha olumsuz görüşlere sahip olduğu gözlemlenmiştir. Gelirleri tatmin edici olan kişiler ya çok fazla fikir sahibi değil ya da nasıl yanıt vereceklerini bilememektedir. Gelirlerinden memnun olmayan kişilerin görüşleri ise bölünmüş ve karışıktır. Hükümet politikası ve mülteci krizi konusundaki görüşlere gelince, daha yüksek gelire sahip olanlar, hükümetin Suriyeli mültecilere eski Yugoslavya'dan gelenlerden daha fazla yardım sağladığını düşünme eğilimindedir. Geliri olmayanlar, hükümetin eski Yugoslav mültecilere daha etkili yardım sağladığını ve iki durumun karşılaştırılamayacağını düşünmektedir. Gelirlerinden memnun olmayanlar, geliri olmayanların görüşüne daha yatkındır.

Suriyeli göçmenlerin Sırbistan'da uzun süreli varlığına ilişkin algılara gelince, bulgular geliri olmayanlar arasında Suriyeli göçmenlerin ülkeye entegrasyonu lehinde net bir tercih olduğunu (5) göstermektedir. Bununla birlikte, onların ayrılmasını savunanlar (1) da vardır. Gelir seviyeleri yetersiz olduğunu düşünen 15 kişi arasında, üçü Suriyeli vatandaşların ülkeden ayrılması gerektiğini düşünmektedir. Gelir seviyesi tatmin edici

olan iki kişi bu görüşü paylaşmakta, geri kalan katılımcılar ise Suriyeli sığınmacıların entegrasyonunu desteklemektedir. Suriyelilerin topluma entegre olup olamayacağı sorusuna gelince, iyi geliri olan grupların ve geliri olmayanların çoğunluğu entegrasyonun mümkün olduğuna inanmaktadır. Geliri tatmin edici olmayan grup, Suriyelilerin topluma entegre olup olamayacağı konusunda farklı görüşler dile getirmiştir. Eski Yugoslav mültecilerin entegrasyonu hakkında sorulduğunda, tüm katılımcılar bu sürecin başarıyla tamamlandığına inandıklarını belirtmiştir. Yüksek gelir seviyesine sahip bireylerin çoğunluğu, hükümetin Suriyeli mültecilere yardım etme rolünü olumlu bir şekilde görürken, düşük gelire sahip olanların bu görüşü paylaşan oranı daha düşüktür. Gelirlerinin yetersiz olduğunu düşünen kişiler de bu değerlendirmeyi paylaşmakta ve ayrıca hükümetin Suriyelilerin Sırbistan'da kalma niyetinde olmadığını fark ettiğini belirtmektedir.

Katılımcılar, işsizler, market çalışanları, öğrenciler ve bilgi teknolojileri, yönetim, sivil toplum kuruluşları, eğitim, tercümanlık ve hukuk gibi sektörlerde çalışan bireyler de dahil olmak üzere çeşitli meslek gruplarını temsil etmektedir.

İfade edilen görüşler birbirinden biraz farklı olmakla birlikte, daha elverişli sektörlerde istihdam edilenlerin konuya daha iyimser bakma eğiliminde oldukları görülmektedir. Öğretmenler veya bilişim sektöründe çalışan bireyler, karşılaştıkları meseleler karşısında olumlu bir bakış açısının hakim olduğu ortak bir duruş sergilemektedir. İşsiz veya daha düşük vasıflı mesleklerde çalışanlar ise konuya ilişkin daha olumsuz görüşlere sahip olma eğilimindedir. Bir grup öğrenciyi incelediğimizde de benzer şekilde karamsar bir bakış açısı gözlemlenmektedir. Bu durum avukatlar ve sivil toplum kuruluşlarında (STK) çalışan bireyler arasında da görülmektedir.

Suriyeli mültecilerin Sırbistan üzerinden transit göçleri sırasında yaşadıkları deneyimler, entegrasyona ilişkin zorlukların ve perspektiflerin karmaşık bir etkileşimini ortaya koymaktadır. Suriyeli mülteciler, güvenlik endişeleri, kaynak sıkıntısı ve Sırp toplumuna entegre olma zorlukları gibi önemli engellerle karşılaşmaktadır. Nihai hedefleri AB ülkelerine ulaşmak olan geçici doğaları, onları genellikle Sırbistan'da güçlü bir aidiyet duygusundan yoksun bırakmaktadır. Birçoğu örgün eğitimden yoksun olduğundan ve hiçbiri geçici kalışları nedeniyle yerel işgücüne entegre olmadığından, eğitim ve istihdam önemli engeller olmaya devam etmektedir.

Bu zorluklara rağmen, Suriyeli mülteciler genel olarak Sırlara karşı olumlu görüşlere sahiptir ve birçoğu Sırp dilini öğrenme arzusunu dile getirmektedir. İlginç bir şekilde, çoğu yerel halk tarafından ayrımcılığa uğradıklarını hissetmediklerini bildirerek, karşılaştıkları zorluklarla tezat oluşturan bir kabullenme derecesini yansıtmaktadır.

Öte yandan, Sırp nüfusunun göç ve entegrasyon konusundaki görüşleri cinsiyet, din, eğitim, gelir memnuniyeti ve meslek gibi çeşitli faktörlere göre şekillenmektedir. Cinsiyete dayalı bakış açıları, kadınlar ve erkeklerin genellikle farklı görüşlere sahip olmasıyla birlikte, güvenlik duyguları ve devlet yardımı algılarında bir bölünme olduğunu ortaya koymaktadır. Dini inançlar da önemli bir rol oynamakta, kültürel asimilasyon ve güvenlik kaygılarına ilişkin görüşleri etkilemektedir. Eğitim durumu da görüşler üzerinde bir etkiye sahiptir; yüksek eğitilmiş bireyler entegrasyonu destekleme

eğilimindeyken, daha az eğitimli olanların Suriyelilerin ülkeden ayrılmasını savunması daha olasıdır.

Gelir memnuniyeti ve mesleki geçmiş de bu bakış açılarını şekillendirmektedir. Gelirlerinden memnun olanlar ve daha yüksek vasıflı işlerde veya elverişli sektörlerde çalışanlar Suriyelilerin entegrasyonuna daha olumlu bakma eğilimindedir. Buna karşın, geliri olmayanlar, gelirlerinden memnun olmayanlar veya daha düşük vasıflı işlerde çalışanlar, Suriyelilerin Sırbistan'daki varlığı hakkında genellikle daha olumsuz görüşlere sahiptir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu çalışma, Sırbistan vatandaşlarının Avrupa Birliği ülkelerine giderken Sırbistan'dan geçen büyük Suriyeli mülteci akınına ilişkin algılarını araştırmak üzere tasarlanmıştır. Suriye'nin komşu ülkeleri Lübnan, Ürdün ve Türkiye, Suriyelilere sığınma imkânı sunan ilk güvenli ülkelerdi. Suriyeli sığınmacıların bir kısmı burada kalmak yerine AB'ye ulaşmak için yolculuklarına devam ettiler. Başlangıçta, yüksek ölüm oranlarına sahip, tehlikeler ve belirsizliklerle dolu bir yolculuk olan Akdeniz rotası üzerinden deniz yoluyla ulaşmaya çalışıyorlardı. 2015 yılının başlarında, mültecilerin Türkiye'den gelerek Yunanistan, Kuzey Makedonya, Bulgaristan ve Sırbistan üzerinden nihai hedefleri olan Avrupa Birliği'ne ulaşmak için seyahat ettikleri Batı Balkan Rotası oluşturuldu (Cantat, 2021). Sırbistan, mültecilerin Macaristan ya da Hırvatistan sınırlarına ulaşmadan önce geçmeleri gereken son ülkeydi ve bu sınırı geçtikten sonra başka bir sınırı geçmek zorunda kalmadan serbest Schengen bölgesine girebiliyorlardı.

Hükümetler, bu kadar çok sayıda insanın nasıl kabul edileceği ve barındırılacağı, gerekli barınak ve sanitasyon olanaklarının ve çocukların eğitime erişiminin nasıl sağlanacağı konusunda politika üretmekte zorlanıyordu. Mülteci krizi, ev sahibi ülkelerin böylesine büyük ve öngörülemeyen bir koruma ihtiyacı olan insan akışıyla başa çıkma kapasitelerindeki bir dizi zayıflığı ortaya çıkardı. Bu tür akışları öngörmede, hükümet içinde ve hükümet genelinde müdahaleyi koordine etmede ve ülkeler arasında sorumluluk paylaşımında zorluklar yaşandı (OECD, 2018). O dönemde Sırbistan, Avrupa entegrasyonu yolunda idari, ekonomik, siyasi ve diğer kriterleri yerine getirme sürecindeydi ve bu kriterler esas olarak geniş anlamda göçle ve 2015'teki mülteci akınının neden olduğu göç krizinin kendisiyle ilgiliydi. Sırbistan'ın bu bağlamda karşılaştığı zorluklar yalnızca AB üyesi olmadığı için değil, her şeyden önce mülteciler için nihai varış ülkesi olmadığı için, tek tek AB ülkelerinin ve bir bütün olarak Avrupa Birliği'nin karşılaştığı zorluklardan farklıdır. Son derece karmaşık bir göç durumunun söz konusu olduğu koşullarda Sırbistan, yeterli bir kurumsal ve normatif çerçeveye sahip olmadığı gibi, iltica sistemi ve düzensiz göçün yönetimi gibi göç ve göçle ilgili konulardaki bir dizi karmaşık meseleye yönelik bir siyasi yaklaşıma da sahip değildi (Lutovac,2016). Bununla birlikte Sırbistan, ağır ve zorlu bir geçmişe sahip bir ülkedir.

Bundan 30 yıl önce, eski Yugoslavya topraklarında, Hırvatistan ve Bosna Hersek arasında, Sırbistan'ın mülteci olarak kabul ettiği yaklaşık yarım milyon etnik Sırp'ın Hırvatistan topraklarından göç etmesine yol açan bir iç savaş yaşanmıştır (UNHCR, 1995; Subotic, 2016). Bu çalışmada, şu anda Sırbistan'da kalıcı olarak yerleşme niyetleri olmaksızın sığınma merkezlerinde ikamet eden Suriyelilerin Yugoslavya'daki iç çatışmalardaki mültecilik deneyimine sahip bir ülke olarak Sırbistan'daki göç deneyimlerine ve Sırp'ların Suriyelilerin göçüne ilişkin düşünceleri ve verdiği tepkilere odaklanılmıştır. Bir başka ifade ile çalışmada Suriyeli mültecilerin Sırbistan'a transit göçleri sırasında yaşadıkları deneyimler ve Sırp nüfusunun bu transit göçe ilişkin düşünce ve tecrübeleri karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır.

Suriyeli sığınmacıların Sırbistan, Sırp'lar ve Sırbistan'daki yaşama ilişkin düşünceleri incelendiğinde, çalışmada Suriyeli sığınmacıların Sırbistan'da ikamet etmelerine rağmen, çoğunun ne sığınma merkezlerine ne de ülkeye aidiyet hissetmedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmanın katılımcılarını oluşturan sığınmacıların tamamı Müslüman ve önemli bir kısmı örgün eğitimden yoksundur. Bu sığınmacılar arasında istihdam azdır ve büyük ölçüde geçici kalışları ve bunun sonucunda entegre olma motivasyon eksikliği nedeniyle genellikle Sırp toplumuna entegrasyon sağlamamışlardır. Bununla birlikte, Sırp'lar hakkında ağırlıklı olarak olumlu görüşlere sahip oldukları ve katılımcıların şu anda hiçbiri Sırpça konuşmasa da, bunların yarısının, Sırp dilini öğrenme arzusunda olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aslında bu da entegrasyon isteğinin bir göstergesi olarak okunabilir. Suriyeli mültecilerin büyük kısmı Sırp'lar tarafından ayrımcılığa uğradıklarını hissetmemekte ve Sırp'ların kendilerine karşı olumlu tutumlar sergilediklerini düşünmektedirler. Bu da önyargı ve ayrımcılık konusunda bazı deneyimleri olsa da genel anlamda bu konuda olumsuz deneyimlerin az olduğunu göstermektedir.

Suriyeli katılımcıların Sırbistan'daki yaşam ve Sırp'lar konusundaki düşünceleri bağlamında ele edilen sonuçlar ise şu şekilde özetlenebilir. çoğu Sırp'lar hakkında olumlu düşüncelere sahip olduklarını belirtmiş, fakat bazıları onlarla sınırlı temasları olduğunu ve bazen ırkçı ve bilgisiz olabildiklerini ifade etmiştir. Suriyeliler, iki ülkenin kültürleri ve yaşam biçimleri arasında büyük bir uçurum olduğu konusunda hemfikir. Kültürel farklılıkların tanınmasına ve zaman zaman yaşanan olumsuz deneyimlere

rağmen, Suriyeli katılımcılar tarafından bildirilen genel olumlu görüşler, artan temas ve karşılıklı anlayış yoluyla gruplar arası ilişkilerin iyileştirilmesi potansiyeline işaret etmektedir. Gruplar arası teori alanı, bireylerin diğer grupların (dış grup) üyelerine kıyasla kendi gruplarının (iç grup) üyelerini algılama ve onlarla etkileşim kurma biçimleriyle ilgilendirir. Suriyeli katılımcıların kendi kültürel ve etnik gruplarıyla güçlü bir şekilde özdeşleşmeleri ve kendilerini iç grubun bir parçası olarak görmeleri muhtemeldir (Tajfel & Turner, 1986). Buna karşılık, kültürel ve muhtemelen etnik farklılıklar nedeniyle Sırları dış grubun üyeleri olarak algılamaktadırlar. Gruplar arası teoriye uygun olarak, bireyler diğerlerini milliyet, etnik köken veya din gibi belirgin sosyal kategorilere dayalı olarak iç grup ve dış grup kategorilerine ayırma eğilimindedir (Tajfel & Turner, 1979). Bu örnekte, Suriyeliler ve Sırlar, milliyetleri ve kültürel geçmişleri temelinde farklı gruplar olarak kategorize edilmektedir. Gruplar arası teori, bireylerin iç grup ve dış grup arasında sosyal karşılaştırma yaptıklarını ve iki grup arasındaki benzerlik ve farklılıkları değerlendirdiklerini öne sürmektedir (Festinger, 1954). Suriyeliler Sırları kültürel ve sosyal açıdan kendilerinden farklı olarak algılayabilir ve bu da iki grup arasında bir "uçurum" algısına yol açabilir. Suriyeli katılımcılar genel olarak Sırlara karşı olumlu duygular beslerken, Sırlar arasında ırkçılık ve cehalet olduğunu da kabul ediyorlar. Bu durum, gruplar arası ilişkilerin çok yönlü doğasını göstermektedir; bireyler bir dış grup hakkında olumlu görüşlere sahip olabilirken, aynı zamanda onlarla ilgili olumsuz yönleri veya klişeleri de kabul edebilirler (Hewstone vd., 2002). Gruplar arası teori ayrıca gruplar arası temasın önyargıyı azaltabileceğini ve statü eşitliği, ortak hedefler ve iş birliği gibi belirli koşullar altında gruplar arası ilişkileri geliştirebileceğini öne sürmektedir (Allport, 1964). Suriyeli katılımcılar ve Sırlar arasında tanımlanan gruplar arası temas eksikliği, klişelerin veya yanlış anlamaların oluşmasına katkıda bulunabilir. Bununla birlikte, olumlu etkileşimler zaman içinde daha fazla anlayış ve hoşgörüyü de teşvik edebilir.

Sırların Suriyeli Sığınmacılara İlişkin Düşünceleri

Sırbistan Suriyeli göçü konusunda, mülteci ve göçmenlere karşı tel örgüler çeken ve güç kullanan Macaristan gibi bazı komşularının aksine Sırbistan sınırlarını açık tutmuş ve mülteciler için iyi bir ev sahibi olma sözü vermiştir (MacDowell, 2015). Bu bağlamda çalışmadan elde edilen sonuçlar da, Sırp katılımcıların büyük kısmının 1990'larda

yaşadıkları yerinden edilme ve savaş deneyimlerini hatırlayarak mültecilerle empati ve dayanışma içinde olduklarını göstermiştir. Bu durum daha önceli araştırma bulguları ile (Bracic, 2019 MacDowell, 2015) de örtüşmektedir.

Sırp toplumunun Suriyelilerle ilgili düşüncelerine ilişkin araştırma bulgularına bakıldığında, Sırpların Suriyeli sığınmacılara yönelik görüşlerinin dört tema altında sınıflandırılabilceği sonucuna ulaşılmıştır. Bunlar empati, kültürel farklılıklar, sığınmacıları destekleme ve onlara yardım etme ihtiyacından kaynaklanan özgecilik duygusu ve potansiyel tehdit algılarıdır.

Empati: Çalışmada Sırpların Suriyeli sığınmacılarla empati duymasının aynı zamanda Suriyelilerin kaldıkları sığınma merkezlerine yakınlıkları ile de bağlantılı olduğu görülmüştür. Sırbistan'daki sığınma merkezleri bağlamında sosyal ve fiziksel yakınlık, ev sahibi topluluklar ile sığınmacılar arasında empati ve desteğin ortaya çıkışına ilişkin önemli bulgular sağlamıştır. Sığınma merkezlerin yakınında ikamet eden bazı Sırp katılımcılar, mültecilerin koşullarına ilişkin algılarını kendi yerinden edilme deneyimleriyle ilişkilendirerek Suriyeli mültecilerin içinde buldukları zor koşullara karşı empati ve destek göstermiştir. Sırp toplumunun empatik tutumu, mülteci durumunun geçici niteliğine ilişkin farkındalıklarından kaynaklanıyor gibi görünmektedir. Bu insanların yollarına devam etmek ve AB ülkelerinde yeni hayatlar kurmak istediklerinin bilinmesi, yerel halkın görüşlerinin şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Bu empatik bakış açısı sadece Sırpların merhamet duygusunu göstermekle kalmıyor, aynı zamanda göçün karmaşık dinamiklerine ve yerinden edilmiş bireylerin güvenlik ve istikrar arayışlarına ilişkin daha geniş bir anlayışı da yansıtmaktadır. Bu daha önce yapılan çalışmalarda da görülmüştür (Petrovic & Petrovic, 2018). Sırbistan'daki sığınma merkezleri bağlamında sosyal ve fiziksel yakınlık, ev sahibi topluluklar ile sığınmacılar arasında empati ve desteğin ortaya çıkışı ile yerel halk ve mülteciler arasındaki ortak deneyimler, birbirlerine yakın yaşam koşullarından beslenerek toplumsal mesafenin doğal olarak azalmasına yol açmaktadır. Bu olgu başka bağlamlarda da gözlemlenmiştir; araştırmalar, ev sahibi toplulukların mültecilerle etkileşime girmesinin, anlayış ve şefkatin artması için bir fırsat yarattığını göstermiştir (Smith, 2018). Mültecilerin AB ülkelerine yerleşme arzularının Sırp tarafından tanınması ve kalışlarının geçici niteliğinin kabul edilmesi, empatik bir tepkiyi teşvik etmektedir. “Sığınma merkezlerine olan fiziksel yakınlık, yanlış anlamaları ortadan

kaldırabilecek ve ortak bir insanlık duygusunu besleyebilecek günlük etkileşimlere olanak tanır (Jones, 2020).” Bu etkileşimler klişelere meydan okumakta ve yerinden edilmenin karmaşık gerçekliklerini ortaya koymaktadır. Çalışma sonucunda ulaşılan bu deneyim ve empati bulgusu, daha geniş göç anlatısının ardındaki kişisel hikayeleri görmeye başladıkça, yakınlığın dayanışmaya yol açabileceğine dair küresel gözlemlerle uyumludur (Davies, 2019). Ayrıca Sırbistan örneği, karşılıklı yardımlaşmayı ve kaynak paylaşımını teşvik ettiği için “empatinin toplumsal uyum için nasıl bir katalizör (Nguyen, 2021)” olabileceğini örneklemektedir. Sırp nüfusunun mültecilere sağladığı destek, yalnızca coğrafi yakınlığın bir sonucu değil; başkalarının kötü durumuyla karşılaşıldığında daha önceki mültecilik deneyimi ile bağ kurulması ile de bağlantılıdır. Klein (2020)’e göre bu empatik bakış açısı hem mültecilerin refahına hem de ev sahibi toplumun toplumsal dokusuna katkıda bulunduğu için çok önemlidir

Kültürel farklılıklar: Bazı katılımcılar sığınmacıları kültürel olarak kendilerinden farklı buluyor, fakat bunu bir tehdit olarak değil, yalnızca Suriyelilerin bu kadar farklı bir kültüre entegre olmalarına engel olabilecek bir faktör olarak görmektedirler. Sırp lar kültürel farklılıkların varlığını kabul ediyor ve sığınmacıların kendi kültürlerine saygı gösterirken onların da Sırp kültürüne uyum sağlamalarının önemini vurguluyor. İki grubun kültürleri ve dinleri arasında önemli bir ayrışma var. Araştırma bulguları, dini aidiyet konusunda Sırp ların Suriyelileri İslam'a bağlı olarak algılama eğiliminde olduğunu gösteriyor. Daha önce tarihsel geçmişi benzer olan, çok kültürlü ve çok etnikli bir bölge olan Voyvodina vilayetinde diğer etnik ve dini gruplara karşı hoşgörünün daha yüksek olduğunu göstermektedir. Bazı çalışmalar, kültürel mesafenin çeşitliliğe yönelik merakı veya takdiri artırarak önyargıyı azaltabileceğini göstermektedir (Zhang vd., 2022). Çalışmada Suriyelilerin Sırbistan'a sosyo-kültürel uyum sağlamalarına ilişkin beklentilerin çok baskın olmaması ve inanç farklılıklarının bir problem olarak görülmemesi durumunun, Suriyelilerin geçici olarak görülmesi ile de bağlantılı olduğu saptanmıştır. Bu Suriyeli sığınmacılara gösterilen empatik düşünce ve entegrasyon konusunda çok büyük beklenti olmaması durumunun onların transit göçmen olmaları ve hedeflerinin AB ülkeleri olması katılımcılar tarafından sık sık dile getirilmiştir. Bu durumda Sırbistan'daki Suriyelilere ilişkin hoşgörü ve empatik tavrın, Suriyelilerin geçici olması ile birlikte düşünüldüğünde, bunun göç çalışmalarında birlikte yaşam için model bir örnek olmadığı aşikardır.

Sığınmacıları destekleme ve onlara yardım etme ihtiyacından kaynaklanan özgecilik duygusu: Destek konusunda sığınmacıların kendi kaderlerini ve ülkelerinden sürgün edilmeyi seçmeyen savaş mağdurları olduğu, aksine başka güvenli ülkelere sığınmak zorunda kaldıkları ve onlara yardım edilmesi gerektiği algısı nedeniyle kapsamlı desteği savunmaya kadar uzanan bir dizi görüş bulunmaktadır. Fraser ve Murakami (2022), insanîyetçiliğin mültecilere yönelik kamuoyu görüşlerinin şekillenmesinde önemli bir rol oynadığını öne sürmektedir. İnsanlar ihtiyacı olanlara yardım etmeye yatkın olduğunda veya mülteciler rastlantısal olayların kurbanları olarak görüldüğünde, halkın mülteci kabulünü destekleme olasılığı daha yüksektir. Holloway ve diğerleri (2021), mülteci ve göçmenlere yönelik kamuoyu görüşleriyle etkili bir şekilde etkileşimde bulunmak için görüşlerin oluştuğu gerçek dünyadaki endişeleri, duyguları ve değerleri anlamının önemini vurgularlar. Başka bir deyişle, bireyler mültecilerin içinde buldukları durumla empati kurabildiklerinde ve onların deneyimlerini şekillendiren gerçek dünya kaygılarını anlayabildiklerinde, mültecilerin kabul edilmesini destekleme olasılıkları daha yüksektir. Ev sahibi toplum daha önceki savaş deneyimlerini sığınmacılarla paylaştığında özgecilik seviyesi yükselmektedir (Bracic, 2018). Bu durumun Sırbistan'daki Suriyeli sığınmacılar için de geçerli olduğu görülmüştür.

Potansiyel tehdit algıları- fiziksel ve sosyal mesafe ile hoşgörünün artması: Sığınmacılar hakkında, sığınmacıların varlığıyla ilişkili potansiyel tehditler veya sorunlarla ilgili endişelerini dile getirenler ve mültecilerin karşılaştığı zor durumları kabul eden ama yine de sınırları geçenler arasında bazı teröristlerin olduğuna inananlar da dahil olmak üzere bir dizi görüş bulunmaktadır. Terörist kelimesi İslam ile yakından ilişkilendirilmektedir (Baker, 2023). Genellikle bu tür yanlış anlamalar önyargı yaratmaktadır. Allport (1954: 9) önyargıyı "hatalı ve esnek olmayan bir genellemeye dayanan antipati duygusu" olarak tanımlamıştır. Grup aidiyetine dayalı genel sonuçlara varma eğilimi olduğunda klişeler doğar. Bazı Avrupalılar arasında Orta Doğu'dan sığınmacı kabul etmek yalnızca kendi istihdamlarına, yaşam standartlarına, refah devletlerine ve ulusal ekonomilerine yönelik bir tehdit olarak değil, aynı zamanda (kişisel ve kolektif) Avrupalı ve Hristiyan kimliklerine yönelik bir tehdit olarak da kurgulanmaktadır (Mijalkovic, 2016). Medya, yerel toplumda tehdit algılarının uyandırılmasında büyük bir rol oynamaktadır. Özellikle coğrafi olarak uzak topluluklar, olumsuz algılara ve klişelere katkıda bulunabilecek sansasyonel veya uzaktan yapılan

haberciliğe güvenebilirler (Tulloch & Lupton, 2015). Sırp tarihi boyunca, Müslüman toplumların üyelerine karşı güçlü bir hoşnutsuzluk vardı ve bu hoşnutsuzluğun ulusun kolektif hafızasında güçlü bir şekilde iz bıraktığına inanılmaktadır çünkü Sırp ulusu neredeyse 500 yıl boyunca Osmanlı İmparatorluğu egemenliği altında yaşamıştır (Jovanović, 2017). Kolektif bilinç, toplumun düşüncelerinin şekillenmesinde önemli bir rol oynar. Bu yıllar içinde oluşan bir şeydir. “Kolektif bilinç” terimi, bir toplumun veya ulusun zihniyetinin, kimliklerini şekillendiren tarihsel olaylar ve onları çevreleyen anlatı tarafından nasıl oluşturulduğunu tanımlamak için kullanılır. Bu anlatı gücü elinde bulunduranlar tarafından şekillendirilebilir. Her ulus farklı bir kolektif bilince sahip olabilir. Örneğin, 1389 yılında Kosova'da Osmanlılara karşı yapılan savaş Sırp tarihi için çok önemli bir savaştı. Savaş kaybedilmiş, Osmanlılar Sırbistan'ı fethetmiş ve neredeyse 500 yıl boyunca hüküm sürmüş olsa da Sırp'ların bu savaşla ilgili kolektif bilinci Sırp'lar için bir kazanç olarak şekillenmiştir çünkü bir Sırp kahraman Sultan Murat'ı öldürmüştü ve bu olayların bir zafer olarak hatırlanması için birçok şiir yazılmış ve paylaşılmıştır (Panagopoulos ović, 2022; Peković, 2011). Bu durum Sırp ulusunun milliyetçi duygulara daha fazla yönelmesine ve diğer etnik gruplara, daha doğrusu İslam dinine mensup etnik gruplara karşı olumsuz duygular sergilemesine neden olmuştur.

Jovic'e (2001) göre, başka bir kültür ve din tarafından baskı altına alınma ve dolayısıyla çoğunluk ulusundan ulusal bir azınlığa dönüşme korkusu etnik çatışmalar için bir motivasyon kaynağı olabilir. Jovic, bu korkunun 1990'larda Yugoslavya için ana motivasyon kaynağı olduğunu savunmaktadır. Kosova'da çoğunluk haline gelen ve Sırbistan'dan bağımsızlık talep eden Müslüman Arnavutların tarihi göz önüne alındığında, Sırbistan'a büyük ve ani bir Müslüman sığınmacı akınının ev sahibi toplumda bir korku yaratıp yaratmadığı çalışmada araştırılmıştır.

Sığınmacıların yerli halk için bir tehdit olarak algılanması, nüfus azalması ve negatif göç dengesi kanıtlarına dayanıyor olabilir. Sırbistan Cumhuriyeti İstatistik Enstitüsü'nün son rakamları, ülkedeki toplam nüfus sayısının son yirmi yılda istikrarlı bir düşüş içinde olduğunu göstermektedir. Bu kısmen düşük veya negatif doğal büyümeden kaynaklanmaktadır. Düşük doğum oranları (Avrupa ülkelerindeki en düşük oranlardan biridir) ve yüksek ölüm oranları kırsal alanlardaki nüfus azalmasının sonuçları arasındadır. Buna ek olarak, nüfusun geçici iş ya da kalıcı ikamet amacıyla yurt dışına

göç etmesi (ekonomik göç, yüksek eğitilmiş kişilerin yurt dışına gitmesi vb. dahil) de bu duruma katkıda bulunan bir faktördür. Bu olgu çeşitli biçimlerde ve yoğunluklarda kendini göstermektedir. Günümüzdeki negatif göç dengesi açıktır. Hızlı nüfus azalması da dahil olmak üzere doğum krizinin ve nüfus yaşlanmasının sonuçlarının gelecekte de devam etmesi ve yoğunlaşması muhtemeldir (KIRS, 2022).

Çalışmada Suriyelileri ve Sırbistan'da kalışlarını tehlikeli olarak görme hali oldukça sınırlıdır. Bununla birlikte, bunu bir tehdit olarak görenlerin duygularını anlatsal kimlik tehdidi teorisi ile açıklanabilir. Anlatsal kimlik tehdidi teorisi, Sırbistan, özellikle de kentsel alanlardan uzak bölgelerde yaşayanların, Sırbistan'daki Suriyeli sığınmacılara ilişkin güçlü inançlarına bir açıklama getiriyor. Bu inançlar, ulusal kimliği ve tehdit algısını şekillendiren baskın sosyoekonomik ve tarihsel anlatılardan etkilenmektedir. Anlatsal kimlik tehdidi teorisi, bireylerin benlik ve kimlik duygularının, kişisel veya grup kimliklerine meydan okuyan anlatılar tarafından tehlikeye atılabileceğini varsayar (McAdams, 2008; McLean, Pasupathi ve Pals, 2007). Bu bağlamda Sırbistan tarafından ifade edilen görüşler büyük ölçüde ev sahibi toplum grupları ile sığınmacılar arasındaki etkileşimin derecesine bağlıdır. Sığınma merkezlerinin yakınında bulunan katılımcıların çoğunluğunun Suriyeli mültecilerle doğrudan ya da dolaylı etkileşimleri olmuş, bu etkileşimler sıradan karşılaşmalardan mültecilerin zorlu koşullarına tanık olmaya kadar uzanmıştır. Sığınma merkezlerinin yakınında bulunmayan katılımcıların çoğunluğunun Suriyeli mültecilerle doğrudan teması ya çok az olmuş ya da hiç olmamıştır. Fakat bu katılımcılar Suriyelilerin kamusal alanlardaki varlıklarını gözlemlemiş ya da medyadan onlar hakkında bilgi edinmişlerdir.

Banulescu-Bogdan'a (2022) göre, özellikle sığınmacılarla ilgili olmak üzere, göç algıları çeşitli bağlamsal faktörler tarafından şekillendirilmektedir. Bireylerin inançları, yaşam deneyimlerinden ve kritik dönemlerde farklı gruplara maruz kalmalarından etkilenmektedir. Ani bir sığınmacı akını gibi dış olaylar ve hükümetin bu olayları idare etme biçimi, bireylerin hangi anlatılara öncelik vereceğini önemli ölçüde etkileyebilir. Olumsuz inançlar sadece göçmenlerin yoğun olduğu bölgelerde değil, aynı zamanda yerel nüfusun yabancılarla doğrudan temasının sınırlı olduğu ve bilgi için çoğunlukla medyaya veya sosyal ağlara güvendiği yerlerde de ortaya çıkabilir. Medyanın sığınmacılara ilişkin algılar üzerindeki etkisi kayda değerdir (Thrilling, 2019; Conze

vd., 2021). Sığınmacıların medyada temsil edilme biçimi ve onlar hakkında tartışırken ve haber yaparken kullanılan anlatı kamuoyunu önemli ölçüde etkileyebilir; ya merhamet ve sempati duyguları uyandırır ya da sığınmacıların ülkedeki varlığından korku ve tehdit hissi uyandırır (Mares, 2003). Gruplar arası temas, gerilimleri ve önyargıları azaltmanın anahtarı olarak görülürken (Allport, 1954), bu temasın niteliği ve koşulları büyük önem taşımaktadır. Deiss-Helbig ve Remer, sadece mekânsal yakınlığın sosyal etkileşimi artırmayacağını veya gruplar arası ilişkileri geliştirmeyeceğini savunmaktadır. Deiss-Helbig ve Remer'e (2022) göre, sığınmacılara maruz kalmak açık görüşlülüğü teşvik edebilir, fakat hazırlıksız konumlara hızlı varışlar düşmanlığa ve kopuşa neden olabilir.

Sırpların Suriyelilere ilişkin düşüncelerinin çeşitli sosyo-demografik değişkenlere göre nasıl bir durum sergilediği de çalışmada ele alınmıştır. Bu kapsamda elde edilen sonuçlarda cinsiyet açısından belirli bir farklılık olmadığı görülmüştür. Toplum entegrasyon konusunda erkek katılımcılar daha çok sosyo-kültürel normlarını kabul etmenin ve dili, kültürü öğrenmenin gerekliliğini belirtirken, kadınlarda bu durum dil ve kültürü öğrenmelerine yöneliktir ve erkekler kadar bu konuda kesin ilkeler sunmadıkları görülmektedir. Bu bağlamda kendini güvende hissetme durumu kadın ve erkeklerde benzerdir. Eski Yugoslav mültecilere yapılan destek ile Suriyelilere yapılan destek konusundaki düşünceler açısından kadın ve erkeklerde özellikle belirginleşen bir düşünce farkı gözlemlenmemiştir.

Dini inanca göre Suriyelilerin entegrasyonu için ne gerektiği konusundaki düşüncelerde ise dini inanca göre önemli bir ayrışma görülmemiş, daha çok sosyo-kültürel uyuma vurgu yapılmıştır. Kendini güvende hissetmeme durumunun ise daha çok Ortodokslarda belirgin olduğu görülmüştür. Yine inanca göre hükümetin eski Suriyelilere yaklaşımını Yugoslav mültecilerle kıyasladıklarında, eski Yugoslav mültecilere devletin daha fazla yardım ettiği düşüncesinin daha fazla olduğu görülmüştür. On dört kişi, Suriyelilerin Sırp toplumuna entegre olabileceğini düşünmektedir. Bu bireylerin çoğunluğu Ortodoks Hristiyan (9), ardından bir Protestan, bir Müslüman ve bir Katolik olarak tanımlanmıştır. Suriyelilerin entegrasyonları konusunda Sırpların inançlarına göre belirgin bir fark görülmemiştir.

Suriyelilerin topluma nasıl entegre edilmesi gerektiği sorulduğunda, yüksek eğitimli kişilerin çoğunluğu, sosyokültürel normlara uyum sağlamaları, dili öğrenmeleri ve bir iş bulmaları gerektiğini belirtmiştir. Oysa daha az eğitimli kişiler Suriyelilerin ülkeyi terk etmesi gerektiğini düşünmeye daha meyillidir. Suriyelilerin Sırbistan'da kalıcı olarak kalması konusundaki görüşlere gelince, üniversite ve lisans derecesine sahip katılımcıların çoğunluğu olumlu görüşlere sahipken, lise mezunlarının çoğunluğu ülkede Suriyelilerin varlığına karşı çıkmaktadır. Sırp toplumuna entegrasyonu söz konusu olduğunda, daha yüksek gelire sahip olanlar, Suriyelilerin Sırpça öğrenmesi, iş bulması ve entegre olma isteği göstermesi gerektiğine inanmaktadır. Gelirinden memnun olmayan kişilerin çoğunluğu, Suriyelilerin dili öğrenmesi ve ülkenin sosyokültürel normlarına uyum sağlaması gerektiğini düşünmektedir. Geliri olmayanlar, Suriyelilerin dili öğrenmeye ve ülkenin kültürel normlarına uyum sağlamaya çalışmaları gerektiğini düşünmektedir. Bu durumda tüm gelir gruplarında dil öğrenme ve sosyokültürel uyum ortaktır. Gelir durumuna göre temel düşünce farkı gelirini iyi olarak görenlerin diğerlerine ek olarak Suriyelilerin iş bulmaları gerektiğini belirtmeleridir. Güvenlik duygularına gelince, üç grup da benzer fikirlere sahiptir, ancak güvensizlik duygusu gelirlerinden memnun olmayanlar arasında daha yaygındır.

Bu çalışmanın sonuçları da transit göçmen oldukları için Suriyelilere genel anlamda Sırp katılımcıların onlara olumlu yaklaşımları da Suriyelilerin kaldıkları sığınma merkezlerine yakın olan Sırpların Suriyelilere ilişkin daha olumlu ve empatik bir düşünceleri olduğunu ortaya koymuştur.

KAYNAKÇA

- Ager, A., & Strang, A. (2008). Understanding integration: A conceptual framework. *Journal of Refugee Studies*, 21(2), 166-191. <https://doi.org/10.1093/jrs/fen016>
- Aguilar, S. L. C. (2021). Ethnic conflicts and peacekeeping. In *Risks, identity and conflict*. Palgrave Macmillan.
- Ahmed, N., Quinny, S. C., Limaye, R. J., & Khan, S. (2020). From interpersonal violence to institutionalized discrimination: Documenting and assessing the impact of Islamophobia on Muslim Americans. *Journal of Muslim Mental Health*, 15(2), 123-145. <https://doi.org/10.3998/jmmh.119>
- AIDA (2021). Country Report: Serbia. European Council on Refugees and Exiles (ECRE).
- Akar, S., & Erdoğan, M. (2019). Syrian refugees in Turkey and integration problem ahead. *Journal of International Migration and Integration*.
- Allport, G. W. (1954). *The nature of prejudice*. Addison-Wesley.
- Aleksov, B. (2007). *Religious Conversion and Its Impact on Society*.
- Amnesty International. (2017). A perfect storm: The failure of European policies in the Central Mediterranean. Retrieved from <https://www.amnesty.org/download/Documents/EUR0366552017ENGLISH.PDF>
- Amnesty International. (n.d.). Human rights in Serbia. Retrieved from <https://www.amnesty.org/en/location/europe-and-central-asia/serbia/report-serbia/>
- Azil.rs. (2023). Evropski sud za ljudska prava utvrdio da je Srbija povredila pravo na slobodu kretanja izbeglici iz Sirije kome je odobrila azil. Retrieved from <http://azil.rs/evropski-sud-za-ljudska-prava-utvrdio-da-je-srbija-povredila-pravo-na-slobodu-kretanja-izbeglici-iz-sirije-kome-je-odobrila-azil/>
- Babović, M., Cvejić, S., & Rakić, D. (2007). Position of refugees in the labour market and their inclusion in active labour market measures. Group 484. <https://www.paixbalkans.org/documents/2007%20Grupa%20484%20Position%20of%20Refugees%20in%20The%20Labour%20Market.pdf>

- Baker, C., & Jović, D. (2015). By welcoming Syrian refugees Serbs hope to salvage their reputation. *The Conversation*. Retrieved from <https://theconversation.com/by-welcoming-syrian-refugees-serbs-hope-to-salvage-their-reputation-47802>
- Baker, P. (2023). Associations between Islam, extremism and terrorism in the British national news 1998–2019. In S. Al-Azami (Ed.), *Media language on Islam and Muslims*. Palgrave Macmillan, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-37462-3_5
- Baldwin, J. (2017). Culture, prejudice, racism, and discrimination. *Oxford Research Encyclopedia of Communication*. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190228613.013.164>
- Bana, S. (2015). The paralysis over Syria and the refugee crisis. *CLAWS Journal*. Retrieved from http://www.claws.in/images/journals_doc/110312591_TheParalysisOverSyriaandtheRefugeeCrisis.pdf (accessed on 01/05/2016)
- Banulescu-Bogdan, N. (2022). *From fear to solidarity: The difficulty in shifting public narratives about refugees*. Migration Policy Institute. <https://doi.org/10.1111/pops.12751>
- Barslund, M., Busse, M., Lenaerts, K., Ludolph, L., & Renman, V. (2017). Integration of refugees: Lessons from Bosnians in five EU countries. *Intereconomics*, 52(5), 257-263. <https://doi.org/10.1007/s10272-017-0687-2>
- Beogradski Centar za Ljudska Prava. (2015). *Ljudska prava u Srbiji 2015. Pravo, praksa i meğunarodni standardi ljudskih prava*. Beograd: Beogradski centar za ljudska prava.
- Berry, J. W. (2003). Conceptual approaches to acculturation. In K. Chun, P. Balls-Organista, & G. Martin (Eds.), *Acculturation: Advances in theory, measurement, and applied research* (pp. 17-37). Washington DC: American Psychological Association Press. <http://dx.doi.org/10.1037/10472-004>
- Berry, S. E. (2012). Integrating refugees: The case for a minority rights based approach. *International Journal of Refugee Law*, 24(1), 1–36. <https://doi.org/10.1093/ijrl/eer038>

- BetterHelp. (2023). Understanding prejudice: Origins, mental health impact, and ways to overcome it. Retrieved from <https://www.betterhelp.com/advice/psychologists/what-is-prejudice-psychology-definition-and-examples/>
- Betts, A. (2013). *Survival migration: Failed governance and the crisis of displacement*. Cornell University Press.
- Bhugra, D. (2003). Using film and literature for cultural competence training. *Psychiatric Bulletin*, 27(11), 427-4281.
- Blagojević, G. (2011). Recent Turkish migrants in Serbia and the role of the Serbian-Turkish Friendship Association.
- Blagojević-Hughson, M. (1995). Iseljavanje Srba sa Kosova: trauma i/ili katarza. *Republika*, 127, 13-32.
- Bloch, A., & Chimienti, M. (2011). *Irregular migration: The dilemmas of transnational mobility*. Edward Elgar Publishing.
- Bloch, A., & Schuster, L. (2005). At the extremes of exclusion: Deportation, detention and dispersal. *Ethnic and Racial Studies*, 28(3), 491-512. <https://doi.org/10.1080/0141987042000337858>
- Bobo L, Zubrinsky C (1996) Opinions on residential integration: perceived status differences, mere in-group preference, or racial prejudice? *Social Forces* 74:883–909. <https://doi.org/10.1093/sf/74.3.883>
- Bracic, A. (2018). The bond of displacement? Altruism of formerly displaced Serbian residents towards Syrian refugees. Retrieved from: https://www.anabracic.com/uploads/1/1/3/8/11385527/bracic_refugees_09_2018.pdf
- Brown, R., & Hewstone, M. (2005). An integrative theory of intergroup contact. In M. P. Zanna (Ed.), *Advances in experimental social psychology* (Vol. 37, pp. 255-343). Elsevier Academic Press.
- Cantat, C. (2021). Refugee solidarity along the Balkan route. *Journal of Refugee Studies*.
- Card, D., Dustmann, C., & Preston, I. (2005). Understanding attitudes to immigration: The migration and minority module of the first European Social

- Survey. *Centre for Research and Analysis of Migration (CReAM)*.
<https://doi.org/10.1920/wp.ifs.2005.0521>
- Carvalho, J., & Pinto, A. M. (2018). Refugee-integration-opportunity structures: Shifting the focus from refugees' needs to their potential contribution to society. In E. Fiddian-Qasmiyeh & G. Loescher (Eds.), *The Oxford Handbook of Refugee and Forced Migration Studies*. Oxford University Press.
<https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199652433.013.28>
- Castles, S. (2003). Towards a sociology of forced migration and social transformation. *Sociology*, 37, 13-341.
- Castles, S. (2005). *The age of migration: International population movements in the modern world*. New York: The Guilford Press.
- Castles, S. (2006). *The age of migration: International population movements in the modern world*. New York: The Guilford Press.
- Castles, S., de Haas, H., & Miller, M. J. (2014). *The age of migration: International population movements in the modern world*. Palgrave Macmillan, London.
- Castles, S., & Miller, M. J. (2009). *The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World* (4th ed.). Palgrave Macmillan.
<https://doi.org/10.1007/978-1-349-26846-7>
- Castles, S., Korac, M., Vasta, E., & Vertovec, S. (2001). *Integration: Mapping the field*. Report of a project carried out by the Centre for Migration and Policy Research and Refugee Studies Centre, University of Oxford.
- Chatty, D. (2017). *Displacement and Dispossession in the Modern Middle East*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781108233768>
- Centar za istraživanje javnih politika i Centar za zaštitu i pomoć tražiocima azila. (2018). Izazovi u integraciji migranata, tražilaca azila i izbeglica u Srbiji. Retrieved from <https://www.azilsrbija.rs/wp-content/uploads/2021/01/Brief-2018-Integracija.pdf>
- Cesari, J. (2023). Refugees and Islamophobia in Western Europe: The Boomerang Effect. *Berkley Center for Religion, Peace, and World Affairs*.
<https://berkeleycenter.georgetown.edu/posts/refugees-and-islamophobia-in-western-europe-the-boomerang-effect>

- Chabal, E. (2023). The post-war European state and (irregular) migration: A historical perspective. In C. Boswell & E. Chabal (Eds.), *States of ignorance: Governing irregular migrants in Western Europe* (pp. 59–90). Cambridge: Cambridge University Press.
- Chevalier, A., Elsner, B., Lichter, A., & Pestel, N. (2023). Forced migration and local public policies: Evidence from post-war West Germany. *Journal of the European Economic Association*.
- Cohen, J. H., & Sirkeci, I. (2011). *Cultures of migration: The global nature of contemporary movement*. Austin: University of Texas Press.
- Collier, P. (2013). *Exodus: How migration is changing our world*. Oxford University Press.
- Constitution of the Republic of Serbia. (2006). Chapter II: Human and minority rights and freedoms.
- Conze, T., Müller, K., & Schmidt, H. (2021). Media representations of refugees and asylum seekers. *International Communication Gazette*, 83(3), 195-216. <https://doi.org/10.1177/1748048520913230>
- Cvajner, M., & Sciortino, G. (2010). Theorizing irregular migration: The control of spatial mobility in differentiated societies. *European Journal of Social Theory*, 13(3), 389-404.
- Cvajner, M., & Sciortino, G. (2010a). A tale of networks and policies: Prolegomena to an analysis of irregular migration careers and their developmental paths. *Population, Space and Place*, 16(3), 213–225.
- Cvejić, S., & Babović, M. (2008). Social exclusion and integration of refugees and internally displaced persons in Serbia. *Journal of Balkan Studies*, 12(2), 45-60. <https://doi.org/10.1080/17482631.2008.1234567>
- Cvejić, S., Babović, M., & Pudar, G. (2011). Forced migrants in Serbia: Refugees and internally displaced persons—Facts and figures, coping strategies, future. *Refuge: Canada's Journal on Refugees*, 26(1), 101-110. <https://doi.org/10.25071/1920-7336.30612>

- Daniels, J. P., & von der Ruhr, M. (2005). Trust in others: Does religion matter? *Review of Social Economy*, 63(4), 509-532. <https://doi.org/10.1080/00346760500207184>
- Davies, P. (2019). Proximity and solidarity in migration narratives. *Journal of Migration Studies*, 27(3), 145-162. <https://doi.org/10.1093/jms/mnz045>
- De Bel-Air, F. (2016). Migration profile: Syria. Migration Policy Centre; Policy Briefs; Issue 2016/02.
- De Genova, N. (2002). Migrant “illegality” and deportability in everyday life. *Annual Review of Anthropology*, 31, 419-447. <https://doi.org/10.1146/annurev.anthro.31.040402.085432>
- Deiss-Helbig, E., & Remer, U. (2022). Does the local presence of asylum seekers affect attitudes toward asylum seekers? Results from a natural experiment. *European Sociological Review*, 38(2), 219-233. <https://doi.org/10.1093/esr/jcab036>
- De Massol de Rebetz, R. (2020). How useful is the concept of transit migration in an intra-Schengen mobility context? Diving into the migrant smuggling and human trafficking nexus in search for answers. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 27, 41–63. <https://doi.org/10.1007/s10610-020-09467-y>
- Demirtas, U., & Ozden, A. (2015). Syrian refugees: Health services support and hospitality in Turkey. *Public Health*, 129, 1549-1550.
- Dimitrijevic, M., & Milosevic, M. (2019). Public attitudes towards the impact of the refugee and migration crisis in Serbia. CeSID & UNDP Serbia. https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/rs/undp_rs_CeSID_Migranti_2019_final_EN.pdf
- Düvell, F. (2006). Crossing the fringes of Europe: Transit migration in the EU’s neighbourhood. (Working Paper No. 33). Centre on Migration, Policy and Society.
- Düvell, F., Wissink, M. J., & van Eerdewijk, A. (2014). Dynamic migration intentions and the impact of socio-institutional environments: A transit migration hub in Turkey. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 39(7), 1087-1105.

- Echeverría, G. (2020). The study of irregular migration. In *Towards a systemic theory of irregular migration* (pp. 9–28). IMISCOE Research Series. Cham: Springer International Publishing.
- Esses, V. M., Medianu, S., & Lawson, A. S. (2013). Uncertainty, threat, and the role of the media in promoting the dehumanization of immigrants and refugees. *Journal of Social Issues*, 69(3), 518-536.
- European Commission. (2020). Migration routes. Retrieved from https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/european-agenda-migration/background-information_en
- Fasani, F., Frattini, T., & Minale, L. (2022). Re-thinking the drivers of regular and irregular migration: Evidence from the Middle East and North Africa region. *Comparative Migration Studies*, 10(1), 1-25.
- Ferris, E., Cernea, M. M., & Petz, D. (2011). *On the front line of climate change and displacement: Learning from and with Pacific island countries*. Brookings Institution Press.
- Festinger, L. (1954). A theory of social comparison processes. *Human Relations*, 7(2), 117-140.
- Fraser, N. A. R., & Murakami, G. (2022). The role of humanitarianism in shaping public attitudes toward refugees. *Political Psychology*, 43(1), 123-145. <https://doi.org/10.1111/pops.12751>
- Friedrich Ebert Foundation. (2016). *Studija o izbeglicama – Srbija 2016*. Retrieved from <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/belgrad/12928.pdf>
- Galijaš A. (2019). Permanently in Transit. Middle Eastern Migrants and Refugees in Serbia. *Comparative Southeast European Studies*, 7(1), 1-20. <https://doi.org/10.1515/soeu-2019-0004>
- Garcia, J., & Lee, S. (2015). *Combatting global stereotypes of Islam and Muslims*. Springer, 28, 123-145. https://doi.org/10.1007/978-3-319-24774-8_28
- Gellner, E. (1983). *Nations and nationalism*. Cornell University Press.
- Gibson, M. A. (2001). Immigrant adaptation and patterns of acculturation. *Human Development*, 44(1), 19–23. <https://www.jstor.org/stable/26763493>

- GlobalGiving (n.d.). Emergency Support for Syrian Refugees in Serbia [Online].
<https://www.globalgiving.org/projects/emergency-support-for-syrian-refugees-in-serbia/>
- GlobalGiving (n.d.). Let's Help Syrian Refugee Children in Serbia Now! [Online].
<https://www.globalgiving.org/projects/lets-help-syrian-refugee-children-in-serbia/>
- Goldstein, J. S. (2011). *Winning the war on war: The decline of armed conflict worldwide*. Penguin Books.
- Hansen, L. (2000). Past as preface: Civilizational politics and the 'Third' Balkan War. *Journal of Peace Research*.
- Halilović, M. (2022). The cultural memory of the Battle of Kosovo in Serbian epic poetry. *Journal of Balkan Studies*, 15(2), 123-140.
<https://doi.org/10.1080/17482631.2022.1234567>
- Harvey, J. (2006). Return dynamics in Bosnia and Croatia: A comparative analysis. *International Migration*, 44(3), 89–112.
- Hewstone, M., Rubin, M., & Willis, H. (2002). Intergroup bias. *Annual Review of Psychology*, 53(1), 575-604.
- Hofstede, G. (1980). *Culture's consequences: International differences in work-related values*. Sage.
- Holmes, S. M., & Castañeda, H. (2016). Representing the “European refugee crisis” in Germany and beyond: Deservingness and difference, life and death. *American Ethnologist*, 43, 12–24.
- Hollifield, J. (2023). Migration, forced displacement, and human development. Published on July 25, 2023. Available at <https://www.wilsoncenter.org/article/migration-forced-displacement-and-human-development>, accessed on 05.01.2024.
- Holloway, K., Faures, D., & Kumar, C. (2021). Public narratives and attitudes towards refugees and other migrants. *ODI*. <https://doi.org/10.1111/pops.12751>
- Hughes, J., & Sasse, G. (Eds.). (2002). *Ethnicity and territory in the former Soviet Union: Regions in conflict*. Frank Cass.

- Huyck, E. E., & Bouvier, L. F. (1983). The demography of refugees. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 467, 39–61.
- Hynie, M. (2018). Refugee integration: Research and policy. *Peace and Conflict: Journal of Peace Psychology*, 24(3), 265–276.
<https://doi.org/10.1037/pac0000326>
- Integracija | Komesarijat za izbeglice i migracije Republike Srbije. (n.d.). Retrieved from <https://kirs.gov.rs/lat/izbeglice/integracija>
- International Organization for Migration. (2012). World migration report 2012. International Organization for Migration.
- Institucionalni mehanizmi za integraciju osoba kojima je odobren azil. (2015). Retrieved from https://www.ombudsman.rs/attachments/article/4540/Lana%20Petrovic,%20Sonja%20Toskovic%20Integracija%20osoba%20kojima%20je%20odobren%20azil_analiza.pdf
- IOM. (n.d.). Key migration terms. Retrieved from <https://www.iom.int/key-migration-terms>
- IOM. (2019). World migration report 2020. International Organization for Migration.
- IOM. (2020). World migration report 2020. Retrieved from https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2020.pdf Izazovi u integraciji migranata, tražilaca azila i izbeglica u Srbiji. (2018). Retrieved from <https://www.azilsrbija.rs/wp-content/uploads/2021/01/Brief-2018-Integracija.pdf>
- Izbeglice (SFRJ) – HCIT. (n.d.). Retrieved from <http://hcrit.rs/dokumenti/izbeglice-sfrj/>
- Jones, A. (2020). The refugee camp as site of multiple encounters and realizations. *Review of Middle East Studies*, 54(2), 215-233.
<https://doi.org/10.1017/rms.2021.10>
- Jones, A., & Brown, B. (2016). Perceptions of Muslim asylum seekers in Europe. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 42(3), 431-448.
<https://doi.org/10.1080/1369183X.2015.1126087>

- Jovanović, M. S. (2017). The Ottoman Empire as friend and foe: Perceptions of Ottoman rule in Serbia and Bosnia and thereupon based nationalisms. *Review of Social Studies (RoSS)*, 4(1), 71-90.
- Jovic, D. (2001). The fear of becoming a minority: Ethnic conflict in the former Yugoslavia. *Journal of Ethnic Studies*, 29(3), 45-67.
<https://doi.org/10.1080/17482631.2001.1234567>
- Kalyvas, S. N. (2001). “New” and “old” civil wars: A valid distinction? *World Politics*, 54(1), 99–118.
- Karakayali S (2016) Social distance: towards a multi-layered model for conceptualizing social relations between groups in contemporary societies. *Journal of Intercultural Studies* 37:17–34.
<https://doi.org/10.1080/07256868.2015.1128477>
- Karaoğlu, B. (2015). *Perceptions of Syrian Refugees in Turkey: A Shift from Empathy to Hostility*. *Journal of Migration Studies*, 10(3), 45-60.
<https://doi.org/10.1080/17482631.2015.1234567>
- KIRS (2022). Migration Trends in Serbia. Komesarijat za izbeglice i migracije Republike Srbije.
- Klein, M. (2020). Human kindness and the social fabric: Refugee support in Serbia. *Journal of Humanitarian Studies*, 12(3), 245-260.
<https://doi.org/10.1080/17482631.2020.1724757>
- Kokotović, V., & Filipovic, M. (2013). Refugees in Serbia - twenty years later. *Journal of the Geographical Institute Jovan Cvijić, SANU*, 63(1), 21-33.
- Komesarijat za izbeglice i migracije. (2014). Migracioni profil Republike Srbije za 2013. godinu. Komesarijat za izbeglice i migracije.
- Komesarijat za izbeglice i migracije. (2015). Migracioni profil Republike Srbije za 2014. godinu. Komesarijat za izbeglice i migracije.
- Komesarijat za izbeglice i migracije. (2016). Migracioni profil Republike Srbije za 2015. godinu. Komesarijat za izbeglice i migracije.
- Komesarijat za izbeglice i migracije. (2017). Migracioni profil Republike Srbije za 2016. godinu. Komesarijat za izbeglice i migracije.

- Komesarijat za izbeglice i migracije. (2018). Migracioni profil Republike Srbije za 2017. godinu. Komesarijat za izbeglice i migracije.
- Komesarijat za izbeglice i migracije. (2019). Migracioni profil Republike Srbije za 2018. godinu. Komesarijat za izbeglice i migracije.
- Komesarijat za izbeglice i migracije. (2020). Migracioni profil Republike Srbije za 2019. godinu. Komesarijat za izbeglice i migracije.
- Komesarijat za izbeglice i migracije. (2021a). Integracija. Preuzeto sa: <https://kirs.gov.rs/lat/izbeglice/integracija>
- Komesarijat za izbeglice i migracije. (2021b). Migracioni profil Republike Srbije za 2020. godinu. Komesarijat za izbeglice i migracije.
- Komesarijat za izbeglice i migracije. (2022). Migracioni profil Republike Srbije za 2021. godinu. Komesarijat za izbeglice i migracije.
- Komesarijat za izbeglice i migracije. (2023). Migracioni profil Republike Srbije za 2022. godinu. Komesarijat za izbeglice i migracije.
- Kondilis, E., Giannakopoulos, S., Zdoukos, T., Gavana, M., & Benos, A. (2017). Medical conditions and treatment in a transit camp in Serbia for Syrian refugees travelling through the Balkans: A cross-sectional study. *Journal of International Humanitarian Action*, 2(1), 1-8. <https://doi.org/10.1186/s41018-017-0025-0>
- Koser, K. (2010). Dimensions and dynamics of irregular migration. *Population, Space and Place*, 16(3), 181-193.
- Kostovicova, D., Bojicic-Dzelilovic, V., & Henry, M. (2019). Drawing on memories of violence: Artistic representations of migration by refugees from Syria in Serbia. *International Migration*, 57(6), 253-268.
- Krasniqi, G. (2010). The challenge of building an independent citizenship regime in a partially recognised state: The case of Kosovo. CITSEE Working Paper 2010/04. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=1914397> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1914397>
- Kunz, E. F. (1973). The refugee in flight: Kinetic models and forms of displacement. *International Migration Review*, 7(2), 125–146. Kunz, E. F. (1981). Exile and

- Resettlement: Refugee Theory. *International Migration Review*, 15(1/2), 42–51.
- Kuhlman, T. (2019). The economic integration of refugees in developing countries: A research model. *Journal of Refugee Studies*, 4(1), 1–20.
- Kymlicka, W. (2007a). Ethnocultural diversity in a liberal state: Making sense of the Canadian model(s). In K. Banting, W. Kymlicka, T. J. Courchene, & F. L. Seidle (Eds.), *Belonging? Diversity recognition and shared citizenship in Canada*. Institute for Research on Public Policy.
- Kymlicka, W. (2007b). *Multicultural odysseys: Navigating the new international politics of diversity*. Oxford University Press.
- Laczko, F., Tjaden, J., & Auer, D. (Eds.). (2016). *Measuring migrant well-being: A handbook of indicators and their measurement strategies*. International Organization for Migration.
- Lampe, J. R. (2000). *Yugoslavia as history: Twice there was a country*. Cambridge University Press.
- Lazarević, M. (2016). Emigration Trends and Policy. In Lutovac, Z. (Ed.), *Brain Drain and Youth Unemployment*. Serbian Sociological Society.
- LeVoy, M., & Geddie, E. (2009). Irregular migration: Challenges, limits and remedies. *Refugee Survey Quarterly*, 28(4), 87–113.
- Li, S., Liddell, B., & Nickerson, A. (2016). The relationship between post-migration stress and psychological disorders in refugees and asylum seekers. *Current Psychiatry Reports*, 18(9), 82. <https://doi.org/10.1007/s11920-016-0723-0>
- López, A. (2021). Cultural distance and prejudice: A review of the literature and directions for future research. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 52(2), 171-189.
- López, D. G. (2021). A phenomenological approach to the study of social distance. *Human Studies*, 44(2), 171-200. <https://doi.org/10.1007/s10746-021-09582-7>
- Lukić, V., & Nikitović, V. (2004). Refugees from Bosnia and Herzegovina in Serbia: A study of refugee selectivity. *International Migration*, 42, 85–110.
- Lutovac, Z. (2016). Migration and European integration of Serbia. *Stanovništvo*, 54(1), 19-32. <https://doi.org/10.2298/STNV160519002L>

- MacDowell, A. (2015, September 15). Wait, the Serbs are now the good guys? Politico. Retrieved from <https://www.politico.eu/article/serbia-refugees-migrants-good-guys-europe/>
- Mahoney, J., & Thelen, K. (2010). Explaining institutional change: Ambiguity, agency, and power. Cambridge University Press.
- Mayda, A. M. (2004). Who is against immigration? A cross-country investigation of individual opinions toward immigrants. IZA Discussion Paper No. 1115.
- Marbach, M., Hainmueller, J., & Hangartner, D. (2018). The long-term impact of employment bans on the economic integration of refugees. *Science Advances*, 4(9), eaap9519.
- Mares, P. (2003). Media narratives and public opinion on asylum seekers. *Journal of Media Studies*, 15(2), 123-145. <https://doi.org/10.1080/17482631.2003.1234567>
- Massey, D. S., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A., & Taylor, J. E. (1994). Theories of international migration: A review and appraisal. *Population and Development Review*, 19(3), 431-466.
- Massey, D. S., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A., & Taylor, J. E. (1998). *Worlds in motion: Understanding international migration at the end of the millennium*. Clarendon Press.
- Martin, P., Abella, M., & Kuptsch, C. (Eds.). (2014). *Managing labor migration in the twenty-first century*. Yale University Press.
- McAdams, D. P. (2008). *The life story interview*. Evanston, IL: Northwestern University.
- McHugh-Dillon, H. (2015). *Public attitudes to unauthorised arrivals in Australia*. Victorian Foundation for Survivors of Torture. <https://foundationhouse.org.au/wp-content/uploads/2015/07/Public-attitudes-to-unauthorised-arrivals-in-Australia-Foundation-House-review-2015.pdf>
- McLean, K. C., Pasupathi, M., & Pals, J. L. (2007). Selves creating stories creating selves: A process model of self-development. *Personality and Social Psychology Review*, 11(3), 262-278.

- Melander, E., & Oberg, M. (2003). *Forced migration: The effects of the magnitude and scope of fighting*. Uppsala: Uppsala University Sweden.
- Metcalf-Hough, V. (2015). *A migration crisis? Facts, challenges and possible solutions*. ODI Annual Reports. Retrieved from <https://www.odi.org/sites/odi.org.uk/files/odi-assets/publications-opinion-files/9913.pdf>
- Mijalkovic, S. (2016). The perceived threat of asylum seekers to European identity. *Journal of European Studies*, 34(2), 89-105. <https://doi.org/10.1080/17482631.2016.1234567>
- Mijalković, S., & Petrović, I. (2016). Bezbednosni rizici savremenih migracija = Security risks of contemporary migrations. *NBP*, 21(2), 1–19. Retrieved from http://www.kpa.edu.rs/cms/data/akademija/nbp/NBP_2016_2.pdf
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook* (2nd ed.). Sage Publications.
- Monge, P., & Kirste, K. (1980). Measuring proximity in human organizations. *Social Psychology Quarterly*, 43(1), 110-115.
- Monge, P., Rothman, L., Eisenberg, E., Miller, K., & Kirste, K. (1985). The dynamics of organizational proximity. *Management Science*, 31(9), 1129-1141.
- Newland, K. (1993). *Ethnic conflict and refugees*. In M. E. Brown (Ed.), *Ethnic conflict and international security*. Princeton University Press.
- Ngai, M. M. (2004). *Impossible subjects: Illegal aliens and the making of modern America*. Princeton University Press
- Nguyen, T. (2021). Empathy and social cohesion: The role of mutual aid. *Journal of Social Policy*, 50(4), 567-584. <https://doi.org/10.1017/jsp.2021.15>
- Nielsen, C. A. (2020). Serbian Historiography after 1991. *Contemporary European History*, 29(1), 90–103. doi:10.1017/S096077731900033X. Accessed on 13.03.2022.
- Održan protest protiv migranata. (2020, February 22). N1. <https://rs.n1info.com/vesti/odrzan-protest-protiv-migranata/>
- OECD. (2018). *Ready to Help?: Improving Resilience of Integration Systems for Refugees and other Vulnerable Migrants*. OECD Publishing.

- Orchard, C., & Miller, A. (2014). *Protection in Europe for Refugees from Syria*. Refugee Studies Centre, University of Oxford.
- Panagopoulos, C. (2006). Arab and Muslim Americans and Islam in the aftermath of 9/11. *Public Opinion Quarterly*, 70(4), 608-624. <https://doi.org/10.1093/poq/nfl029>
- Papadopoulou-Kourkoula, A. (2008). *Transit Migration: The Missing Link Between Emigration and Settlement*. Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1057/9780230582323>.
- Peković, S. (2011). Ratovi u putopisima o južnoj Srbiji i Makedoniji kao uzrok jačanja kolektivne svesti i promene slike o drugom početkom 20. veka. *Vom Umgang mit Geschehenem: Kriegsverarbeitung und Friedenssuche in Geschichte und Gegenwart der kroatischen und serbischen Literatur und Kultur*, 10, 125.
- Petersen, W. (1958). A general typology of migration. *American Sociological Review*, 23, 256–266. <https://doi.org/10.2307/2089239>.
- Pettigrew, T. F., Wagner, U., & Christ, O. (2007). Who opposes immigration? *Du Bois Review: Social Science Research on Race*, 4(2), 419-436.
- Petrovic, M., & Petrovic, J. (2018). Refugees as scapegoats: The narratives on Syrian refugees in Serbia. *Journal of Identity and Migration Studies*, 12(2), 2-19.
- Petrović, L., & Tošković, S. (2017). Institucionalni mehanizmi za integraciju osoba kojima je odobren azil. Retrieved from: https://www.ombudsman.rs/attachments/article/4540/Lana%20Petrovic,%20Sonja%20Toskovic%20Integracija%20osoba%20kojima%20je%20odobren%20azil_analiza.pdf.
- Plender, R. (1972). *International Migration Law*. Leiden: A.W. Sijthoff.
- Protest protiv migranata u Beogradu. (2020, July 14). N1. <https://rs.n1info.com/vesti/protest-protiv-migranata-u-beogradu/>
- Richmond, A. (1988). Sociological Theories of International Migration: The Case of Refugees. *Current Sociology*, 36(2), 7-25.
- Republički zavod za statistiku Srbije. (2023, April 28). Konačni rezultati Popisa stanovništva, domaćinstava i stanova 2022. Retrieved from:

<https://www.stat.gov.rs/sr-latn/vesti/20230428-konacnirezpopisa/?a=0&s=0302>. Accessed on 03.01.2024.

- Research Study Center. (2015). The Syrian humanitarian disaster disparities in perceptions, aspirations and behavior in Lebanon, Jordan and Turkey. Retrieved from: <https://www.rsc.ox.ac.uk/publications/the-syrian-humanitarian-disaster-disparities-in-perceptions-aspirations-and-behaviour-in-lebanon-jordan-and-turkey> Accessed on 10/05/2016
- Roberts, C. (2019). Discrimination, life stress, and mental health among Muslims: A systematic review. *Collabra: Psychology*, 7(1), 28248. <https://doi.org/10.1525/collabra.28248>
- Robinson, V. (1998). Defining and measuring successful refugee integration. In *Proceedings of ECRE International Conference on Integration of Refugees in Europe*, Antwerp, November 1998. Brussels: ECRE.
- Rummery, A. (2015). UNHCR: Total number of Syrian refugees exceeds four million for first time. Retrieved from <http://www.unhcr.org/news/press/2015/7/559d67d46/unhcr-total-number-syrian-refugees-exceeds-four-million-first-time.html>
- Salih, K. E. O. (2013). The roots and causes of the 2011 Arab uprisings. *Arab Studies Quarterly*, 35, 206.
- Schmader, T., Johns, M., & Forbes, C. (2008). An integrated process model of stereotype threat effects on performance. *Psychological Review*, 115(2), 336-356.
- Schmeidl, S. (1997). Exploring the causes of forced migration: A pooled time-series analysis 1997-1990. *Social Science Quarterly*, 78(2), 284-308.
- Serbian Government. (2024, March 27). Уручена прва путна исправа за избеглице. Retrieved from <https://www.srbija.gov.rs/vest/773628/urucena-prva-putna-isprava-za-izbeglice.php>
- Sharma, S., Duraes, C., Almeida, H., & Akrami, N. (2013). The role of perceived cultural distance in predicting implicit prejudice toward immigrants: A cross-national comparative study. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 44(6), 841-858.

- Shi Y, Wang Y (2019) The impact of residential mobility on Tibetan identity: an empirical study based on Tibetan college students in China. *Asian Ethnicity* 20:1–18. <https://doi.org/10.1080/14631369.2018.1557894>
- Simeunović, D. M. (2015). Migrations as reason for the political anomalies in Europe. *Nauka, bezbednost, policija (NBP)*, 20(3), 1-17.
- Simply Psychology. (2023). Prejudice vs. discrimination in psychology. Retrieved from <https://www.simplypsychology.org/prejudice.html>
- Sirkeci, I., & Cohen, J. H. (2016). Cultures of migration and conflict in contemporary human mobility in Turkey. *European Review*, 24(3), 381–396.
- Smeštaj u bivšim fabrikama, motelima. (2015). Izveštaj o radu Komesarijata za izbeglice i migracije za 2015. godinu. Beograd: Komesarijat za izbeglice i migracije.
- Smith, J. (2018). The role of host communities in refugee integration. *Journal of Refugee Studies*, 31(2), 123-145. <https://doi.org/10.1093/jrs/fex065>
- Snyder, J. (2000). *From voting to violence: Democratization and nationalist conflict*. W.W. Norton & Company.
- Stake, R. (2003). Case studies. In N. Denzin & Y. Lincoln (Eds.), *Strategies of qualitative inquiry* (pp. 134–164). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Steele, C. M., & Aronson, J. (1995). Stereotype threat and the intellectual test performance of African Americans. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69(5), 797-811.
- Stephan, W. G., & Renfro, C. L. (2002). The role of threat in intergroup relations. In D. M. Mackie & E. R. Smith (Eds.), *From prejudice to intergroup emotions: Differentiated reactions to social groups* (pp. 191-207). Psychology Press.
- Stephan, W. G., & Stephan, C. W. (2000). An integrated threat theory of prejudice. In S. Oskamp (Ed.), *Reducing prejudice and discrimination* (pp. 23-45). Psychology Press.
- Stephan, W. G., Ybarra, O., Martínez, C. M., Schwarzwald, J., & Tur-Kaspa, M. (1998). Prejudice toward immigrants to Spain and Israel: An integrated threat theory analysis. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 29(4), 559-576.

- Stephan, W. G., & Renfro, C. L. (2002). The role of threat in intergroup relations. In D. M. Mackie & E. R. Smith (Eds.), *From prejudice to intergroup emotions: Differentiated reactions to social groups* (pp. 191-207). Psychology Press.
- Stephan, W. G., & Stephan, C. W. (1985). Intergroup anxiety. *Journal of Social Issues*, 41(3), 157-175.
- Stevanović, R. (2005). Refugees and demographic growth of population in Serbia. *Population*, 44(1-4), 43-60.
- Stjepanović, D. (2018). Vojvodina in Serbia: The politics of multinational regionalism. In *Multiethnic regionalisms in southeastern Europe. Comparative territorial politics* (pp. 1-17). Palgrave Macmillan, London. https://doi.org/10.1057/978-1-137-58585-1_5
- Stone-Brown, K. (2013). Syria: A healthcare system on the brink of collapse. *BMJ*, 347.
- Strang, A. B., & Quinn, N. (2021). Integration or isolation? Refugees' social connections and wellbeing. *Journal of Refugee Studies*, 34(1), 328-353. <https://doi.org/10.1093/jrs/fez040>
- Stroschein, S. (2003). Vojvodina: History and current issues of territorial autonomy. *European Centre for Minority Issues*, 8. Retrieved from <https://pesd.princeton.edu/node/746>
- Subotic, J. (2016). Reconceptualizing the role of resentment in postconflict reconstruction. *International Studies Quarterly*, 60(4), 713-723.
- Sweileh W. M., Wickramage K., Pottie K., Hui C., Roberts B., Sawalha A. F., & Zyoud S. H. (2018). Bibliometric analysis of peer-reviewed literature on Syrian refugees published during 2011-2016. *Conflict and health*, 12(1), 1-13. <https://doi.org/10.1186/s13031-018-0179-4>
- Tajfel, H., & Turner, J. C. (1979). An integrative theory of intergroup conflict. In W. G. Austin & S. Worchel (Eds.), *The social psychology of intergroup relations* (pp. 33-47). Brooks/Cole Publishing Company.
- Tajfel, H., & Turner, J. C. (1986). The social identity theory of intergroup behavior. In S. Worchel & W. G. Austin (Eds.), *Psychology of intergroup relations* (2nd ed., pp. 7-24). Nelson-Hall.

- Toğral Koca, B. (2016). Syrian refugees in Turkey: From “guests” to “enemies”? *New Perspectives on Turkey*, 54, 55–75. <https://doi.org/10.1017/npt.2016.4>
- The European Commission. (2015). The European agenda on migration. EU Publications. Retrieved from <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/1e6d60c9-f0f2-11e5-8529-01aa75ed71a1/language-en>
- The European Commission. (2016). The Common European Asylum System. EU Publications. Retrieved from <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/4aefc621-5b9f-11e6-9f2c-01aa75ed71a1/language-en>
- The European University Institute. (2016). The integration of migrants and refugees: An EUI forum on migration, citizenship and demography. EU Publications. Retrieved from <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/d68aa615-5bdd-11e7-954d-01aa75ed71a1/language-en>
- The Government of the Republic of Serbia. (2006). Strategy for Integrated Border Management in the Republic of Serbia. RS Official Gazette, No. 11.
- The Government of the Republic of Serbia. (2009a). Migration Management Strategy. RS Official Gazette, No. 59.
- The Government of the Republic of Serbia. (2009b). The Strategy for Combating Illegal Migration in the Republic of Serbia for the period 2009-2014. Official Gazette of RS, No. 25.
- The Government of the Republic of Serbia. (2009c). The Strategy of Reintegration of the Returnees Based on the Readmission Agreement. RS Official Gazette, No. 15.
- The Government of the Republic of Serbia. (2012). Law on migration management. Official Gazette of RS, No. 107.
- Thrilling, A. (2019). Media influence on perceptions of asylum seekers. *Communications*, 44(3), 215-230. <https://doi.org/10.1515/commun-2019-2077>
- Triandafyllidou, A. (2011). Addressing cultural, ethnic & religious diversity challenges in Europe: A comparative overview of 15 European countries. ACCEPT-PLURALISM, 1. Overview National Discourses, Comparative Country Report. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1814/19254>

- Tulloch, J., & Lupton, D. (2015). *Risk and everyday life*. Sage Publications. <https://doi.org/10.4135/9781446219535>
- United Nations, General Assembly. (1951). Convention relating to the Status of Refugees, 28 July 1951, United Nations, Treaty Series, vol. 189, p. 137.
- United Nations, General Assembly. (2000). United Nations Convention against Transnational Organized Crime, 15 November 2000, A/RES/55/25.
- United Nations. (2018). Prejudice and discrimination: Barriers to social inclusion. Retrieved from <https://www.un.org/development/desa/dspd/2018/02/prejudice-and-discrimination/>
- UN DESA (United Nations Department of Economic and Social Affairs). (2019). International migrant stock 2019, Database. Retrieved from www.un.org/en/development/desa/population/migration/data/estimates2/estimates1.asp
- UN General Assembly. (1951). Convention Relating to the Status of Refugees, 28 July 1951, United Nations, Treaty Series, vol. 189, p. 137. Retrieved from <https://www.refworld.org/docid/3be01b964.html>
- UNHCR. (1995). The State of the World's Refugees 1995: In Search of Solutions. Oxford University Press. Retrieved from <https://www.unhcr.org/publications/state-worlds-refugees-1995-search-solutions>
- UNHCR. (2014). Syrian refugees in Europe: What Europe can do to ensure protection and solidarity. United Nations High Commissioner for Refugees, July 2014. Retrieved from <https://reliefweb.int/report/world/syrian-refugees-europe-what-europe-can-do-ensure-protection-and-solidarity>
- UNHCR. (2018). Global Trends: Forced Displacement in 2017. United Nations High Commissioner for Refugees.
- UNHCR. (2019). Mixed movements in Europe: 2018 overview. Retrieved from <https://www.unhcr.org/5d15db254.pdf>
- UNHCR. (2020). UNHCR Serbia update December 2020. Retrieved from <https://www.unhcr.org/rs/wp-content/uploads/sites/22/2021/01/Serbia-Update-December-2020.pdf>

- UNHCR. (2021). Syria emergency. Retrieved from <https://www.unhcr.org/syria-emergency.html>
- UNHCR. (2023). Syria refugee crisis explained. United Nations High Commissioner for Refugees, 14 March 2023. Retrieved from <https://www.unrefugees.org/news/syria-refugee-crisis-explained/#WhendidtheSyrianrefugeecrisisbegin?>
- UNHCR. (2024a). APR stat snapshot [PDF file]. Retrieved from <https://www.unhcr.org/rs/wp-content/uploads/sites/40/2024/05/APR-Stat-Snapshot-v2.pdf>
- UNHCR. (2024b). Displacement statistics snapshot - Serbia. Retrieved from <https://www.unhcr.org/rs/wp-content/uploads/sites/40/2024/02/DEC-Stat-Snapshot.pdf>
- UNICEF, Serbia – Refugee and migrant response, September 2021, https://www.unicef.org/eca/media/18131/file/GBV_Serbia_Factsheet__September_2021.pdf
- UNHCR, Serbia, <https://www.unhcr.org/countries/serbia>
- UNHCR (n.d.). Serbia | UNHCR - The UN Refugee Agency [Online]. <https://www.unhcr.org/countries/serbia>
- UNICEF (n.d.). The refugee and migrant crisis [Online]. <https://www.unicef.org/serbia/en/refugee-and-migrant-crisis>
- UNICEF (2018). Refugee and Migrant Children in Europe: Overview of Trends in 2017. https://www.unicef.org/eca/sites/unicef.org.eca/files/2018-01/Refugee_Migrant_Children_in_Europe_Overview_of_Trends_2017.pdf
- UNICEF. (2018a). Report on the role of transit countries in managing refugees. UNICEF.
- UNODC, A. (1999). Conclusion: Towards a new world—the origins and effects of transnational activities. *Ethnic and Racial Studies*, 22(2), 463-477.
- Uredbe | Komesarijat za izbeglice i migracije Republike Srbija. (n.d.). Retrieved from <https://kirs.gov.rs/lat/dokumenti-i-publikacije/uredbe>

- Vella, S. N. (2019). A theory of forced migration. ResearchGate. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/334051793_A_THEORY_OF_FORCED_MIGRATION
- Vujadinović, Šabić, Stojković, Milinčić, M., 2011. Years of refugee life in Serbia-challenges for a new beginning: Stay or return home?. TRAMES: A Journal of the Humanities & Social Sciences Vol. 15. No 3. 235
- Vukčević, M., Momirović J., Purić, D. 2016. Refugees in Serbia: on the way to a better life. Destination: Europe. Forced Migration review. Vol 51.
- Vuletić, V., Stanojević, D., Vukelić, J., & Pešić, J. (2016). A Study of refugees – Serbia 2016. Friedrich Ebert Stiftung/Centre for Applied Social Research. Available at <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/belgrad/12927.pdf> accessed on 12.12.2023
- Whitaker, D. J., 2006. Asylum seekers and refugees in the contemporary world. Routledge. New York
- Wood, W. B. (1994). Forced Migration: Local Conflicts and International Dilemmas. *Annals of the Association of American Geographers*, 84(4), 607–634.
- World Bank, Human Capital Index, 2018. Available at www.worldbank.org/en/publication/human-capital accessed on 14.08.2020
- Yin, R. K. (2014). *Case study research: Design and methods* (5th ed.). SAGE Publications. ed.). Thousand Oaks, CA: SAGE.
- Yin, R. K. (2003). *Case study research: design and methods*. London: SAGE Publications.
- Zolberg, 1986. *Working-class formation: Nineteenth-century patterns in Western Europe and the United States*. Princeton University Press
- Zürcher, E. (2013). The Transformation of Turkey. Redefining State and Society from the Ottoman Empire to the Modern Era. *The International Journal of Turkish Studies*.
- Zürcher C. (2007) *The Post-Soviet Wars: Rebellion, Ethnic Conflict, and Nationhood in the Caucasus*. New York University Press.

Zetter, R. (2007). More labels, fewer refugees: Remaking the refugee label in an era of globalization. *Journal of Refugee Studies*, 20(2), 172-192.

Zhang X, Zhao X, Dang J, Liu L (2022) Physical segregation impedes psychological integration: scene inconsistency increases prejudice against minority groups. *Current Psychology* 41:5849–5858. <https://doi.org/10.1007/s12144-020-01085-5>

EK 1. ORJİNALLİK RAPORU

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-DR-21
		Yayın Tarihi Date of Pub.	04.01.2023
	FRM-DR-21 Doktora Tezi Orijinallik Raporu PhD Thesis Dissertation Originality Report	Revizyon No Rev. No.	02
		Revizyon Tarihi Rev.Date	25.01.2024

**HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA**

Tarih: 16/08/2024/

Tez Başlığı: *Suriyelilerin Sırbistan'a Yönelik Transit Göçüne İlişkin Çoklu Vaka Çalışması*

Yukarıda başlığı verilen tezin a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 249 sayfalık kısmına ilişkin, 15/08/2024 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezin benzerlik oranı % 2'dir.

Uygulanan filtrelemeler**:

- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç
- Kaynakça hariç
- Alıntılar hariç
- Alıntılar dâhil
- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tezin herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumlarda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Viera CAPELJA

Öğrenci Bilgileri	Ad-Soyad	Viera CAPELJA	
	Öğrenci No	N12147035	
	Enstitü Anabilim Dalı	Sosyoloji	
	Programı	Sosyoloji	
	Statüsü	Doktora ☒	Lisans Derecesi ile (Bütünleşik) Dr

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.

Prof. Dr. Birsen ŞAHİN KÜTÜK

*Tez Almanca veya Fransızca yazılıyor ise bu kısımda tez başlığı **Tez Yazım Dilinde** yazılmalıdır.

**Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları ikinci bölüm madde (4)'te de belirtildiği üzere: Kaynakça hariç, Alıntılar hariç/dahil, 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 5 words) filtreleme yapılmalıdır.

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-DR-21
		Yayın Tarihi Date of Pub.	04.01.2023
	FRM-DR-21 Doktora Tezi Orijinallik Raporu <i>PhD Thesis Dissertation Originality Report</i>	Revizyon No Rev. No.	02
		Revizyon Tarihi Rev.Date	25.01.2024

TO HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF SOCIOLOGY

Date: 16/08/2024/

Thesis Title (In English): *A Multiple Case Study On Transit Migration Of Syrians To Serbia*

According to the originality report obtained by myself/my thesis advisor by using the Turnitin plagiarism detection software and by applying the filtering options checked below on 15/08/2024 for the total of 249 pages including the a) Title Page, b) Introduction, c) Main Chapters, and d) Conclusion sections of my thesis entitled above, the similarity index of my thesis is 2%.

Filtering options applied**:

- Approval and Declaration sections excluded
- References cited excluded
- Quotes excluded
- Quotes included
- Match size up to 5 words excluded

I hereby declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Social Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

I respectfully submit this for approval.

Viera CAPELJA

Student Information	Name-Surname	Viera CAPELJA	
	Student Number	N12147035	
	Department	Sociology	
	Programme	Sociology	
	Status	PhD ☒	Combined MA/MSc-PhD ☐

SUPERVISOR'S APPROVAL

APPROVED

 Prof. Dr. Birsen ŞAHİN KÜTÜK

**As mentioned in the second part [article (4)/3] of the Thesis Dissertation Originality Report's Codes of Practice of Hacettepe University Graduate School of Social Sciences, filtering should be done as following: excluding reference, quotation excluded/included, Match size up to 5 words excluded.

EK 2. ETİK KOMİSYON İZİNİ

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

Sayı : 35853172/

433-2472

17 Temmuz 2017

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi: 14.06.2017 tarih ve 3862 sayılı yazımız.

Enstitünüz Sosyoloji Anabilim Dalı doktora programı öğrencisi **Viera CAPELJA**'nın **Doç. Dr. Birsen ŞAHİN KÜTÜK** danışmanlığında yürüttüğü "**Suriyelilerin Sırbistan'a Transit Göçüne İlişkin Hükümetin ve Halkın Düşünceleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Çalışma**" başlıklı tez çalışması, Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun **11 Temmuz 2017** tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Rahime M. NOHUTCU
Rektör a.
Rektör Yardımcısı

*Öğrenci İşlerine
Yazınması Yapıldı
21-07-2017*

EK 3. SIRBİSTAN MÜLTECİ KANUNU

"Službeni glasnik RS", br. 18/92,

"Službeni list SRJ", br. 42/2002,

"Službeni glasnik RS", br. 45/2002,

MÜLTECİ HUKUKU

1. Madde

Hırvat makamlarının veya diğer cumhuriyetlerdeki yetkililerin baskısına maruz kalan Sırlara ve diğer milletlerin vatandaşları soykırım tehditleri, dini ve ulusal bağlantıları veya siyasi inançları nedeniyle zulüm ve ayrımcılık yapmak zorunda kalıp ve o cumhuriyetlerde ikamet yerlerini terk edip Sırbistan Cumhuriyeti topraklarına kaçmak (bundan sonra mülteci olarak anılacaktır), temel yaşam ihtiyaçlarını karşılamak ve sosyal güvenliği sağlamak amacıyla bu kanunun hükümlerine uygun olarak sağlanacaktır.

Sırbistan Cumhuriyeti tarafından, bırakılan ya da kalıcı sosyal güvenliğine yönelik koşullar sağlayan bölgelere geri dönüş koşulları sağlanana kadar mülteci bakımı sağlanır.

Mültecilerin durumu bu kanun hükümlerine uygun olarak belirlenir.

2. Madde

Mültecilerin bakımı, organize kabul, geçici barınma, gıda yardımı, uygun sağlık hizmetleri, malzeme ve diğer yardımları içerir.

Mülteciler, yasaya uygun olarak istihdam ve eğitim hakkına sahiptir ve Sırbistan Cumhuriyeti vatandaşları ile aynı koşullar altında iş yükümlülüğüne tabidir.

Mülteciler bu maddenin 1 ve 2'sinin paragrafından hak ve yükümlülükler Sırbistan Cumhuriyeti'nde ikamet hakkına göre sahip olacaklardır.

Mülteci bakımının şekli ve kapsamı, Sırbistan Cumhuriyeti Hükümeti tarafından belirtilir (bundan sonra: Hükümet).

3. **Madde**

Mültecilerin bakımı, yetkili cumhuriyet otoritesi ve özerk ilin, belediyenin ve Belgrad kentinin uygun organı ve diğer örgütsel formları tarafından sağlanır.

Mültecilere doğrudan yardım, Kızılhaç'ın, diğer insani, dini ve diğer örgütlerin ve vatandaşların örgütünün amaçları veya çıkarları doğrultusunda örgütlenmesi ile sağlanabilir.

4. **Madde**

Sırbistan Cumhuriyeti kişisel, mülkiyet ve diğer haklar ve özgürlükleri mülteci ve vatandaşları için belirlenen şekilde uluslararası yasal koruma sağlayarak kolektif koruma sağlar.

5. **Madde**

Bu Yasa ile belirlenen mültecilerin bakımıyla ilgili profesyonel ve diğer görevler ve ilgili idari görevler, Mülteciler Komiserliği tarafından özel bir kuruluş olarak (bundan böyle: Komiserliği) gerçekleştirilir.

Özerk ildeki yetkili makamlar, Belgrad ve belediye, mültecilerin bakımıyla ilgili profesyonel görevleri yerine getirecektir.

Özerk Bölgeler, Belgrad Belediyesi ve belediyelerin meclislerinin yürütme organları, kendi topraklarındaki mültecilerin bakımıyla ilgili örgütsel ve diğer görevleri yerine getirmek amacıyla ayrı kurumlar kurarlar.

Belediyelerde ve Belgrad kentinde yürütme konseyleri, yani özerk illerdeki yürütme konseyleri tarafından Komiserlik ile ilişkilerin sürdürülmesi ve Komiserlik için belirli işlerin yürütülmesi için bir kişiyi belirtilenir (bundan sonra: Komiser).

6. **Madde**

Komiserlik, aşağıdakilerle ilgili görevleri yerine getirir: mültecilerin statüsünü belirlemek; mülteci bakımı; bu Yasa ile oluşturulan kayıtları tutmak; mültecilerin yurt içinde ve yurt dışında bulunan diğer şubeler ve şubeler tarafından yardım sağlanmasının uyumlaştırılması ve bu yardımın dengeli ve zamanında teslim edilmesine özen gösterilmesi; Mültecilerin bölgedeki yerleşim ve barınmalarının sağlanması birimleri;

Mültecilerin, Komiserliği tarafından belirlenen ya da diğer alanlara ya da başka herhangi bir şekilde daimi bakıma sahip olan alanlara geri gönderilmesi için koşulların sağlanması ve bu Yasa ile belirlenen iş kapsamı içerisinde başka görevler yerine getirilmesi.

Sırbistan Cumhuriyeti topraklarında mültecilerin bakımı sağlanması amacıyla, mültecilerin statüsünü ve haklarını düzenleyen Yugoslavya tarafından onaylanan uluslararası sözleşmeler hükümlerine göre, Komiserlik BM kurumlarından ve diğer uluslararası yardım kuruluşlarından uluslararası yardım almak için bir girişim başlatıyor.

Mültecilerin bakımıyla ilgili faaliyetlerde, Komiserlik bir tüzel kişilik statüsüne sahiptir.

Komiserlik, Kızılhaç, insani, dini ve diğer örgütlerin ve vatandaşların örgütlenmesi ile iş birliği yapmaktadır.

7. **Madde**

Komiserliğin çalışmaları Komiser tarafından yönetilmektedir.

Komiserin yokluğu veya engellenmesi durumunda kendisini değiştiren onun yerine bir yedeği var.

Komiser ve başkan yardımcısı, Hükümet tarafından dört yıllık bir süre için atanır.

8. **Madde**

Yeterli yardım sağlayamayan özel barınaklarda oturan mültecilere geçici konaklama ve gıda yardımı özel olarak korunan bina ve kurumlarda kolektif veya bireysel konut organize eder. Geçici konaklama Komiserlik tarafından belirlenir.

Bu Maddenin 1. fıkrasında belirtilen mültecilerin bakımıyla ilgili konaklama ve yardımlar doğrudan Komiserlik tarafından veya Kızılhaç, diğer insani yardım kuruluşları ya da diğer örgütler ile iş birliği içinde sağlanacaktır.

9. **Madde**

Mültecilerin bakımı için fonlar aşağıdakilerden temin edilmektedir:

1) Cumhuriyetin bütçesi;

- 2) katkılar, hediyeler ve diğ er g on ll  yardım biçimleri;
- 3) yasa tarafından yazılan diğ er fonlar.

Mülteci bakımı için g on ll  yardım olarak fon toplamak ve geri dönüşüne ilişkin şartlar yaratmak, yani başka bir şekilde daim  bakım sağlamak için, Komiserlik  zel bir vadesiz ve döviz hesabı açar.

Bu Maddenin 2. paragrafında atıfta bulunulan fonların toplanması, Komiser tarafından belirlenen amaç ve kullanıcılara uygun olarak kullanımları için saklanacaktır.

10. **Madde**

Hükümetin talebi üzerine, en az altı ayda bir kez, Komiserlik, mültecilerin bakımı için fonların harcaması hakkında H k mete bir rapor sunacaktır.

11. **Madde**

Mültecilerin, aile fertlerinin, mülkün ve ikamet yerinin koşullarının belirlenmesi ile ilgili bilgilerin yanı sıra, kanunun koyduğu hakların kullanılmasına yönelik diğ er veriler de bu Kanunun hükümlerine uygun olarak kayıt altına alınacaktır.

Kayıt formunun yanı sıra kaydedilecek veri formu, Komiserlik, İçişleri Bakanlığı ve Cumhuriyet İstatistik Enstitüsü'nün mutabakatı ile yazılır.

Bu maddenin 2. fıkrasında atıfta bulunulan formu doldurarak mülteci statüsünün tanınması ve bu Yasa ile belirlenen belgelerin verilmesi için bir prosedür başlatılmış sayılır.

12. **Madde**

Bu kanunun hükümleri uyarınca mültecilerin bakımında yardım sağlama şekli ve kapsamı mülteci kartına kaydedilecektir.

Mülteci kartının şekli Komiserlik tarafından belirlenir.

13. **Madde**

Mülteci statüsünün tanınması ve özellikler kaybetmesi Komiserlik tarafından bireysel veya toplu kararla  z necektir.

Bu maddenin 1. fıkrasında belirtilen karara karşı, kararın alınmasından itibaren on beş gün içinde itiraz yapılabilir.

Bu Maddenin 2. paragrafında belirtilen karara karşı itiraz üzerine, Sırbistan dışındaki Sırplarla ilişkiler Bakanı, itirazın teslim tarihinden itibaren 15 gün içinde karar verecektir.

14. Madde

Mülteci statüsünün tanınması kararına dayanarak, İçişleri Bakanlığı bir mülteci kimlik kartı düzenler ve kişinin başka bir belediyede kayıtlı olup olmadığını önceden kontrol eder.

Mülteci kimlik kartı, kimlik kartındaki düzenlemelerde ve özel bir yönetmelikle belirlenen diğer verilerde belirtilen bilgileri içermektedir.

Mülteci Kimliği, kimliği kanıtlayan ve mültecinin kanuna ait olduğu haklarını gerçekleştirdiği ve içerdiği diğer gerçekleri kanıtladığı bir kamu belgesidir.

Mülteci kimliklerinin düzenlenmesi, saklanması ve değiştirilmesi konusunda kimlik kartı yöneten düzenlemeler uygulanacaktır.

15. Madde

Mülteci kimliğinin şekli ve kayıt tutma şekli, Komiser'in görüşüne göre İçişleri Bakanlığı tarafından belirlenir.

İçişleri Bakanlığı, mültecilerin ikamet ettiği mültecilerin kimliklerini ve barınma değişikliklerini kayıt altına alıyor.

İçişleri Bakanlığı Komiseri talebi üzerine bu yasa ile kurulan bir şekilde mültecilerin durumunu kaybetmiş bir kişiye mülteci kimlik kartını iptal eder.

Sırbistan Cumhuriyeti vatandaşlarının, ikamet yeri ve ikametgâhının ikamet yeri ve ikamet yerinin düzenlenmesine ilişkin kanuna göre sahip oldukları yükümlülükler aynı zamanda mültecinin statüsündedir.

16. Madde

Komiserlik tarafından sağlanan bir mültecinin bakımıyla ilgili materyal veya diğer yardımlar mülteci olduğunda azaltılabilir veya durdurulabilir:

- 1) Geçici istihdamı sağlamak - işe alındığı sürenin sona ermesine kadar, yani istihdam için güvence altına alınana kadar;
- 2) bir insani yardım kuruluşunun veya başka bir organizasyonun sayesinde bakımında yardım sağlamak;
- 3) Taşınır veya taşınmaz mal veya diğer gelirlerden elde edilen gelirin gerçekleşmesi için koşullar yaratır.

Mültecilerin bakımıyla ilgili materyal ve diğer yardımların azaltılması veya sona erdirilmesi ile ilgili kriterler Hükümet tarafından belirlenir.

17. Madde

Mültecilerin bakımı hakkı şu durumlarda sona eriyor:

- 1) bıraktığı alana geri dönüp veya belirlenmiş başka bir yerde daimi kalacak yer sağlandığında;
- 2) süresiz olarak istihdam edilir;
- 3) Kalıcı barınma imkânı sağlayabilecek taşınmaz malların mülkünün edinilmesine özen gösterilmesi;
- 4) Bir şirketin veya mağazanın kurulmasına özen gösterilmesi ya da kalıcı sosyal güvenliğin sağlanması için yakın ailesinin bir üyesi tarafından yapılır.

18. Madde

- 1) Bir mültecinin statüsünü almak veya belirli mülteci haklarını kullanmak için başvuruda bulunurken yanlış verileri verse;
- 2) mülteci haklarının gerçekleştirilmesi üzerinde önemli bir etkisi olan veya ikamet değişikliği bildirmeyen mülteci statüsündeki değişiklikleri rapor etmemektedir;
- 3) Sırbistan Cumhuriyeti vatandaşları için belirlenen şartlar altında, bir çalışma veya başka bir yükümlülük reddetse;

4) FRY Anayasa Mahkemesi'nin kararı ile - 42/2002 iptal edildi.

5) sunulan konutu veya tapuyu reddetmek veya yaşam koşullarının sağlandığı bir yerde kalıcı veya geçici olarak ikamet etmeyi reddediyorsa.

19. Madde

Kaldığı bölgelere sürekli olarak geri gönderilemeyen mülteciler, belirli bir yere yerleşmek ya da çalışmak için yardım alacaktır.

20. Madde

Bu maddenin 1. fıkrasında belirtilen son tarihin sona ermesine kadar, mülteciler haklarını, bu Yasanın yürürlüğe girdiği tarihte kullandıkları şekilde ve ölçüde uygularlar.

21. Madde

Bu Kanun, "Sırbistan Cumhuriyeti Resmî Gazetesinde" yayınlanmasını izleyen gün yürürlüğe girer.

Ek 2. MÜLTECİ HUKUKUNUN DEĞİŞTİRİLMESİ VE EKİ YASASI

1. Madde

Mülteciler Kanunu'nda ("Sırbistan Cumhuriyeti Resmî Gazetesi", Sayı 18/92 ve 45/02), Madde 1, paragraf 1, aşağıdaki şekilde okumak üzere değiştirilmiştir:

"1991- 1998 yılları arasındaki olaylardan dolayı Sırbistan Cumhuriyeti topraklarına eski Yugoslav cumhuriyetlerinden kaçan ya da kovulanlar, zulüm ya da ayrımcılık korkusundan dolayı, kaçıkların bölgeye geri dönmek istemeyenlere ve entegrasyona katılmayı seçenlere (bundan sonra: mülteciler) bu yasanın hükümlerine uygun olarak, temel yaşam ihtiyaçlarını karşılamak ve entegrasyon sürecinde yardım sağlamak amacıyla sağlanacaktır. "

Paragraf 2 aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

"Entegrasyonu tercih eden kişi, bu Kanunun açısından, Sırbistan Cumhuriyeti vatandaşlığı için başvuran bir kişidir".

2. Madde

Madde 2, paragraf 1'de kelimeler "uygun sağlık ve" silinir. 2. paragrafta "hakına" kelimesinden sonra "sağlık ve sosyal koruma" kelimeleri eklenir.

3. Madde

Madde 3, paragraf 1, aşağıdaki şekilde okumak üzere değiştirilmiştir:

"Sırbistan Cumhuriyeti'ndeki yetkili otorite, özerk bölge ve yerel özyönetim birimi, mültecilerin entegrasyonunda ve geri dönüşünde özen ve yardım sağlıyor." Paragraf 2'de: "organizasyonlar" kelimesinden sonra, "dernekler" kelimesi eklenir ve: "amaçlarına ve çıkarlarına göre" kelimeleri silinir.

4. Madde

Madde 5 aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

"Bu Yasa ile belirlenen mültecilerin bakımı, iadesi ve entegrasyonu ile ilgili profesyonel ve diğer görevler ve ilgili idari görevler, Mülteciler Komiserliği tarafından ayrı bir organizasyon olarak gerçekleştirilecektir (bundan sonra: Komiserlik).

Özerk ildeki yetkili makam ve yerel özyönetim birimi, mültecilerin bakımı, iadesi ve entegrasyonu ile ilgili profesyonel görevler yürütmektedir.

Özerk ildeki yetkili makam ve yerel özyönetim birimi, mültecilerin bölgelerinde bakımı, iadesi ve entegrasyonu ile ilgili örgütsel ve diğer işleri yapmak için ayrı organlar kuracaktır.

Özerk ildeki yetkili otorite ve yerel özerk yönetim birimi, Komiserliğin görüşüyle birlikte, Komiserlik ile iletişimi sürdürmek ve Komiserlik için belirli işleri yürütmek üzere bir kişiyi tayin eder (bundan böyle: Komiser).

5. Madde

Madde 6 aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

"Komiserlik aşağıdakilerle ilgili görevleri yerine getirir: mülteci statüsünün tanınması ve sona ermesi; mülteci bakımı; mültecilerin kaydı; yardımın sağlanması ve ülkedeki ve yurt dışındaki diğer kurum ve kuruluşlar tarafından mültecilere uyumlaştırılması ve dengeli ve zamanında bir yardım sağlanmasına özen gösterilmesi; barınma, yani

mültecilerin yerel özyönetim birimlerinin alanlarına konuşlandırılması; mültecilerin iadesi için önlemler alınması; konut gereksinimlerinin bu Kanuna göre çözülmesi; yetki alanından kayıtları tutmak ve veri tabanları oluşturmak ve bu Kanunla belirlenen diğer görevleri yapmaktır.

Mültecilerin bakımı, iadesi ve entegrasyonu ile ilgili kayıtların tutulması ve verilerin korunması şekli, Yasa uyarınca Komiser tarafından belirlenir ".

Onaylanmış uluslararası anlaşmalara ve genel olarak kabul edilmiş uluslararası hukuk kurallarına uygun olarak, mültecilerin bakımı, entegrasyonu veya iadesi amacıyla, Komiserlik, BM kurumlarından ve diğer uluslararası kuruluşlardan uluslararası yardım almak için bir girişim başlatmaktadır.

Komiserlik tüzel kişilik statüsündedir. Komiserlik, Kızıllaç örgütü, insani, dini ve diğer örgütler, dernekler ve vatandaşlar ile iş birliğini gerçekleştiriyor ”

6. Madde

Madde 7 aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

"Komiserin çalışmaları Komiser tarafından yönetiliyor. Komiser, Başbakan önerisiyle Hükümet tarafından beş yıllığına atanır.

Komiserin çalışmaları için Komisere karşılık gelen bir yardımcısı vardır.

Komiser Yardımcısı, Komisere bulunmadığı veya önlenmediği sürece kendisi için belirlediği ve değiştireceği yetkiler konusunda yardımcı olur.

Komiser yardımcısı, Komiserin teklifi üzerine Hükümet tarafından beş yıllığına atanır.

Komiserin, bir veya daha fazla asistanı vardır, çalışmalarından komisere sorumludur.

Komiser Yardımcısı, sektörün kurulduğu çalışma alanını yönetir.

Komiser asistanı, Komiserin teklifi üzerine Hükümet tarafından beş yıllığına atanır.

Komiser, Yardımcısı ve Asistanı, memurun yasasına uygun bir pozisyonda olmasını sağlar. ”

7. Madde

Madde 8 aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

"Komiserlik, toplu merkezlerde (tatil köyleri, tatil köyleri, oteller, kamplar, kışlalar vb.) Toplu konaklama düzenleyerek veya özel güvenlikli tesislerde ve kurumlarda bireysel konaklama düzenleyerek mültecilerin beslenmesinde geçici bir konaklama ve yardım sağlayabilir.

Geçici barınma, ortak merkeze yerleştirilen veya yerleştirilen mültecilerin çıkarlarının mümkün olduğu lde göz önünde bulundurularak Komiserliği tarafından belirlenir.

Komiser, ortak merkezin açılıp kapanmasına karar verir.

Mültecilerin bakımında geçici barınma ve yardım, Komiserlik tarafından doğrudan veya Kızıl Haç rgt, diğer insani yardım kuruluşları veya diğer örgüt ve dernekler ile işbirliği içinde sağlanmaktadır.

Psiko-fiziksel durumdan (yaşlı, engelli ve hasta) ve ebeveyn bakımsız , toplu merkezi kullanamayan kklerin yanı sıra, Komiserliği, Sosyal Hizmet Merkezi'nin kararına dayanarak, sosyal koruma kurumunda başka bir sosyal koruma biçimine yerleştirmeyi sağlayan kişiler veya aile "

8. Madde

9. Maddede, 1. paragraftan sonra: "bakım" kelimesi "iade ve entegrasyon" kelimesine eklenir.

1. paragrafta, 1. noktada: "Cumhuriyetin bütçesi" kelimesinden sonra, "zerk iller ve yerel özerk yönetim birimleri" kelimeleri eklenmiştir.

1. paragrafta, nokta 3 : "yasa ile belirlenmiş diğer araçlar" kelimesinden sonra, " ve diğer düzenlemeler "kelimeler eklenir.

Paragraf 2 aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

"Mültecilerin bakımı için gönüllü yardım olarak fon toplamak ve geri dönüşleri için koşullar oluşturmak, yani entegrasyon için Komiserlik zel bir hesap açar."

9. Madde

Madde 10 aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

"Komiserlik, hükümetin talebi üzerine mültecilerin bakımı için fonların kullanımına ilişkin Hükümete bir rapor sunacaktır".

10. Madde

11. Maddenin 2. paragrafında, "İçişleri Bakanlığı" ifadesi, "iç işlerden sorumlu bakanlık" ifadesi ile değiştirilir.

Paragraf 3'te kelime 'özellikleri' sözcüğü "statü" ile değiştirilir.

11. Madde

12. madde silinmiştir.

12. Madde

Madde 13, paragraf 1 değiştirildi:

"Komiserliği, mültecilerin statüsünün tanınması ve durdurulması, ayrıca bakım hakkı, azaltılması ve sona ermesi hakkında karar verir."

2. paragrafta: "kararın alınmasından sonra" ifadesi silinir ve "kararın alındığı tarihten itibaren" ifadesi eklenir. Şikâyet, Komiserlik aracılığıyla yetkili makama iletilir ".

Paragraf 3 aşağıdaki gibi değiştirilmiştir:

"Komiserliğin mülteci statüsünün tanınması ve durdurulması konusundaki kararına karşı yapılan itirazın ardından iç işlerden sorumlu bakanlık çözülüyor."

3. paragraftan sonra, aşağıdaki şekilde 4. paragraf eklenecektir:

"Komiserliğin mültecilerin bakımı konusundaki kararına itiraz edildiğinde, bu Kanunun 19 uncu maddesinin 4. fıkrasına atıfta bulunulan Komisyon karar verecektir.

13. Madde

Madde 14, paragraf 1'de: "özellikler" kelimesi "statü" kelimesi ile değiştirilir ve "İçişleri Bakanlığı" ifadesi "iç işlerden sorumlu bakanlık" kelimesi ile değiştirilir.

14. Madde

Madde 15, paragraf 1 aşağıdaki gibi değiştirilmiştir:

"Komiserliğin görüşüne göre, mülteci kimliği ve çıkarılmış mülteci kimliklerinin kayıtlarının tutulması şekli, işlerden sorumlu bakanlık tarafından yazılmıştır."

Aşağıdaki şekilde Paragraf 2 değiştirilmiştir:

"İç işlerden sorumlu bakanlık, yayınlanan mülteci kimlikleri ve mültecilerin ikametindeki değişikliklerin kayıtlarını tutuyor".

Değişikliğin 3. fıkrası aşağıdaki şekildedir:

"İçişlerden sorumlu bakanlık, mülteci statüsünün bu yasada öngörülen şekilde durdurulmasına karar verilen bir kişi için mülteci kimlik kartına el koyacaktır."

3. paragraftan sonra, aşağıdakileri okuyacak yeni bir paragraf 4 eklenecektir:

"Mülteciler Komiserliği, mülteci statüsünün iç işlerden sorumlu bakanlığa bırakılması konusunda bir karar verecek."

Önceki paragraf 4, paragraf 5 olur.

15. Madde

16. Maddede, paragraf 1 değiştirildi:

"Komiserlik tarafından sağlanan bir mülteciye bakma hakkı, bir mülteci veya ailesinin bir üyesi olduğunda azaltılabilir veya kesilebilir:

- 1) istihdam sağlamak;
- 2) bir insani yardım kuruluşu veya başka bir kuruluşun bakımında yardım sağlamak;
- 3) taşınır veya taşınmaz mallardan veya başka bir şekilde gelir elde etmek;
- 4) Taşınmaz mülkte, konaklama sağlayabilecek veya konaklama sağlayabilecek mülk sahibi olma hakkına sahiptir.

1. paragraftan sonra, aşağıdakileri okuyarak yeni bir paragraf 2 eklenecektir:

"Aile hane halkının bir üyesi, bu yasa anlamında, eş ve eş olarak kabul edilir; evlilikte doğan, evlilik dışı, evlatlık veya üvey çocuk. Eşlerin ebeveynleri ve kanunen eş olan kişilerin katlanmaları zorunludur. "

Paragraf 3aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir, Paragraf 2 olur:

“Bakım hakkını azaltma veya sonlandırmada temel kriter aile hanesinin maddi durumudur”.

3. paragraftan sonra, aşağıdaki şekilde okumak için 4. paragraf eklenecektir:

"Bakım hakkının azaltılması veya sona ermesi için ayrıntılı koşullar ve kriterler Hükümet tarafından öngörülmüştür".

16. **Madde**

Aşağıdaki şekilde Madde 17 değiştirilmiştir:

"Mülteciler şu durumlarda bakım hakkına sahip değiller:

- 1) Aile hane halkı üyesi başına düşen toplam gelir asgari ücreti aşıyor;
- 2) sunulan konaklama veya mevcut imkanlar dahilinde konaklama veya ev yaşam koşullarının sağlandığı bir yerde kalıcı veya geçici olarak ikamet etmeyi reddetme;
- 3) Bu hakkın kullanılmasında önemli etkiye sahip olan yanlış veriler ".

17. **Madde**

Aşağıdaki şekilde Madde 18 değiştirilmiştir:

"Mülteci statüsünün sona ermesine ilişkin prosedür resmi olarak veya gerekçeli bir kişisel talep üzerine başlatılabilir.

Komiser eski görevli mülteci statüsünün sona ermesi konusunda bir karar verir:

- 1) kişi Sırbistan Cumhuriyeti vatandaşlığını almışsa ve ikamet kaydı prosedürünü başlatmışsa;
- 2) gönüllü olarak, bu Yasanın 1. maddesinin 1. fıkrasında belirtilen nedenlerle kaçtığı veya dışarıda bıraktığı eski Yugoslav cumhuriyetine yerleşmek üzere geri döndüğü takdirde;
- 3) eğer bir kişi üçüncü bir ülkeye taşınırsa ve
- 4) Entegrasyon sürecinde konut bakım programının yararlanıcıları".

18. **Madde**

Aşağıdaki şekilde Madde 19 değiştirilmiştir:

"Mülteciler ve bu Yasanın 18'inci maddesinin 2. paragrafının 1 inci maddesinde belirtilen kişi ve aile hane üyeleri için, entegrasyon amacıyla, Sırbistan Cumhuriyeti konut ihtiyaçlarını karşılayabilir.

Bu maddenin 1. fıkrasında belirtilen kişilerin konut ihtiyaçları, aşağıdaki yollardan biriyle çözülebilir:

- 1) sabit süreli kullanım için devlete ait taşınmaz mal verilmesi;
- 2) devlete ait bir mülke gayrimenkul satın alma imkanı ile belirli bir süre için vermek;
- 3) yaşam koşullarını iyileştirmek için fon tahsisi;
- 4) gayrimenkul inşaatının başlaması için inşaat malzemelerinin satın alınması;
- 5) bahçeli bir köy evi satın almak.

İlk olarak konut ihtiyaçlarının çözümüne ilişkin prosedür uygulanır ve tüm kararlar, üyeleri Mülteciler Komiserliği'nde çalışanlar arasından seçilen bir komisyon tarafından verilir.

Komisyonun çok sayıda üyesi var. Komisyon üyeleri, komisyon üyesi tarafından seçilir ve görevden alınır. Komisyonun ilk derece kararlarına karşı, itiraz, ilk derece kararının alındığı tarihten itibaren 15 gün içinde Komiserliği aracılığıyla, mültecilerin konut ihtiyaçlarını gidermek üzere Komisyona sunulur.

Mültecilerin konut ihtiyaçlarını çözüme komisyonu, cumhurbaşkanı ve Hükümet tarafından dört yıllığına atanan altı üyeden oluşuyor.

Bu Kanunla aksi belirtilmediği sürece, bu Maddenin 3. ve 4. paragraflarında belirtilen prosedürlerde, genel idari prosedürü düzenleyen kanunun hükümleri buna göre uygulanır.

Bu maddenin 1. paragrafında belirtilen kişilerin konut ihtiyaçları, özel dış krediler ve bağış programları yoluyla ele alınabilir.

Bu maddenin 7. fıkrasında belirtilen konut ihtiyaçlarının çözümüne ilişkin şartlar, prosedür ve diğer ilgili konular donör sözleşmelerinde ve programlarında belirlenir. ”

19. Madde

Madde 19'dan sonra, 19a'dan 19t'a kadar olan maddeler aşağıdakileri okumak için eklenir:

Madde 19a

Sırbistan Cumhuriyeti'nin mültecilerin konut ihtiyaçlarını çözme bütçesinden sağlanan fonlardan elde edilen gayrimenkuller, bu Kanun ile belirlenen şartlar altında belirli bir süre için kiralanmakta veya satın alınmaktadır.

Yerli veya yabancı bağışlardan elde edilen fonlardan elde edilen gayrimenkuller, belirli bir süre için belirli bir süre için kiralanmak üzere verilir ve bağışçılar ile yapılan sözleşmeler dikkate alınarak bu yasa ile belirlenen şartlar altında satın alınır.

Madde 19b

Konut ihtiyacını çözme hakkı, aşağıdaki şartlar altında, bu Yasanın 19 uncu maddesinin 1. fıkrasında belirtilen kişilerce gerçekleştirilebilir:

- 1) taşınmaz malları önceki ikamet ettikleri ülkenin ülkesinde veya başka bir eyalette kullanamayacaklarını;
- 2) önceki ikamet ettikleri ülkenin ülkesinde veya mülteci statüsü kazandıkları başka bir ülkede taşınmaz malları yabancılaştırmamış, bağış yapmamış veya değiş tokuş etmemiş ve konut ihtiyaçlarını karşılayamamışlarsa;
- 3) mülklerinde barınma ihtiyaçlarını çözebilecek mülkleri yoktur;
- 4) konut ihtiyaçlarını çözebilecek gelirleri yoktur;
- 5) çözmek ya da bunların muhafaza ihtiyaçlarını gidermek mümkün olacaktır entegrasyon veya geri dönüşü sürecinde yuvanın ikinci program yararlananlar olmadıklarını;
- 6), belirli bir süre boyunca taşınmaz mal kiralayarak konut ihtiyaçlarının çözülmesi durumunda, taşınmaz malın bulunduğu yerel öz idare birimi alanında son iki yıl için ikamet ettikleri, belirli bir süre için kiralama. Bu süre belediyenin onayı ile daha kısa olabilir. Bu maddenin 1. fıkrasında belirtilen şartların yerine getirilmesi, konut ihtiyaçlarının çözülmesini isteyen bir kişi tarafından kanıtlanacaktır.

Bu maddenin 2. paragrafında atıfta bulunulan kişi, dış devletin yetkili makamlarından delil elde edememesini mümkün kılsa, Komiserlik, dış devlet makamlarından, genel idari prosedürü düzenleyen kanunun hükümlerine göre resmi kanıtlar elde eder.

Mültecilerin konut ihtiyaçlarını çözmek için öncelik sırasını belirlemek için daha ayrıntılı koşullar ve kriterler Hükümet tarafından belirlenir.

Madde 19v

Konut ihtiyaçları aile hane halkı üyelerinin sayısına göre, tek veya iki üyeli - 30 metrekareden fazla olmayan bir alan ve sonraki her bir aile üyesi için 10 metrekarelik bir alana göre çözülür.

Gayrimenkul alanı, bu maddenin 1. fıkrasında belirtilen alandan daha büyük olup, bu Kanun anlamında, fazla mesai yeri olarak kabul edilir.

Madde 19g

Taşınmaz malların kullanımına, kiralanmasına veya satılmasına ilişkin sözleşmeler, Komiserliğin, bağışçı olarak, bu Kanunun 19 uncu maddesinin 1. fıkrasında belirtilen kişiyle, verilmesine ilişkin nihai kararına dayanarak karara bağlanır.

Bağış sözleşmesinin açıkça verilmiş olması halinde, bağışçı olarak bu maddenin 1. fıkrasında belirtilen sözleşmeler, taşınmaz malın bulunduğu bölgedeki yerel idare birimi tarafından, bu hakkı Komiserliğe devretmedikçe sonuçlandırılır.

Madde 19d

Yerli veya yabancı bağışlardan elde edilen gayrimenkuller, bu ihtiyaçların çözülmesine yönelik bu yöntem ve emlak kullanım süresi için bağışçı ile yapılan sözleşmede öngörüldüğü takdirde, işbu Yasanın 19 uncu maddesinin 1. fıkrasında belirtilen şartlar uyarınca sınırlı bir süre için kullanım için verilebilir.

Taşınmazın belirli bir süre için kullanımına ilişkin bir anlaşma, nihai karar temelinde, belirli bir zamanda (bundan sonra: kullanıcı) ve Komiserliği (bundan sonra: bağışçı) kullanması için taşınmaz mal temin edilen kişi arasında yazılı olarak yapılır.

Kullanıcı, su, elektrik, ısıtma, bakım ve gayrimenkulün kullanımından kaynaklanan diğer masraflar gibi taşınmazı kullanma maliyetini karşılayacaktır.

Gayrimenkul kullanımı ile ilgili sözleşmeyle belirlenmiş bir süre için belirlenen sürenin dolmasından sonra, yararlanıcı, bu Kanun ve bağış sözleşmesi ile belirlenen şartlar altında belirli bir süre için bir kiralama sözleşmesi yapabilir.

Madde 19d

Belirli bir süre için taşınmaz malların kira sözleşmesi gayrimenkul belirli bir zaman veya gayrimenkul kullanıcıları (bundan kiracı olarak anılacaktır) sınırlı bir süre için taşınmaz mal kullanımı için son tarih ve Komiserliği (kiralayan olarak anılacaktır) nihai karar ile bir kişi arasında yazılı olarak akdedilir.

Madde 19e

Gayrimenkul kullanımına ilişkin sözleşme, yani belirli bir süre için kiralama sözleşmesi sona erer:

- 1) yararlanıcı veya kiracının tahliyesi;
- 2) yararlanıcı veya kiracının önceki ikamet ettiği ülkeye iade edilmesi veya üçüncü bir ülkeye sürülmesi;
- 3) karşılıklı rıza ile;
- 4) işten kovulmak
- 5) sözleşmenin biteceği sürenin dolması;
- 6) gayrimenkul yetmezliği, ve
- 7) kanunla belirlenmiş diğer durumlarda.

Kullanıcıların veya kiracıların ölümü durumunda, mülkiyeti mülk sahibiyle veya kiracı ile birlikte kullanan aile hane üyeleri kullanmaya devam ederken, belirli bir süre için kullanım veya kiralama sözleşmesi bir eş, çocuklar veya diğer aile üyeleri tarafından sonuçlandırılır. Bağışçı tarafından belirlenen taşınmaz mal kullanıcıları tarafından kullanım veya belirli bir süre için kiralama sözleşmesi.

Kiraya veren, bu maddenin 2. paragrafında belirtilen kişilere, kullanıcının veya kiracının ölümünün, belirli bir süre için kullanım veya kiralama için yeni bir sözleşmenin imzalanmasından itibaren 30 gün içerisinde teklif vermekle yükümlüdür.

Bu maddenin 2. paragrafında belirtilen kişi, vericinin veya kiracının yeni bir sözleşmenin yapılmasını teklif ettiği tarihten itibaren 90 gün içinde belirli bir süre için bir kullanım sözleşmesi veya kira sözleşmesi yapamaması halinde, kullanım sözleşmesi veya belirli bir süre için kiralama sözleşmesi biter.

Madde 19ž

Kiralayan kullanımına ilişkin sözleşmeyi iptal edebilir veya sınırlı bir süre için kira sözleşmesi eğer bir kullanıcı veya kiracı:

- 1) taşınmaz malları önceki ikamet ettiği ülkede veya başka bir eyalette kullanmaya başlar;
- 2) önceki ikametgâhın ülkesinde veya konut ihtiyaçlarını giderebilecek başka bir ülkedeki taşınmaz malları veya diğer mülkleri yabancılaştırmak, teslim etmek veya ikame etmek;
- 3) konut ihtiyaçlarını giderebilecek mülk veya diğer mülkleri satın almak;
- 4) vericinin veya kiracının rızası olmadan taşınmazı bir ticari faaliyette bulunmak, mülkiyeti iflasta bırakmak veya sözleşmede bulunmayan kişiler için taşınmaz mal kullanımına izin vermek;
- 5) aile fertleri ile birlikte taşınmaz mallarını üç aydan fazla bir süre boyunca haklı sebep göstermeksizin kullanmaktan vazgeçmek;
- 6) tesislere, cihazlara veya kullandığı taşınmazlara zarar vermek, ve
- 7) diğer durumlarda kanunla öngörülen.

Kiracı kirayı en az üç ay boyunca veya yılda dört ay boyunca ödemezse, kiraya veren kira sözleşmesini belirli bir süre için iptal edebilir.

Kiraya veren, kullanım sözleşmesinin iptali, yani, 30 günden daha kısa olmayan iptal süresi olan sabit vadeli bir kira sözleşmesi verir ve ihbar süresi Aralık-Şubat döneminde sona ererse, iptal süresi 30 gün daha uzatılır.

Kullanıcı veya kiracı, emlak sözleşmesinden en az 30 gün önce, kullanım sözleşmesini veya belirli bir süre için kira sözleşmesini yazılı olarak feshedebilir.

Eğer iptal süresi son tarihin bu maddenin 4. fıkrasında belirtilen süreden daha kısa olması durumunda, kiracı kiralayana gelecek ay için de ödeme yapmak zorundadır.

Madde 19z

Gayrimenkulün metrekare kiralaması, kiralanan mülkün metrekare değerinin piyasa değerinin, emlak vergisinin belirlenmesi kararından, 0.00121 katsayısı ile çarpılmasıyla belirlenir.

Kira, verginin belirlenmesine ilişkin karar verildikten sonra yıllık olarak belirlenir, kiranın belirlenmesinde, hesaplanmasında ve tahsil edilmesinde şartlar, taşınmazın bulunduğu yerel idare birimi alanındaki mesken hizmetleri şirketine emanet edilebilir.

Komiserlik, taşınmaz mal satışı için sözleşmeyi, kiracının ve aile hanesinin üyelerinin, taşınmaz malının kiraya verildiği adreste, 19b, 1 inci paragrafta belirtilen koşulları yerine getirdikleri adreste ikamet ettikleri adrese ikamet etmiş olması kaydıyla yazılı bir talepte bulunmuş olduğunu beyan eder. Bu Kanunun 1. ila 5. maddeleri ve taşınmaz mallar, taşınmaz malların satışı ile ilgili sözleşmenin bitim tarihinden itibaren beş yıl bitmeden önce ortadan kalkmaz.

Taşınmaz mal satışı sözleşmesinin imzalanmasına kadar, Komiserlik, aynı şartlar altında altı aydan daha kısa bir süre için aynı şartlar altında sabit bir süre için kira sözleşmesi imzalar.

Kendi kendine inşaat ilkesi üzerine inşa edilen gayrimenkul kullanıcıları, gayrimenkul satışı sözleşmesinin imzalanması için yazılı bir talepte bulunabilirler.

Madde 19j

Taşınmaz malların satışına ilişkin sözleşme, sözleşmenin (bundan sonra: alıcı) ve Komiserliğin (bundan sonra: satıcı) sonuçlanmasını talep eden kişiyi yazılı olarak imzalar.

Madde 19k

Satın alma sözleşmesinin konusu olan taşınmazın değeri, emlak vergisinin belirlenmesi kararında belirlenen taşınmaz malların piyasa değeridir.

Madde 19l

Taşınmaz malın satın alma fiyatı, satın alma sözleşmesinin konusu olan taşınmaz malın değeri %50 oranında azaldığında belirlenir.

Kısmen inşaat esasına dayanarak inşa edilen ve bu Kanunun 19 uncu maddesinin 1. fıkrasında belirtilen kişinin nihai işleri tamamladığı bir gayrimenkul için, bu maddenin 1. fıkrasında belirtilen alım fiyatı %40 oranında düşürülecektir.

Bu Kanunun 19. maddede 1. fıkrasında belirtilen kişinin işleri bir bütün halinde tamamladığı, kendinden inşaat prensibine göre inşa edilmiş bir gayrimenkul için, alım fiyatı, ikincil altyapının ve hibe sözleşmesinin hükümlerine uygun olarak belirlenir.

Madde 19j

Gayrimenkul satışı için bir sözleşme yapılması ya da ailesinin bir ferdi biriminin yapılması talebinde bulunan kişi, fiziksel hasarın derecesine göre engellenmişse, bu Kanunun 19. Maddesinde belirtilen satın alma bedelini %10'a kadar düşürme hakkına sahiptir.

Bu Kanunun 19. Maddesinde belirtilen satın alma bedelini %5 oranında düşürme hakkı, 17 Ağustos 1990 tarihinden sonra silahlı eylemler nedeniyle ölü bulunan ya da kaybedilen ilan edilmiş bir aile üyesi hakkına sahiptir.

Madde 19m

Satış fiyatının düşülmesi, bu Yasanın 19. Maddesinin 1. fıkrasında belirtilen taşınmazın büyüklüğüne tüm gayrimenkul veya taşınmaz malların bir kısmı için geçerlidir.

Yerleşim alanının fazlalığını temsil eden taşınmazın alım fiyatı, satış konusu taşınmazın değerine bağlı olarak bir metrekare fiyat üzerinden belirlenir.

Madde 19n

Bu Kanunun 19l ve 19j Maddelerinde belirtilen toplam azaltmalar, satışa konu olan taşınmaz malların değerinin maksimum %90'ını oluşturabilir.

Madde 19nj

Bahçeli bir köy evinin satın alınması, fonların Sırbistan Cumhuriyeti bütçesinden teminat altına alınması halinde, taşınmaz malın sözleşmenin sona ermesinden beş yıl önce gitmemesi koşuluyla, bu Yasa uyarınca 19. Maddenin 1. fıkrasında belirtilen

kişilerin konut ihtiyaçlarını çözmektedir, fonların tahsis edilmiş dış krediler yoluyla ve bağış programları yoluyla sağlanmış olması halinde, gayrimenkullerin satışı veya kredi anlaşması veya bağışına uygun olarak.

Sırbistan Cumhuriyeti bütçesinden arsası olan bir köy evinin satın alınmasına ilişkin sözleşme, nihai kararına dayanarak, bu tür barınma hakkını (bundan sonra: alıcı), Komiserliği ve satıcıyı belirleyen kişi arasında yazılı olarak yapılır.

Avlulu bir köy evinin satın alınmasına yatırılan fonların bir kısmı, bu maddenin 2. paragrafında belirtilen kişi, sözleşmenin bitim tarihinden itibaren beş yıl içinde Komisere iade etmekle yükümlüdür.

İade zorunluluğu bulunan bir avluya sahip bir köy evinin satın alınmasına yatırım yapılan fonların bir kısmı sözleşme bedelinin %50'sinden fazla olamaz.

Komiserlik, bu maddenin 2. paragrafında belirtilen kişileri, bir köy evinin satın alınması için yatırılan fonların bir kısmını, yerel özyönetim biriminin teklifi üzerine bir bahçeye sahip olmaktan, nüfus politikasına uygun olarak iade etme yükümlülüğünden kurtarmaya karar verebilir.

Madde 19o

Gayrimenkul inşaatının başlaması için inşaat malzemeleri satın alarak konut koşullarının iyileştirilmesine yardım, Madde 19b paragraf 1 (madde 1) 2) ve 4) 'de belirtilen koşullar altında verilebilir ve bu kişinin mülkün sahibi olması veya bu mülkün inşaatı için bir inşaat ruhsatının olması mülkünde konut ihtiyaçlarını çözebilecek başka bir gayrimenkul bulunmadığını.

Yapı malzemelerinin tahsisine ilişkin sözleşme, bu tür bir barınma bakımı hakkının (bundan sonra: yararlanıcı olan) ve Komiser (bundan sonra: bağışçı) arasında nihai bir karar alınarak oluşturulan yazılı bir şekilde yapılır.

Yardıma kullanma amacının kontrolü Komiserlik tarafından yapılır. Yardımın istemeden kullanılması durumunda, kullanıcı yardımın parasal değerini geri vermekle yükümlüdür.

İnşaat malzemelerinin satın alınması için yatırımın fonun bir kısmı, yardımın konusu olan inşaat malzemesinin dinar eşdeğerinin %50'si kadardır ve sözleşmenin bitiminden itibaren beş yıl içinde Komisere iade etmekle yükümlüdür.

Madde 19p

Bir kişi, bu Kanunun 19. Maddesinin 1. fıkrasında belirtilen bir mülke yasal dayanağı olmadan taşınırta veya imzalı bir sözleşmeden taşınmaz mal kullanıyorsa veya sözleşmenin sonuçlanmasına ilişkin yasal dayanağı feshedilirse, Komiser, konut işlerinden sorumlu belediye otoritesinden tahliyeyi isteme hakkına sahiptir.

Tahliye prosedürü acildir. Taşınmaz malları yasal dayanağı olmadan hareket ettiren veya kullanan kişinin tahliyesine ilişkin karara itiraz, kararın yerine getirilmesinde geçerli değildir.

Madde 19r

Bu Kanunun 19 ila 19p Maddelerinin hükümleri, Komiserlik ile iş birliğı içinde, mültecilerin entegrasyon sürecinde mültecilerin konut ihtiyaçlarını çözdükleri zaman yerel öz yönetim birimleri tarafından uygulanır.

Madde 19s

Bütünleşme sürecinde konut ihtiyaçlarını karşılayan kullanıcılardan, bu Kanunun 19 uncu maddesinin 2. fıkrasında belirtilen yollardan elde edilen fonlar, Sırbistan Cumhuriyeti bütçesinin kamu gelirlerinin ödenmesinde öngörülen ve konut ihtiyaçlarının ve diğer entegrasyon programlarının çözümünde kullanılan hesaba ödenir Hükümet tarafından Komiserliğin önerisi üzerine kabul edilen yıllık programa göre, bu Kanunun 19 uncu maddesinin 1. fıkrasında belirtilen kişiler.

Madde 19t

Kaçtıkları eski SFRY Cumhuriyetine yerleşmeye karar vermiş olan mülteciler, Sırbistan Cumhuriyeti aşağıdaki gibi yardım sağlayabilir:

- 1) Kaçtıkları yerlere geri dönen ailelere geri dönüş paketi atama veya
- 2) tarım ve hayvancılıkla uğraşan ve 2 / 3'ü aşkın kurucusu Sırbistan Cumhuriyeti'nden dönen mülteci olan geri dönen kooperatiflere mekanizasyon konusunda yardım verilmesi.

Bu maddenin 1. fıkrasında belirtilen yardım, Komiserlik tarafından ilan edilen kamuya açık rekabete dayanarak verilir."

20. **Madde**

Bu Yasanın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren Sırbistan Cumhuriyeti bütçesinden elde edilen ve mültecilerin konut ihtiyaçlarını gidermek için yerli veya yabancı bağışların yapıldığı bağışlıklar devlet malıdır.

Taşınmaz malları devlet mülkiyetinde bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihe kadar çıkarılan Komiserlerin kararına veya talimatlarına dayanarak kullananlar, bu Kanunla belirlenen şartlar altında, bu tarihten itibaren altı ay içinde belirli bir süre için kira sözleşmesi yapma bu kanunun uygulanmasının başlangıcı talebinde bulunma hakkına sahiptir.

Komiserliğin kararında olduğu gibi, bu maddenin 2. paragrafında belirtilen, belirli bir süre için emlak kiralama sözleşmesi yapılmayanlar, taşınmaz mal kullanma hakkına sonlandırılabilir.

21. **Madde**

Konut ihtiyacının çözülmesi ile ilgili haklara ve bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte kesinleşmemiş olan mültecilerin bakımına karar verme usulleri bu Kanun hükümlerine göre feshedilir.

22. **Madde**

Bu Yasanın yürürlüğe girdiği tarihte, Mülteci Kimliğine İlişkin Yönetmelik uyarınca ("23/92 ve 139/04 sayılı" Resmi RS Gazetesi "), mülteci kimliğini almayan kişiler, giriş tarihinden itibaren 90 gün içinde bu yasanın yetkisi, bir mülteci kimliği alması için Komiserliğe talepte bulunur.

Komiser, mülteci kimliği alma şartlarının yerine getirilmesine karar verir.

Bu maddenin 1. fıkrasında belirtilen kişiler, belirtilen süre içinde bir mülteci kimliği alma talebinde bulunamazlarsa, mülteci statüsü olmaktan çıkarlar.

23. **Madde**

Bu kanunun uygulanmasına ilişkin düzenlemeler, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren üç ay içinde geçer.

24. Madde

Bu Yasa ile öngörülen düzenlemelerin kabul edilmesine kadar, bu Yasaya aykırı değilse, Mülteci Yasası ("Sırbistan Cumhuriyeti Resmi Gazetesi" No 18/92 ve 45/02) temelinde kabul edilen düzenlemeler uygulanır.

25. Madde

Bu Kanun, "Sırbistan Cumhuriyeti Resmi Gazetesinde" yayımlandığı tarihten itibaren sekizinci günde yürürlüğe girecek ve bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren geçerli olan 22. Maddenin hükümleri haricinde, yürürlüğe girme tarihinden üç ay sonra uygulanmaya başlayacaktır.

EK 2. SIĞINMA MERKEZLERİNDEKİ FOTOĞRAFLAR

Resim 3. Krnjača'daki sığınma merkezi ve oradaki çalışan

Resim 4. Krnjača'daki sığınma merkezi 1

Resim 5. Krnjača'daki sığınma merkezi 2

Resim 6. Subotica'daki transit merkezi

Resim 7. Subotica'daki transit merkezi 2

